

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
ΣΧΟΛΗ ΑΓΡΟΝΟΜΩΝ ΚΑΙ ΤΟΠΟΓΡΑΦΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ : ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΠΩΓΩΝΙΟΥ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : ΣΑΓΙΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ : ΠΟΡΙΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

ΑΘΗΝΑ 2008

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	1
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	2
1. ΣΤΟΧΟΙ – ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΟΙ ΑΞΟΝΕΣ.....	3
1.2. Στόχοι.....	3
1.2. Κατευθυντήριοι Άξονες.....	4
2. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ.....	5
2.1. Γεωγραφικά – μορφολογικά στοιχεία.....	5
2.2. Πληθυσμός.....	6
2.3. Α.Ε.Π.....	7
2.4. Απασχόληση.....	7
2.5. Εκπαίδευση.....	7
2.6. Θέση και Ρόλος της Ηπείρου	8
2.7. Στο Διεθνές και Ευρωπαϊκό Χωρικό Σύστημα.....	8
2.8. Διαπεριφερειακή Θεώρηση.....	9
2.9. Σε Ενδοπεριφερειακό Επίπεδο	9
3. Ο ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ.....	10
3.1. Γεωγραφικά – μορφολογικά στοιχεία.....	10
3.2. Ιστορικά.....	11
3.3. Πολιτιστικά	12
3.4. Πληθυσμός.....	12
3.5. Μετανάστευση σε Επίπεδο Νομού.....	13
3.6. ΑΕΠ Νομού.....	13
3.6.1.Συνολικό ΑΕΠ.....	13
3.6.3.Κατά κεφαλή ΑΕΠ.....	15
3.7. Εξαγωγικές Επιδόσεις.....	15
3.8. Χωρική κατανομή Παραγωγικών Δραστηριοτήτων.....	16
3.9. Πρωτογενής Τομέας.....	16
3.9.1.Γεωργία.....	16

3.9.2.Κτηνοτροφία – Βοσκότοποι.....	16
3.9.3.Αλιεία.....	17
3.9.4.Πτηνοτροφία.....	17
3.10. Δευτερογενής τομέας.....	17
3.10.1 Μεταποίηση.....	17
3.10.2 Κατασκευές.....	17
3.11. Τριτογενής Τομέας.....	17
3.11.1 Τουρισμός.....	17
3.12. Απασχόληση.....	18
3.12.1.Οικονομικά ενεργός πληθυσμός.....	18
3.12.2 Απασχόληση συνολικά και ανά τομέα.....	18
3.12.3.Δημόσιες και Ιδιωτικές Επενδύσεις.....	19
3.12.4.Πρωτογενής Τομέας.....	19
3.12.5.Δευτερογενής τομέας.....	21
3.12.6.Τριτογενής τομέας.....	21
3.13. Μορφωτικό Επίπεδο.....	21
3.14. Οικιστικό Δίκτυο.....	22
4. ΕΠΑΡΧΙΑ ΠΩΓΩΝΙΟΥ.....	23
4.1. Γεωγραφική θέση και ταυτότητα επαρχίας.....	23
4.2. Ιστορικά στοιχεία της Επαρχίας Πωγωνίου.....	24
A. ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.....	27
A.1. Ανάγλυφο της περιοχής.....	27
A.2. Κλίμα.....	28
A.3. Γεωλογία-Έδαφος.....	29
A.3.1.Έρευνες υπεδάφους.....	29
A.4. Υδρολογία.....	30
A.5. Χλωρίδα.....	30
A.5.1.Χρήσεις γης.....	30
A.5.2.Φυσική βλάστηση.....	31
A.5.3. Δάση.....	32
A.6. Πανίδα.....	32
A.7. Θηραματοπονία.....	33

A.8. Προστατευόμενες περιοχές.....	33
B. ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΝΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.....	36
B.1. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ.....	36
B.1.1. Ρυθμοί Πληθυσμιακής Μεταβολής.....	38
B.1.2. Φυσική κίνηση πληθυσμού.....	40
B.1.3. Πυκνότητα πληθυσμού.....	42
B.1.4. Ομάδες κατά φύλο και πυραμίδες ηλικιών.....	43
B.1.5. Μεταβολή του πληθυσμού κατά φύλο και ομάδες ηλικιών.....	47
B.1.6. Δείκτης γήρανσης και δείκτης εξάρτησης	48
B.1.7. Μετακινήσεις πληθυσμού.....	49
B.1.7.1. Μετανάστευση και παλιννόστηση.....	49
B.1.8. Μορφωτικό επίπεδο.....	50
B1.8.1.Επίπεδο εκπαίδευσης.....	50
B.1.9. Χαρακτηριστικά νοικοκυριών.....	53
B.1.9.1. Αριθμός και Μέγεθος νοικοκυριών.....	53
B.2. ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ.....	55
B.2.1. Κοινωνική Υποδομή.....	55
B.2.1.1. Εκπαίδευση.....	55
B.2.2.2. Υγεία.....	56
B.2.2.3. Πρόνοια.....	57
B.2.2.4. Αθλητισμός.....	58
B.3. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ.....	59
B.3.1. Απασχόληση – ανεργία.....	59
B.3.2. Διάρθρωση οικονομικής δραστηριότητας.....	61
B.3.3. Επιχειρηματικότητα.....	63
B.3.3.1. Μητρώο Επιχειρήσεων στην Επαρχία Πωγωνίου.....	63
B.4. ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ.....	65
B.4.1. Γεωργία.....	65
B.4.1.1. Προσδιορισμός της αγροτικής γης.....	65
B.4.1.2. Κατηγορίες εκμεταλλεύσεων.....	67
B.4.1.3. Εκτάσεις και Είδη Καλλιεργειών.....	69

B.4.1.4. Οργανωτική Φυσιογνωμία Πρωτογενή Τομέα.....	70
B.4.1.5. Επίπεδο Γεωργικής Κατάρτισης γεωργών.....	72
B.4.1.6. Εκμηχάνιση γεωργικού τομέα.....	73
B.4.1.8. Αριθμός Απασχολούμενων στον Πρωτογενή Τομέα της περιοχής.....	74
B.4.1.9. Παραγωγή-καλλιέργειες.....	76
B.4.1.10.Υπάρχοντα έργα για την γεωργία.....	76
B.4.2. Κτηνοτροφία – Βοσκότοποι.....	77
B.4.2.1 Υφιστάμενη κατάσταση κατά κλάδο.....	78
B.4.2.1.1.Προβατοτροφία.....	78
B.4.2.1.2.Αιγοτροφία.....	78
B.4.2.1.3 Βοοτροφεία.....	78
B.4.2.1.4.Χοιροτροφία - Πτηνοτροφία – Μελισσοκομία.....	79
B.4.2.2. Παραγωγή - Εμπορία - Μέσες αποδόσεις.....	79
B.4.2.3. Βοσκότοποι.....	80
B.5. ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ.....	82
B.5.1. Κατανομή απασχόλησης.....	82
B.5.2. Μεταποίηση.....	82
B.5.3.Λατομεία-Ορυχεία.....	83
B.6.ΟΙΚΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.....	84
B.6.1. Κτιριακό απόθεμα.....	84
B.6. ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ.....	86
B.6.1. Κατανομή απασχόλησης.....	86
B.6.2. Μεταφορές.....	86
B.6.2.1.Οδικό δίκτυο.....	86
B.6.2.1.1.Εθνικό δίκτυο.....	86
B.6.2.1.2.Επαρχιακό δίκτυο.....	87
B.6.2.1.3.Κοινοτικό δίκτυο.....	87
B.6.2.1.4.Παρακάμψεις.....	87
B.6.2.2. Συγκοινωνία.....	88
B.6.2.3. Λοιπές Μεταφορές.....	88
B.6.3. Εμπόριο.....	88

B.6.4. Φωτισμός-Ενέργεια-Τηλεπικοινωνίες.....	89
B.6.4.1. Δίκτυο ΔΕΗ.....	89
B.6.4.2.Τηλεπικοινωνιακό δίκτυο ΟΤΕ.....	89
B.6.5. Υπηρεσίες	90
B.7. Τουρισμός.....	90
B.7.1. Βασικοί Τουριστικοί Συντελεστές.....	90
B.7.1.1.Φυσικοί πόροι.....	90
B.7.1.2.Ανθρωπογενείς πόροι.....	91
B.7.1.2.1.Μονές (θρησκευτικός τουρισμός).....	92
B.7.1.2.2.Αρχαιολογικοί χώροι.....	94
B.7.1.2.3.Οικοτουριστικές διαδρομές (οικοτουρισμός).....	96
B.7.1.2.4.Γεφύρια.....	96
B.7.1.2.5.Σπήλαια.....	97
B.7.1.3. Ξενοδοχεία και κλίνες	97
B.7.2. Επενδύσεις Στον Τουρισμό.....	98
B.7.3. Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης του Αγροτικού Χώρου.....	99
B.7.4. Αγροτουρισμός.....	100
B.8. Πολιτιστικοί πόροι.....	103
B.8.1. Εκδηλώσεις στην Επαρχία Πωγωνίου.....	103
B.8.2. Πολυφωνικό τραγούδι.....	105
B.8.3. Μουσεία.....	105
B.8.4. Υπηρεσίες πολιτισμού	106
Γ. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ.....	108
Δ. ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΑ ΣΕΝΑΡΙΑ.....	109
Δ.1. Μεθοδολογικές Παρατηρήσεις.....	109
Δ.2.1.Ανάπτυξη Πρωτογενούς Τομέα –Σενάριο (1).....	109
Δ.2.2.Ανάπτυξη του Τριτογενούς Τομέα (Τουρισμός) - Σενάριο (2).....	110
Δ.2.3.Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη σε όλους τους Τομείς – Σενάριο (3).....	111
Δ.3. Αξιολόγηση σεναρίων - Ανάλυση S.W.O.T.....	113
Δ.4. Επιλογή Εναλλακτικού Σεναρίου.....	117
E.5. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	118

Ε.1. Πρωτογενής Τομέας.....	118
Ε.2. Δευτερογενής Τομέας.....	118
Ε.3. Τριτογενής Τομέας.....	119
Ε.4. Τουρισμός.....	119
Ε.5. Φυσικό Περιβάλλον.....	120
ΣΤ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	121
Ζ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	124

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η εργασία αυτή εκπονήθηκε στα πλαίσια της διπλωματικής μου εργασίας, στον τομέα Γεωγραφίας και Περιφερειακού Σχεδιασμού, της Σχολής Αγρονόμων Τοπογράφων Μηχανικών. Θέμα της είναι η Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη της επαρχίας Πωγωνίου.

Για την ολοκλήρωση της, πρέπει να ευχαριστήσω αρχικά τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Σαγιά Ιωάννη τόσο για την ευκαιρία που μου έδωσε να την πραγματοποιήσω, όσο και την υπομονή που έδειξε απέναντί μου. Η συνεργασία που είχαμε σε αυτό το χρονικό διάστημα ήταν άριστη.

Επίσης πρέπει να ευχαριστήσω και μια σειρά από άτομα, όπου η βοήθεια τους ήταν καθοριστική, για την ολοκλήρωση αυτής της διπλωματικής. Αυτοί είναι :

- Η μητέρα μου και αδερφή μου, για την συνολική τους βοήθεια και υπομονή.
- Η φίλη μου Ευτυχία Ρουμελιώτη για την στήριξη και την φιλολογική της προσφορά στη σύνταξη του κειμένου.
- Οι θείοι μου Κων/νος Κούρος και Παναγιώτης Κούρος για την οικονομική ενίσχυση για την συλλογή μερικών πρωτογενών στοιχείων.
- Οι φίλοι μου Χάρης Παπακώστας, Άγγελος Κούρος και ο μελλοντικός συνάδελφος Σιάτρας Ιωάννης για τη βοήθειά τους στην οργάνωση της εργασίας.
- Ο φίλος μου Ντίνος Τζιάλλας για την προσφορά στοιχείων από την Περιφέρεια Ιωαννίνων

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρακάτω εργασία αφορά την επαρχία του Πωγωνίου, μιας ενότητας ορεινής που βρίσκεται στην παραμεθόριο, στα σύνορα με την Αλβανία. Στα πλαίσιο της εργασίας αυτής μελετήθηκε το αναπτυξιακό πρόβλημα που αντιμετωπίζει η επαρχία κυρίως στους μικρούς και απομακρυσμένους οικισμούς της.

Η Επαρχία Πωγωνίου θεωρείται, από τις προβληματικότερες του Νομού Ιωαννίνων, αλλά και της Ηπείρου που ανήκει στις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές. Ανησυχητικό φαινόμενο της η μείωση του πληθυσμού, με αποτέλεσμα να κινδυνεύει να ερημωθεί τελείως αν δεν ληφθούν άμεσα, συνολικά μέτρα επέμβασης για την δημιουργία συνθηκών παραμονής ενεργού πληθυσμού στην περιοχή. Παρόλη την προβληματικότητα κατά 100% της περιοχής Πωγωνίου, υπάρχουν σ' αυτήν παραγωγικές-φυσικές δυνατότητες που με μία ορθολογική αξιοποίηση και με συντονισμένη υποστήριξη σε έργα υποδομής και αναπτυξιακά, θα δημιουργήσουν προϋποθέσεις βελτίωσης του επιπέδου ζωής και παραμονής ενεργού πληθυσμού σε μία κατεξοχήν ακριτική περιοχή.

Οι στόχοι επομένως της εργασίας αυτής είναι η ανάδειξη των ιδιομορφιών της επαρχίας και τα χαρακτηριστικά εκείνα που μπορούν να συμβάλλουν στην άρση της απομόνωσής της στα πλαίσια του Νομού Ιωαννίνων αλλά και της Περιφέρειας στο σύνολό της, καθώς και στην οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξή της, κυρίως μέσω του τουρισμού, ικανή να την καταστήσει πόλο έλξης στον Ελλαδικό αλλά και Ευρωπαϊκό χώρο.

Αναλυτικά λοιπόν, στο πρώτο κεφάλαιο διατυπώνεται ο στόχος και αναλύεται σε υπό-στόχους. Στο δεύτερο και τρίτο κεφάλαιο της εργασίας αναλύεται ηφιστάμενη κατάσταση της Περιφέρειας και του Νομού αντίστοιχα. Προσπαθούμε μέσα από την παρουσίαση των δημογραφικών, οικονομικών και πολεοδομικών χαρακτηριστικών τους να προσδιορίσουμε τα χαρακτηριστικά του περιβάλλοντα χώρου μέσα στον οποίο λειτουργεί η επαρχία. Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζονται κάποια γενικά χαρακτηριστικά όπως η ιστορία της και η γεωπολιτική εικόνα της. Ακολουθεί η ενότητα φυσικό περιβάλλον της περιοχής μελέτης. Εδώ αναλύονται τα γεωμορφολογικά και κλιματολογικά στοιχεία, η χλωρίδα και η πανίδα. Η επόμενη ενότητα αναφέρεται στο ανθρωπογενές περιβάλλον. Εκεί αναλύονται τα δημογραφικά, κοινωνικά, οικονομικά στοιχεία, οι παραγωγικοί τομείς, ο τουρισμός και οι πολιτιστικοί πόροι της περιοχής μελέτης.

Έτσι, από τα παραπάνω κεφάλαια γίνεται αντιληπτή η ανάγκη στήριξης της ιδιόμορφης αυτής ενότητας, η ανάγκη εντατικής και συστηματικής προσπάθειας αξιοποίησης των δυνατοτήτων της, ώστε να αποφευχθεί η συρρίκνωσή της από την σταδιακή εγκατάλειψη του ορεινού χώρου. Τα συμπεράσματα αυτά καθώς και οι προτάσεις αναλύονται στην τελευταία ενότητα της εργασίας.

1. ΣΤΟΧΟΙ – ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΟΙ ΑΞΟΝΕΣ

1.2. Στόχοι

Οι ιδιαίτεροι στόχοι της χωρικής πολιτικής για την επαρχία Πωγωνίου υπαγορεύονται από το συνδυασμό δυο γενικότερων επιδιώξεων:

- Επίλυση των προβλημάτων που αποτυπώνουν στο χώρο την αναπτυξιακή καθυστέρηση
- Προώθηση μιας ορθολογικής χρήσης των πόρων και ενσωμάτωσή τους σε ένα λειτουργικό σύστημα διαχείρισης της οικονομίας και του χώρου.

Οι δυο αυτές αναγκαιότητες μεταφράζονται:

- Στην αναζήτηση μέσων για την υπέρβαση της καθυστέρησης
- Στη δημιουργία προϋποθέσεων για την ενδυνάμωση της ανάπτυξης κατά βιώσιμο τρόπο.

Οι επιμέρους στόχοι για κάθε ένα από τα υποσυστήματα της περιοχής είναι συνοπτικά οι ακόλουθοι:

ΥΠΟΣΥΣΤΗΜΑ	ΣΤΟΧΟΙ
Πληθυσμός:	Σταθεροποίηση, σταδιακή ανατροπή της πυραμίδας ηλικιών προς όφελος των νεώτερων ηλικιών
Οικονομία:	Τοπική ανάπτυξη, συμπληρωματικότητα τομέων, υπηρεσίες
Εργατικό δυναμικό-απασχόληση:	Εξίσωση των ρυθμών αύξησης με αυτούς σε επίπεδο Νομού αλλά και Χώρας Ανάπτυξη νέων επαγγελμάτων και κατάρτιση Ενίσχυση πολύ-δραστηριότητας στον πρωτογενή τομέα και συμπληρωματικής απασχόλησης. Περιορισμός ανεργίας και ένταξη γυναικείου πληθυσμού στο εργατικό δυναμικό
Πρωτογενής τομέας:	Βιώσιμο διαφοροποιημένο πρότυπο πρωτογενούς παραγωγής, βιολογικές καλλιέργειες, ποσοτική και ποιοτική ανάπτυξη αιγο-προβατοτροφίας, παραγωγή επωνύμων προϊόντων, νέοι επιχειρηματίες αγρότες
Δευτερογενής τομέας:	Καθετοποίηση πρωτογενούς παραγωγής, ενίσχυση της μεταποίησης ιδιαίτερα σε παραδοσιακά προϊόντα και

	πιστοποίηση ποιότητας αυτών
Τριτογενής τομέας:	Εκπαίδευση, εμπόριο, υπηρεσίες υγείας και τουριστική ανάπτυξη (ορεινός, συνεδριακός, θρησκευτικός και ήπιες μορφές τουρισμός)
Υποδομές:	Ολοκλήρωση υποδομών μεταφορών (οδικοί άξονες), διαχείριση απορριμμάτων
Περιβάλλον:	Προστασία και συνετή διαχείριση του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος (ορεινοί όγκοι, περιοχές παραγωγικών δραστηριοτήτων και κατοίκησης)
Χώρος και παραγωγή:	Διασφάλιση τόπων εγκατάστασης παραγωγικών δραστηριοτήτων, ώστε να αποφεύγονται οι πιέσεις στο περιβάλλον και η ανορθολογική ανάλωση των πόρων.

1.2. Κατευθυντήριοι Άξονες

Για την επίτευξη των προηγούμενων στόχων, θα πρέπει να δοθεί έμφαση σε μέσα και δράσεις που συμβάλλουν:

1. Στην άρση της απομόνωσης και την υπέρβαση των προβλημάτων που γεννά ο φυσικός κατακερματισμός (ανάγλυφο).
2. Στην προστασία του φυσικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος και αξιοποίησή του ως συγκριτικού πλεονεκτήματος της περιοχής.
3. Στην υποστήριξη μια αγροτικής ανάπτυξης, προσανατολισμένης στις τοπικές παραγωγικές εξειδικεύσεις, με στόχο την καθετοποιημένη παραγωγή προϊόντων επώνυμων και βιολογικής καλλιέργειας. Η κατεύθυνση αυτή θα πρέπει να συνδυαστεί με την προώθηση βιολογικής γεωργίας έτσι ώστε να διαφυλαχθεί το ιδιαίτερο περιβάλλον της χωροταξικής ενότητας .
4. Στην υποστήριξη της ανάπτυξης ήπιων μορφών τουρισμού και τη διάχυσή τους στον ορεινό χώρο, τόσο της περιοχής όσο και των γειτονικών της(και το αντιστροφο).
5. Στην ανάπτυξη διασυνδέσεων ανάμεσα στον αγροτικό τομέα, τη μεταποίηση και τον τουρισμό και την ενίσχυση της πολύ-απασχόλησης.
6. Στην προβολή της ιστορίας, του πολιτισμού και των εθίμων της επαρχίας.
7. Στην αντιμετώπιση της κεντρομόλου δυναμικής του αστικού κέντρου των Ιωαννίνων με τη δημιουργία θέσεων εργασίας ελκυστικών για τους κατοίκους της επαρχίας.
8. Στην ενίσχυση της οικονομίας και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής.
9. Στη συνεργασία με τις όμορες χωροταξικές ενότητες στον τομέα του τουρισμού(Κόνιτσα και Ζαγοροχώρια).

2. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ¹

2.1. Γεωγραφικά – μορφολογικά στοιχεία

Η Περιφέρεια Ηπείρου καταλαμβάνει το Βορειοδυτικό τμήμα της χώρας. Δυτικά βρέχεται από το Ιόνιο Πέλαγος, ενώ ανατολικά συνορεύει με την Μακεδονία και τη Θεσσαλία. Νότια εκτείνεται μέχρι τον Αμβρακικό κόλπο και το νομό Αιτωλοακαρνανίας. Τέλος, στα Βόρεια συνορεύει με την Αλβανία.

Εικόνα 2.1. Περιφέρεια Ηπείρου

Αποτελείται από τους νομούς Άρτας, Πρεβέζης, Ιωαννίνων και Θεσπρωτίας, με έδρα τα Ιωάννινα, πρωτεύουσα του ομώνυμου νομού. Έχει συνολική έκταση 9.203 χμ² και καλύπτει το 6,7% της συνολικής έκτασης της χώρας.

Από γεω-μορφολογική άποψη, οι ορεινές περιοχές καλύπτουν το 74,2% της συνολικής έκτασης. Οι μόνες πεδινές εκτάσεις είναι των νομών Άρτας και Πρεβέζης, καθώς και οι κοιλάδες των ποταμών Αχέροντα και Καλαμά. Τα όρη της αποτελούν συνέχεια των Αλβανικών Άλπεων και φέρουν το όνομα Πίνδος. Η βόρεια Πίνδος χωρίζει την Ήπειρο από την Περιφέρεια της Δυτικής Μακεδονίας, ενώ η νότια Πίνδος από την Περιφέρεια της Θεσσαλίας και αποτελεί φυσικό εμπόδιο και βασικό παράγοντα απομόνωσης της Περιφέρειας από την υπόλοιπη ηπειρωτική χώρα. Οι κυριότεροι ποταμοί της Περιφέρειας είναι ο Αώος, ο Καλαμάς, ο Αχέροντας, ο Λούρος και ο Άραχθος, ενώ η σημαντικότερη λίμνη είναι αυτή των Ιωαννίνων.

¹ Τα στοιχεία του κεφαλαίου προήλθαν από το ΠΕΠ Ηπείρου ΙΙΙ (2001)

Εικόνα 2.2. Οι νομοί της Ηπείρου

2.2. Πληθυσμός

Ο πληθυσμός της Περιφέρειας Ηπείρου ανέρχεται σε 353.820 κατοίκους σύμφωνα με την ΕΣΥΕ για το 2001 και αντιστοιχεί στο 3,21% του συνολικού πληθυσμού της χώρας.

Ο ρυθμός αύξησης του πληθυσμού της Περιφέρειας την περίοδο 1991-2001 είναι μικρότερος του ρυθμού αύξησης του πληθυσμού της χώρας (4,14% έναντι 6,86%). Η Περιφέρεια είναι από τις πλέον αραιοκατοικημένες, με πυκνότητα πληθυσμού 38,9 κάτοικοι ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο, έναντι 83,8 της χώρας.

Ο αστικός πληθυσμός ανέρχεται στο 31% του συνολικού πληθυσμού και παρουσιάζει αυξητικές τάσεις. Ο αγροτικός πληθυσμός είναι μειούμενος σε σχέση με το 1991 και ανέρχεται στο 59% του συνολικού, ενώ ο ημιαστικός πληθυσμός παρουσιάζει μικρή άνοδο και ανέρχεται στο 10% του συνόλου.

2.3. Α.Ε.Π

Το κατά κεφαλήν Α.Ε.Π της Περιφέρειας Ηπείρου βρίσκεται σε χαμηλότερη θέση από το αντίστοιχο μέσο κατά κεφαλήν Α.Ε.Π της χώρας. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με στοιχεία της ΕΣΥΕ, ανέρχεται στο 69.4% του μέσου κατά κεφαλήν Α.Ε.Π της χώρας και καταλαμβάνει την τελευταία θέση στις 13 Περιφέρειες της χώρας. Με το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Περιφέρειας, να φτάνει το 35.76% της Ε.Ε.(2003), η Ήπειρος είναι η φτωχότερη Περιφέρεια της Ε.Ε..

Η Περιφέρεια παράγει το 2,23% του συνολικού Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος της χώρας. Στον πρωτογενή τομέα παράγεται το 17%, στον δευτερογενή το 23% και στον τριτογενή τομέα το 60% του περιφερειακού Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (2000). Τα αντίστοιχα ποσοστά για τη χώρα είναι 15% για τον πρωτογενή τομέα, 25% για τον δευτερογενή και 60% για τον τριτογενή.

Διαχρονικά, παρατηρείται μια στροφή της περιφερειακής οικονομίας προς τον τριτογενή τομέα, αφού αυξάνεται η συμμετοχή του τομέα αυτού στο συνολικό περιφερειακό ΑΕΠ και κάμψη του πρωτογενή τομέα, ενώ ο δευτερογενής τομέας παραμένει σχεδόν σταθερός (με μία μικρή κάμψη).

2.4. Απασχόληση

Ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός της Ηπείρου ανέρχεται σε 138.223 άτομα, ενώ οι απασχολούμενοι είναι 121.415 (2001). Η διαχρονική εξέλιξη του ενεργού πληθυσμού και της απασχόλησης τα τελευταία χρόνια (1991-2001) παρουσιάζει μικρή άνοδο.

Το 30,3% των απασχολούμενων εργάζεται στον πρωτογενή τομέα, το 20,1% στον δευτερογενή τομέα και το 49,6% στον τριτογενή τομέα, ενώ τα αντίστοιχα εθνικά ποσοστά είναι 19,8%, 22,5% και 57,7% (2001). Την τελευταία δεκαετία (1991-2001) παρατηρείται μικρή μείωση του ποσοστού απασχόλησης του πρωτογενή τομέα και μικρή αύξηση του ποσοστού απασχόλησης του τριτογενή. Το ποσοστό απασχόλησης του δευτερογενή παραμένει αμετάβλητο.

2.5. Εκπαίδευση

Το εργατικό δυναμικό με εκπαίδευση μέχρι και το Δημοτικό υπερτερεί έναντι των υπόλοιπων κατηγοριών καλύπτοντας το 47,9% του συνόλου και είναι σημαντικά ανώτερο από το αντίστοιχο ποσοστό της χώρας που φθάνει το 35,1% (2001). Το εργατικό δυναμικό Γυμνασιακής εκπαίδευσης αποτελεί το 9,2%, ενώ το εργατικό δυναμικό Λυκειακής εκπαίδευσης καλύπτει το 21,2% του συνόλου. Πολύ μικρό μέρος του συνολικού εργατικού δυναμικού καλύπτουν οι πτυχιούχοι Ανωτέρας και Ανωτάτης εκπαίδευσης, που αποτελούν το 5,6% και το 12,1% του συνόλου αντίστοιχα. Η κατάσταση είναι σαφώς δυσμενέστερη από το μέσο επίπεδο της χώρας (αντίστοιχα ποσοστά 10,4%, 28,6%, 8,7% και 14,2%).

2.6. Θέση και Ρόλος της Ηπείρου

Η Ήπειρος αποτελεί ορεινή Περιφέρεια στη βορειοδυτική μεθόριο της χώρας. Η περιφερειακή και απομακρυσμένη θέση, οι γεω-μορφολογικές ιδιαιτερότητες και η ανεπαρκής σύνδεση (μέχρι σήμερα) με τα σημαντικά αστικά κέντρα της Χώρας που οριοθετούν και το βασικό αναπτυξιακό άξονα της τελευταίας (Πάτρα – Αθήνα – Θεσσαλονίκη - Καβάλα), έχουν κρατήσει ως σήμερα την Περιφέρεια Ηπείρου στο περιθώριο των δυναμικών διαδικασιών ανάπτυξης και ολοκλήρωσης, που συντελούνται σε διαπεριφερειακό και εθνικό επίπεδο.

Η ολοκλήρωση όμως των δύο μεγάλων οδικών έργων (Εγνατία Οδός, Ιόνια Οδός) καθώς και η κατασκευή του Λιμένα της Ηγουμενίτσας ανοίγουν στην Περιφέρεια νέες διαστάσεις και ευκαιρίες ανάπτυξης.

2.7. Στο Διεθνές και Ευρωπαϊκό Χωρικό Σύστημα

Η γεωγραφική θέση καθιστά την Περιφέρεια δυνητικό κοινωνικό-οικονομικό και πολιτιστικό σταυροδρόμι: η Ήπειρος μπορεί να αποτελέσει, μέσω του λιμανιού της Ηγουμενίτσας, μια από τις δυο βασικές πύλες της Χώρας προς τη Δυτική Ευρώπη και, μέσω της γειτονίας με την Αλβανία, βασική πύλη προς τη Βαλκανική ενδοχώρα.

Περιορισμένη αναπτυξιακή δυναμική προσδιορίζει τη θέση ως τώρα της Περιφέρειας στο ευρωπαϊκό και διεθνές χωρικό σύστημα. Στην κατάταξη των 181 Περιφερειών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Τέταρτη και Πέμπτη Περιοδική Έκθεση για την Κατάσταση των Περιφερειών στην Κοινότητα) σύμφωνα με το κατά κεφαλή ΑΕΠ (εκφρασμένο σε Μονάδες Αγοραστικής Δύναμης και ως ποσοστό του Κοινοτικού Μέσου Όρου), η Περιφέρεια καταλάμβανε στις περιόδους 89-91 και 91-01 την 8^η και 6^η αντίστοιχως θέση από το τέλος, παρουσιάζοντας τη δυσμενέστερη κατάσταση μεταξύ όλων των Περιφερειών της Χώρας.

Χαμηλή αναπτυξιακή δυναμική χαρακτηρίζει και την τομεακή διάρθρωση της απασχόλησης, σε σύγκριση με αυτήν της Ε.Ε. Η απασχόληση στον Πρωτογενή είναι υπέρ-πενταπλάσια από την αντίστοιχη στην Ε.Ε. και αρκετά υψηλότερη από αυτήν σε επίπεδο χώρας (30,3% το 2001, έναντι 18,7% για τη χώρα το ίδιο έτος και 5,1% για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα το 1997). Η απασχόληση στον Δευτερογενή (20,1% το 2001) πλησιάζει, ως ποσοστό το αντίστοιχο σε επίπεδο χώρας (22,5%) το 2001, ενώ την ίδια χρονιά στον Τριτογενή (49,6%) υπολείπεται σημαντικά τόσο του εθνικού (57,7%) όσο και του Κοινοτικού ποσοστού το 1997(65,1%).

Προοπτικά, η Ήπειρος θα πρέπει να αναλάβει στρατηγικό ρόλο μεταξύ των Περιφερειών της Κεντρικής Μεσογείου στον τομέα της τεχνολογικής συνεργασίας για τη γεωργία και την προστασία του περιβάλλοντος. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την περιφέρεια παρουσιάζει επίσης η κατασκευή διευρωπαϊκών δικτύων μεταφορών.

Η κατασκευή των μεγάλων αναπτυξιακών έργων που αναφέρθηκαν παραπάνω θα βελτιώσει τους όρους χωροταξικής ένταξης της στο διεθνή χώρο, συνδέοντάς την με τις μεσογειακές χώρες και την νότια και κεντρική Ευρώπη.

Ειδικότερα, με την κατασκευή της Εγνατίας οδού - που εντάσσεται στο διευρωπαϊκό δίκτυο μεταφορών - και του λιμένα Ηγουμενίτσας, η Ηγουμενίτσα θα ενταχθεί στον άξονα Ρώμη – Νάπολη - Μπάρι και θα καταστεί σημαντική πύλη της Χώρας προς την Ε.Ε., μέσω Ιταλίας. Η ολοκλήρωση αυτού του μεταφορικού άξονα και η σύνδεση της Περιφέρειας με τα διευρωπαϊκά δίκτυα επικοινωνιών και ενέργειας – ανάδειξη της πόλης των Ιωαννίνων σε κέντρο τηλεπικοινωνιών και τεχνολογικής ανάπτυξης - θα αποκαταστήσουν τη λειτουργία ενός σημαντικού άξονα επικοινωνίας στο νοτιοανατολικό άκρο του Κοινοτικού χώρου.

Παράλληλα, η Περιφέρεια, μέσω της Εγνατίας οδού, θα αποκτήσει τη σημασία κόμβου πρόσβασης προς τις Βαλκανικές χώρες και τη Μέση Ανατολή. Η Ήπειρος αποτελεί ήδη σήμερα πύλη εισόδου αγαθών και υπηρεσιών στη Βαλκανική ενδοχώρα, μέσω των συνόρων της με την Αλβανία. Η παραπέρα προώθηση των επιχειρηματικών, πολιτιστικών και κοινωνικών συνεργασιών, προϋποθέτει τη βελτίωση της σύνδεσής της με τη γειτονική χώρα, μέσα από την αύξηση των σημείων πρόσβασης και τη βελτίωση της κατάστασης των οδικών αξόνων που οδηγούν προς αυτά.

Σημαντικές προοπτικές ανοίγονται με την κατασκευή της Ιόνιας Οδού, που θα συνδέσουν την Περιφέρεια με το Λιμάνι της Πάτρας και με το κέντρο των επιχειρήσεων, την Αθήνα. Ο άξονας αυτός μπορεί να αποτελέσει και δευτερεύουσα πρόσβαση στο Λιμάνι της Πάτρας, των βορειότερων Περιοχών της Ελλάδας (Μακεδονία, Θράκη), χωρίς ενδιάμεσο σταθμό την Αθήνα.

Οι εξελίξεις αυτές θα επηρεάσουν και τη μορφή των δυο αναπτυξιακών Ευρω-διαδρόμων που προτείνονται από το Ευρω-χωροταξικό και οι οποίοι έχουν την αφετηρία τους στον Ελληνικό χώρο. Έτσι, ο πρώτος Ευρω-διάδρομος (Αθήνα-Ρώμη) προβλέπεται να πάρει τη μορφή Αθήνα – Ιωάννινα - Ηγουμενίτσα-Ρώμη και ο δεύτερος τη μορφή Πάτρα – Ηγουμενίτσα – Μπρίντεζι – Βερόνα - Μόναχο. Ένας τρίτος αναπτυξιακός διάδρομος προβλέπεται ότι θα αναπτυχθεί κατά μήκος της Εγνατίας Οδού (Ηγουμενίτσα –Θεσσαλονίκη -Αλεξανδρούπολη) με προεκτάσεις προς τον ευρύτερο Βαλκανικό χώρο αφενός και την Ε.Ε. αφετέρου.

2.8. Διαπεριφερειακή Θεώρηση

Η απομόνωση εκφράζεται από τους ιδιαίτερα χαμηλούς, σε σχέση με τους εθνικούς, μέσους όρους των δεικτών που αφορούν στον πληθυσμό (γήρανση και υπογεννητικότητα), την κατανομή του στο χώρο (διασπορά σε μικρούς, αγροτικούς κυρίως, οικισμούς), το βιοτικό επίπεδό του (υγεία, ιδιωτική κατανάλωση) και τις οικονομικές του δραστηριότητες (χαμηλότερο κατά κεφαλή εισόδημα και υψηλότερη ανεργία από όλες τις Περιφέρειες της Χώρας). Η διαπεριφερειακή και εθνική σημασία του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων και του λιμένα της Ηγουμενίτσας, δεν επαρκεί για την άμβλυνση των προβλημάτων που γεννά η απομόνωση.

Με την κατασκευή της Εγνατίας οδού θα βελτιωθεί η σύνδεση της Περιφέρειας με τη βόρεια και βόρειο-κεντρική Ελλάδα (Δ. Μακεδονία και Β. Θεσσαλία). Θετικές επιπτώσεις στη σύνδεση της Περιφέρειας με τον κεντρικό αναπτυξιακό άξονα Αθήνας-Θεσσαλονίκης θα έχουν τόσο οι τρεις αναπτυξιακοί ευρω-διάδρομοι, όσο και η ανάληψη ρόλου κέντρου τηλεπικοινωνιακής και τεχνολογικής ανάπτυξης από την πόλη των Ιωαννίνων.

2.9. Σε Ενδοπεριφερειακό Επίπεδο

Σε ενδοπεριφερειακό επίπεδο, διαπιστώνεται ότι ο μεγαλύτερος όγκος της, έστω περιορισμένης, αναπτυξιακής δυναμικής συγκεντρώνεται κατά μήκος του άξονα Άρτα - Ιωάννινα - Ηγουμενίτσα.

Η Άρτα αποτελεί κύρια πύλη εισόδου στην Περιφέρεια μέσω του οδικού δικτύου, η Ηγουμενίτσα από θαλάσσης, ενώ τα Ιωάννινα αποτελούν την κύρια από αέρος είσοδο. Εκτός από πύλες εισόδου, τα τρία αυτά αστικά κέντρα επιτελούν και άλλες σημαντικές ενδοπεριφερειακές λειτουργίες. Τα Ιωάννινα αποτελούν το βασικό αστικό και διοικητικό κέντρο της Περιφέρειας, η Ηγουμενίτσα αφετηρία του τουριστικού άξονα που αναπτύσσεται προς την Πρέβεζα, ενώ η Άρτα δεσπόζει της οδικής σύνδεσης Πρέβεζας - Ιωαννίνων - Ηγουμενίτσας.

Άλλα δευτερεύουσας σημασίας κέντρα, από την άποψη τόσο της λειτουργίας τους ως πυλών εισόδου όσο και της αστικής δυναμικής τους, είναι η Κόνιτσα και το Μέτσοβο. Ωστόσο, η απομόνωσή τους από τον κύριο οδικό και αναπτυξιακό άξονα της χώρας, περιορίζει την εμβέλεια αυτών των κέντρων σε μια μικρότερη ακτίνα ενδοχώρας, γεγονός που δεν επιτρέπει τη σχετική ολοκλήρωσή τους.

Η ολοκλήρωση των τριών μεγάλων αναπτυξιακών έργων (Εγνατία οδός, λιμένας της Ηγουμενίτσας και σύνδεση Πρέβεζας-Ακτίου) θα προσδώσει ιδιαίτερη δυναμική στα αστικά κέντρα της Ηγουμενίτσας, των Ιωαννίνων και της Πρέβεζας, μετατρέποντάς τα σε πόλους ανάπτυξης, κυρίως τουριστικών και εμπορικών δραστηριοτήτων. Οι σημαντικές βελτιώσεις των λιμενικών εγκαταστάσεων της Ηγουμενίτσας, σε συνδυασμό με τη σμίκρυνση της χρόνο-απόστασης Ηγουμενίτσας-Ιωαννίνων, αναμένεται ότι θα προσελκύσει την εγκατάσταση, κατά μήκος του συγκεκριμένου άξονα, δραστηριοτήτων του δευτερογενούς και τριτογενούς τομέα, ενώ η σύνδεση Ακτίου-Πρέβεζας θα μετατρέψει το σημερινό οδικό άξονα Ηγουμενίτσας-Πρέβεζας σε παραθαλάσσιο άξονα ανάπτυξης, κυρίως τουριστικής.

Δευτερεύοντες αναπτυξιακοί άξονες προβλέπεται επίσης να αναδειχθούν μελλοντικά μέσα από την ίδρυση νέων τελωνειακών σταθμών και τη σύνδεσή τους, τόσο των νέων όσο και του ήδη υπάρχοντος στην Κακαβιά, με την πόλη των Ιωαννίνων και την Κόνιτσα.

3. Ο ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ²

3.1. Γεωγραφικά – μορφολογικά στοιχεία

Ο Νομός Ιωαννίνων αποτελεί το μεγαλύτερο νομό της Περιφέρειας Ηπείρου. Καταλαμβάνει το βορειοανατολικό τμήμα της Περιφέρειας και, λόγω θέσης, αποτελεί και ακριτικό νομό της χώρας. Ο νομός, λόγω του μεγέθους του αλλά και του πληθυσμού του, αποτελεί κατά ένα τρόπο την καρδιά της Περιφέρειας και συγκεντρώνει σε μεγάλο βαθμό όλα τα κύρια χαρακτηριστικά της.

Είναι απομακρυσμένος και συνοριακός και χαρακτηρίζεται από ένα περίπλοκο ορεινό ανάγλυφο, ταυτόχρονα όμως αποτελεί βάση για την ανάπτυξη των αξόνων που συνδέουν τη δυτική με την ανατολική πλευρά της Χώρας καθώς και τη δυτική της πλευρά από βορρά προς νότο.

Εικόνα 1. Νομός Ιωαννίνων

Όπως ο νομός Ιωαννίνων αποτελεί την καρδιά της Ηπείρου, έτσι και το λεκανοπέδιο των Ιωαννίνων και τα Ιωάννινα αποτελούν την καρδιά του νομού. Εδώ συγκεντρώνονται οι περισσότερες των παραγωγικών δραστηριοτήτων, ενώ τα Ιωάννινα, ιστορικό, αστικό, εμπορικό και πολιτιστικό κέντρο, με το δυναμισμό τους και τις υπηρεσίες που συγκεντρώνουν αποτελούν ένα από τα δευτερεύοντα αστικά κέντρα της χώρας, τις πόλεις δηλαδή που, ως προς το μέγεθος και την ακτίνα επιρροής, κατατάσσονται αμέσως μετά τα μητροπολιτικά κέντρα.

3.2 Ιστορικά

Η ιστορία της περιοχής συνδέεται στην αρχαιότητα με το σημαντικότερο ιερό και μαντείο της Δωδώνης, στο οποίο η λατρεία είχε αρχίσει από το 3000 π.Χ περίπου. Ήταν αφιερωμένο στο Δία και παρουσίασε ακμή ως τον 5ο αι. π.Χ. Σημαντικό ρόλο στην προβολή του έπαιξε ο Πύρρος (3ος αι. π.Χ.) και ανοικοδομήθηκε από το Φίλιππο τον Β΄ αλλά και τους Ρωμαίους (31 π.Χ.). Οι κάτοικοι του το εγκατέλειψαν τον 4ο αι. π.Χ. και εγκαταστάθηκαν στην Εύρεια που εικάζεται ότι είναι η σημερινή

² Τα στοιχεία προήλθαν από ΠΕΠ III Ηπείρου (2001)

θέση των Ιωαννίνων, με την οποία έκτοτε συνδέεται η ιστορία του νομού. Η πόλη γνώρισε μεγάλη ακμή την περίοδο του Δεσποτάτου, ενώ στη μεγαλύτερη ανάπτυξη της έφτασε μετά το 17^ο αι και κυρίως την εποχή της διακυβέρνησης του Αλή Πασά (1788-1822). Απελευθερώθηκε στις 21 Φεβρουαρίου 1913.

3.3. Πολιτιστικά

Στην μεταπολεμική περίοδο αρχίζουν να εμφανίζονται σημάδια αποσύνθεσης του κοινωνικού ιστού του νομού αλλά και της περιφέρειας στο σύνολό της. Ανατράπηκαν δομές οι οποίες στήριζαν, σε μια μακρά διάρκεια, έναν πολιτισμό με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, με την δική του δυναμική που προσαρμοζόταν κάθε φορά στο χώρο και στο χρόνο. Η μετανάστευση, εσωτερική και εξωτερική, στις δεκαετίες του '60 και του '70 παίρνει μαζική μορφή με αποτέλεσμα την ερήμωση κυρίως του ορεινού χώρου.

Η εσωτερική μετανάστευση οδηγεί σε μια νέα σχέση αστικού κέντρου – χωριού. Το χωριό που επί αιώνες υπήρξε πυρήνας οικονομικής δραστηριότητας, κοινωνικής οργάνωσης, πολιτικής και πολιτισμικής έκφρασης, οδηγείται σε μια υποταγή στην πολιτισμική ηγεμονία του αστικού κέντρου. Ο παραδοσιακός του χαρακτήρας χάνεται, υιοθετώντας νοοτροπίες ξένες ως προς αυτό. Έτσι διαμορφώνεται ένα κλίμα παρακμής των παραδόσεων που οδηγεί σε καταστάσεις μαρασμού τους.

Ο χώρος που καταλαμβάνει ο Ν. Ιωαννίνων διακρίνεται σε πολιτισμικές ενότητες στις οποίες υπάρχουν αλληλεπιδράσεις και έχουν προκύψει κυρίως από τη γεωγραφική ταυτότητα, τα οικονομικά και οικιστικά χαρακτηριστικά της περιοχής. Όλες μαζί δε, δίνουν στο νομό ένα ιδιαίζον χρώμα το οποίο προκύπτει από τη γεωγραφική απομόνωση της περιοχής.

3.4. Πληθυσμός

Ο Νομός Ιωαννίνων είναι ο πρώτος σε πληθυσμό και έκταση Νομός της Περιφέρειας Ηπείρου. Σύμφωνα με την απογραφή του 2001 (στοιχεία Ε.Σ.Υ.Ε.), ο πληθυσμός του Νομού Ιωαννίνων ανέρχεται σε 170.239 κατοίκους, ποσοστό που αντιστοιχεί στο 47,4% του πληθυσμού της Περιφέρειας Ηπείρου. Ακολουθούν ο Νομός Άρτας που συγκεντρώνει το 23% της Περιφέρειας, ο Νομός Πρεβέζης με 16,6% και ο Νομός Θεσπρωτίας με 13%.

Στη σύνθεση του πληθυσμού κατά φύλο και ηλικία για το 2001 ο Νομός ακολουθεί το πρότυπο της χώρας όπου οι γυναίκες υπερτερούν αριθμητικά των ανδρών. Ειδικότερα, ο γυναικείος πληθυσμός είναι αυξημένος σε σχέση με τον ανδρικό για τις ηλικίες 15-29 και 45-64, ενώ η μεγαλύτερη διαφορά μεταξύ των δύο φύλων σημειώνεται στην ηλικιακή ομάδα άνω των 65 ετών. Σε όλες όμως τις περιπτώσεις οι διαφορές για τα δύο φύλα είναι μικρές, της τάξης των 1.000 ως 3.000 ατόμων.

Ανησυχητικές είναι οι τάσεις γήρανσης του πληθυσμού, κάτι που γίνεται εμφανές κυρίως στις επαρχίες Πωγωνίου και Κονίτσης και που επιβεβαιώνει την εγκατάλειψη των παραμεθόριων και ορεινών περιοχών. Στις επαρχίες αυτές κυριαρχούν οι ηλικιακές ομάδες άνω των 45 ετών, αναδεικνύοντας παράλληλα την μικρή συμμετοχή των παραγωγικών ηλικιών στον συνολικό πληθυσμό.

Όσον αφορά στο θέμα της αστικότητας, διαχρονικά σημειώνεται αύξηση του αστικού πληθυσμού και μείωση του αγροτικού, το ποσοστό του οποίου όμως κινείται σε ιδιαίτερα υψηλά επίπεδα επί του συνολικού πληθυσμού. Την περίοδο 1991-2001 παρατηρείται μικρή αναστροφή στην αστικότητα του Νομού. Ο αστικός πληθυσμός μειώνεται ελάχιστα, ενώ ο αγροτικός αυξάνει κατά 4% σε βάρος του ημιαστικού.

3.5. Μετανάστευση σε Επίπεδο Νομού

Η φυσική κίνηση για το διάστημα 1971-1991, σημειώνει δραματική μείωση που αγγίζει το 68%. Η μείωση της φυσικής κίνησης είναι χαρακτηριστικό για την περίοδο αυτή σε Νομαρχιακό αλλά και σε Περιφερειακό επίπεδο. Στο Νομό Ιωαννίνων σημειώνεται η δεύτερη μετά το Νομό Άρτας μείωση στη φυσική κίνηση, ενώ τη μικρότερη μείωση σημείωσε η φυσική κίνηση στο Νομό Πρεβέζης.

Η εξέλιξη της μεταναστευτικής κίνησης φανερώνει ότι το μεταναστευτικό ρεύμα της δεκαετίας του '60 και του '70 έχει πλέον ανακοπεί, κάτι που γίνεται ιδιαίτερα εμφανές στο επίπεδο της Περιφέρειας. Με εξαίρεση το Νομό Ιωαννίνων, (που για την περίοδο 1981-1991 συγκεντρώνει τμήμα του πληθυσμού που φεύγει από τους άλλους νομούς της Ηπείρου), την ίδια περίοδο στους υπόλοιπους νομούς σημειώνεται αυξημένη μετανάστευση. Η τάση αυτή αντιστρέφεται την επόμενη δεκαετία, όπου σημειώνεται θετική εισροή πληθυσμού σε όλους τους Νομούς της Περιφέρειας, με εξαίρεση το Νομό Άρτας. Η σημαντικότερη εισροή σημειώνεται στο Νομό Ιωαννίνων και μάλιστα με σημαντική διαφορά από τους άλλους νομούς.

Εκτιμάται ότι οι παράγοντες που οδήγησαν στην αυξημένη εισροή, κυρίως σε σχέση με την δεκαετία 1971-1981, σχετίζονται με:

- Την ανάπτυξη του Πανεπιστημίου και του Πανεπιστημιακού Νοσοκομείου
- Την εισροή στα τέλη της δεκαετίας του '80 σημαντικού αριθμού ομογενών και την παλιννόστηση ατόμων, κύρια συνταξιούχων.

Την ανάπτυξη που σημειώθηκε στις πρωτεύουσες των Νομών και κυρίως στην πόλη των Ιωαννίνων, ως διοικητικό - οικονομικό - πολιτιστικό κέντρο.

3.6. ΑΕΠ Νομού

3.6.1. Συνολικό ΑΕΠ:

Το συνολικό Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν του Νομού Ιωαννίνων κατά το 2003 εκτιμάται στα 2111 εκατομμύρια ευρώ παρουσιάζοντας αύξηση έναντι του έτους 1997 που ήταν 888 εκατομμύρια ευρώ.

Οι ρυθμοί αύξησης του ΑΕΠ του Νομού Ιωαννίνων κατά την τριακονταετία 1971-2001 είναι κατά τι εντονότεροι από τους αντίστοιχους της Περιφέρειας Ηπείρου και από εκείνους της χώρας, εμφανίζοντας μια κάμψη κατά τη δεκαετία του '80 έναντι

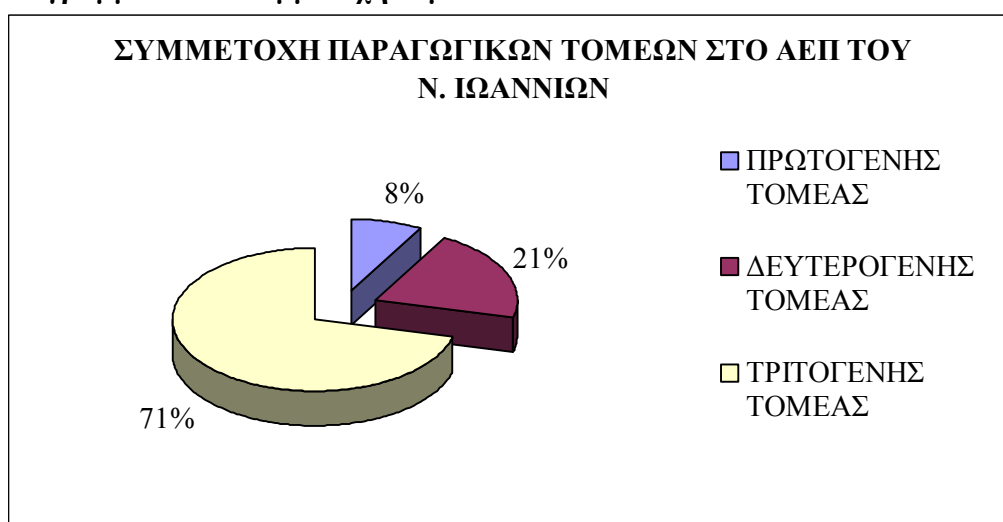
της προηγούμενης δεκαετίας, ενώ ανακάμπτουν σημαντικά τη δεκαετία του '90 σε αντίθεση με τους αντίστοιχους της Χώρας αλλά και της Περιφέρειας Ηπείρου.

Η εξέλιξη αυτή του ΑΕΠ στο Νομό Ιωαννίνων σε σχέση με τα αντίστοιχα μεγέθη της Περιφέρειας Ηπείρου και της Χώρας συντελούν έτσι ώστε το έτος 2001 το ΑΕΠ του Νομού να αντιπροσωπεύει το 50% της Περιφέρειας και το 1,35% της Χώρας, ενώ το έτος 1981 αντιπροσώπευε το 45% του ΑΕΠ της Περιφέρειας και το 1,25% της Χώρας.

Από τα παραπάνω στοιχεία φαίνεται ότι ο Νομός Ιωαννίνων βελτιώνει σημαντικά τη θέση του ως προς το ΑΕΠ έναντι της Περιφέρειας, αλλά και έναντι της Χώρας, έστω και κατά μικρότερο βαθμό.

Όσον αφορά στη συμμετοχή κάθε τομέα στο συνολικό ΑΕΠ του Νομού Ιωαννίνων για το 1999, αυτή διαμορφώνεται στο 8% για τον Πρωτογενή τομέα, στο 21% για το Δευτερογενή και στο 71% για τον Τριτογενή. Εποπτικά φαίνονται στο παρακάτω διάγραμμα.

Διάγραμμα 3.6.1. Συμμετοχή τομέων στο ΑΕΠ του Ν. Ιωαννίνων

Πηγή: ΠΕΠ Ηπείρου

Το ποσοστό συμμετοχής του Πρωτογενούς τομέα για το Νομό Ιωαννίνων είναι πολύ χαμηλότερο από τον αντίστοιχο δείκτη για την Περιφέρεια, ενώ κινείται στα ίδια επίπεδα με εκείνον τη χώρας. Το ποσοστό συμμετοχής του Δευτερογενούς, με μικρές αποκλίσεις, είναι το ίδιο και για τα τρία χωρικά - διοικητικά επίπεδα, ενώ το ποσοστό συμμετοχής του Τριτογενούς τομέα στο Νομό Ιωαννίνων υπερβαίνει σημαντικά το αντίστοιχο μέγεθος, τόσο σε επίπεδο Περιφέρειας όσο και σε εθνικό επίπεδο.

Οι οικονομικές δραστηριότητες οι οποίες κυριαρχούν στο Νομό Ιωαννίνων το έτος 2001, όσον αφορά στο ΑΕΠ, από τον Τριτογενή τομέα είναι το εμπόριο, συμμετέχοντας κατά 16% στο συνολικό ΑΕΠ του Νομού, οι Υπηρεσίες Υγείας και Εκπαίδευσης με συμμετοχή 14% και η Δημόσια Διοίκηση με ποσοστό συμμετοχής 13%, ενώ ακολουθούν οι κατοικίες με ποσοστό συμμετοχής 8%. Στο Δευτερογενή τομέα κυριαρχούν οι κατασκευές με 9% συμμετοχή στο συνολικό ΑΕΠ του Νομού και η μεταποίηση με αντίστοιχο ποσοστό συμμετοχής 5%.

Όλες οι παραπάνω οικονομικές δραστηριότητες του Νομού Ιωαννίνων εμφανίζουν σημαντική αύξηση κατά την περίοδο 1991-2001, από 25% ως 35%, έτσι ώστε να

καθίστανται οι μοχλοί μεγέθυνσης του συνολικού ΑΕΠ του νομού. Αντίστοιχα περίπου ποσοστά μεταβολής παρουσιάζουν οι συγκεκριμένες οικονομικές δραστηριότητες σε επίπεδο Περιφέρειας, ενώ σε επίπεδο Χώρας οι μεταβολές του ΑΕΠ αυτών των οικονομικών δραστηριοτήτων διαφοροποιούνται σημαντικά. Τα στοιχεία αυτά υποδηλώνουν ότι η διάρθρωση της οικονομίας του Νομού αλλά και της Περιφέρειας ακολουθεί διαφορετική εξέλιξη από την αντίστοιχη της οικονομίας της χώρας.

3.6.3. Κατά κεφαλή ΑΕΠ:

Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ του Νομού Ιωαννίνων για το έτος 2003 εκτιμάται στα 11.545 εκατομμύρια ευρώ. Για την περίοδο 1995-2003 το κατά κεφαλήν ΑΕΠ του Νομού αυξήθηκε κατά 44%, υπερβαίνοντας το κατά κεφαλήν προϊόν της Περιφέρειας και υστερώντας σε σχέση με τον εθνικό μέσο ετήσιο όρο.

Πίνακας 3.6.3. Εξέλιξη του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (εκ. ευρώ)

ΕΤΟΣ	Ν. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ	ΕΛΛΑΔΑ
1995	5630	5459	7516
1996	6055	5899	8203
1997	7700	6976	9023
1998	8512	7654	9762
1999	9200	8322	10355
2000	10055	9069	11393
2001	10743	9729	12148
2002	11796	10676	13050
2003	12706	11545	14100

Πηγή: ΕΣΥΕ

Σε γενικές γραμμές φαίνεται ότι το κατά κεφαλήν ΑΕΠ στο Νομό Ιωαννίνων, αφ' ενός είναι σε υψηλότερα επίπεδα από τον αντίστοιχο δείκτη της Περιφέρειας Ηπείρου. Να σημειωθεί δε ότι η εξέλιξη αυτή επί του κατά κεφαλήν προϊόντος συντελείται παρά την εντονότερη πληθυσμιακή αύξηση του Νομού Ιωαννίνων σε σχέση με την αντίστοιχη αύξηση στην Περιφέρεια. Αντίθετα ακριβώς συμβαίνει με την σύγκριση του κατά κεφαλήν ΑΕΠ του Νομού ως προς το κατά κεφαλήν της Χώρας.

Συμπερασματικά, από τα παραπάνω στοιχεία, φαίνεται ότι η οικονομία του Νομού Ιωαννίνων, εξελίσσεται με θετικότερους ρυθμούς από εκείνη της Περιφέρειας, στηριζόμενη κυρίως στον Τριτογενή τομέα, αλλά και στο Δευτερογενή. Παράλληλα παρουσιάζει εντονότερη αύξηση από τα δύο άλλα χωρικά επίπεδα (Περιφέρεια και Χώρα) στις οικονομικές δραστηριότητες της γεωργίας, των ορυχείων, της μεταποίησης και των κατασκευών, έστω και αν αυτές οι οικονομικές δραστηριότητες στο Νομό έχουν σχετικά μικρά ποσοστά συμμετοχής στο συνολικό ΑΕΠ του Νομού.

3.7. Εξαγωγικές Επιδόσεις

Τα κυριότερα προϊόντα που εξάγει ο Νομός Ιωαννίνων σύμφωνα με τη συμμετοχή της αξίας τους στη συνολική αξία των εξαγωγών του νομού είναι: γάλα και

γαλακτοκομικά προϊόντα, κρέατα, ψάρια, ποτά, μη μεταλλικά ορυκτά (κυρίως μάρμαρα, κατεργασμένα και ακατέργαστα), ρητίνες, ενδύματα και συμπληρώματα ενδυμάτων, τεχνουργήματα από χυτοσίδηρο, σίδηρο ή χάλυβα.

Για την περίοδο 1993-1999 θετική εξέλιξη εμφανίζουν οι εξαγωγές των κρεάτων, των αλιευμάτων, των ποτών και των ενδυμάτων και κυρίως του γάλακτος και των προϊόντων του. Ειδικά για τα τελευταία, σημειώνεται πιθανά βελτίωση στην ποιότητα και το είδος των εξαγωγίμων προϊόντων, αφού για την περίοδο 1993-1999 η ποσότητα μειώνεται, ενώ η αξία της εξαγωγής αυξάνει.

Σύμφωνα με τα παραπάνω στοιχεία είναι γεγονός ότι ένα σημαντικό μέρος του εισοδήματος - ακαθάριστου προϊόντος του Νομού οφείλεται στις εξαγωγές, το συνολικό ύψος των οποίων κατά το έτος 1999 ανήλθε σε 8,5δισ δρχ, έναντι 6,3 δισ δρχ το έτος 1993.

3.8. Χωρική κατανομή Παραγωγικών Δραστηριοτήτων

Στις ορεινές περιοχές συγκεντρώνονται, ή παραμένουν εγκαταστημένες, δραστηριότητες που είτε συνδέονται με συγκεκριμένα φυσικά χαρακτηριστικά (π.χ. υποαλπικοί βοσκότοποι όπου συγκεντρώνεται η μετακινούμενη, με μηχανικά μέσα, κτηνοτροφία, και η οποία αποτελεί μετεξέλιξη της ημι-νομαδικής, εκμετάλλευση δασών, μικρή γεωργία), είτε συνδυάζουν την αξιοποίηση των φυσικών με πολιτισμικά χαρακτηριστικά και άλλες γεωγραφικές ιδιαιτερότητες (π.χ. τουριστικές δραστηριότητες στο Μέτσοβο, σε τμήματα του Ζαγορίου και της Κόνιτσας κλπ.).

Στις λοιπές ορεινές περιοχές ασκούνται δραστηριότητες μικρής κτηνοτροφίας και μικρή γεωργία. Η τελευταία προσλαμβάνει σχετικά μεγαλύτερο μέγεθος εκεί όπου έχουν πραγματοποιηθεί αρδευτικά έργα π.χ. Ανω Καλαμάς, κάμπος Κόνιτσας, Παρακάλαμος.

Ο κύριος όγκος των παραγωγικών δραστηριοτήτων συγκεντρώνεται στο Λεκανοπέδιο και επικεντρώνεται στην πόλη των Ιωαννίνων και την άμεση περιφέρειά της.

3.9. Πρωτογενής Τομέας

3.9.1 Γεωργία

Οι αρδευόμενες εκτάσεις και οι πεδινές εκτάσεις συγκεντρώνονται στο λεκανοπέδιο σε έναν επιμήκη διάδρομο, από το Χαροκόπιο ως το Καλπάκι. Ανατολικότερα, ο Καλαμάς (Θύαμις) σχηματίζει ένα άλλο διάδρομο γεωργικών εκτάσεων στις οποίες έχουν γίνει εγγειοβελτιωτικά έργα. Ο Καλαμάς, μαζί με την πεδιάδα της Κόνιτσας και τον ποταμό Σαραντάπορο, σχηματίζουν ένα τόξο αγροτικής γης στο βορειοδυτικό τμήμα του Νομού. Στις ορεινές περιοχές της Ζίτσας αναπτύσσονται σημαντικές εκτάσεις αμπελώνων.

3.9.2 Κτηνοτροφία – Βοσκότοποι

Η κτηνοτροφική δραστηριότητα αναπτύσσεται στους ορεινούς όγκους, στο ανατολικό τμήμα του Νομού, εκεί όπου συγκεντρώνονται μεγάλοι βοσκότοποι. Η δραστηριότητα ασκείται με εποχικές μετακινήσεις, στα ορεινά το καλοκαίρι και στα χαμηλότερα υψόμετρα το χειμώνα, στα χειμαδιά.

3.9.3 Αλιεία

Η αλιεία χωροθετείται κατά μήκος των ποταμών και των παραποτάμων τους, όπου βρίσκονται εγκαταστάσεις ιχθυοτροφείων, κυρίως πέστροφας. Είναι μικρής δυναμικότητας.

3.9.4 Πτηνοτροφία

Η έντονη πτηνοτροφική δραστηριότητα που παρατηρείται στο Νομό συγκεντρώνεται στο Λεκανοπέδιο των Ιωαννίνων. Εκεί υπάρχουν και οι δύο μεγάλοι πτηνοτροφικοί συνεταιρισμοί (Α.Π.Σ.Ι. και Νιτσιάκος Α.Ε.) που επεξεργάζονται και εμπορεύονται την παραγωγή στο σύνολο του Νομού.

3.10. Δευτερογενής τομέας

3.10.1 Μεταποίηση

Η υψηλότερη συγκέντρωση μεγάλων μονάδων μεταποίησης συναντάται στη Βιομηχανική περιοχή (ΒΙ. ΠΕ.) που έχει δημιουργηθεί έξω από τα Ιωάννινα. Άλλες βιομηχανικές χρήσεις συναντώνται διάσπαρτες στο Λεκανοπέδιο, σε γειτνίαση με κύριους οδικούς άξονες. Οι μονάδες επεξεργασίας μαρμάρου συγκεντρώνονται κοντά στις μαρμαρο-φόρες περιοχές.

Εκτός του λεκανοπεδίου, βιομηχανικές εγκαταστάσεις συναντώνται στα οικιστικά κέντρα Μετσόβου και Κόνιτσας. Οι μονάδες αυτές αφορούν σε κλάδους συγγενείς με τη μεταποίηση αγροτικών προϊόντων, γεωργικών και κτηνοτροφικών, καθώς και προϊόντων ξυλείας. Εξαιρέση αποτελεί η παρουσία μονάδας μεταλλουργίας στο Κεφαλόβρυσο της επαρχίας Πωγωνίου.

3.10.2 Κατασκευές

Ο κλάδος αυτός συγκεντρώνεται επίσης στο Λεκανοπέδιο Ιωαννίνων. Είναι ένας από τους γρηγορότερα αναπτυσσόμενους κλάδους δεδομένων και των μεγάλων οδικών συνδέσεων που κατασκευάζονται.

3.11. Τριτογενής Τομέας

Οι κλάδοι της Δημόσιας Διοίκησης και των υπηρεσιών Υγείας - Εκπαίδευσης φαίνονται να αναπτύσσονται ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια στο Νομό. Πρέπει όμως

να αναφέρουμε ότι αν και οι υπηρεσίες συμμετέχουν αρκετά στον Τριτογενή Τομέα, παρουσίας του Πανεπιστημίου και του Πανεπιστημιακού Νοσοκομείου, πρόκειται για παραδοσιακού κυρίως χαρακτήρα υπηρεσίες με χαμηλή παραγωγικότητα.

3.11.1 Τουρισμός

Από την άποψη των μεγεθών (εξυπηρετήσεις, υποδομές, κλίνες), βασικό τουριστικό κέντρο αποτελεί η πρωτεύουσα του Νομού, που λειτουργεί ως πύλη στο Νομό, διαθέτοντας παράλληλα σημαντικό πλούτο πολιτιστικών στοιχείων.

Δεύτερο σημαντικό τουριστικό κέντρο αποτελεί στο Νομό το Μέτσοβο και, σε τρίτη θέση, ακολουθεί η Κόνιτσα. Ισοδύναμο δυναμικό σε υποδομές βρίσκεται διάσπαρτο και στην ευρύτερη περιοχή του Ζαγορίου.

Λόγω της σημασίας που ενέχει η τουριστική ανάπτυξη για την αναπτυξιακή προοπτική του Νομού, αφιερώνεται στο θέμα του Τουρισμού ένα ιδιαίτερο κεφάλαιο, στο οποίο αναπτύσσονται κυρίως ζητήματα αξιολόγησης του δυναμικού του ορεινού χώρου του Νομού για την ανάπτυξη ήπιων και ειδικών μορφών τουρισμού.

3.12. Απασχόληση

3.12.1. Οικονομικά ενεργός πληθυσμός

Για το 1999 ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός του Νομού ανέρχεται σε 59.536 άτομα, παρουσιάζοντας αύξηση της τάξης των 8.000 ατόμων επί του συνολικού πληθυσμού του Νομού σε σχέση με το 1991. Η διάρθρωση του εργατικού δυναμικού για το Νομό Ιωαννίνων δεν διαφοροποιείται σημαντικά στην δεκαετία 1981-1991. Στη δεκαετία αυτή το εργατικό δυναμικό αυξάνεται κατά 4.565 άτομα και με ρυθμό μεγαλύτερο από αυτόν που σημειώνεται στην Περιφέρεια. Όπως και για την δεκαετία 1991-2001, η μεταβολή στο εργατικό δυναμικό του Νομού Ιωαννίνων είναι μεγαλύτερη από την αντίστοιχη της Περιφέρειας, η οποία αντιστοιχεί σε 9.383 άτομα.

Για τις δύο εξεταζόμενες περιόδους 1981-1991 και 1991-2001 ο Νομός Ιωαννίνων ακολουθεί την ανοδική πορεία της χώρας, όσον αφορά στην συμμετοχή του εργατικού δυναμικού στο συνολικό πληθυσμό, με μικρότερο όμως ρυθμό μεταβολής.

3.12.2 Απασχόληση συνολικά και ανά τομέα

Στην κατά παραγωγικό τομέα απασχόληση, διαφαίνεται η κυριαρχία του Τριτογενούς τομέα, ο οποίος με 29.206 άτομα αντιπροσωπεύει το 57% της συνολικής απασχόλησης στο Νομό. Όσον αφορά στους άλλους δύο παραγωγικούς τομείς, οι θέσεις απασχόλησης στο Νομό μειώνονται διαχρονικά, τόσο στον Πρωτογενή, όσο και στο Δευτερογενή.

Διαχρονικά ο κοινωνικοοικονομικός ιστός του Νομού απομακρύνεται από τον γεωργικό χαρακτήρα που ήταν αρκετά έντονος τις προηγούμενες δεκαετίες (κυρίως τη δεκαετία 1971-1981). Η συμμετοχή του Πρωτογενούς τομέα στη συνολική απασχόληση του Νομού μειώνεται κατά 11 ποσοστιαίες μονάδες τη δεκαετία 1981-

1991 και κατά 2 ποσοστιαίες μονάδες στη διάρκεια των ετών 1991 – 1994, έτσι ώστε οι απασχολούμενοι στον Πρωτογενή τομέα ανέρχονται σε 10.647 άτομα, έχοντας μειωθεί κατά 6.251 άτομα σε σχέση με το 1981.

Αντίθετα, όπως προαναφέρθηκε, πολύ υψηλή είναι η αύξηση της απασχόλησης στον Τριτογενή τομέα, ιδιαίτερα κατά τη δεκαετία 1981 - 1991, αλλά και κατά τα έτη 1991-2001, ο οποίος συγκεντρώνει περισσότερους από τους μισούς απασχολούμενους του Νομού, ή ποσοστό 54%, έχοντας αυξηθεί το έτος 2001 κατά 59,5% σε σχέση με το 1981, ποσοστό που αντιστοιχεί σε 10.892 θέσεις απασχόλησης.

Συμπερασματικά, για τη περίοδο 1981-2001 διαπιστώνεται ότι η αύξηση της απασχόλησης στον Τριτογενή τομέα και η εξέλιξη της απασχόλησης στους άλλους δύο τομείς φέρνει την διάρθρωση της απασχόλησης στο Νομό πολύ κοντά στη διάρθρωση της απασχόλησης σε Εθνικό επίπεδο, ενώ διαφοροποιείται σημαντικά από την διάρθρωση σε επίπεδο Περιφέρειας λόγω της μεγάλης διαφοροποίησης της διάρθρωσης στην Περιφέρεια, υπέρ του Πρωτογενούς τομέα και με μειωμένη συμμετοχή του Δευτερογενούς και Τριτογενή τομέα.

3.12.3. Δημόσιες και Ιδιωτικές Επενδύσεις

Η κατά τομέα κατανομή των δημοσίων επενδύσεων αποδεικνύει ότι οι τομείς όπου δίνεται η μεγαλύτερη επενδυτική βαρύτητα είναι η εκπαίδευση, οι συγκοινωνίες (των οποίων διαχρονικά η συμμετοχή, στο σύνολο των δημοσίων επενδύσεων, μειώνεται) και τα νομαρχιακά έργα, των οποίων η συμμετοχή στο σύνολο των δημοσίων επενδύσεων αυξάνεται μετά το 1995. Σημαντική επενδυτική βαρύτητα έχουν τα νομαρχιακά προγράμματα ΠΕΠ. Ο Νομός Ιωαννίνων φαίνεται ότι απορροφά το μεγαλύτερο ποσοστό επενδύσεων στο σύνολο των επενδύσεων της Περιφέρειας διαχρονικά, στους τομείς της γεωργίας -δασών, της βιομηχανίας, του τουρισμού και της εκπαίδευσης.

Οι ιδιωτικές επενδύσεις παρουσιάζουν αυξομειώσεις. Η οικονομία του Νομού Ιωαννίνων προσελκύει περισσότερες ιδιωτικές επενδύσεις από τους άλλους νομούς της Περιφέρειας, παρά τις χαμηλότερες δημόσιες επενδύσεις που πραγματοποιούνται σ' αυτόν, γεγονός που καταδεικνύει την δυναμική του Νομού Ιωαννίνων σε σχέση με τους άλλους Νομούς της Περιφέρειας, ως προς την προσέλκυση ιδιωτικών κεφαλαίων. Οι επενδύσεις αυτές γίνονται κυρίως σε επιχειρήσεις που σχετίζονται με την παραγωγή τροφίμων (γάλα, κρέας, αυγά-πουλερικά), σε επιχειρήσεις που αναπτύσσουν λατομική δραστηριότητα, σε κλωστοϋφαντουργικές επιχειρήσεις, σε ξενοδοχειακές επιχειρήσεις, σε επιχειρήσεις κατασκευής επίπλου, όπως και επιχειρήσεις κατασκευής προϊόντων από μη μεταλλικά ορυκτά.

Από το 1999 και μετά οι επενδύσεις στο Νομό παίρνουν άλλες διαστάσεις. Με το Γ' ΚΠΣ προγραμματίζονται έργα μεγάλης έκτασης, με κορυφαίες τις οδικές συνδέσεις. Για τις υπόλοιπες μορφές επενδύσεων, αξίζει να αναφέρουμε ότι μεγάλα ποσά διατίθενται σε επενδύσεις εκτός του Λεκανοπεδίου, πράγμα που υποδεικνύει την προσπάθεια διάχυσής τους στο σύνολο του Νομού. Παρόλα αυτά το μεγαλύτερο μερίδιο συσσωρεύεται ακόμα στην πόλη των Ιωαννίνων και την ευρύτερη περιφέρειά της.

3.12.4. Πρωτογενής Τομέας

Όπως στην περίπτωση του ΑΕΠ έτσι και στην απασχόληση το ποσοστό συμμετοχής του Πρωτογενούς Τομέα στη συνολική απασχόληση του Νομού είναι το μικρότερο ποσοστό σε σχέση με τους άλλους παραγωγικούς τομείς, αλλά με μικρή διαφορά από το Δευτερογενή τομέα. Το ποσοστό απασχόλησης στον Πρωτογενή Τομέα μειώνεται συνεχώς, με δραματική μείωση των απασχολούμενων στην αγροτική παραγωγή, ενώ αυξάνεται έστω και ελάχιστα η συνολική απασχόληση στο Νομό. Το γεγονός αυτό υποδηλώνει την είσοδο των εργαζομένων σε άλλους παραγωγικούς τομείς (κυρίως προς τον Τριτογενή τομέα).

Κυρίαρχη δραστηριότητα της αγροτικής παραγωγής στο Νομό Ιωαννίνων είναι η κτηνοτροφία και η ζωική παραγωγή εν γένει, η οποία δημιουργεί το 80% της συνολικής ακαθάριστης αξίας παραγωγής στον αγροτικό τομέα. Ένα σημαντικό μέρος της ακαθάριστης αξίας ζωικής παραγωγής (περίπου το 25%) αφορά στην πτηνοτροφία, ενώ η ακαθάριστη αξία φυτικής παραγωγής συμμετέχει κατά 16% στο σύνολο της αγροτικής παραγωγής. Παρά το πλούσιο σε δασικές εκτάσεις ανάγλυφο του Νομού η δασική παραγωγή είναι χαμηλή (μόλις το 1,5%-2% της πρωτογενούς παραγωγής), γεγονός που δείχνει ότι τα δάση στο Νομό δεν αξιοποιούνται παραγωγικά.

Από τη κτηνοτροφική παραγωγή η αίγο-προβατοτροφία διαδραματίζει τον σημαντικότερο ρόλο στηριζόμενη στη ποιμενική εκμετάλλευση της, λόγω της γεωμορφολογίας του Νομού, ενώ το μεγαλύτερο μέρος του παραγόμενου γάλακτος καθετοποιείται σε τυρί μαλακό.

Όσον αφορά στη φυτική παραγωγή οι βασικότερες καλλιέργειες είναι τα σιτηρά για καρπό όπου κυρίαρχο ρόλο παίζει ο αραβόσιτος, ενώ σημαντικό ρόλο στη φυτική παραγωγή διαδραματίζει η παραγωγή πατάτας, καθώς και τα κτηνοτροφικά φυτά για σανό από τα οποία τα κοφτολίβαδα αντιπροσωπεύουν ένα πολύ σημαντικό ποσοστό (17% περίπου) της συνολικής ακαθάριστης αξίας φυτικής παραγωγής. Τα κηπευτικά, τέλος, συμμετέχουν με ένα ποσοστό της τάξης του 16% στη συνολική ακαθάριστη αξία φυτικής παραγωγής.

Τέλος η αλιευτική παραγωγή και κυρίως οι ιχθυοκαλλιέργειες συμμετέχουν κατά 3% περίπου στη συνολική ακαθάριστη αξία παραγωγής του πρωτογενούς τομέα.

Η γεωργική γη του Νομού μειώνεται διαχρονικά, τουλάχιστον κατά τη δεκαετία του '90, με μικρούς ετήσιους ρυθμούς, όπως επίσης και οι καλλιεργούμενες εκτάσεις, ενώ οι εκτάσεις σε αγρανάπαυση ακολουθούν και αυτές την ίδια τάση μείωσης, διατηρώντας έτσι ένα σταθερό ποσοστό επί της γεωργικής γης.

Οι αρδευόμενες εκτάσεις παρουσιάζουν μικρή τάση αύξησης με αποτέλεσμα ο δείκτης άρδευσης στο Νομό να αυξάνεται διαχρονικά, παραμένοντας όμως σε χαμηλότερα επίπεδα από τον αντίστοιχο δείκτη της Περιφέρειας Ηπείρου, ο οποίος αυξάνεται με εντονότερους ρυθμούς.

Σύμφωνα με όλα τα προαναφερόμενα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά του Πρωτογενούς τομέα στο Νομό Ιωαννίνων και με δεδομένη τη νέα αναμόρφωση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ), οι προοπτικές της αγροτικής παραγωγής του Νομού

προσανατολίζουν το χαρακτήρα των δραστηριοτήτων αυτών κυρίως προς την ζωική παραγωγή, η οποία έχει περιθώρια περαιτέρω μεγέθυνσης και ανάπτυξης προς την κατεύθυνση της αίγο-προβατοτροφίας, κυρίως με βελτιώσεις της ποιότητας των προϊόντων, της αύξησης του βαθμού καθετοποίησης, την συστηματοποίηση της δραστηριότητας και την σταδιακή διαφοροποίηση των παραγόμενων ζωικών προϊόντων με διεύρυνση της παραγωγής επώνυμων προϊόντων, με εξασφάλιση σήματος ποιότητας και ονομασίας προέλευσης.

3.12.5. Δευτερογενής τομέας

Ο Δευτερογενής τομέας είναι ο δεύτερος σε μέγεθος παραγωγικός τομέας του Νομού Ιωαννίνων, με σημαντική διαφορά από τον τριτογενή. Για την τριακονταετία 1971-2001 η συμμετοχή του στο συνολικό προϊόν είναι φθίνουσα, γεγονός που οφείλεται στην εντονότερη αύξηση του προϊόντος του τριτογενούς τομέα. Διαχρονικά, τουλάχιστον από το 1980 και μετά, οι τάσεις στον Δευτερογενή τομέα διαγράφονται περισσότερο θετικές από ότι την προηγούμενη δεκαετία, καθώς το ακαθάριστο προϊόν μεταβάλλεται με ρυθμούς που αυξάνονται. Οι κυριότερες οικονομικές δραστηριότητες στον Δευτερογενή τομέα του Νομού είναι η μεταποίηση και οι κατασκευές, που παρουσιάζουν αύξηση.

Η απασχόληση στο Δευτερογενή τομέα ως ποσοστό επί της συνολικής απασχόλησης του Νομού, ακολουθεί πτωτική πορεία από το 1981 ως και το 1994, όπως επίσης πτωτική πορεία ακολουθεί και σε απόλυτους αριθμούς απασχολούμενων. Το ποσοστό απασχολούμενων στο Δευτερογενή τομέα είναι το μικρότερο σε σχέση με την απασχόληση στους άλλους τομείς για το 1981, έκτοτε όμως υπερβαίνει το ποσοστό απασχολούμενων στον Πρωτογενή τομέα, παραμένοντας σε πολύ χαμηλότερα ποσοστά ως προς τα αντίστοιχα ποσοστά του τριτογενούς τομέα.

3.12.6. Τριτογενής τομέας

Ο Τριτογενής τομέας κατέχει πρωταρχική θέση, τόσο με βάση την συμμετοχή του στην συνολική απασχόληση, όσο και στη διαμόρφωση του Ακαθάριστου Προϊόντος του Νομού. Σε όλη τη διάρκεια της τριακονταετίας (1971-2001) ακολουθεί ανοδική πορεία όσον αφορά στην συμμετοχή του στο συνολικό ΑΕΠ. Οι σημαντικότεροι κλάδοι του τομέα είναι το εμπόριο, η υγεία-εκπαίδευση, η δημόσια διοίκηση, οι τράπεζες, ο τουρισμός, οι οποίοι αυξάνουν το ακαθάριστο προϊόν τους καθ' όλη την υπό εξέταση περίοδο.

3.13. Μορφωτικό Επίπεδο

Το επίπεδο εκπαίδευσης του πληθυσμού του Νομού Ιωαννίνων σε σύγκριση με της Περιφέρειας και της Χώρας, κατά τις απογραφές των ετών 1981, 1991 και 2001, προκύπτει ότι κατά το 2001 η κατά επίπεδο εκπαίδευσης κατανομή του πληθυσμού του Νομού ακολουθεί σε γενικές γραμμές (με μικρές διαφοροποιήσεις) την αντίστοιχη του συνόλου της Χώρας, ιδιαίτερα όσον αυτή αφορά στους κατόχους μεταπτυχιακών τίτλων, στους αποφοίτους Γ΄-βάθμιας εκπαίδευσης και στους αποφοίτους Γυμνασίου. Μεγαλύτερα ποσοστά στο Νομό Ιωαννίνων από το σύνολο της Χώρας εμφανίζονται σε αυτούς που έχουν ολοκληρώσει μόνο τη Δημοτική

εκπαίδευση, ενώ μικρότερα ποσοστά εμφανίζονται στους αποφοίτους Λυκείου. Επίσης, εμφανίζεται ίδιο στο Νομό Ιωαννίνων, έναντι της χώρας, το ποσοστό εκείνων που δεν γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση.

Ο Νομός Ιωαννίνων έχει ένα ικανό αριθμό επιστημονικού δυναμικού, αντίστοιχο της χώρας, ενώ υστερεί σε δυναμικό μέσης εκπαίδευσης, συγκεντρώνοντας μεγάλο αριθμό κατοίκων οι οποίοι μόλις έχουν ολοκληρώσει τη φοίτησή τους στη δημοτική εκπαίδευση. Διαπιστώνεται ότι η κατάσταση βελτιώνεται σημαντικά για το νομό Ιωαννίνων σε σχέση, τόσο με τη Χώρα, όσο και με την Περιφέρεια, έτσι ώστε η διαφορά μεταξύ νομού και περιφέρειας να μεγαλώνει.

Τα παραπάνω στοιχεία και τάσεις δείχνουν ότι στο Νομό Ιωαννίνων συγκεντρώνεται υψηλού εκπαιδευτικού επιπέδου πληθυσμός, ο οποίος δημιουργεί μια δυναμική στον εκσυγχρονισμό της οικονομίας και ιδιαίτερα στον τομέα των υπηρεσιών, αν και οι τελευταίες είναι ακόμα παραδοσιακού χαρακτήρα.

3.14. Οικιστικό Δίκτυο

Ο Νομός Ιωαννίνων σύμφωνα με το Πρόγραμμα συγκρότησης της Τοπικής αυτοδιοίκησης 'Ι. Καποδίστριας' αποτελείται από 28 Νέους Δήμους και 13 Κοινότητες. Στην πληθυσμιακή κατάταξη των Νέων ΟΤΑ για το 1991 παρατηρείται η κυριαρχία των ΟΤΑ που αντιστοιχούν στις τάξεις με πληθυσμό 50-800 κατοίκους (Κοινότητες Αετομηλίτης, Φούρκας, Διστράτου, Βοβούσης, Μηλέας, Πωγωνιανής, Παπίγκου, Λάβδανης, Νήσου Ιωαννίνων, Βαθυπέδου, Σιράκου, Καλαριτών, Ματσουκίου) και 2000-5000 κατοίκους (Δήμοι Άνω Πωγωνίου, Δελβινακίου, Καλπακίου, Άνω Καλαμά, Μολοσσών, Σελλών, Δερβιζιάνων, Μπιζανίου, Κατσανοχωρίων, Περάματος, Αν. Ζαγορίου, Εγνατίας, Μετσόβου). Ακολουθούν οι ΟΤΑ με πληθυσμό από 800-2000 κατοίκους (Δήμοι Μαστοροχωρίων, Τύμφης, Κ. Ζαγορίου, Εκάλης, Ζίτσης, Ευρυμενών, Δωδώνης, Τζουμέρκων, Πραμάντων), οι ΟΤΑ με πληθυσμό 5000-10000 (Δήμοι Κονίτσης, Πασαρόνος, Ανατολής, Παμβώτιδος, Αγ. Δημητρίου) ενώ είναι μοναδική η περίπτωση του Δήμου Ιωαννιτών που υπερβαίνει τους 10.000.

Οι πληθυσμιακές μεταβολές που σημειώνονται στους Νέους Δήμους και Κοινότητες στην περίοδο 1971-1991 ακολουθούν, στο σύνολό τους σχεδόν, την μικρή πληθυσμιακή αύξηση που σημειώνεται και στο Νομό. Η εικόνα των πληθυσμιακών μεταβολών διαφοροποιείται σημαντικά μεταξύ 1991 και 2001, καθώς σημειώνονται αρνητικές μεταβολές σε 18 Νέους Δήμους.

Όσον αφορά στην ηλικιακή σύνθεση των Νέων ΟΤΑ, παρατηρείται ισομερής κατανομή των διαφόρων ηλικιακών ομάδων. Ειδικότερα, οι ηλικίες της τάξης 15-65 ετών φαίνεται να έχουν ισο-κατανεμηθεί στους Νέους ΟΤΑ, καθώς σε 28 από αυτούς (σε σύνολο 41) αντιπροσωπεύουν ποσοστό από 58% ως 65% επί του συνολικού πληθυσμού τους.

Η εξέλιξη του πληθυσμού των οικισμών συνδυάζεται με την γεωγραφική τους θέση (προσπελασιμότητα και υψόμετρο) και το μέγεθος τους σύμφωνα με όσα αναφέρονται στο γενικό μέρος αυτής της παραγράφου. Τα στοιχεία αυτά σε συνδυασμό με την δυναμική του πληθυσμού διαμορφώνουν και τις ανά ΟΤΑ πυκνότητες. Οι εσωτερικές μετακινήσεις στο νομό προσδιορίζονται από το ανάγλυφο

του, την συγκέντρωση δραστηριοτήτων σε ορισμένες περιοχές-αστικά κέντρα, τις περιοχές γεωργικής εκμετάλλευσης, τους τουριστικούς τόπους, τους συνοριακούς σταθμούς και από τη διαμόρφωση του κύριου (εθνικού και νομαρχιακού) οδικού δικτύου. Κατά κύριο λόγο, επομένως, οι τοπικές μετακινήσεις κατευθύνονται προς αυτά τα κέντρα αναλογικά με τη σημασία του καθενός και ανάλογα με τις λειτουργίες που το καθένα απ' αυτά συγκεντρώνει.

4. ΕΠΑΡΧΙΑ ΠΩΓΩΝΙΟΥ

4.1. Γεωγραφική θέση και ταυτότητα επαρχίας

Το Πωγώνι (Χάρτης 1 του παραρτήματος), διακεκομμένο σήμερα τεχνητά σε δύο τμήματα, εκ των οποίων το ένα ανήκει στην Αλβανία, αποτελεί ένα τμήμα της ενιαίας ηπείρου με πολλές ιδιαιτερότητες, που οφείλονται εκτός των άλλων και στην ίδια τη μεθοριακή του θέση. Η περιοχή μελέτης βρίσκεται στο βόρειο-δυτικό τμήμα του Νομού Ιωαννίνων. Συνορεύει βόρειο-ανατολικά με την επαρχία Κόνιτσας, ανατολικά με την επαρχία Δωδώνης, νότιο-δυτικά με την επαρχία Φιλιατών (νομός Θεσπρωτίας) και δυτικά με την Αλβανία, με την οποία συνδέεται μέσω του τελωνείου της Κακαβιάς. Οριοθετείται γεωγραφικά από τη Νεμέρτσικα (2.209μ.) στα Βόρεια, τα όρη Τσαμαντά (1.826μ.) στα Νότια, τον Κασιδιάρη (1.329μ.) και το κάτω τμήμα του ποταμού Γορμού στα Ανατολικά και τον Μακρύκαμπο (1.672μ.) στα Δυτικά.

Εικόνα4.1

Πρωτεύουσα της επαρχίας είναι το Δελβινάκι το οποίο βρίσκεται γεωγραφικά στο κέντρο της επαρχίας (Χάρτης 2 του παραρτήματος). Η επαρχία αποτελείται από 32 χωριά που συνολικά καταλαμβάνουν μια έκταση 498 τ.χλμ, δηλαδή το 11,09% της συνολικής έκτασης του Ν.Ιωαννίνων. Τα χωριά αυτά είναι τα εξής: Αγία Μαρίνα, Άγιος Κοσμάς, Αργυροχώρι, Βασιλικό, Βήσσανη, Δελβινάκι, Δημοκόρη, Δολό, Δρυμάδες, Κακόλακκος, Καστανή, Κάτω Μερόπη, Κεράσοβο, Κεφαλόβρυσο, Κρουνέρι, Κτίσματα, Λάβδανη, Λίμνη, Μαυρόπουλο, Μερόπη, Ορεινό-Ξηρόβαλτο, Παλαιόπυργος, Περιστέρι, Ποντικάτες, Πωγωνιανή, Ρουσιά, Σταυροσκιάδι, Στρατίνιστα, Τεριάχι, Φαράγγι, Χαραυγή, Ωραιόκαστρο.

Ο πληθυσμός της επαρχίας ανέρχεται σε 5.698 κάτοικους σύμφωνα με την απογραφή της ΕΣΥΕ το 2001. Ο πληθυσμός αυτός αντιστοιχεί στο 3,34% (170.239) του νομού Ιωαννίνων και στο 1,61%(353.820) της περιφέρειας Ηπείρου.

4.2. Ιστορικά στοιχεία της Επαρχίας Πωγωνίου ³

Το Πωγώνι θεωρείται κοιτίδα των Μολοσσικών φυλών. Καταρχήν, στους προϊστορικούς και στους πρώτους ιστορικούς χρόνους η περιοχή δεν ονομαζόταν Πωγώνι. Το όνομα αυτό πιθανόν να το απέκτησε πολύ αργότερα στην βυζαντινή εποχή. Κάποιοι υποστηρίζουν ότι η ονομασία οφείλεται στον αυτοκράτορα Κωνσταντίνο τον Πωγωνάτο (7ος αι.). Εδώ θα ιδρύσει ο Βυζαντινός αυτοκράτορας επιστρέφοντας από στρατιωτικές επιχειρήσεις στην ιταλική χερσόνησο, την Πωγωνιανή. Στην περιοχή έμεινε για αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα στη Διπαλίτσα (σημερινό Μολυβδοσκεπάστο, στην επαρχία Κόνιτσας), όπου στέγασε με μόλυβδο την Ιερά Μονή της Θεοτόκου ουβδοσκεπάστου. Άλλοι υποστηρίζουν ότι η ονομασία είναι σλαβική.

Στην Αρχαία εποχή φαίνεται ότι αποτελούσε τμήμα της χώρας των Μολοσσών, του ηπειρωτικού φύλου που συνέδεε την καταγωγή του με τον ομηρικό Αχιλλέα. Αυτό φαίνεται και από το μεγάλο πλήθος θέσεων με επιφανειακά λείψανα από την προϊστορική εποχή και τους πρώτους χριστιανικούς χρόνους. Στις πλαγιές του βουνού Κουτσόκρανο και στις κοινοτικές εκτάσεις των χωριών Μερόπη και Παλιόπυργος, οι αρχαιολογικές ανασκαφές απέδειξαν ότι η περιοχή κατοικήθηκε από τους προϊστορικούς χρόνους, πριν από το 2000 π.Χ. Οι κάτοικοι της περιοχής αποτελούσαν μια γεωργο-κτηνοτροφική κοινότητα και είχαν επικοινωνία και όμοιες εκφάνσεις της ζωής με τους κατοίκους των άλλων περιοχών της Ηπείρου και της άλλης Ελλάδας. Συστάδες τύμβων (δύο συνοικισμοί κυβωτιόσχημων τάφων) που ανακαλύφθηκαν στη θέση Παλιουριά και Πλάση του Παλαιόπυργου, στην δεξιά όχθη του ποταμού Γορμού μιλούν για μια συνήθεια ταφής των νεκρών που έχει τη ρίζα της στη Ρωσική στέπα.

Από το Πωγώνι πέρασε ο βασιλιάς της Ηπείρου Πύρρος για να φθάσει στην Ιταλία και να απειλήσει τότε την Ρώμη (3ος αιώνας). Τον ίδιο δρόμο (Κακαβιά-Καλπάκι) ακολούθησαν και οι Ρωμαίοι (Ρωμαϊκή κατάκτηση 167 π.Χ.) και παρέδωσαν 70 πόλεις των Μολοσσών στα στρατεύματά τους για λεηλασία.

Το Πωγώνι υποδουλώθηκε στους Τούρκους το 1449, 18 χρόνια μετά την υποδούλωση των Ιωαννίνων (1431). Από το 1449 αρχίζει η σκληρότερη σκλαβιά στα

³ Τα στοιχεία προήλθαν από κυρίως από: Λαμπρίδου Ι(1889). *Περιγραφή της Ηπείρου*. Αθήνα

μέρη εκείνα. Γιατί αν στην υπόλοιπη Ελλάδα κυρίαρχοι είναι μόνο οι Τούρκοι, στο Πωγωνί και τη Βόρεια Ήπειρο είχαν και τους Αλβανούς. Η καθημερινή ζωή έχει γίνει εφιαλτική. Επιδρομές, φόνοι, σφαγές, ατιμώσεις, έχουν μετατρέψει σε κόλαση τη ζωή των Πωγωνησίων. Αυτός είναι και ο λόγος που υπάρχει το μοναδικό φαινόμενο, ώστε και στην πιο χαρούμενη εκδήλωση, το γλέντι αρχίζει πάντα με μοιρολόι. Κατά την Τουρκοκρατία δεν ευνοήθηκε με προνόμια όπως άλλες περιοχές της Ηπείρου. Οι Τούρκοι ονόμαζαν την περιοχή του Πωγωνίου και "Ισαήμ βιλαέτ". Το βόρειο τμήμα του ονομαζόταν Καραμουρατιά, ενώ το νότιο Παληοπωγωνί. Ο Κακόλακκος ήταν η παλιά πρωτεύουσα του Πωγωνίου έδρα του Μ.Μπότσαρη. Στον Κακόλακκο υπάρχει η εκκλησία του Αγίου Δημητρίου με το ιδιαίτερης αξίας τέμπλο της που είναι προσφορά της οικογένειας των Μποτσαραίων.

Για την περιοχή του Πωγωνίου αξίζει να αναφερθεί η συμμετοχή 97 Δελβινακιωτών (σε σύνολο 400 Ηπειρωτών) στις μάχες που έγιναν με την έκρηξη της Επανάστασης στην Μολδοβλαχία κατά τις αρχές του 1821 υπό τον Αλέξανδρο Υψηλάντη. Η μαχητικότητα και το σθένος των Πωγωνησίων αποτυπώνονται ανάγλυφα σε επιστολή του Αθανάσιου Ψαλίδα με ημερομηνία 12 Φεβρουαρίου 1823 προς τον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο: '...Η Παλιά Πωγωνιανή δεν έχει Τούρκους ολότελα και ευγάζει και ντουφέκια καλά'. Η επανάσταση του 1821 με τις επιπτώσεις που είχαν οι μάχες, οι διελεύσεις στρατευμάτων και προπαντός το τελικό αποτέλεσμα που άφησε την Ήπειρο έξω από τα όρια του νεοσύστατου ελληνικού κράτους, επηρέασε δραματικά την οικονομία της περιοχής.

Η περιοχή αποτελούσε πέρασμα για την σημερινή Αλβανία, διασχίζονταν από την κύρια οδό επικοινωνίας Ιωαννίνων- Αργυροκάστρου-Αγίων Σαράντα με την οποία συνδέονταν δευτερεύοντες δρόμοι όπως εκείνος που ερχόταν από την Κόνιτσα. Ακριβώς λόγω της θέσης της αποτέλεσε αφορμή για διαμάχες μεταξύ των διαφόρων εθνικοτήτων που κατοικούσαν στην περιοχή. Από την πολύπαθη περιοχή θα περάσουν πολλών ειδών εισβολείς και κατακτητές (Νορμανδοί, Σέρβοι, Αλβανοί, Τούρκοι και τελευταίοι οι Γερμανοί). Όλοι θέλουν να ελέγξουν την περιοχή αλλά οι πολυμήχανοι Πωγωνήσιοι θα αντιστέκονται στο πέρασμα των αιώνων.

Η γεωμορφολογία της περιοχής επιτρέπει την επικοινωνία των διαφόρων διαμερισμάτων είτε μέσω των κοιλάδων που σχηματίζουν τα ποτάμια, είτε μέσω των στενωπών και των διαβάσεων που υπάρχουν ανάμεσα ή πάνω στα βουνά. Έτσι παρά την ορεινή διαμόρφωση του εδάφους η διακίνηση ανθρώπων και συνακόλουθα εμπορευμάτων, ιδεών, πολιτιστικών στοιχείων είναι αδιάκοπη.

Υπ'αυτές τις συνθήκες ορισμένα από τα χωριά της περιοχής του Πωγωνίου γνωρίζουν μεγάλη ανάπτυξη η Διπαλίτσα (Μολυβδοσκεπάστο), η Πολυτσάνη, η Καστάνιανη, το Δελβινάκι αποτελούν κέντρα με ιδιαίτερη εμπορική σημασία. Η εμποροπανήγυρη της Διπαλίτσας διαρκούσε έναν περίπου μήνα και ήταν φημισμένη σε ολόκληρη τη ευρωπαϊκή Τουρκία, με αποτέλεσμα να συγκεντρώνονται εκεί έμποροι από ολόκληρη την Ήπειρο, την Ευρωπαϊκή Τουρκία και την Ευρώπη. Αυτά μέχρι το 1792 οπότε, με την καταστροφή της Διπαλίτσας (πρωτεύουσας της Πωγωνιανής), μεταφέρθηκε στα Γιάννενα. Οι εμποροπανηγύρεις (παζάρια) κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας αλλά και αργότερα, αποτελούσαν θεσμό με όλως ιδιαίτερη και βαρύνουσα σημασία για μια περιοχή.

Μετά την απελευθέρωση και την ενσωμάτωση της περιοχής στο ελληνικό κράτος αναγνωρίστηκαν οι εξής 37 κοινότητες: Άγιος Κοσμάς (Καξοί), Αγία Μαρίνα

(Βατσουνιά-Κοσοβίτσα), Αργυροχώρι, Βασιλικό (Τσαραπλιανά), Βήσσανη, Δελβινάκι, Δημόκορη, Δολό, Δρυμάδες, Ζάβροχο, Κακόλακος, Κάστανη (Καστάνιανη), Κάτω Μερόπη (Φραστανά), Κεράσοβο (ανήκε στο Περιστέρι), Κεφαλόβρυσο (Μετζητιέ), Κρυονέρι, Κτίσματα (Αρίνιστα), Λάβδανη, Λίμνη (Ζαραβίνα), Μαυρόπουλο, Μερόπη (Ρουμπάτες), Νεοχώρι (Κατούνα), Ξηρόβαλτο-Ορεινό (Μποζανικό), Παλαιόπυργος (Μεβδέζα), Περιστέρι (Μέγγουλη), Ποντικάτες, Πωγωνιανή (Βοστίνα), Ρουσιά, Σταυροσκιάδι, Στρατίνιστα, Σταυροδρόμι (Βομπλός), Τεριάχι, Φαράγγι, (Γκουβέρι), Χαραυγή (Βάλτιστα), Χρισοδούλη, Ψηλόκαστρο (Καλουδές) και Ωραιόκαστρο (Λαχανόκαστρο). Η χάραξη των ελληνοαλβανικών συνόρων άφησε εκτός ελληνικής επικράτειας ορισμένα από τα χωριά του Πωγωνίου (Πολυτσάνη, Χλωμό, Σχωριάδες, Σέλτση, Σωπική, Τσάτιστα, Μαυρόγερο). Τα χωριά αυτά υπάρχουν στην Αλβανία.

Οι ιστορικές αντιξοότητες συνέβαλαν και στο Πωγώνι στην ανάπτυξη των φαινομένων της αποδημίας. Οι Πωγωνίσιοι ταξιδεύουν ασκώντας διάφορα επαγγέλματα σ' όλη τη Βαλκανική διατηρώντας πάντοτε, όπως όλοι οι Ηπειρώτες, έντονους τους δεσμούς τους με τον τόπο τους. Κύρια γεωργό-κτηνοτρόφοι αρχικά οι κάτοικοι μετακινούμενοι όχι τόσο σε μεγάλες αποστάσεις αλλά από χαμηλότερα σε ψηλότερα υψόμετρα στην ίδια γεωγραφική περιοχή εξάσκησαν στη συνέχεια διάφορα επαγγέλματα. Πιεζόμενοι κύρια από την σταδιακή τσιφλικοποίηση της περιοχής, τους βρίσκουμε ταξιδεμένους σε διάφορες πόλεις των Βαλκανίων (κυρίως Πόλη και Βλαχία) ως πλανόδιους τεχνίτες (βαρελάδες, ασβεστάδες, χασάπηδες, τσαρουχάδες κλπ) και στη συνέχεια σαν εμπόρους. Παρουσιάζεται μάλιστα μια επαγγελματική εξειδίκευση κατά χωριό. Το θέμα της ξενιτιάς που βιώθηκε τόσο έντονα από τους ανθρώπους του Πωγωνίου κυριαρχεί στα τραγούδια τους. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το πολυφωνικό Πωγωνήσιο τραγούδι που αποτελεί μοναδικό φαινόμενο στην Ελληνική μουσική παράδοση.

A. ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

A.1. Ανάγλυφο της περιοχής

Στο κέντρο δεσπόζει το Κουτσόκρανο (Χάρτης 3 του παραρτήματος) που είναι χαμηλό βουνό(1324μ), κατάλληλο για κτηνοτροφία. Γύρω από αυτό είναι κτισμένα τα χωριά Λίμνη , Φαράγγι, Δολό, Ωραιόκαστρο, Άγιος Κοσμάς, Βήσσανη και το Δελβινάκι. Στο βορρά βρίσκεται ο ορεινός όγκος της Νεμέρτσικας (Μερόπη, όρος Δούσκο) με υψόμετρο 2198μ. Εκεί είναι κτισμένα τα χωριά Δρυμάδες, Κακόλακκος, Μερόπη, Παλαιόπυργος, Κάτω Μερόπη, Κεφαλόβρυσσο και Βασιλικό. Οι πλαγίες των δύο παραπάνω βουνών αποτελούν τις λεκάνες απορροής πλήθους μικροχειμμάρων, που συγκλίνοντας διαδοχικά σε μεγαλύτερους συγκεντρώνονται στο Γορμό ποταμό.

Στα Αλβανικά σύνορα υπάρχει το όρος Μακρύκαμπος (Μπόζοβος) με υψόμετρο 1672μ. Σ' αυτό είναι κτισμένα η Πωγωνιανή, Ορεινό – Ξηρόβαλτο, Ποντικάτες και το Σταυροσκιάδι.

Μεταξύ των ορεινών συγκροτημάτων του Μπόζοβου και του Κουτσόκρανου και στο ύψος περίπου του Δολού, πηγάζει ο Κουβαράς, παραπόταμος του Δρίνου ποταμού. Απέναντι από το Δελβινάκι υπάρχει η Ρονίτσα με υψόμετρο 1154μ. Μικρότερη εδαφική έξαρση υπάρχει νοτιότερα του Μακρύκαμπου, όπου είναι κτισμένα τα χωριά Τεριάχι, Σταυροδόρμι, Ζάβροχο, Μαυρόπουλο, Χρυσόδουλη και Αργυροχώρι.

Στο νότιο Πωγώνι βρίσκεται ο Κασιδιάρης με υψόμετρο 1329μ Πάνω σε αυτό είναι κτισμένα τα χωριά Κρουνέρι, Στρατινιστα, Δημόκορι, Κεράσοβο και Περιστέρι. Στα πόδια του δημιουργείται ο Γυφτοπόταμος, ο οποίος ενώνεται με το Δρίνο, που συνεχίζει στην Αλβανία. Στο νοτιότερο άκρο της περιοχής μελέτης και στα σύνορα με το νομό Θεσπρωτίας και την Αλβανία βρίσκονται τα όρη Τσάμαντα (Μουργκάνα) με υψόμετρο 1806μ. Πάνω τους είναι κτισμένη η Αγία Μαρίνα.

Στα σύνορα του οικισμού Λίμνη με τον οικισμό Κρουνερίου και το Δελβινάκι αλλά στη χωρική επικράτεια της του οικισμού Λίμνη και αριστερά από τον εθνικό δρόμο Καλπακίου –Κακαβιάς, υπάρχει η λίμνη της Ζαραβίνας που λειτουργεί σαν λεκάνη απορροής όλης της γύρω περιοχής και μια σχετικά επίπεδη επιφάνεια γης. Επίσης επίπεδες επιφάνειες η σχεδόν επίπεδες συναντώνται στο Μαυρόπουλο-Κτίσματα-Αργυροχώρι με συνολική έκταση καθαρά καλλιεργήσιμη 7600στρεμ., στον κάμπο Ξηροβάλλου έκτασης 2000στρεμ. περίπου και στον κάμπο Ωραιοκάστρου –Άγιου Κοσμά –Ρουσιάς έκτασης 1100στρεμ.

Στην κοινότητα Αγίας Μαρίνας υπάρχει έκταση 1500στρεμ. Ενώ κατά μήκος του ποταμού Γυφτοπόταμου μια στενή λωρίδα γης που καταλαμβάνει έκταση 2100στρεμ. περίπου. Επίσης γεωργική γη υπάρχει και στον κάμπο της Κόνιτσας στο τμήμα του που ανήκει στο Βασιλικό.

Τέλος μικρός κάμπος έκτασης 1000στρεμ. περίπου υπάρχει κατά μήκος της 33^{ης} επαρχιακής οδού που ανήκει στους οικισμούς Δολού, Δρυμάδες, Κακόλακκου και Μερόπης.

Τα κύρια όρη της περιοχής διακλαδίζονται από πλήθος δευτερεύουσων κορυφογραμμών και λοφοειδών εξάρσεων, με πλαγίες που έχουν ισχυρές εγκάρσιες

κλίσεις, κάνοντας έτσι δύσβατες της περιοχές. Οι πλαγιές των κύριων και δευτερευουσών ορεινών εξάρσεων αποτελούν τα κανάλια ροής πολλών μικρο-χειμάρρων που απολήγουν τελικά είτε στο Γυφτοπόταμο, είτε στο Δρίνο, είτε στο Γορμό, είτε στη λίμνη της Ζαραβίνας.

Στο σύνολο των εκτάσεων το 11,8 είναι ημιορεινές και το 88,2 είναι ορεινές. Στο σύνολο των οικισμών όλοι είναι ορεινοί εκτός από το Βασιλικό, Λίμνη, Ρουσιά και Χαραυγή που χαρακτηρίζονται σαν ημιορεινές.

A.2. Κλίμα⁴

Μετεωρολογικά στοιχεία για το Πωγώνι δεν υπάρχουν, επειδή στην περιοχή δεν λειτουργεί μετεωρολογικός σταθμός. Έτσι κατά ανάγκη θα χρησιμοποιήσουμε τα δεδομένα των πλησιέστερων στην περιοχή μετεωρολογικών σταθμών που είναι αυτοί των Ιωαννίνων (Γ. Μήκος 20°49'1" / Γ.Πλάτος 39°42'0"/ Ύψος 483μ.) και της Κόνιτσας (Γ. Μήκος 20°45'0" / Γ.Πλάτος 40°2'59"/ Ύψος 544μ.). Τα στοιχεία παραθέτονται στους παρακάτω πίνακες.

Πίνακας A.2.1. Μέση θερμοκρασία (°C) Ιωαννίνων 2007

Ιαν.	Φεβ.	Μαρ.	Απρ.	Μα.	Ιουν.	Ιουλ.	Αυγ.	Σεπτ.	Οκτ.	Νοεμ.	Δεκ.
4,2	6,3	8,8	11,8	16,1	20,5	23,9	23,7	17,3	13,5	8,2	3,4

Πηγή: Μετεωρολογικός σταθμός Ιωαννίνων

Ετήσια Μέση θερμοκρασία (°C) Ιωαννίνων 2007: 13,14

Πίνακας A.2.2. Μέσος όρος ολικού ύψους υετού(χιλ) Ιωαννίνων 2007

Ιαν.	Φεβ.	Μαρ.	Απρ.	Μα.	Ιουν.	Ιουλ.	Αυγ.	Σεπτ.	Οκτ.	Νοεμ.	Δεκ.
113,6	135,4	124,8	73,1	70,8	72,8	12,8	15,4	16,2	164,4	240,8	76,8

Πηγή: Μετεωρολογικός σταθμός Ιωαννίνων

Μέσος όρος ολικού ύψους υετού(χιλ) Ιωαννίνων 2007: 93,06

Πίνακας A.2.3. Ταχύτητα ανέμου (χλμ/ω) στα Ιωάννινα 2007

Ιαν.	Φεβ.	Μαρ.	Απρ.	Μα.	Ιουν.	Ιουλ.	Αυγ.	Σεπτ.	Οκτ.	Νοεμ.	Δεκ.
2	3	3,6	3,1	2	2,2	2,9	3	2,6	1,8	1,9	1,5

Πηγή: Μετεωρολογικός σταθμός Ιωαννίνων

Πίνακας A.2.4. Μέση θερμοκρασία (°C) Κόνιτσας 2007

Ιαν.	Φεβ.	Μαρ.	Απρ.	Μα.	Ιουν.	Ιουλ.	Αυγ.	Σεπτ.	Οκτ.	Νοεμ.	Δεκ.
4,7	6,8	9,1	12	15,9	20,3	23,5	23,4	17,5	13,8	9,1	4,2

Πηγή: Μετεωρολογικός σταθμός Κόνιτσας

⁴ <http://www.meteo.gr/stations/ioannina>

Ετήσια Μέση θερμοκρασία (°C) Κόνιτσας 2007: 13,35

Πίνακας Α.2.5. Μέσος όρος ολικού ύψους υετού(χιλ) Κόνιτσας 2007

Ιαν.	Φεβ.	Μαρ.	Απρ.	Μα.	Ιουν.	Ιουλ.	Αυγ.	Σεπτ.	Οκτ.	Νοεμ.	Δεκ.
103,6	126,4	124,8	69,8	64,5	67,8	8,7	12,4	14,3	172,1	243,8	71,4

Πηγή: Μετεωρολογικός σταθμός Κόνιτσας

Μέσος όρος ολικού ύψους υετού(χιλ) Κόνιτσας 2007: 89,96

Α.3. Γεωλογία-Έδαφος⁵

Ολόκληρος ο νομός Ιωαννίνων και κατά συνέπεια και η επαρχία Πωγωνίου βρίσκεται στη ζώνη του Ολωνού της Πίνδου και την εσωτερική και κεντρική Ιόνια ζώνη. Τα κύρια πετρώματα που συναντώνται είναι: φλύσχης, ασβεστόλιθος και διάφορα ίζηματογενή. Οι αργιλικοί και ψαμμιτικοί σχιστόλιθοι είναι ορφνά εδάφη αργιλλοπηλώδους υφής και όξινης κυρίως αντίδρασης, σπάνια δε ουδέτερης.

Οι ασβεστόλιθοι που δύσκολα διαπερνώνται είναι ορφνά εδάφη αργιλώδη και ερυθρά, μεσογειακά κυρίως και επίπεδες εκτάσεις της περιοχής. Φέρουν συνήθως μίξη με χαλίκια. Ο μαλακός ασβεστόλιθος, κροκαλοπαγείς και ασβεστούχοι ψαμίτες είναι εδάφη ορφνά και ερυθρά ελαφράς μηχανικής σύστασης πολλές φορές πλούσια σε χαλίκια.

Στην περιοχή των Κτισμάτων υπάρχει πορόλιθος. Επίδραση στην ποιότητα των εδαφών ασκούν η βαρύτητα και τα βρόχινα νερά που βοηθούν στην απόπλυση και μεταφορά του εδάφους. Ιδιαίτερα αυτό παρατηρείται στην Νεμέρτσικα. Δεν υπάρχει εδαφολογική μελέτη στην περιοχή

Α.3.1. Έρευνες υπεδάφους

Στην περιοχή του Πωγωνίου έχουν γίνει από το Παράρτημα Πρέβεζας του ΙΓΜΕ γεωλογικές έρευνες. Έγιναν γεωτρήσεις μέχρι βάθους 1.055m (στη θέση Φαράγγι), όπου εντοπίστηκαν φωσφορικά κοιτάσματα (φωσφάτα) αποθεμάτων 200.000 τόνους κοντά στα χωριά Ορεινό-Ξηρόβαλτο, Δελβινάκι, Πωγωνιανή και Βήσσανη. Επειδή όμως η περιεκτικότητα τους σε πεντοξείδιο του φωσφόρου είναι χαμηλή, τα κοιτάσματα αυτά δεν θεωρούνται εκμεταλλεύσιμα προς το παρόν. Πάντως καταβάλλονται προσπάθειες από το Ι.Γ.Μ.Ε. για να λυθεί το δύσκολο πρόβλημα της εκμετάλλευσης, ώστε να αξιοποιηθούν τα κοιτάσματα αυτά μελλοντικά, προς όφελος της περιοχής και της Εθνικής Οικονομίας

Μέχρι τώρα δεν έχει γίνει υδρό-γεωλογική έρευνα, κάτι που είναι βασικό για την περιοχή. Επίσης δεν έχουν γίνει έρευνες για ορυκτά εκμεταλλεύσιμα, παρότι σε μερικές περιοχές υπάρχουν σοβαρές και ελπιδοφόρες ενδείξεις (μάρμαρα, πορόλιθος).

⁵ Τα στοιχεία προήλθαν από Αναπτυξιακή Εταιρεία Ηπείρου Α.Ε

Μέχρι τώρα οι μικρές ενδείξεις αερίων και ασφάλτου που βρέθηκαν κατόπιν γεωτρήσεων στις περιοχές Δελβινακίου και Λάβδανης δεν παρουσιάζουν κανένα οικονομικό ενδιαφέρον.

A.4. Υδρολογία

Την περιοχή διαρρέουν δύο ποτάμια(Χάρτης 4 του παραρτήματος) : ο Γορμός, παραπόταμος του Καλαμά και ο Δρίνος, με δυο παραποτάμους (Κουβαρά και Γυφτοπόταμο). Υπάρχει επίσης η λίμνη της Ζαραβίνας. Κύριο χαρακτηριστικό των επιφανειακών νερών είναι η αστάθεια παροχής στο χρόνο, μεγάλη το χειμώνα και μικρή ως καθόλου το καλοκαίρι.

- Γορμός ποταμός : πηγάζει από το Ωραιόκαστρο, από τις πλαγιές της Νεμέρτσικας. Είναι παραπόταμος του Καλαμά που χύνεται στο Ιόνιο πέλαγος. Υπάρχει κάποια υποβάθμιση στο ποτάμι από τα χοιροστάσια και πεστροφό-τροφεία.
- Γυφτοπόταμος : είναι παραπόταμος του Δρίνου που μπαίνει στην Αλβανία. Δεν έχει νερό όλο το χρόνο και τον Αύγουστο ξηραίνεται. Οπτικά το νερό του είναι καθαρό και ο βαθμός υποβάθμισης του χαμηλός. Δημιουργείται στα πόδια του Κασιδιάρη.
- Κουβαράς: παραπόταμος και αυτός του Δρίνου που πηγάζει στο ύψος του Δολού. Ενισχύεται από χείμαρρους του Μακρύκαμπου και του Κουτσόκρανου.
- Λίμνη Ζαραβίνας : έχει σχήμα ωοειδές, έκταση 320στρεμ , μέσο βάθος γύρω στα 35μ. μετρήσεις για την ποιότητα του νερού δεν υπάρχουν αλλά από ότι φαίνεται είναι πολύ καθαρό γιατί δεν υπάρχουν απόβλητα ούτε απορροές καλλιεργήσιμων εκτάσεων. Μέσα στην λίμνη υπάρχει ιχθυοκαλλιέργεια. Είναι περιοχή φυσικού κάλλους και ενδιαφέρον βιότοπος.

Όσον αναφορά τα υπόγεια νερά δεν υπάρχει κάποια μελέτη. Επειδή η περιοχή είναι κατά κανόνα ορεινή και η καλλιεργήσιμη έκταση λίγη δεν έγινε συστηματική χρησιμοποίηση γεωτρήσεων. Όσες γεωτρήσεις έγιναν για άρδευση η ύδρευση είναι αποσπασματικές.

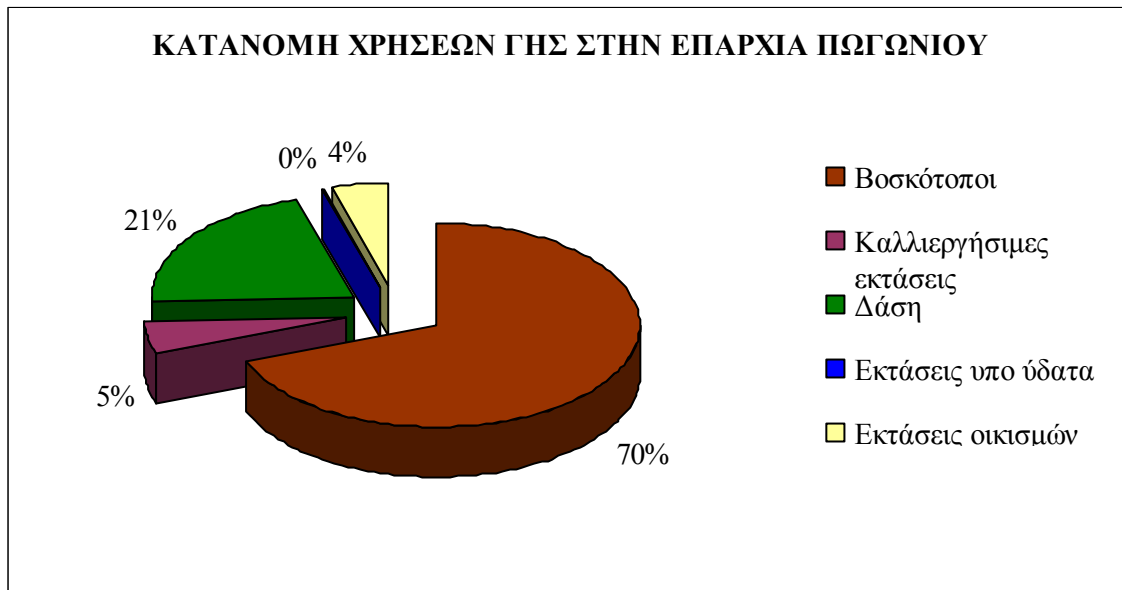
Διαβρώσεις στην περιοχή παρατηρούνται περισσότερο στα ορεινά συγκροτήματα και κυρίως στη Νεμέρτσικα και στο Κουτσκρανο.

A.5.Χλωρίδα

A.5.1. Χρήσεις γης

Η συνολική έκταση της περιοχής μελέτης είναι 498 τ.χιλ και αποτελεί το 11,09% της έκτασης του Νομού Ιωαννίνων, το 5,45% της Περιφέρειας και το 0,38% της χώρας. Στο παρακάτω διάγραμμα απεικονίζονται η ποσοστιαία κατανομή των χρήσεων γης στην περιοχή μελέτης.

Διάγραμμα Α.5.1.1. Κατανομή χρήσεων γης στην Επαρχία Πωγωνίου

Πηγή: Χωροταξικό Ν. Ιωαννίνων 2003

Από το διάγραμμα παρατηρούμε ότι η μεγάλη συμμετοχή των βοσκοτόπων και η μικρή των καλλιεργήσιμων εκτάσεων σε σχέση με τις άλλες τρεις περιοχές είναι εντυπωσιακές. Αυτά μπορεί να αποδοθεί στους εξής τρεις παράγοντες:

- Την εγκατάλειψη της γεωργικής γης που μετατράπηκε σε βοσκότοπους και δάση.
- Οι περισσότερες κοινότητες (88,2% των εκτάσεων) είναι ορεινές και μόνα (4) χαρακτηρίζονται ημιορεινές (αντιπροσωπεύουν το 11,8% των εκτάσεων).
- Τις ελάχιστες εκτάσεις που καλύπτονται από ύδατα

Θα πρέπει να σημειώσουμε ότι ειδικά στην περιοχή μελέτης η κατανομή των εκτάσεων αναπροσαρμόζεται συνεχώς, σε βάρος των καλλιεργήσιμων, γιατί η εγκατάλειψη τους συντελεί στη γρήγορη μετατροπή τους σε βοσκότοπους και δάση.

Α.5.2. Φυσική βλάστηση

Η φυγή του πληθυσμού προς τα αστικά κέντρα της χώρας και το εξωτερικό, στέρησε από τη γη τα χέρια που θα την δούλευαν και συντέλεσε στην ανάπτυξη μιας παρασιτικής και ανεξέλεγκτης βλάστησης. Οι εκτάσεις που ήταν κάποτε καλλιεργήσιμες σήμερα είναι γεμάτες από θάμνους. Στις περιοχές όπου επικρατεί θαμνώδης βλάστηση κυριαρχούν τα ζιζάνια, η ασφάκα, ενώ υπάρχουν άφθονα αρωματικά φυτά. Από αυτά συναντώνται συχνότερα η αγριοτριανταφυλλιά(*rosa masalis*), το φασκόμηλο(*salvia officinallis*), το πεντάνευρο(*plantago masor*), η ρίγανη(*origanum vulgare*) κ.α. Πέρα από τα φυτά υπάρχει πληθώρα μικρών δέντρων όπως η άγρια αχλαδιά(*γκορτσιά- pirus amigdaliformus*), η πάλιουρος(*paliourus aculeatus*), η κρανιά(*cornus mass*) κ.α. Στα δάση η βλάστηση είναι ανεξέλεγκτη και πυκνή. Στο σύνολο σχεδόν των δασών υπάρχουν δρύες(*quercus*) διαφόρων ειδών,

γράβος η γαύρος(*cardinus dunensis*) και στα δάση της Αγίας Μαρίνας κουμαριές(*arbutus unepo*) και κέδρο(*suniderus occicendrus*).

A.5.3. Δάση

Το 21% της συνολικής έκτασης της περιοχής καλύπτεται από δάση, η παραγωγική αξιοποίησή τους βρίσκεται σε πολύ χαμηλά επίπεδα. Τα δάση της περιοχής είναι δρυός και λοιπών φυλλοβόλων πλατυφύλλων. Συστηματική διαχείριση τους δεν γίνεται. Η έλλειψη ελάτης, πεύκης, που το ξύλο τους χρησιμοποιείται ευρέως, έχει σαν αποτέλεσμα η ξύλευση των δασών της περιοχής να είναι δυνατή μόνο για καυσόξυλα. Οι δασικοί δρόμοι είναι λίγοι και χρησιμοποιούνται σαν μεικτοί (προσπέλαση βοσκοτόπων, αγροτικοί). Τα δάση της περιοχής είναι δημόσια, κοινοτικά και μερικά είναι σε αγροκτήματα (ιδιωτικά).

Η ξύλευση γίνεται κυρίως από ιδιώτες και αναφέρεται σε καυσόξυλα δρυός και ελάχιστα γάβρου και πλατάνου, ξυλάνθρακα δρυός και ελάχιστη στρογγυλή ξυλεία δρυός και πλατάνου. Η παραγωγή είναι αποκλειστικά σχεδόν καυσόξυλων αλλά πολύ μικρή, πράγμα που δείχνει ότι, έστω και προς αυτή την κατεύθυνση, τα δάση μένουν αναξιοποίητα.

Αποτέλεσμα της μη ξύλευσης των δασών είναι η ανεξέλεγκτη βλάστηση που με τη σειρά της συντελεί στη δημιουργία δένδρων με λεπτούς και ψηλούς κορμούς, από την προσπάθεια τους για την εύρεση του ηλιακού φωτός. Έτσι τα δάση είναι υποβαθμισμένα και με την πάροδο του χρόνου υποβαθμίζονται ακόμα περισσότερο και επεκτείνονται ραγδαία σε βάρος άλλων εκτάσεων. Επίσης η έλλειψη αντιπυρικής προστασίας δημιουργεί μεγάλες ανησυχίες από τον κίνδυνο πυρκαγιών.

A.6. Πανίδα

Η άγρια πανίδα κάποτε ήταν πλούσια σε ποσότητα και είδη, σε βαθμό που το Πωγώνι θεωρούνταν κυνηγότοπος. Η δραστηριότητα όμως των κυνηγών εξαφάνισε τα περισσότερα είδη άγριων ζώων. Τα οικοσυστήματα της περιοχής μελέτης αποτελούν σημαντικές περιοχές για την άγρια πανίδα στην Ελλάδα. Αρκετά σπάνια και απειλούμενα είδη έχουν καταγραφεί.

Σήμερα στους ορεινούς όγκους της επαρχίας, κυρίως στη Νεμέρτσικα, υπάρχουν λύκοι (*Canis lupus*), η καφέ αρκούδα (η περιοχή του βορειοδυτικού Πωγωνίου μάλιστα, αποτελεί τη δυτικότερη περιοχή εξάπλωσης της αρκούδας στον ελλαδικό χώρο), αγριογούρουνα, ζαρκάδια, λαγοί (Νεμέρτσικα – Κασσιδιάρης). Όσο αφορά τα θηλαστικά της περιοχής, τα περισσότερα ανήκουν στην τάξη των τρωκτικών (ποντίκια, αρουραίοι, σκίουροι και άλλα είδη). Αρκετά πλούσια είναι και η τάξη των σαρκοφάγων όπου παρατηρούνται κουνάβια, νυφίτσες, αγριόγατες και αλεπούδες. Στον Πωγωνίσκο έχουν μείνει ελάχιστα αγριοκάτσικα (*Rupicapra rupicapra*), ενώ στις σπηλιές της Νεμέρτσικας και του Κασσιδιάρη ζουν νυχτερίδες.

Επίσης η περιοχή παρουσιάζει αξιόλογο ορνιθολογικό ενδιαφέρον. Τα σχετικά ψηλά βουνά, τα ανοίγματα στα βράχια, τα οροπέδια, η άφθονη τροφή καθώς και οι μικρών εκτάσεων καλλιεργήσιμες εκτάσεις, προσφέρουν στα πουλιά και ιδιαίτερα στα αρπακτικά ασφαλή μέρη για φωλιές και ποικιλία τροφών. Στον ευρύτερο χώρο περιλαμβάνονται είδη όπως ο Ασπροπάρης, ο Κραυγαητός, ο Σταυραητός, το Σαϊνι, η

Μεσοτοσικλητάρα, ο Τσίφτης κ.α. Η περιοχή είναι πέρασμα αποδημητικών πουλιών κατά τους φθινοπωρινούς μήνες. Στο βιότοπο της λίμνης Ζαραβίνας υπάρχουν οστειχθύες και υδρόβια πουλιά. Πλούσια είναι και η πανίδα των αμφιβίων και των ερπετών (οχιές *Vipera ursinii graeca* και *Vipera benus bosniensis*).

A.7. Θηραματοπονία

Όπως σε άλλα μέρη του Νομού, έτσι και στην επαρχία Πωγωνίου, η έντονη και παράνομη έντονη δραστηριότητα των πολλών (ντόπιων και ξένων) κυνηγών εξαφάνισε ή μείωσε στο ελάχιστο την άγρια πανίδα, δημιουργώντας σοβαρό οικολογικό πρόβλημα στο φυσικό περιβάλλον της περιοχής. Σε πολλούς οικισμούς σήμερα δεν υπάρχει κυνήγι και η πλειοψηφία τους τάσσεται υπέρ της γνώμης της δημιουργίας ελεγχόμενων ζωνών κυνηγιού και καταφυγίων αγρίων ζώων. Στην Αγία Μαρίνα υπάρχει έκταση 14.000 στρ. που κατοχυρώθηκε σαν καταφύγιο και εξετάζεται η περίπτωση του εμπλουτισμού του και της εκμετάλλευσης (μελλοντικά) μαζί με την κοινότητα της Λάβδανης.

A.8. Προστατευόμενες περιοχές

Οι περιοχές CORINE οι οποίες ανήκουν στην Ευρωπαϊκή λίστα περιοχών ιδιαίτερης οικολογικής αξίας που καταρτίστηκε στα πλαίσια του χρηματοδοτούμενου από την Ευρωπαϊκή Ένωση προγράμματος CORINE από τα μέσα της δεκαετίας του 1980 μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1990 και αποτέλεσαν την βάση για τις περιοχές NATURA 2000 παραθέτονται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας A.8.1. Περιοχές CORINE

Κωδικός	Ονομασία περιοχής	Ονομασία ευρύτερης περιοχής	Έκταση(ha)
A00010035	Δάση Μερόπης – Δελβινακίου – Ωραιόκαστρου	Περιοχή Μερόπης – Δελβινακίου	12.500
A00060094	Περιοχή Μερόπης – Δελβινακίου	Περιοχή Μερόπης – Δελβινακίου	16.700

Πηγή: Χωροταξικό σχέδιο Ν. Ιωαννίνων

Στα χωρικά όρια της επαρχίας Πωγωνίου υπάρχουν δύο περιοχές οι οποίες έχουν ενταχθεί στο δίκτυο NATURA 2000. Παραθέτονται στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας A.8.2. Περιοχές ενταγμένες στο δίκτυο NATURA 2000

Κωδικός	Κατηγορία	Ονομασία τόπου	Έκταση(ha)
GR 2130003	Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ)	Όρος Δούσκων, Ωραιόκαστρο, Λίμνη Δελβινακίου, Δάσος Μερόπης και Κοιλάδα Γορμού	17383
GR 2120009	Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ)	Όροι Τσάμαντα	19906

Πηγή: www.minenv.gr

Η περιοχή με κωδικό GR 2130003 και ονομασία: Όρος Δούσκων, Ωραιόκαστρο, Λίμνη Δελβινακίου, Δάσος Μερόπης και Κοιλάδα Γορμού η οποία ανήκει εξολοκλήρου στην περιοχή μελέτης και ένα τμήμα της περιοχής με κωδικό GR 2120009 και ονομασία: Όροι Τσάμαντα. Εποπτικά φαίνονται στον χάρτη που ακολουθεί(με το έντονο συμπαγές χρώμα).

Χάρτης Α.8.1

Στην επαρχία υπάρχουν περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους οι οποίες έχουν θεσμοθετηθεί με αυτόν τον όρο(ΠΔ 9/32, ΦΕΚ 275/Α/32). Στη συνέχεια ακολουθεί περιληπτική περιγραφή αυτών:

- Φαράγγι Δολού Πωγωνιανής. Πρόκειται για βαθύ φαράγγι που περνάει κάτω από το χωριό Δολό. Το σχηματίζει ο ποταμός Κουβαράς, που είναι η αρχή του ποταμού Δρίνου. Μέσα στο φαράγγι υπάρχει πυκνή βλάστηση, ενώ στην αρχή του υπάρχει μονότοξο γεφύρι και ερείπια νερόμυλου. Το όλο σύστημα συνθέτει ένα τοπίο ιδιαίτερης οικολογικής (σημαντικά ενδιαυτήματα, σημαντικές

φυτοκοινωνίες) και αισθητικής (παραδοσιακή αρχιτεκτονική, ενδιαφέροντα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά) αξίας.

- Χαράδρα ποταμού Γόρμου. Πρόκειται για ένα πανέμορφο ποτάμι που κατεβαίνει μέσα από κατάφυτη χαράδρα, από αιωνόβια πλατάνια. Η ευρύτερη περιοχή του ποταμού είχε ενταχθεί στον επιστημονικό κατάλογο του NATURA 2000.
- Λίμνη Τζαραβίνα. Μια πανέμορφη λίμνη με γαλάζια νερά και πλούσιους καλαμιώνες, όπου φωλιάζουν πολλά υδρόβια πουλιά. Στη βόρεια πλευρά της περιβάλλεται από υψώματα με δρυοδάση. Η λίμνη λειτουργεί ως ιχθυοτροφείο.

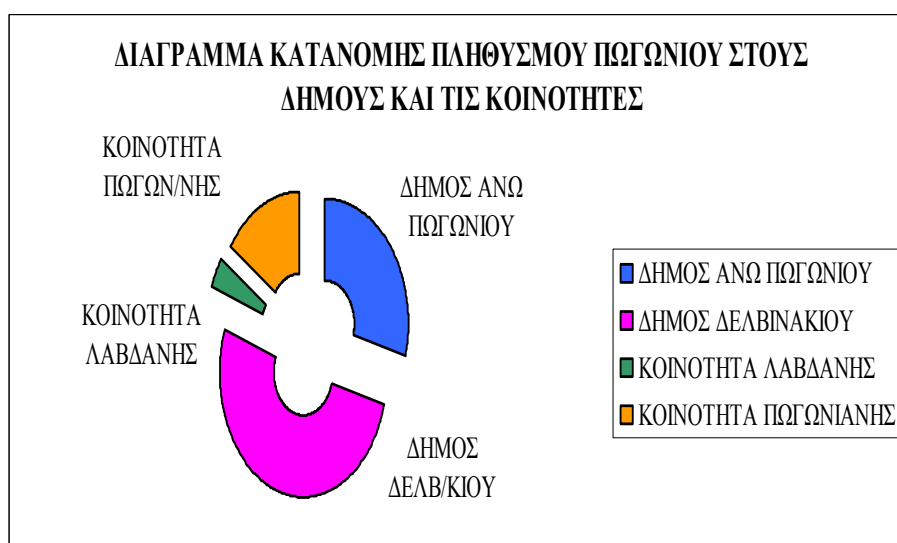
Β. ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΝΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Β.1. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ⁶

Σύμφωνα με την απογραφή του 2001, ο πληθυσμός της επαρχίας Πωγωνίου ανέρχεται σε 5698 κατοίκους, ποσοστό που αντιστοιχεί στο 3,6% του πληθυσμού του νομού Ιωαννίνων, στο 1,61% της περιφέρειας Ηπείρου και στο 0,052% του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Στον πίνακα Β.1.1 που παρατίθεται στο παράρτημα βλέπουμε αναλυτικά τον πληθυσμό όλων των οικισμών του Πωγωνίου στο σύνολο του και κατά φύλο στις απογραφές του 1991 και 2001.

Οι κάτοικοι της επαρχίας Πωγωνίου κατανέμονται ανισομερώς στους διάφορους οικισμούς, με πολυπληθέστερο το Κεφαλόβρυσο και ύστερα το Δελβινάκι. Το ίδιο ακριβώς συμβαίνει και όταν κριτήριο της κατανομής είναι όχι ο οικισμός αλλά ο καποδιστριακός δήμος ή κοινότητα. Η προηγούμενη διαπίστωση επιβεβαιώνεται οπτικά στα παρακάτω διαγράμματα.

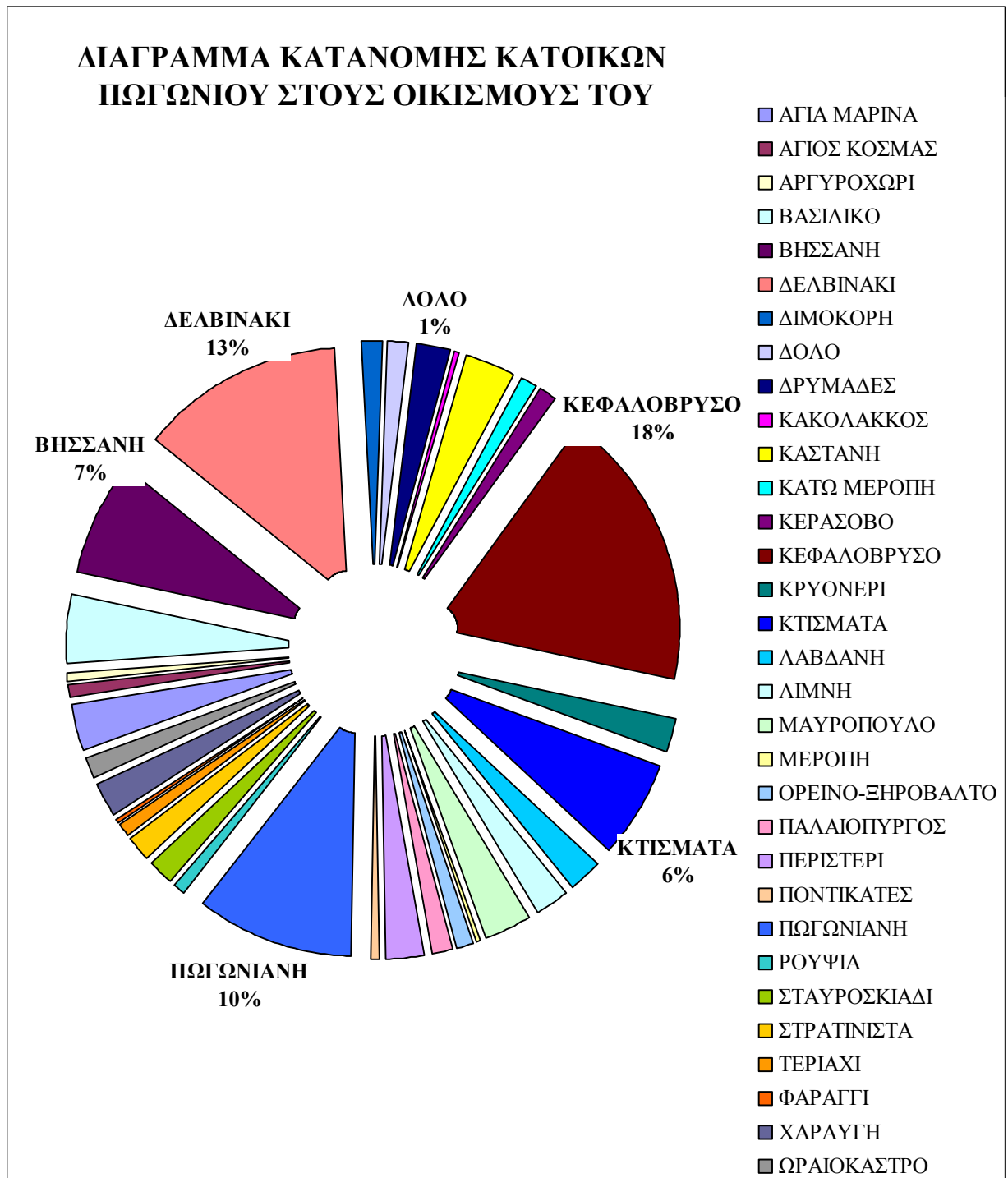
Διάγραμμα Β.1.1. Κατανομή κατοίκων στους Δήμους και τις Κοινότητες

Πηγή:ΕΣΥΕ

⁶ Τα στοιχεία προήλθαν από την ΕΣΥΕ

Διάγραμμα Β.1.2. Κατανομή κατοίκων Πωγωνίου στους οικισμούς του

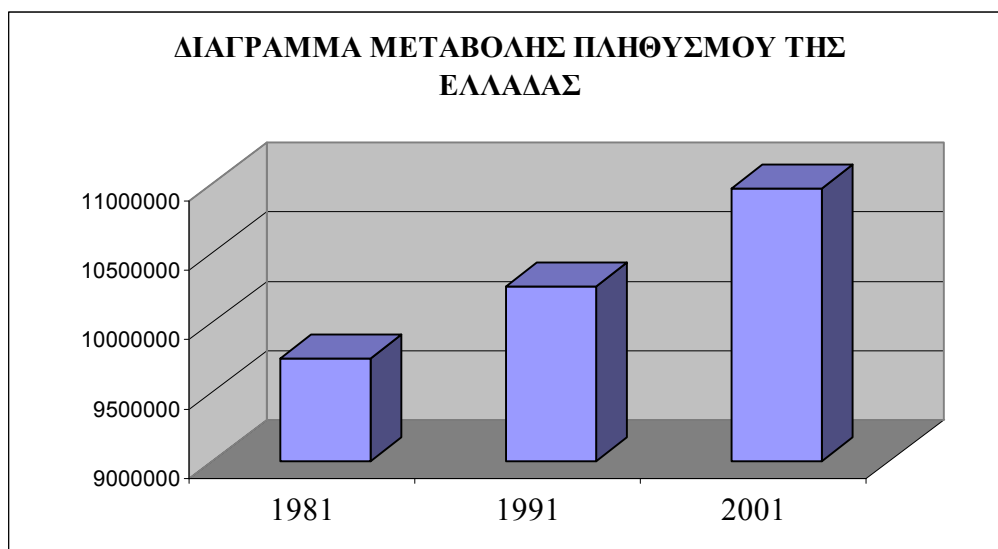
Πηγή: ΕΣΥΕ

B.1.1. Ρυθμοί Πληθυσμιακής Μεταβολής

Στον τομέα της πληθυσμιακής εξέλιξης της Ελλάδας σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ παρατηρείται μια σταθερή αύξηση του πληθυσμού από το 1981 μέχρι σήμερα (διάγραμμα Β.1.1.1). Την ίδια αύξηση με το σύνολο της χώρας παρατηρούμε στην περιφέρεια Ηπείρου και τον Ν. Ιωαννίνων (διαγράμματα Β.1.1.2 και Β.1.1.3).

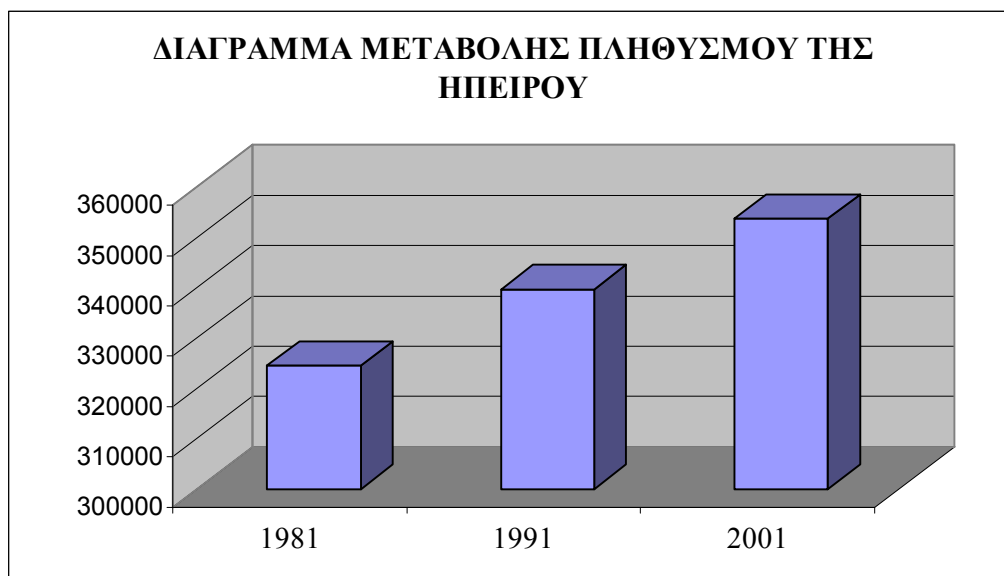
Αν παρακολουθήσουμε την εξέλιξη του πληθυσμού της περιοχής μελέτης (διάγραμμα Β.1.1.4) από το 1981 μέχρι 2001 παρατηρούμε ότι το 1981 ζούσαν πολλοί περισσότεροι κάτοικοι. Παρατηρείται μείωση του πληθυσμού κατά την δεκαετία 1981-1991 και ακόμη μεγαλύτερη την επόμενη δεκαετία. Πολύ ανησυχητική χαρακτηρίζεται η κατάσταση σήμερα.

Διάγραμμα Β.1.1.1. Μεταβολή του πληθυσμού της Ελλάδας

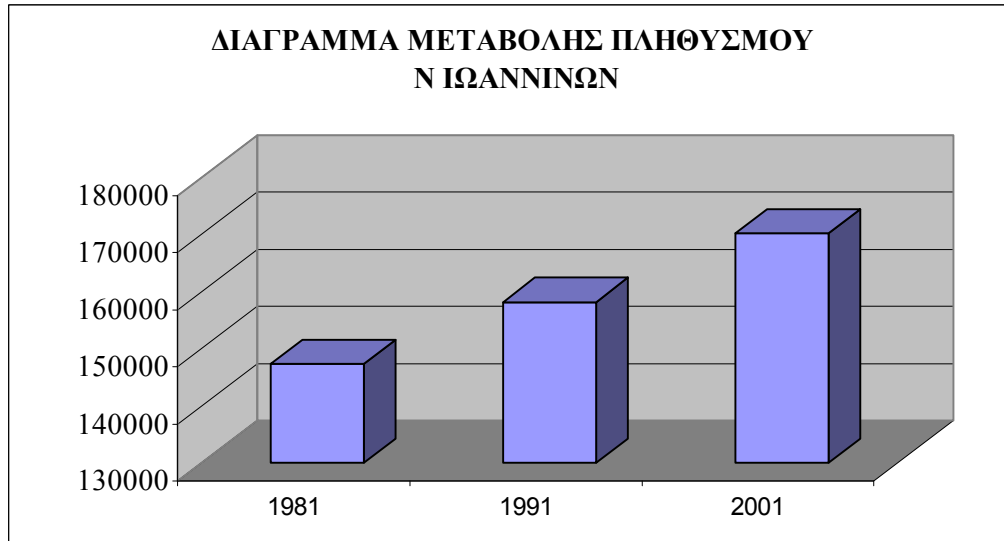
Πηγή:ΕΣΥΕ

Διάγραμμα Β.1.1.2. Μεταβολή του πληθυσμού της Ηπείρου

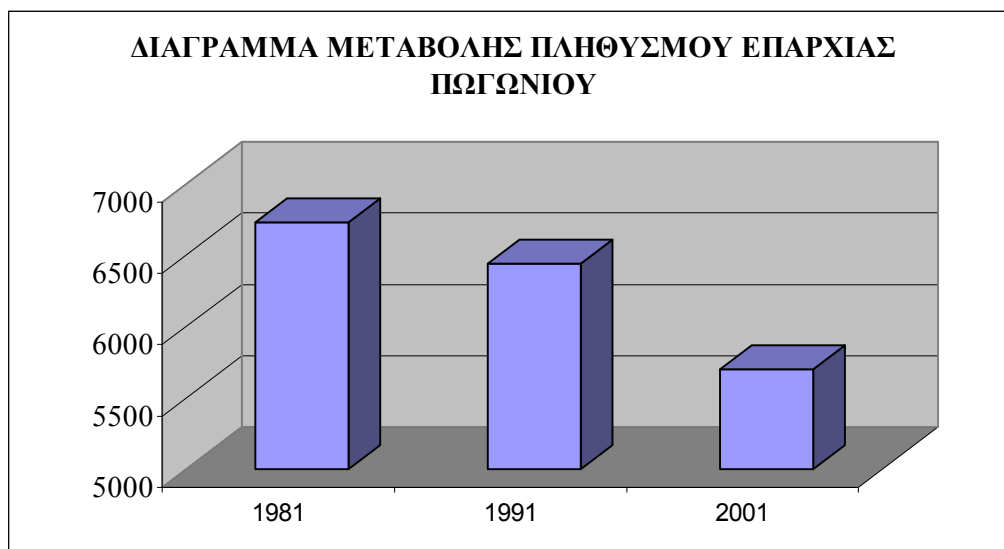
Πηγή:ΕΣΥΕ

Διάγραμμα Β.1.1.3. Μεταβολή του πληθυσμού του Ν.Ιωαννίνων

Πηγή:ΕΣΥΕ

Διάγραμμα Β.1.1.4. Μεταβολή του πληθυσμού της επαρχίας Πωγωνίου

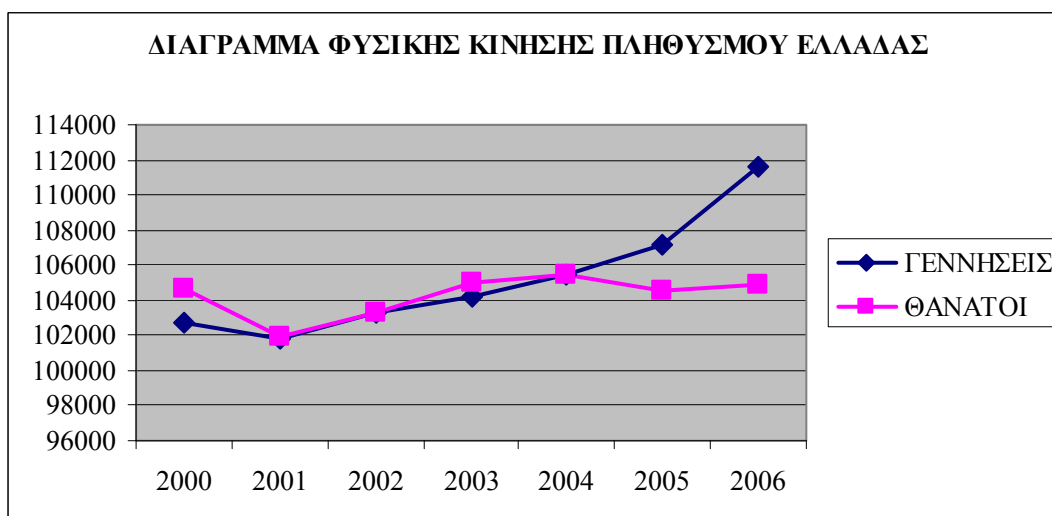

Πηγή:ΕΣΥΕ

Β.1.2. Φυσική κίνηση πληθυσμού

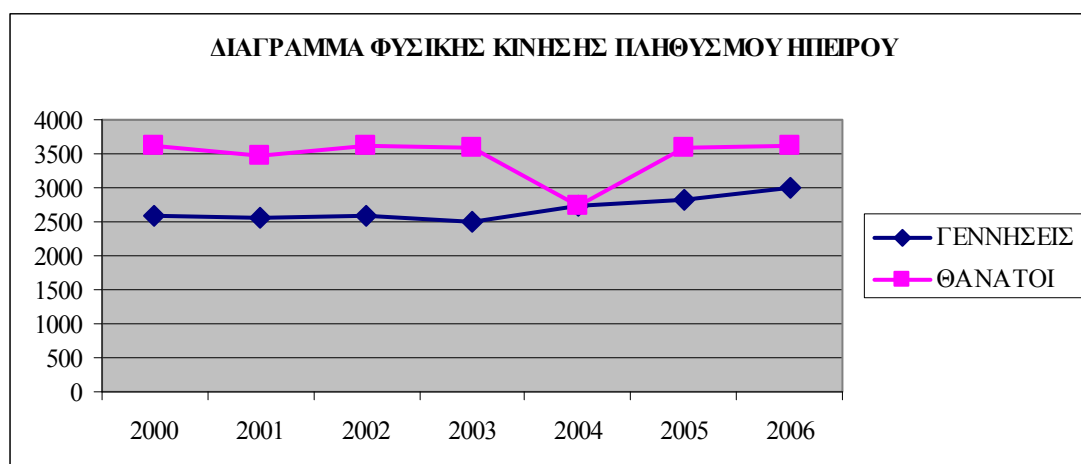
Στα διαγράμματα που ακολουθούν απεικονίζεται η φυσική κίνηση του πληθυσμού σε τέσσερα χωρικά επίπεδα (χώρα, περιφέρεια, νομός και περιοχή μελέτης) για την χρονική περίοδο 2000-2006. Όπως παρατηρούμε για την χώρα το αποτέλεσμα είναι αισιόδοξο καθώς οι γεννήσεις υπερτερούν των θανάτων. Δε συμβαίνει το ίδιο και για την περιφέρεια και το νομό όπου οι θάνατοι είναι περισσότεροι από τις γεννήσεις. Μόνο για το έτος 2006 για το νομό τα δύο παραπάνω νούμερα συμπίπτουν. Το αποτέλεσμα που προκύπτει για την περιοχή μελέτης είναι ανησυχητικό, αφού σε όλη την εξεταζόμενη χρονική περίοδο ο αριθμός των θανάτων υπερτερεί του αριθμού των γεννήσεων.

Διάγραμμα Β.1.2.1. Φυσική κίνηση του πληθυσμού της Ελλάδας

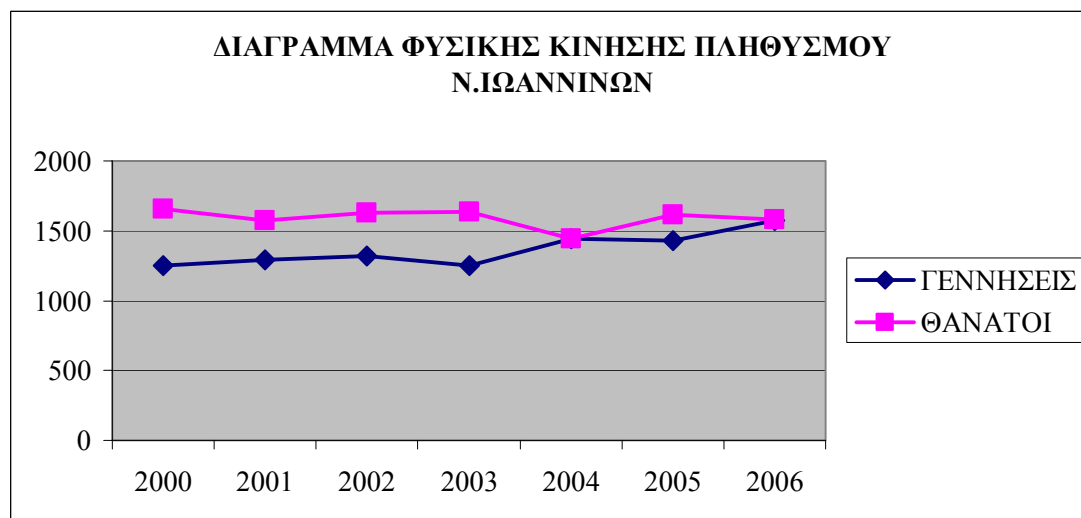
Πηγή:ΕΣΥΕ

Διάγραμμα Β.1.2.2. Φυσική κίνηση του πληθυσμού της Ηπείρου

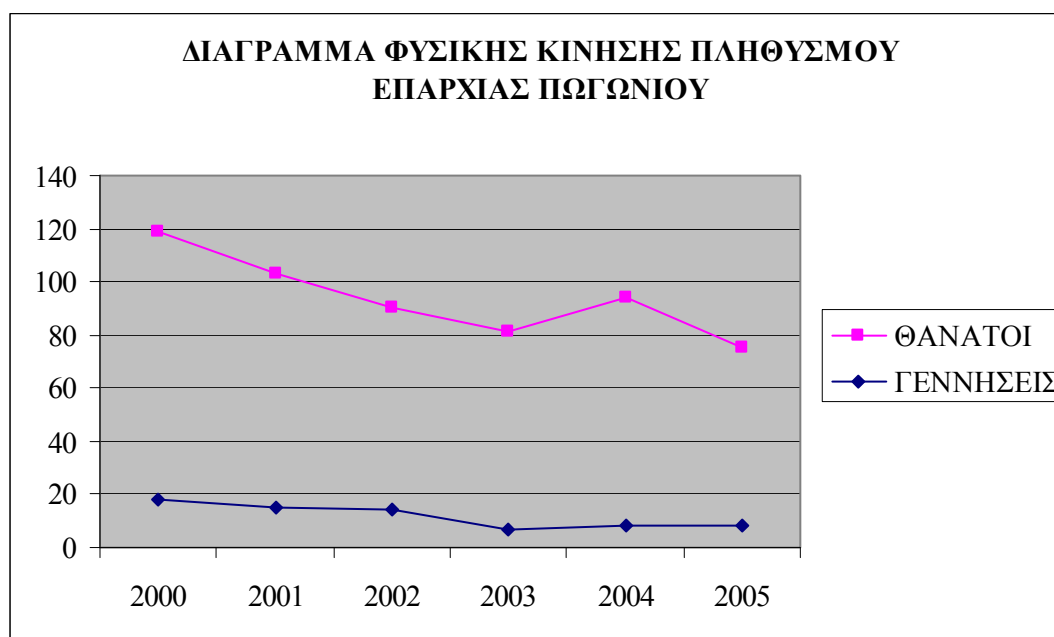
Πηγή:ΕΣΥΕ

Διάγραμμα Β.1.2.3 . Φυσική κίνηση του πληθυσμού του Ν. Ιωαννίνων

Πηγή:ΕΣΥΕ

Διάγραμμα Β.1.2.4. Φυσική κίνηση του πληθυσμού της επαρχίας Πωγωνίου

Πηγή:ΕΣΥΕ

Β.1.3. Πυκνότητα πληθυσμού

Η πυκνότητα πληθυσμού της επαρχίας είναι 11,44 κάτ/τετρ.χιλ. Για την Ελλάδα το αντίστοιχο νούμερο είναι 83,1 κάτ/τετρ.χιλ, για την Ήπειρο 38,4 κάτ/τετρ.χιλ και τον Ν. Ιωαννίνων 34,1 κάτ/τετρ.χιλ. Η περιφέρεια της Ηπείρου αλλά και ο Ν. Ιωαννίνων υστερούν σημαντικά του συνόλου της χώρας. Η πυκνότητα πληθυσμού όμως της περιοχής μελέτης υπολείπεται αρκετά των παραπάνω αριθμών.

Διάγραμμα Β.1.3.1. Συγκριτική απεικόνιση πυκνότητας πληθυσμού

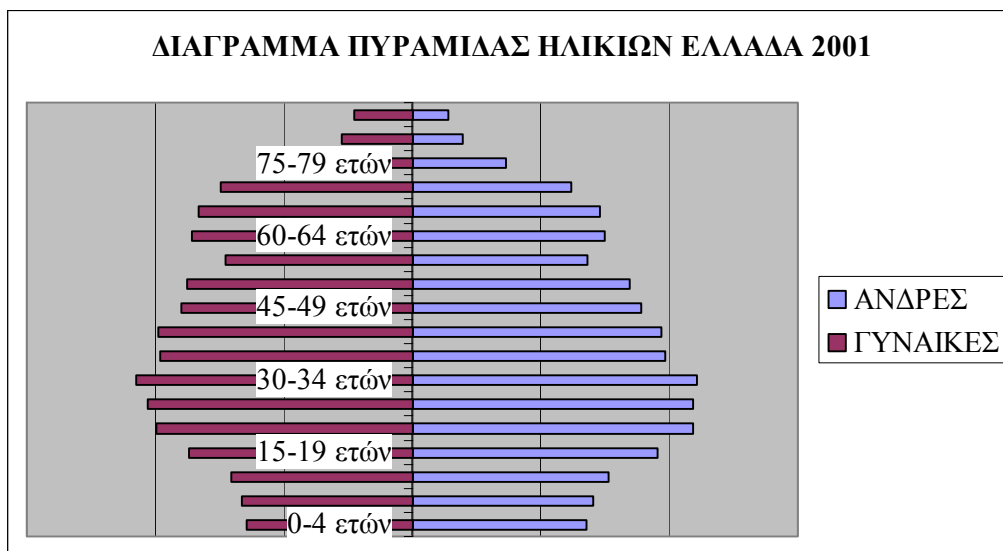

Πηγή: [Βικιπαίδεια 2001](#)

B.1.4. Ομάδες κατά φύλο και πυραμίδες ηλικιών

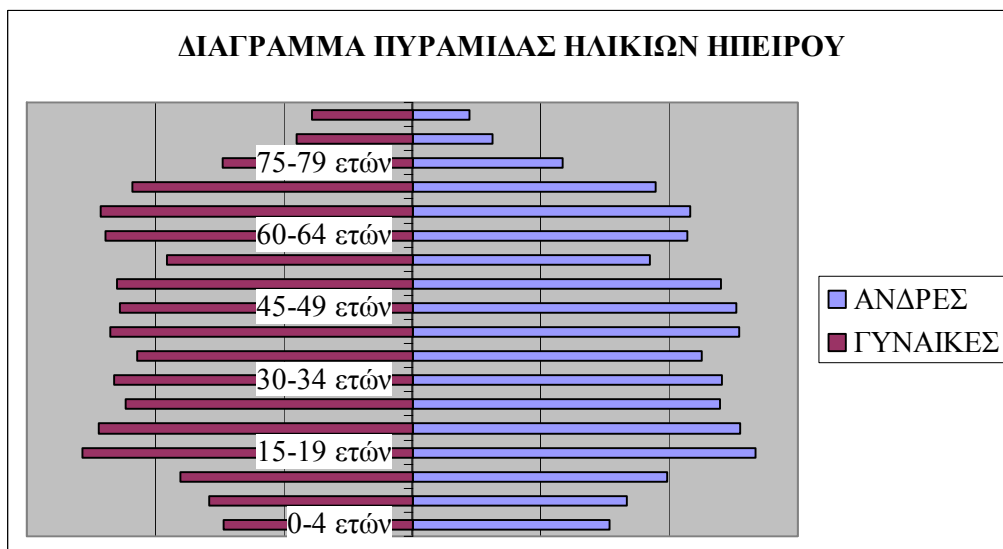
Όπως παρατηρούμε στο διάγραμμα η πυραμίδα ηλικιών της χώρας μας είναι φθίνουσα. Τόσο οι δείκτες των γεννήσεων όσο και των θανάτων είναι χαμηλοί και ελαττούμενοι. Η πυραμίδα της περιφέρειας και του Ν. Ιωαννίνων έχουν πολλά κοινά χαρακτηριστικά όπως παρατηρούμε από τα αντίστοιχα διαγράμματα. Βλέπουμε μια έξαρση στις νεαρές ενήλικες ηλικίες ,συνεχίζει μια πτώση στις ηλικίες 50-64 ενώ αυξάνει πάλι για το στάδιο 65-70 ετών.

Διάγραμμα B.1.4.1. Πυραμίδα ηλικιών Ελλάδας

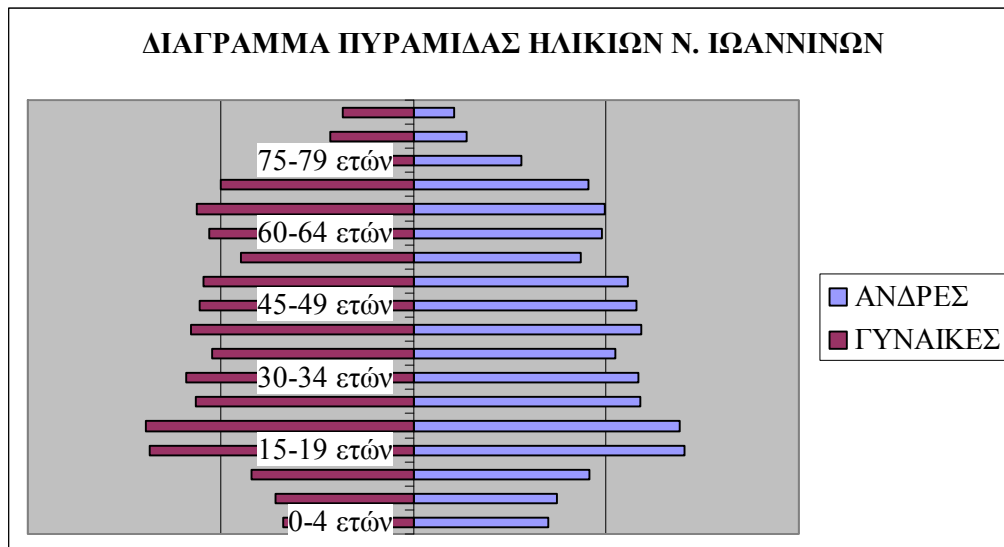
Πηγή:ΕΣΥΕ

Διάγραμμα B.1.4.2. Πυραμίδα ηλικιών Ηπείρου

Πηγή:ΕΣΥΕ

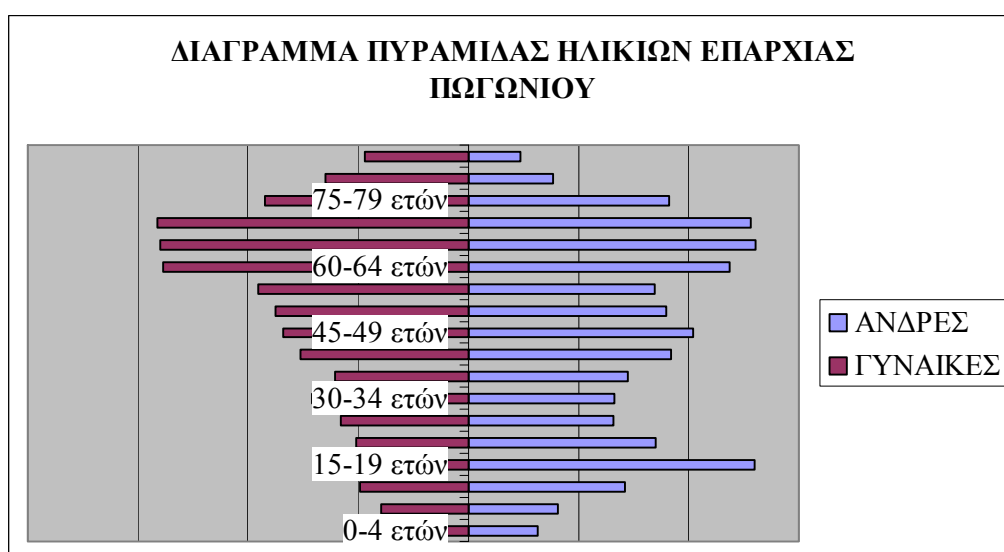
Διάγραμμα Β.1.4.3. Πυραμίδα ηλικιών επαρχίας Ν. Ιωαννίνων

Πηγή:ΕΣΥΕ

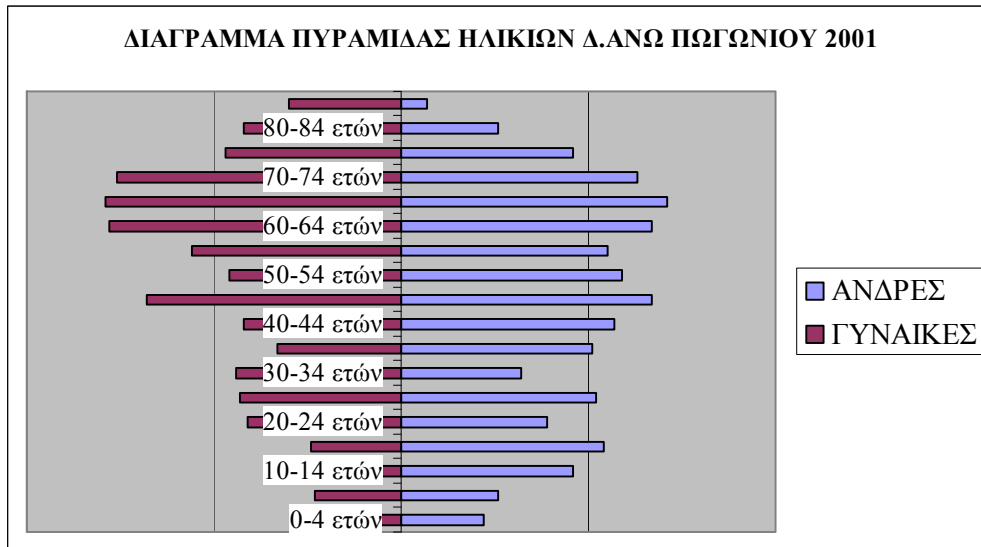
Στην πυραμίδα ηλικιών της επαρχίας Πωγωνίου φαίνεται η γήρανση του πληθυσμού. Μεγάλη έξαρση στο στάδιο ηλικιών 60-74. Η παρατηρούμενη έξαρση στους άνδρες ηλικίας 15-19 οφείλεται κυρίως στα εκπαιδευτικά ιδρύματα που υπάρχουν στην κοινότητα Πωγωνιανής. Αυτό άλλωστε φαίνεται και από την πυραμίδα της Κ. Πωγωνιανής στο διάγραμμα. Στο ίδιο μοτίβο με αυτό της επαρχίας και η πυραμίδα του Δ. Άνω Πωγωνίου, όπως και του Δ. Δελβινακίου. Στην Κ. Λάβδανης το ποσοστό των ηλικιωμένων είναι τρομακτικό και ίσως δυσσώζονο για την τύχη του τόπου.

Διάγραμμα Β.1.4.5. Πυραμίδα ηλικιών επαρχίας Πωγωνίου

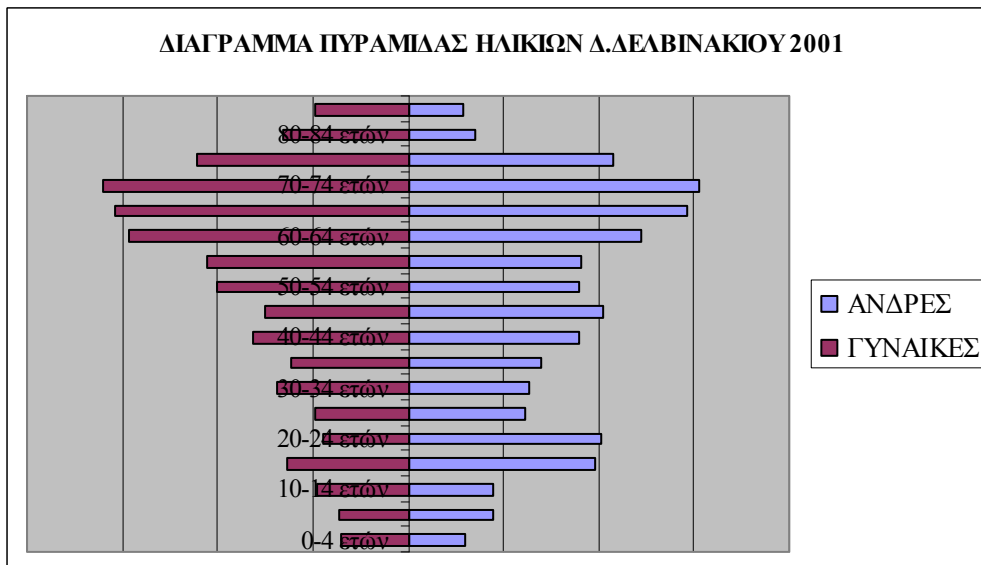
Πηγή:ΕΣΥΕ

Διάγραμμα Β.1.4.6. Πυραμίδα ηλικιών Δ. Άνω Πρωγονίου

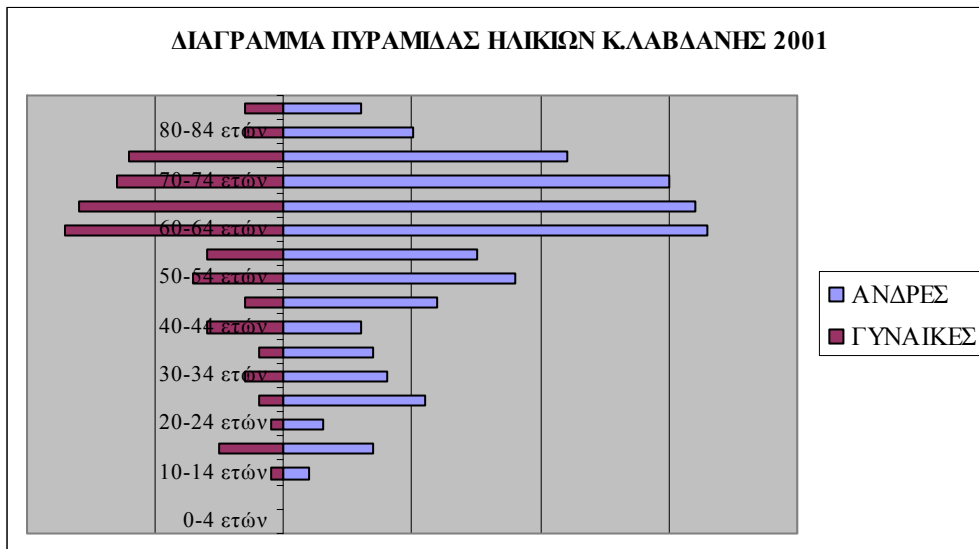
Πηγή:ΕΣΥΕ

Διάγραμμα Β.1.4.7. Πυραμίδα ηλικιών Δ. Δελβινακίου

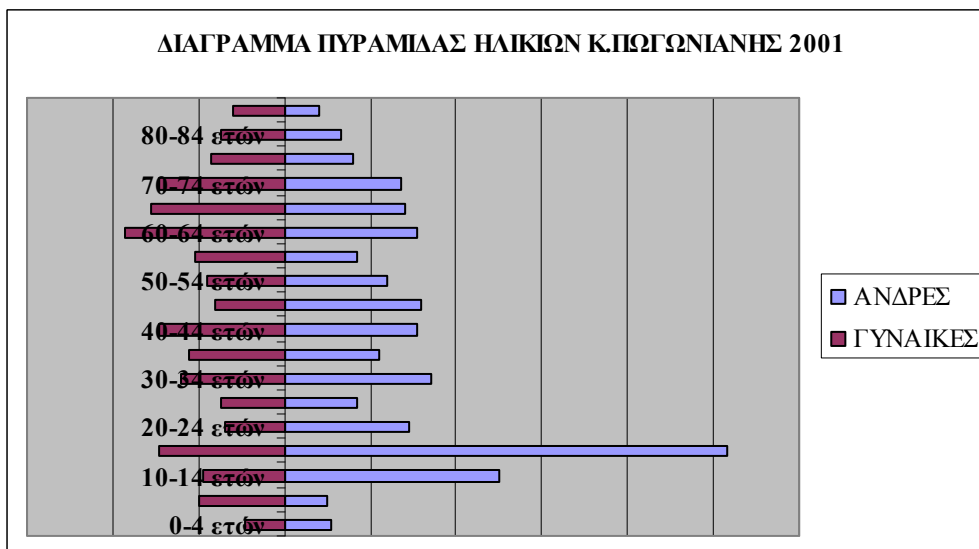
Πηγή:ΕΣΥΕ

Διάγραμμα Β.1.4.8. Πυραμίδα ηλικιών Κ. Λάβδανης

Πηγή:ΕΣΥΕ

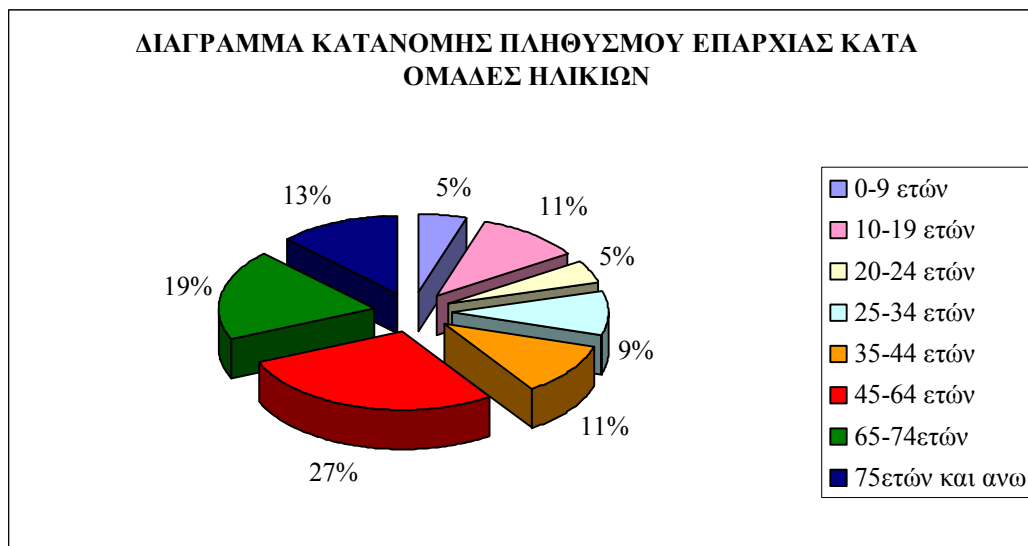
Διάγραμμα Β.1.4.9. Πυραμίδα ηλικιών Κ. Πωγωνιανής

Πηγή:ΕΣΥΕ

Στο διάγραμμά που ακολουθεί φαίνονται συνοπτικά τα όσα αναφέρθηκαν παραπάνω.

Διάγραμμα Β.1.4.10. Κατανομή πληθυσμού Πωγωνίου κατά ομάδες ηλικιών

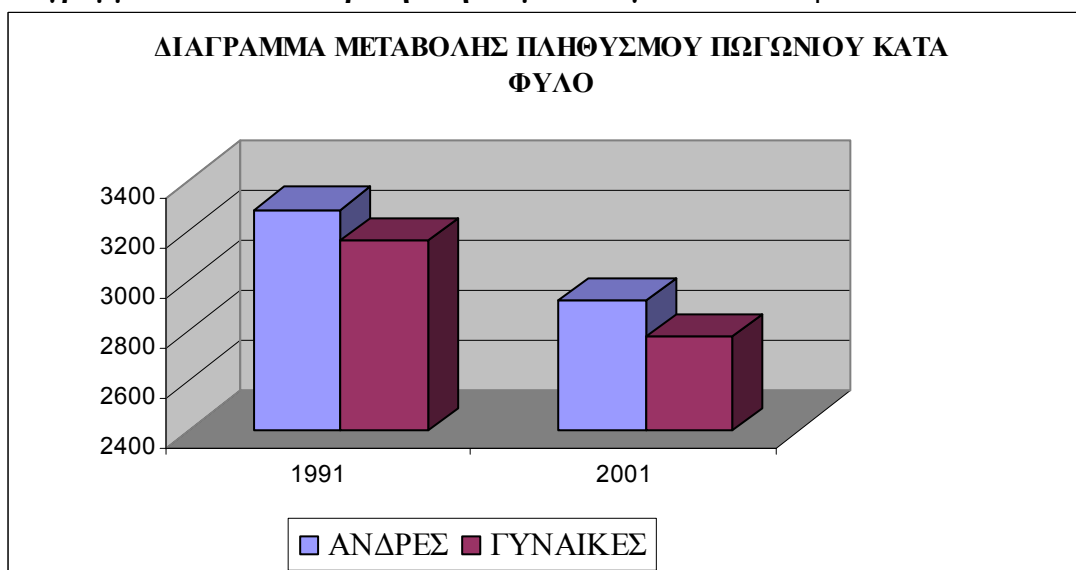

Πηγή:ΕΣΥΕ

Β.1.5. Μεταβολή του πληθυσμού κατά φύλο και ομάδες ηλικιών.

Όπως είδαμε και στην ενότητα του ρυθμού μεταβολής του πληθυσμού, στην περιοχή μελέτης έχουμε μείωση του πληθυσμού σε αντίθεση με ότι συμβαίνει σε εθνικό, περιφερειακό και επίπεδο νομού. Στην μεταβολή του πληθυσμού κατά φύλο συμβαίνει ακριβώς το ίδιο μονάχα που όπως παρατηρούμε στο διάγραμμα ο ρυθμός μείωσης του αριθμού των γυναικών είναι λίγο μεγαλύτερος. ..

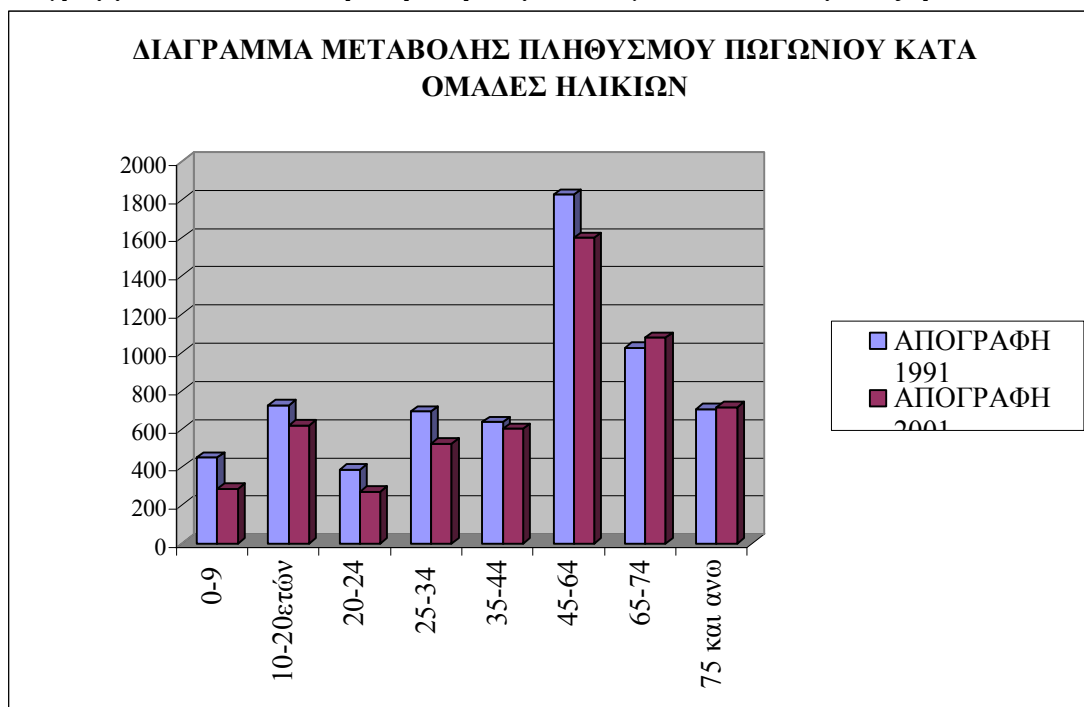
Διάγραμμα Β.1.5.1. Μεταβολή πληθυσμού Πωγωνίου κατά φύλο

Πηγή:ΕΣΥΕ

Στο διάγραμμα της μεταβολής του πληθυσμού της επαρχίας κατά ομάδες ηλικιών η μείωση είναι το κύριο χαρακτηριστικό εκτός από τις ομάδες των ηλικιωμένων στις οποίες παρατηρείται μικρή αύξηση. Στις ομάδες 0-9 ετών και 20-24 ετών το ποσοστό μείωσης είναι το μεγαλύτερο.

Διάγραμμα Β.1.5.2. Μεταβολή πληθυσμού Πωγωνίου κατά ομάδες ηλικιών

Πηγή:ΕΣΥΕ

Β.1.6. Δείκτης γήρανσης και δείκτης εξάρτησης

Ο δείκτης γήρανσης προκύπτει από τη σχέση:

$$\text{Δείκτης γήρανσης} = \frac{\text{Πληθυσμ. ός. 65 ετών και άνω}}{\text{Πληθυσμ. (0-14) ετών}} \times 100$$

Τα στοιχεία που επεξεργάστηκα ήταν αυτά της απογραφής της ΕΣΥΕ για το 2001 και αφορούσαν το σύνολο της χώρας, την περιφέρεια της Ηπείρου, το Ν. Ιωαννίνων και την περιοχή μελέτης. Τα αποτελέσματα ήταν τα παρακάτω:

- Δγ ΕΛΛΑΔΑΣ = 110,1%
- Δγ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ = 143,01%
- Δγ ΠΩΓΩΝΙΟΥ = 339,78%
- Δγ Δ. ΑΝΩ ΠΩΓΩΝΙΟΥ = 289,88%
- Δγ Δ. ΔΕΛΒΙΝΑΚΙΟΥ = 423%
- Δγ Κ.ΛΑΒΔΑΝΗΣ = 5000
- Δγ Κ. ΠΩΓΩΝΙΑΝΗΣ = 164,70%

Ο δείκτης εξάρτησης είναι άμεση συνέπεια του δείκτη γήρανσης, σχετίζεται όμως με τα ποσοστά των ηλικιακών ομάδων του πληθυσμού και τις ανάγκες ανάπτυξης οργανισμών κοινωνικής πρόνοιας. Προκύπτει από τη σχέση :

$$\Delta \varepsilon = \frac{\text{πληθ. } (0 - 14) \text{ ετώ ν} + \text{πληθ. } .65 \text{ ετων και ανω}}{\text{πληθυσμ ός. } 15 - 64 \text{ ετων}}$$

Τα αποτελέσματα που προέκυψαν είναι:

- $\Delta \varepsilon_{\text{ΕΛΛΑΔΑΣ}} = 1,011$
- $\Delta \varepsilon_{\text{ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ}} = 0,47$
- $\Delta \varepsilon_{\text{ΠΩΓΩΝΙΟΥ}} = 0,087$
- $\Delta \varepsilon_{\text{Δ. ΑΝΩ ΠΩΓΩΝΙΟΥ}} = 0,65$
- $\Delta \varepsilon_{\text{Δ. ΔΕΛΒΙΝΑΚΙΟΥ}} = 0,743$
- $\Delta \varepsilon_{\text{Κ. ΛΑΒΔΑΝΗΣ}} = 0,85$
- $\Delta \varepsilon_{\text{Κ. ΠΩΓΩΝΙΑΝΗΣ}} = 0,557$

B.1.7. Μετακινήσεις πληθυσμού

Στην υπο-ενότητα αυτή εργάστηκα με στοιχεία από την ΕΣΥΕ και προέκυψε ο παρακάτω πίνακας.

Πίνακας B.1.7.1. Μετακίνηση πληθυσμού στην Επαρχία Πωγωνίου

Μέλη νοικοκυριών			
Σύνολο	Διαμένοντες κατά τον Δεκέμβριο 1995 στην επαρχία όπου βρέθηκαν κατά την απογραφή	Εγκατασταθέντες στην επαρχία κατά την περίοδο Δεκέμβριος 1995 – Απογραφή 2001 από άλλη περιοχή της Ελλάδας	Εγκατασταθέντες στην επαρχία κατά την περίοδο Δεκέμβριος 1995 – Απογραφή 2001 από χώρα του εξωτερικού
4800	3651	825	217

Πηγή: ΕΣΥΕ

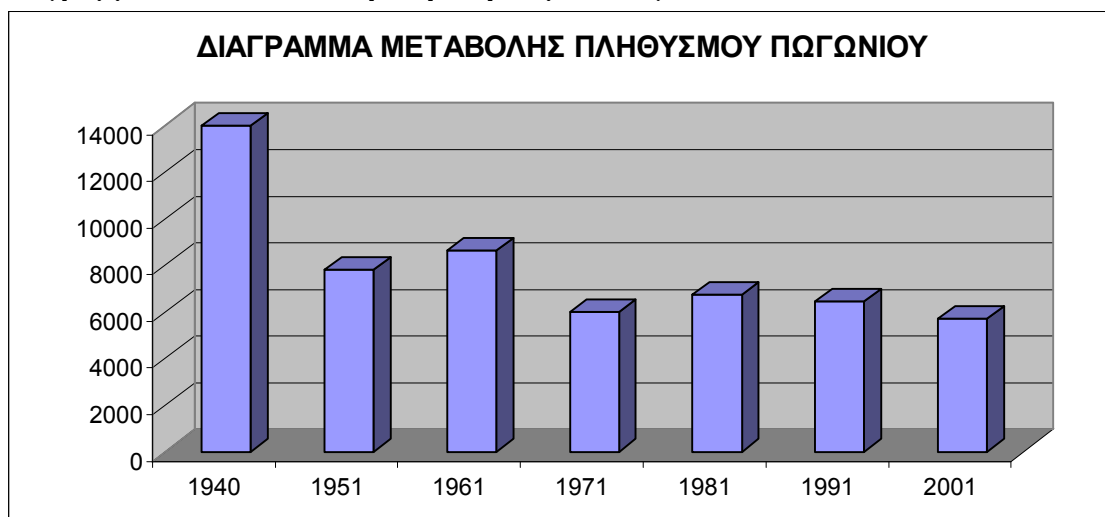
B.1.7.1. Μετανάστευση και παλιννόστηση.

Το έντονο μεταναστευτικό ρεύμα που ακολούθησε μετά τους πολέμους της περιόδου 1940-1949, αποτέλεσε την κύρια αιτία συρρίκνωσης του πληθυσμού και το μαρασμό της περιοχής. Η μη άμεση αποκατάσταση των καταστροφών της περιόδου αυτής, στέρησαν από τους κατοίκους τα μέσα και τις δυνατότητες που θα τους ωθούσαν να παραμείνουν στον τόπο τους και τους οδήγησε στα μεγάλα αστικά συγκροτήματα της χώρας και στο εξωτερικό.

Έτσι με βάση τις απογραφές (διάγραμμα B.1.7.1.1), μέχρι το 1971 η πορεία του πληθυσμού υπήρξε φθίνουσα (εκτός της δεκαετία 1951-1961 που μάλλον οφείλεται σε αύξηση των γεννήσεων και μείωση της αστάθμητης θνησιμότητας της προηγούμενης περιόδου) και μόνο το 1981 παρουσίασε αυξητική τάση. Η αύξηση αυτή οφείλεται στα άτομα που παλιννόστησαν. Κύριες χώρες προέλευσης αυτών των ατόμων ήταν η Δ. Γερμανία και οι σοσιαλιστικές χώρες. Οι κυριότεροι τόποι

προορισμού και εγκατάστασης των παλιννοστούντων ήταν οι κοινότητες του Κεφαλοβρύσου, των Κτισμάτων και της Πωγωνιανής.

Διάγραμμα Β.1.7.1.1. Μεταβολή πληθυσμού Πωγωνίου

Πηγή:ΕΣΥΕ

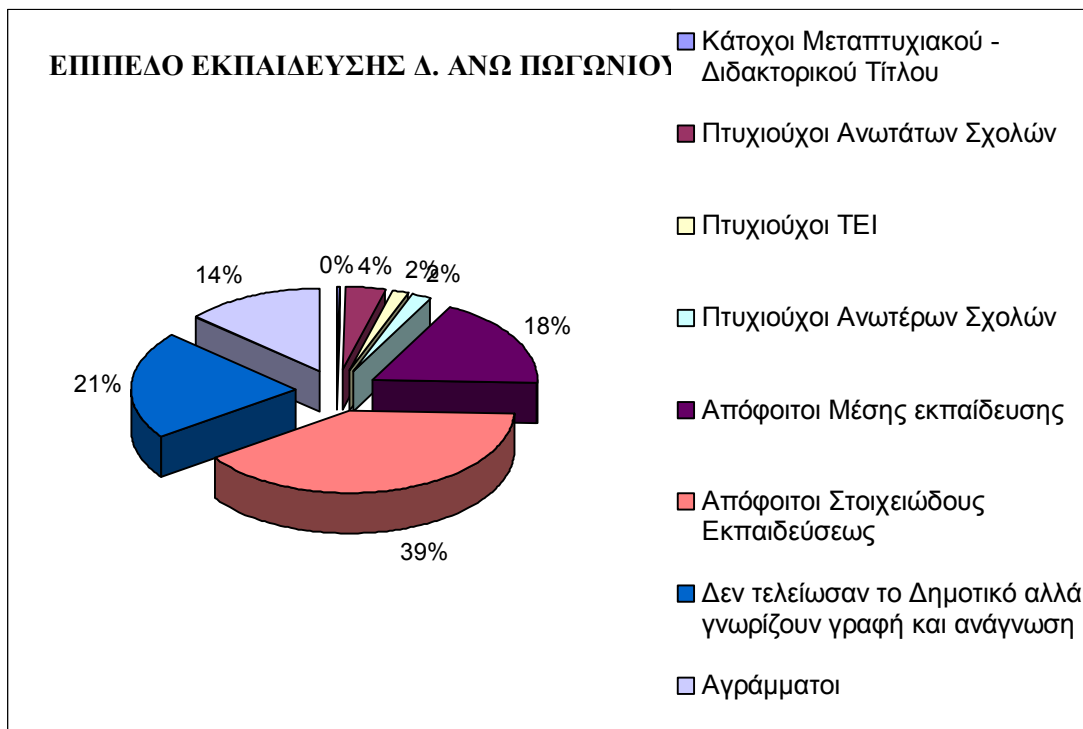
Η μόνιμη ή μη εγκατάσταση των παλιννοστούντων της περιοχής εξαρτάται, όπως προέκυψε από έρευνα του τμήματος Ψυχολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής Ιωαννίνων(1988), από κοινωνικό-πολιτιστικές δομές που επικρατούσαν στους τόπους εγκατάστασης και τη συναισθηματική εξάρτηση που ασκούν αυτοί πάνω τους και όχι στις οικονομικές δυνατότητες τους, γιατί αυτές κατά κάποιο τρόπο έχουν εξασφαλιστεί. Αποτέλεσμα ήταν ένα μεγάλο ποσοστό από τους παλιννοστούντες να κατοικούν μόνιμα στα Ιωάννινα και στην Αθήνα.

Β.1.8. Μορφωτικό επίπεδο

Β.1.8.1. Επίπεδο εκπαίδευσης

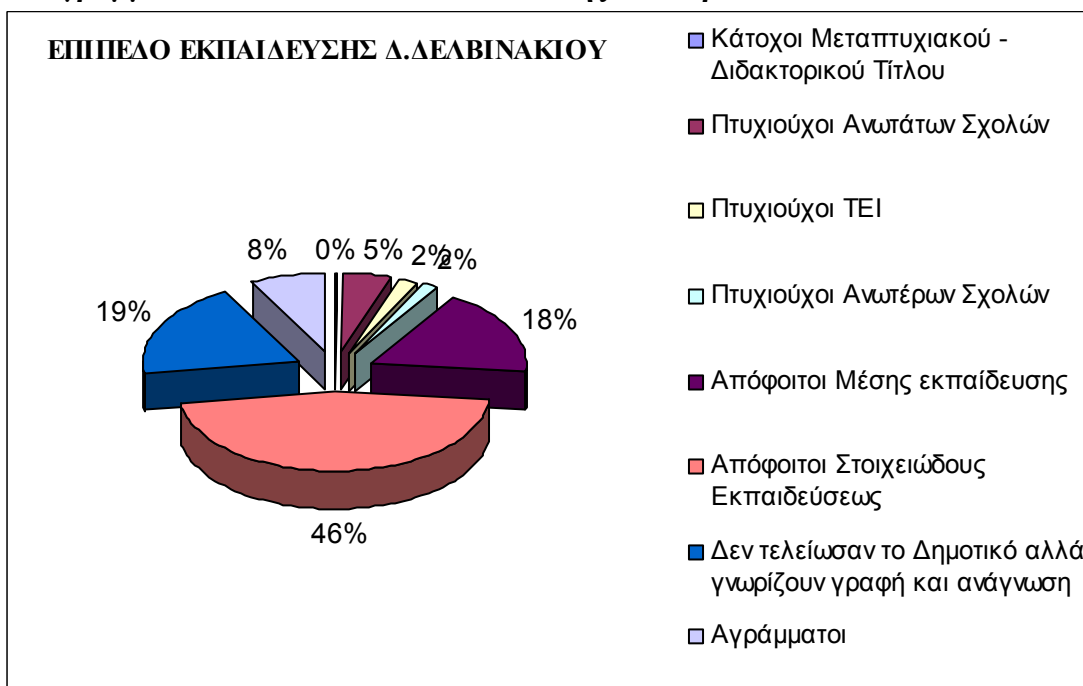
Στη ενότητα αυτή έχω εργαστεί με στοιχεία της ΕΣΥΕ και από την επεξεργασία αυτή προέκυψαν τα παρακάτω διαγράμματα, με θέμα το επίπεδο εκπαίδευσης και που αφορούν τους δήμους Άνω Πωγωνίου, Δελβινακίου και τις κοινότητες Λάβδανης και Πωγωνιανής.

Διάγραμμα Β.1.8.1.1. Επίπεδο Εκπαίδευσης Δ. Ανω Πωγωνίου 2001

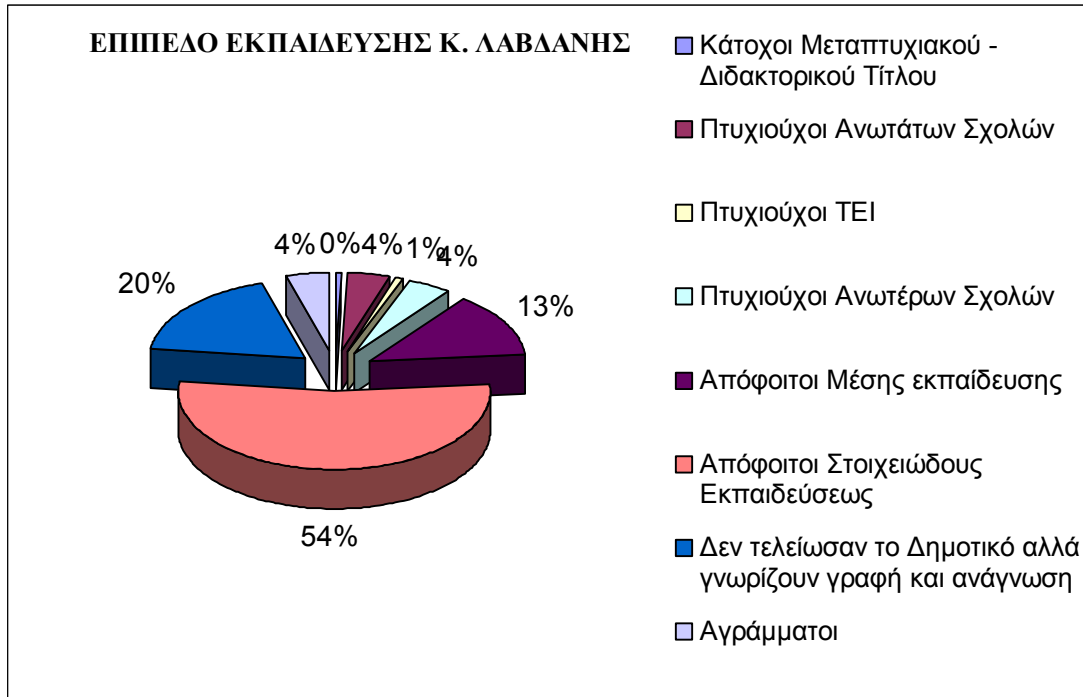
Πηγή:ΕΣΥΕ

Διάγραμμα Β.1.8.1.2. Επίπεδο Εκπαίδευσης Δ. Δελβινακίου

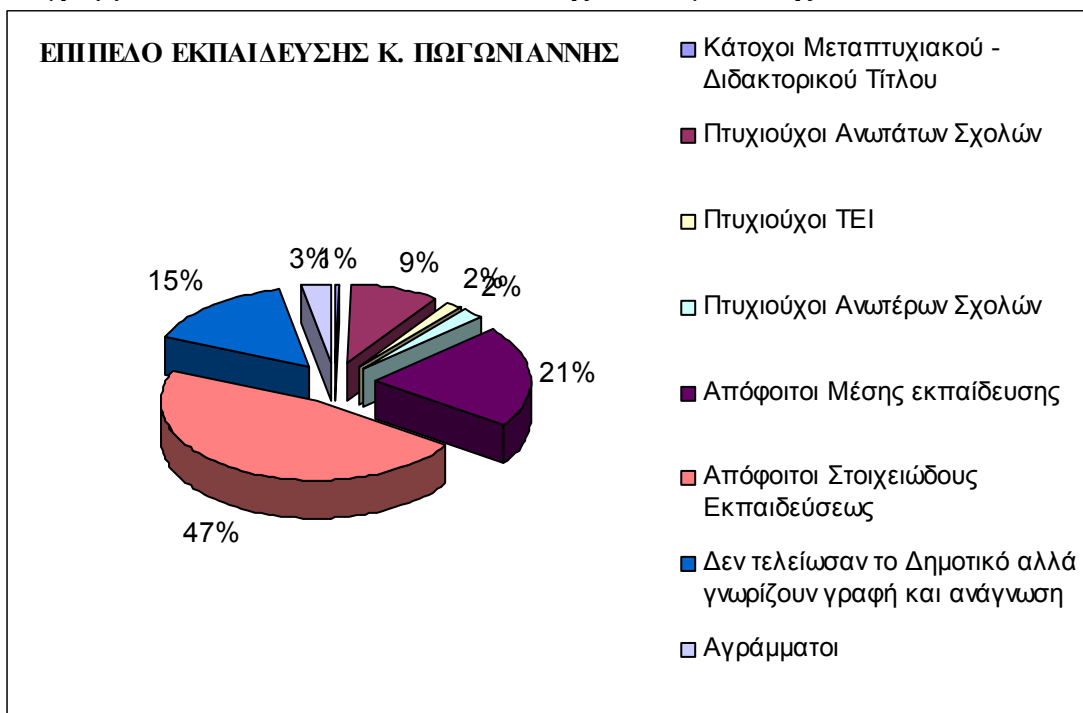
Πηγή:ΕΣΥΕ

Διάγραμμα Β.1.8.1.3. Επίπεδο Εκπαίδευσης Κ. Λάβδανης

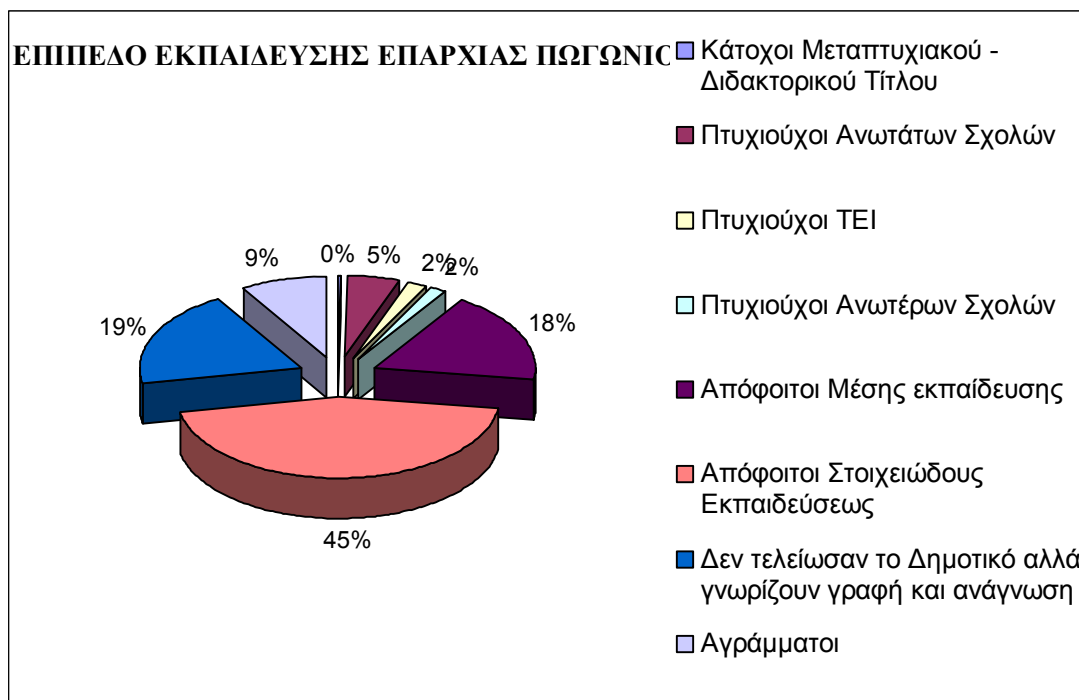
Πηγή:ΕΣΥΕ

Διάγραμμα Β.1.8.1.4. Επίπεδο Εκπαίδευσης Κ. Πωγωνιανής

Πηγή:ΕΣΥΕ

Διάγραμμα Β.1.8.1.5. Επίπεδο Εκπαίδευσης Επαρχίας Πωγωνίου

Πηγή:ΕΣΥΕ

Αναλύοντας τα διαγράμματα το σπουδαιότερο συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι το μεγαλύτερο ποσοστό καταλαμβάνει ο πληθυσμός που είναι απόφοιτοι στοιχειώδους εκπαίδευσης. Ο πληθυσμός που δεν έχει τελειώσει το Δημοτικό, αλλά γνωρίζει γραφή και ανάγνωση, στο σύνολο της επαρχίας μόλις ξεπερνά τους απόφοιτους της μέσης εκπαίδευσης. Αυτό βέβαια δεν συμβαίνει και στους δήμους Άνω Πωγωνίου, Δελβινακίου και στην κοινότητα της Λάβδανης. Το γεγονός αυτό οφείλεται στην κοινότητα της Πωγωνιανής όπου υπάρχουν τα δύο εκπαιδευτικά ιδρύματα και ο πληθυσμός ηλικίας 15-19 των είναι αναλογικά μεγάλος σχετικά με τον μέσο όρο της επαρχίας. Εκείνο που προβληματίζει είναι και ότι οι απόφοιτοι των ΑΕΙ, ΤΕΙ είναι σε αριθμό ελάχιστοι.

Β.1.9. Χαρακτηριστικά νοικοκυριών

Β.1.9.1. Αριθμός και Μέγεθος νοικοκυριών

Ο παρακάτω πίνακας περιέχει πληροφορίες για τον αριθμό και το μέγεθος των νοικοκυριών της επαρχίας μελέτης. Τα στοιχεία προήλθαν από την ΕΣΥΕ.

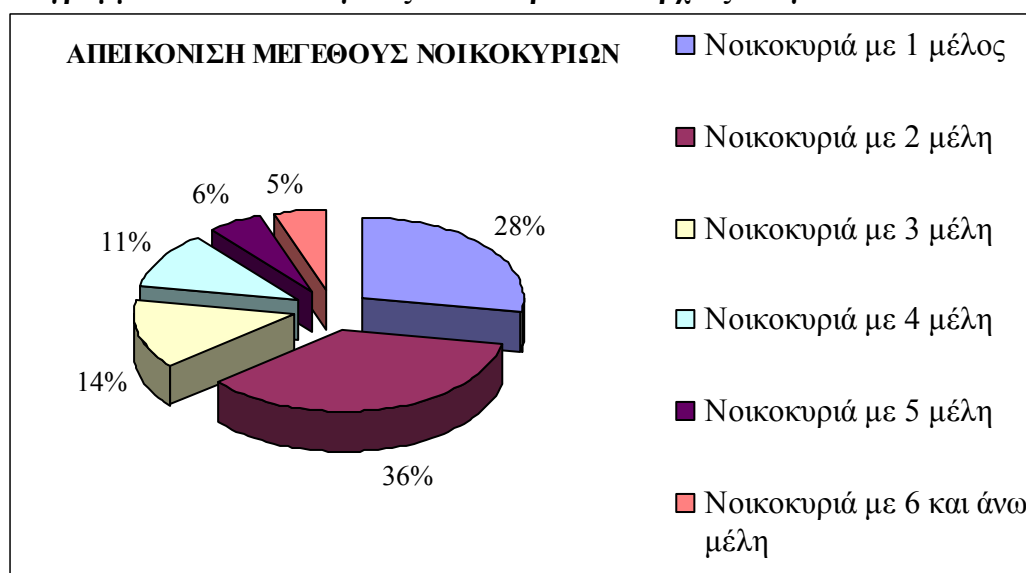
Πίνακας Β.1.9.1.1. Αριθμός και Μέγεθος νοικοκυριών 2001

Μέγεθος νοικοκυριών	Αριθμός νοικοκυριών	Μέλη
Νοικοκυριά με 1 μέλος	557	557
Νοικοκυριά με 2 μέλη	732	1464
Νοικοκυριά με 3 μέλη	283	849
Νοικοκυριά με 4 μέλη	220	880
Νοικοκυριά με 5 μέλη	115	575
Νοικοκυριά με 6 και άνω μέλη	104	734
Σύνολο	2011	5.059

Πηγή:ΕΣΥΕ

Τα στοιχεία του πίνακα παρουσιάζονται εποπτικά στο διάγραμμα που ακολουθεί.

Διάγραμμα Β.1.9.1.1. Μέγεθος νοικοκυριών Επαρχίας Πωγωνίου

Πηγή:ΕΣΥΕ

Το μεγαλύτερο ποσοστό καταλαμβάνουν τα νοικοκυριά με δύο μέλη και ακολουθεί το ποσοστό που αναφέρεται στα νοικοκυριά με ένα μέλος. Το φαινόμενο αυτό φαίνεται να δικαιολογείται από το γεγονός ότι στην περιοχή μελέτης υπάρχουν πολλοί ηλικιωμένοι είτε σαν ζευγάρια (νοικοκυριά με δύο μέλη) είτε μόνοι τους μετά το θάνατο του-της συζύγου(νοικοκυριά με ένα μέλος).

B.2. ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

B.2.1. Κοινωνική Υποδομή⁷

B.2.1.1. Εκπαίδευση

Το μεγάλο πρόβλημα της παιδείας για την περιοχή είναι η πληθυσμιακή συρρίκνωση που οδήγησε στην κατάργηση ή στην υπολειτουργία των σχολείων της περιοχής. Οι υπηρεσίες παιδείας δεν μπορούν να θεωρηθούν ανταγωνιστικές από άποψη ποιότητας στη δεύτερη βαθμίδα (γυμνάσιο, λύκειο) κυρίως λόγω του μικρού αριθμού μαθητών. Από στοιχεία του Υπουργείου Εσωτερικών προέκυψε για την περιοχή μελέτης ο παρακάτω πίνακας:

Πίνακας B.2.1.1.1. Εκπαιδευτικές υποδομές

ΥΠΟΔΟΜΕΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΝΩ ΠΩΓ/ΝΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΔΕΛΒ/ΚΙΟΥ	Κ. ΛΑΒ/ΝΗΣ	Κ. ΠΩΓ/ΝΗΣ	ΕΠΑΡΧΙΑ ΠΩΓΩΝΙΟΥ
Παιδικοί Σταθμοί	1	1	-	-	2
Φιλοξενούμενα Παιδιά	7	18	-	-	25
Προσωπικό	2	5	-	-	7
Σχολικές Μονάδες	2	4	-	3	9
Αίθουσες Σχολικών Μονάδων	17	9	-	16	42
Λειτουργούντα Τμήματα	9	9	-	9	27
Μαθητές Α'Βαθμιας	51	36	-	25	112
Μαθητές Β'Βαθμιας	28	36	-	90	154

Πηγή: ΥΠ.ΕΣ.Δ.Δ.Α

Στην επαρχία Πωγωνίου λειτουργούν δύο παιδικοί σταθμοί ένας στο Δελβινάκι και ο άλλος στο Κεφαλόβρυσο. Επίσης στο Δελβινάκι λειτουργεί και νηπιαγωγείο το οποίο συστεγάζεται με τον παιδικό σταθμό. Δημοτικά σχολεία και γυμνάσια υπάρχουν στο Κεφαλόβρυσο, στο Δελβινάκι και στην Πωγωνιανή. Τα δημοτικά σχολεία λόγω του μικρού αριθμού των μαθητών και των εκπαιδευτικών είναι είτε τριθέσια, είτε διθέσια αναλόγως τους μαθητές που θα υπάρχουν κάθε χρόνο. Λύκεια υπάρχουν στην Πωγωνιανή και στο Δελβινάκι μόνο. Στο Δελβινάκι μάλιστα δεν λειτουργούν όλες οι τάξεις κάθε χρόνο.

⁷ Τα στοιχεία προήλθαν από <http://www.ypes.gr>

Όπως παρατηρήσαμε από τα δεδομένα του πίνακα οι σχολικές υποδομές υπάρχουν και όχι όλες μόνο στις πρωτεύουσες των καποδιστριακών ενοτήτων. Οι υπόλοιποι μαθητές από τους γύρω οικισμούς αναγκάζονται να μετακινούνται καθημερινά με ταξί με έξοδα του Υπουργείου Παιδείας, σπαταλώντας χρόνο στις μετακινήσεις τους.

B.2.2.2. Υγεία

Στην περιοχή μελέτης λειτουργούν τα πιο παρακάτω Κέντρα Υγείας και Περιφερειακά Ιατρεία. Κέντρο Υγείας Δελβινακίου: στα πλαίσια του ΕΣΥ άρχισε να λειτουργεί από το Νοέμβριο του 1985. Στο Κέντρο Υγείας λειτουργούν τα εξής τμήματα σε μόνιμη βάση:

- Παθολογικό
- Παιδιατρικό
- Οδοντιατρικό

Σε μη μόνιμη βάση υπάρχουν:

- Χειρουργικό (μια φορά την εβδομάδα)
- Ακτινολογικό (μια φορά την εβδομάδα)
- Μικροβιολογικό (μια φορά την εβδομάδα, με παρασκευάστρια που φέρνει τα παρασκευάσματα στο Νοσοκομείο των Ιωαννίνων για αναλύσεις)
- Οφθαλμολογικό (τρεις φορές το μήνα)
- Γυναικολογικό (δύο φορές το μήνα)

Η κίνηση που παρουσίασε το Κ.Υ Δελβινακίου όλο το 2007 είναι η ακόλουθη:

Πίνακας B.2.2.2.1. Αριθμός ιατρικών εξετάσεων στο Κ.Υ Δελβινακίου

Ιατρεία	Αριθμός ιατρικών εξετάσεων
Γενικής ιατρικής	8290
Έκτακτα - εφημερία	1462
Παιδιατρικό	746
Καρδιολογικό	93
Μικροβιολογικό	1692
Ορθοπαιδικό	192
Ακτινολογικό	457
Οδοντιατρικό	405
Ψυχιατρικό	25
Γυν/κό - Μαιευτικό	3
Σύνολο Ιατρικών Εξετάσεων	13365

Πηγή: Κ.Υ Δελβινακίου, ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ ΕΤΟΥΣ 2007

Πίνακας B.2.2.2.2. Αριθμός εργαστηριακών εξετάσεων στο Κ.Υ Δελβινακίου

Εργαστήρια	Αριθμός εργαστηριακών εξετάσεων
Αιματολογικές	1563
Ορολογικές	145

Βιοχημικές	36949
Μικροβιολογικές	94
Γεν. ούρων	1673
ΤΕΣΤ κύησης	7
ΤΕΣΤ ΠΑΠ.	-
Ακτινολογικές	717
Σύνολο Εργαστηριακών Εξετάσεων	41148

Πηγή: Κ.Υ Δελβινακίου, ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ ΕΤΟΥΣ 2007

Υπάρχουν ακόμη επτά αγροτικοί ιατροί οι οποίοι καλύπτουν τα Περιφερειακά Ιατρεία. Τα περιφερειακά Ιατρεία που λειτουργούν στην περιοχή μελέτης είναι τα παρακάτω:

- Περιφερειακό Ιατρείο Δελβινακίου(στεγάζεται στο κέντρο υγείας)
- Περιφερειακό Ιατρείο Βασιλικού(στεγάζεται σε κοινοτικό κτίριο και υπάρχει κοινοτικό ασθενοφόρο)
- Περιφερειακό Ιατρείο Κερασόβου (στεγάζεται σε κτίριο του δημοσίου)
- Περιφερειακό Ιατρείο Κεφαλοβρύσου (προβλέπεται σαν ενισχυμένο Περιφερειακό Ιατρείο)
- Περιφερειακό Ιατρείο Κτισμάτων (στεγάζεται σε κοινοτικό κτίριο)
- Περιφερειακό Ιατρείο Πωγωνιανής (στεγάζεται σε κοινοτικό κτίριο)
- Περιφερειακό Ιατρείο Βήσσανης (στεγάζεται σε κοινοτικό κτίριο)

Πρέπει να αναφέρουμε σαν πρόβλημα σε ότι αναφορά την υγεία στην περιοχή, ότι από πολλούς οικισμούς δεν υπάρχει συγκοινωνία προς το Κέντρο Υγείας με αποτέλεσμα να μην τους επιτρέπεται η χρησιμοποίησή του.

B.2.2.3. Πρόνοια

Στην περιοχή μελέτης υπάρχουν και λειτουργούν τα παρακάτω κοινωνικά κέντρα:

- Κέντρο Παιδικής Μέριμνας Αρρένων το οποίο βρίσκεται στην κοινότητα της Πωγωνιανής. Στο ίδρυμα εισάγονται παιδιά που αποδεδειγμένα είναι απροστάτευτα και στερούνται οικογενειακής φροντίδας καθώς και παιδιά που βρίσκονται σε κρίση. Τα παιδιά διαγράφονται από τα Ιδρύματα μετά τη συμπλήρωση του 18^{ου} έτους της ηλικίας τους ή και νωρίτερα στην περίπτωση που έχουν εκλείψει οι λόγοι εισαγωγής τους. Η δυναμικότητα του ιδρύματος είναι 80 παιδιά-τρόφιμοι, ηλικίας 8-16 ετών. Σήμερα στο ίδρυμα η δύναμη των παιδιών είναι 53 αγόρια. Στο ίδρυμα εργάζονται εννιά άτομα.
- Ίδρυμα Αποκαταστάσεως Ομογενών Εξ Αλβανίας το οποίο βρίσκεται και αυτό στην κοινότητα της Πωγωνιανής. Το Ίδρυμα εντάσσεται στο δίκτυο των Ιδρυμάτων που έχουν συσταθεί από την Οικογένεια Ι.Σ. Λάτση και εποπτεύεται αποκλειστικά από τον Υπουργό Εξωτερικών και διοικείται από επταμελές Διοικητικό Συμβούλιο. Το 1993 ξεκινά το εκπαιδευτικό του έργο με την ίδρυση του Κέντρου Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, προσαρμόζοντας τα προγράμματά του στις πραγματικές επαγγελματικές ανάγκες της Ελληνικής

Ομογένειας. Το Κέντρο αποτέλεσε ουσιαστικό ανάχωμα στην ανεξέλεγκτη κάθοδο προς τα μεγάλα αστικά κέντρα εκατοντάδων νέων από τη γειτονική Αλβανία ιδιαίτερα στα πρώτα δύσκολα χρόνια και έχει συμβάλει εποικοδομητικά στην ενδυνάμωση των ελληνοαλβανικών σχέσεων.

- Κρατικός Παιδικός Σταθμός Δελβινακίου. Η δυνατότητα του παιδικού σταθμού είναι 50 νήπια. Σήμερα φιλοξενούνται 10 νήπια και εργάζονται 4 άτομα.
- Κρατικός Παιδικός Σταθμός Κεφαλοβρύσου. Η δυνατότητα του παιδικού σταθμού είναι 50 νήπια. Σήμερα φιλοξενούνται 20 νήπια και εργάζονται 4 άτομα.
- Το πρόγραμμα βοήθεια στο σπίτι είναι πρόγραμμα κοινωνικής προστασίας που έχει στόχο την παροχή οργανωμένης και συστηματικής φροντίδας σε ηλικιωμένους και άτομα με αναπηρίες. Χρηματοδοτείται κατά 75% από το ευρωπαϊκό ταμείο περιφερειακής ανάπτυξης της ευρωπαϊκής ένωσης και κατά 25% από το Ελληνικό δημόσιο. Οι υπηρεσίες προσφέρονται δωρεάν στο σπίτι των πολιτών. Στην περιοχή μελέτης εφαρμόζεται στην κοινότητα Πωγωνιανής και στο Δήμο Άνω Πωγωνίου.

B.2.2.4. Αθλητισμός

Στον τομέα του αθλητισμού για την επαρχία Πωγωνίου προέκυψαν τα παρακάτω στοιχεία του πίνακα:

Πίνακας 2.2.4.1. Αθλητικές υποδομές- αθλούμενοι

ΑΘΛΗΤΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΝΩ ΠΩΓ/ΝΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΔΕΛΒ/ΚΙΟΥ	Κ. ΛΑΒ/ΝΗΣ	Κ. ΠΩΓ/ΝΗΣ	ΕΠΑΡΧΙΑ ΠΩΓΩΝΙΟΥ
ΚΛΕΙΣΤΑ ΓΥΜΝΑΣΤΗΡΙΑ	-	-	-	1	1
ΚΟΛΥΜΒΗΤΗΡΙΑ	-	-	-	-	-
ΓΗΠΕΔΑ ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΟΥ	2	2	-	1	5
ΓΗΠΕΔΑ ΜΠΑΣΚΕΤ	2	6	4	3	15
ΓΗΠΕΔΑ ΤΕΝΙΣ	-	-	-	-	-
ΑΛΛΕΣ ΑΘΛΗΤΙΚΕΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ	-	-	-	-	-
ΑΘΛΟΥΜΕΝΟΙ	20	18	30	160	228

Πηγή: ΥΠ.ΕΣ.Δ.Δ.Α

Οι αθλητικές εγκαταστάσεις κυρίως χωροθετούνται στις έδρες των καποδιστριακών ενοτήτων και πλησίον των σχολικών υποδομών.

B.3. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ

B.3.1. Απασχόληση – ανεργία

Με στοιχεία από την ΕΣΥΕ προέκυψαν οι παρακάτω πίνακες. Αναλύοντας τα δεδομένα των πινάκων προκύπτει ότι το ποσοστό του μη οικονομικά ενεργού πληθυσμού είναι διπλάσιο από του οικονομικά ενεργού. Το φαινόμενο αυτό το δυναμώνει κυρίως ο γυναικείος πληθυσμός. Αυτό εξηγείται λόγω του μεγάλου ποσοστού των συνταξιούχων της περιοχής μελέτης. Κατά την δεκαετία 1991-2001 μειώθηκε ο αριθμός των ανέργων όπως και των νέων ανέργων. Επίσης οι μεταβολές στην δεκαετία αυτή είναι προς όφελος των γυναικών λόγω βελτίωσης των ποσοστών τους. Τέλος το πρόβλημα της ανεργίας φαίνεται από το διάγραμμα ότι είναι σημαντικότερο για τους άνδρες, με μεγαλύτερο ποσοστό ανέργων.

Πίνακας B.3.1.1. Οικονομικά ενεργός πληθυσμός και μη ενεργός στο Πωγώνι

Πληθυσμός	Πληθυσμός 1991	Πληθυσμός 2001
Απασχολούμενοι	1648	1444
Άνεργοι	221	134
Άνεργοι νέοι	348	115
Μη οικονομικά Ενεργός πληθυσμός	3768	3717

Πηγή: ΕΣΥΕ

Πίνακας B.3.1.2. Οικονομικά ενεργός ανδρικός πληθυσμός και μη στο Πωγώνι

Ανδρικός Πληθυσμός	Πληθυσμός 1991	Πληθυσμός 2001
Απασχολούμενοι	1260	1027
Άνεργοι	153	89
Άνεργοι νέοι	239	72
Μη οικονομικά Ενεργός πληθυσμός	1387	1591

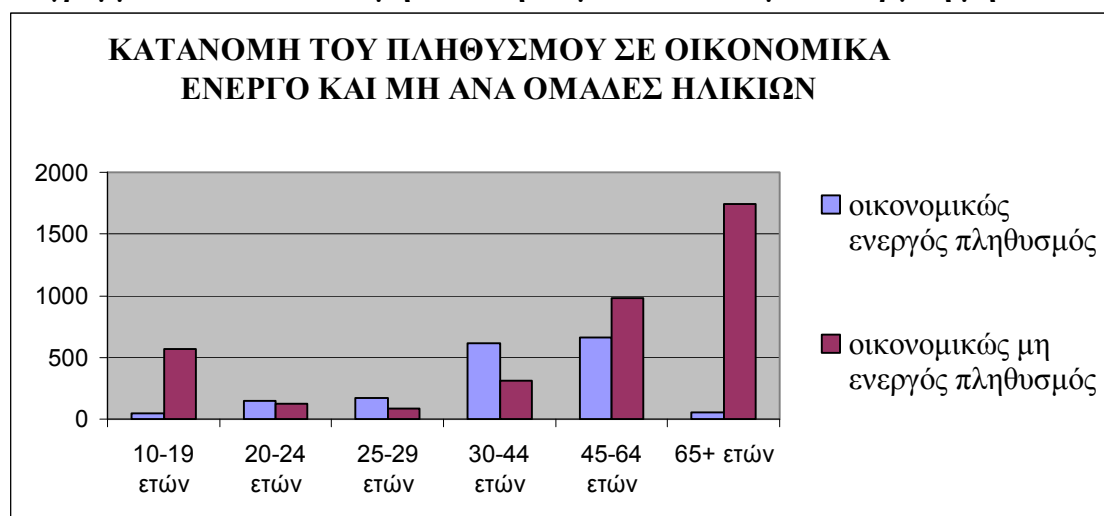
Πηγή: ΕΣΥΕ

Πίνακας Β.3.1.3. Οικονομικά ενεργός και μη ενεργός γυναικείος πληθυσμός στο Πωγώνι

Γυναικείος Πληθυσμός	Πληθυσμός 1991	Πληθυσμός 2001
Απασχολούμενοι	388	417
Άνεργοι	68	45
Άνεργοι νέοι	109	43
Μη οικονομικά Ενεργός πληθυσμός	2381	2126

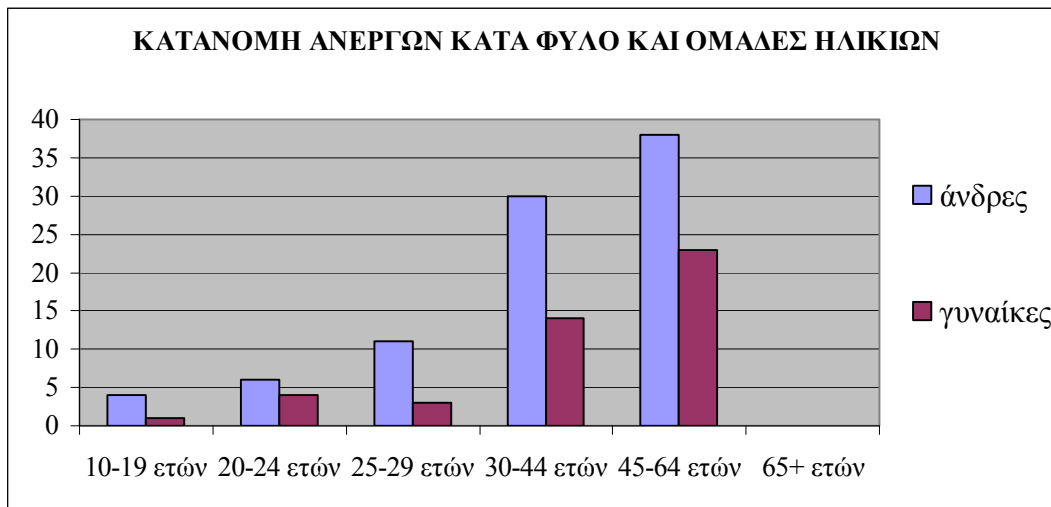
Πηγή: ΕΣΥΕ

Διάγραμμα Β.3.1.1. Κατανομή του πληθυσμού σε οικονομικά ενεργό η μη 2001

Πηγή: ΕΣΥΕ

Διάγραμμα Β.3.1.2. Κατανομή του ανέργων κατά φύλο και ομάδες ηλικιών

Πηγή: ΕΣΥΕ

Β.3.2. Διάρθρωση οικονομικής δραστηριότητας

Η περιοχή χαρακτηρίζεται σαν κτηνοτροφική. Συμπληρωματική της κτηνοτροφίας είναι η γεωργία με κύρια παραγωγή κτηνοτροφικών φυτών. Όπως παρατηρούμε και στον παρακάτω πίνακα που γίνεται κατηγοριοποίηση του οικονομικά ενεργού πληθυσμού σε επιμέρους κλάδους οικονομικών δραστηριοτήτων για το 2001, αριθμητικά υπερτερούν οι απασχολούμενοι στην γεωργία και την κτηνοτροφία. Έχει μειωθεί όμως ο πληθυσμός τους από την απογραφή του 1991. Η μοναδική αύξηση που παρατηρείται στην δεκαετία 1991-2001 είναι στην κατηγορία Ξενοδοχεία-Εστιατόρια και αυτό οφείλεται στα προγράμματα LEADER I,II, που χρηματοδότησαν τέτοιες προσπάθειες.

Πίνακας Β.3.2.1. Οικονομικά ενεργός πληθυσμός κατά δραστηριότητες στο Πωγώνι

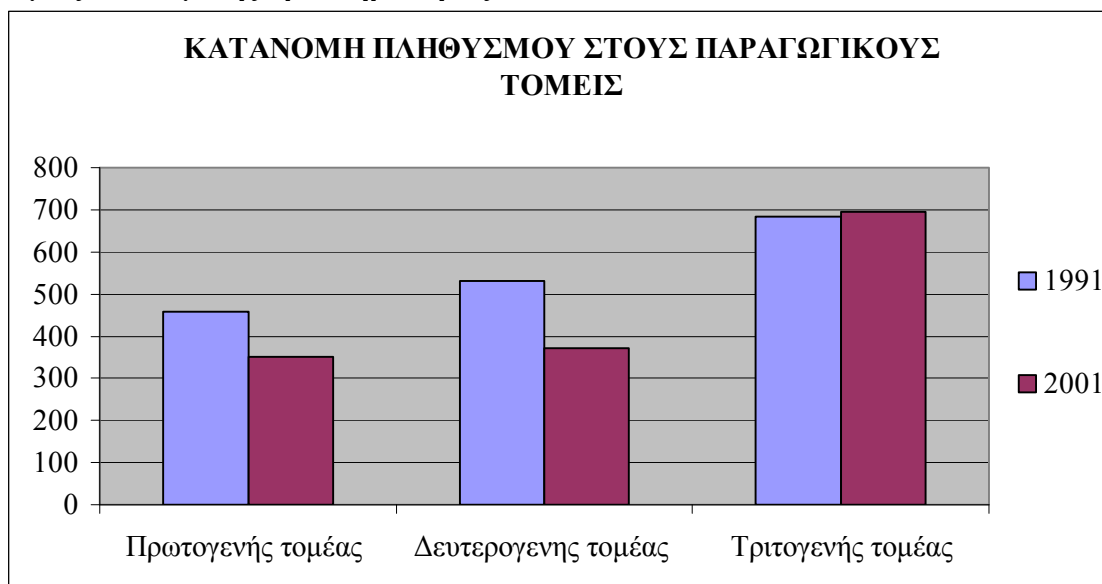
Οικονομικές δραστηριότητες	Πληθυσμός 1991	Πληθυσμός 2001
Γεωργία κτηνοτροφία θήρα και δασοκομία, αλιεία	458	350
Ορυχεία και λατομεία	1	5
Μεταποιητικές βιομηχανίες	311	170
Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος φυσικού αερίου και νερού	6	12
Κατασκευές	214	185
Χονδρικό και λιανικό εμπόριο επισκευή αυτοκινήτων οχημάτων μοτοσυκλετών και ειδών προσωπικής και οικιακής χρήσης	185	153
Ξενοδοχεία και εστιατόρια	62	93
Μεταφορές αποθήκευση και επικοινωνίες	95	82
Ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί, διαχείριση ακίνητης περιουσίας	39	81
Δημόσια διοίκηση και άμυνα. Υποχρεωτική	127	116

κοινωνική ασφάλιση		
Εκπαίδευση	54	62
Υγεία και κοινωνική μέριμνα	67	59
Λοιπές υπηρεσίες	55	49
Νέοι, Μη δυνάμενοι να καταταγούν κατά κλάδο	543	276
Σύνολο	2217	1693

Πηγή: ΕΣΥΕ

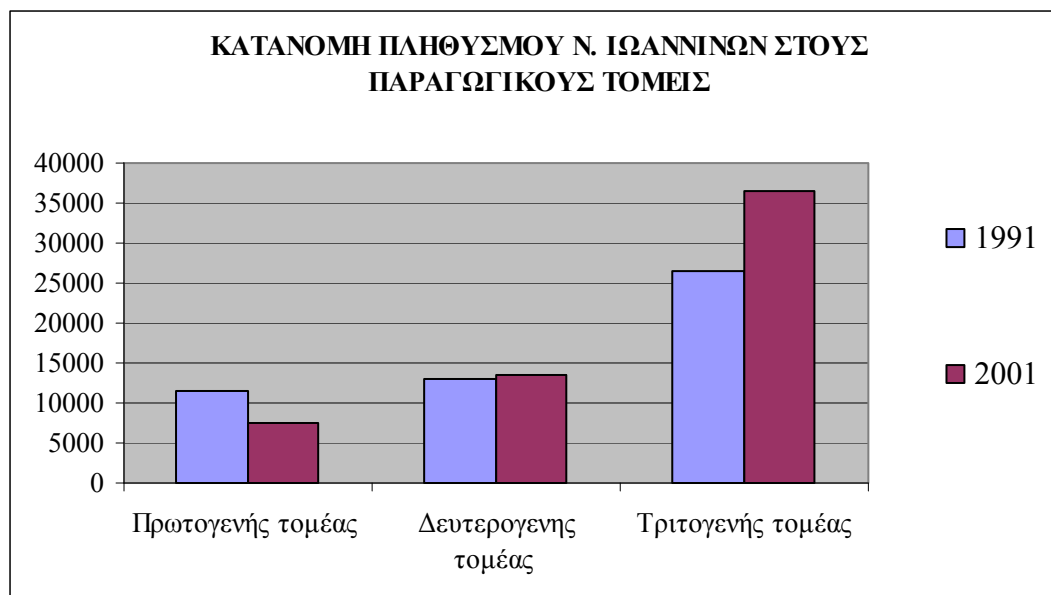
Κατά την διάκριση του πληθυσμού σε επίπεδο ευρύτερων τομέων οικονομικής δραστηριότητας όπως φαίνεται και από το διάγραμμα το μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού απασχολείται στον τριτογενή τομέα. Η περιοχή μελέτης ακολουθεί τον νομό Ιωαννίνων στην συγκεκριμένη περίπτωση(διάγραμμα Β.3.2.1). Κατά την δεκαετία 1991-2001 η μεταβολή που συντελείται είναι αύξηση του πληθυσμού που απασχολείται στον τριτογενή τομέα και μείωση στους δύο άλλους τομείς.

Διάγραμμα Β.3.2.1. Κατανομή του πληθυσμού της επαρχίας στους παραγωγικούς τομείς οικονομικής δραστηριότητας

Πηγή: ΕΣΥΕ

Διάγραμμα Β.3.2.2. Κατανομή πληθυσμού Ν. Ιωαννίνων στους παραγωγικούς τομείς

Πηγή: ΕΣΥΕ

Β.3.3. Επιχειρηματικότητα

Β.3.3.1. Μητρώο Επιχειρήσεων στην Επαρχία Πωγωνίου

Ο αριθμός επιχειρήσεων κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας στην επαρχία Πωγωνίου συνολικά παρουσιάζεται στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας Β.3.3.1.1. Αριθμός Επιχειρήσεων στην Επαρχία Πωγωνίου

ΣΤΑΚΟΔ03	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΛΑΔΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
01	Γεωργία, κτηνοτροφία, θήρα και συναφείς βοηθητικές δραστηριότητες	0
02	Δασοκομία, υλοτομία και συναφείς δραστηριότητες	2
15	Βιομηχανία τροφίμων και ποτών	12
18	Κατασκευή ειδών ένδυσης· κατεργασία και βαφή γουναρικών	2
20	Βιομηχανία ξύλου και κατασκευή προϊόντων από ξύλο και φελλό, εκτός από τα έπιπλα· κατασκευή ειδών καλαθοποιίας και σπαρτοπλεκτικής	2
24	Παραγωγή χημικών ουσιών και προϊόντων	1

27	Παραγωγή βασικών μετάλλων	1
28	Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων, με εξαίρεση τα μηχανήματα και τα είδη εξοπλισμού	5
29	Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού μ.α.κ.	1
36	Κατασκευή επίπλων· λοιπές βιομηχανίες μ.α.κ.	3
45	Κατασκευές	21
50	Εμπόριο, συντήρηση και επισκευή αυτοκινήτων οχημάτων και μοτοσυκλετών·	2
51	Χονδρικό εμπόριο και εμπόριο με προμήθεια, εκτός από το εμπόριο αυτοκινήτων οχημάτων και μοτοσυκλετών	7
52	Λιανικό εμπόριο, εκτός από το εμπόριο αυτοκινήτων οχημάτων και μοτοσυκλετών· επισκευή ειδών ατομικής και οικιακής χρήσης	38
55	Ξενοδοχεία και εστιατόρια	37
60	Χερσαίες μεταφορές. Μεταφορές μέσω αγωγών	7
63	Βοηθητικές και συναφείς προς τις μεταφορές δραστηριότητες· δραστηριότητες ταξιδιωτικών πρακτορείων	1
73	Έρευνα και ανάπτυξη	1
74	Άλλες επιχειρηματικές δραστηριότητες	5
75	Δημόσια διοίκηση και άμυνα· υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	1
80	Εκπαίδευση	1
85	Υγεία και κοινωνική μέριμνα	1
90	Διάθεση λυμάτων και απορριμμάτων· υγιεινή και παρόμοιες δραστηριότητες	1
91	Δραστηριότητες οργανώσεων με μέλη μ.α.κ.	7
93	Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών	1

Πηγή: ΕΣΥΕ 2003

B.4. ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

B.4.1. Γεωργία

B.4.1.1. Προσδιορισμός της αγροτικής γης

Ο Βασικός αυτός κλάδος της πρωτογενούς παραγωγής ήταν και είναι ακόμη σήμερα ένας από τους βασικούς της αγροτικής οικονομίας. Τις τελευταίες όμως δεκαετίες παρατηρήθηκε ενισχυμένο κύμα μετανάστευσης που είχε ολέθριες επιπτώσεις. Τα ανθρώπινο αγροτικό δυναμικό, που ασχολείται με κλάδο της γεωργίας, με παράλληλη απασχόληση στην κτηνοτροφία, έχει υποστεί σοβαρές ποσοτικές και ποιοτικές αλλοιώσεις οι οποίες επέδρασαν αρνητικά και αυτές με τη σειρά τους ενίσχυσαν τη διαρροή του εργατικού δυναμικού και ποιοτικά την αποδυνάμωσαν.

Σε σύγκριση με το Νομό, η επαρχία αυτή υστερεί στην αναλογία της γεωργικής γης (4,18% της συνολικής έκτασης έναντι 9,32% του Νομού και 30,39% της χώρας), το δε ποσοστό της πεδινής γεωργικής γης παρουσιάζει ακόμα μεγαλύτερη απόκλιση (φθίνουσα) από εκείνη του Νομού και της χώρας. Συνολικά η εικόνα που παρουσιάζει η γεωργική γη (καλλιεργήσιμη και αγρανάπαυση), σε συνάρτηση με την εγκατάλειψη της επαρχίας Πωγωνίου, είναι η εικόνα της ερήμωσης και της ανυπαρξίας βασικών έργων υποδομής, όπως εγγειοβελτιωτικά, στραγγιστικά και αγροτικοί δρόμοι.

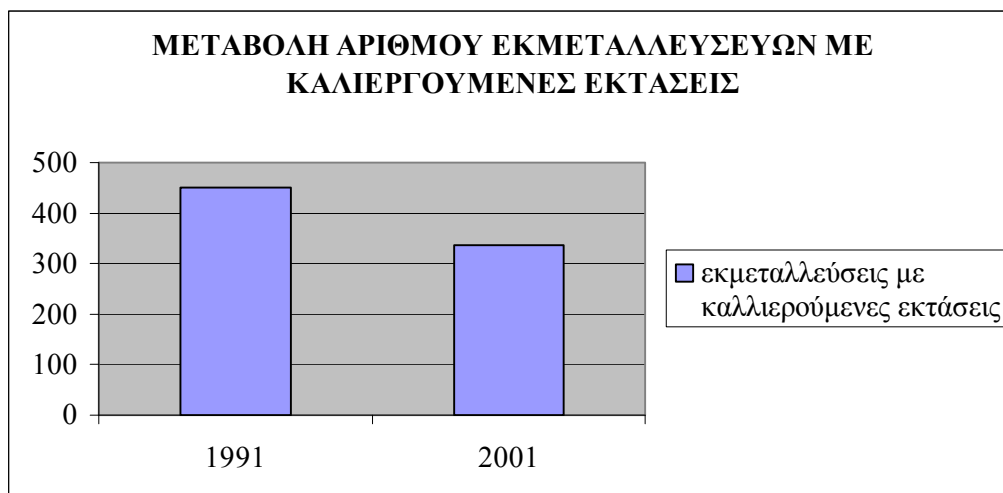
Ειδικότερα ο αριθμός των αγροτεμαχίων και οι εκμεταλλεύσεις με καλλιεργούμενες εκτάσεις, όπως φαίνεται στους πίνακες B.4.1.1.1 και B.4.1.1.2 του παραρτήματος που αναφέρονται στα έτη 1991 και 2000 (ΕΣΥΕ) για την επαρχία Πωγωνίου φθίνει. Τα αποτελέσματα των πινάκων παρουσιάζονται οπτικά στα διαγράμματα που ακολουθούν.

Διάγραμμα B.4.1.1.1. Μεταβολή του αριθμού των αγροτεμαχίων στην Ε. Πωγωνίου

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Βασική Έρευνα Διάρθρωσης .Έτη 1991, 2000

Διάγραμμα Β.4.1.1.2. Μεταβολή του αριθμού των εκμεταλλεύσεων με καλλιεργούμενες εκτάσεις στην Ε. Πωγωνίου

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Βασική Έρευνα Διάρθρωσης .Ετη 1991, 2000

Οι βασικές γεωργικές ζώνες της επαρχίας Πωγωνίου όπου εντοπίζονται οι μεγαλύτερες δυνατότητες γεωργικής ανάπτυξης είναι:

- Ο κάμπος Ρογοζίου. Είναι η σημαντικότερη γεωργική έκταση της επαρχίας και ανήκει στους οικισμούς των Κτισμάτων, Μαυροπούλου και Αργυροχωρίου με συνολική έκταση που αρδεύεται από το φράγμα Ρογοζίου 7.600 στρ. Ανέκαθεν στον κάμπο καλλιεργούνταν καλαμπόκι, φασόλια, πατάτες και μηδική. Σήμερα είναι υποβαθμισμένος και διαιρεμένος σε πολλά μικρά τεμάχια, με πολλά διάσπαρτα δένδρα μέσα σ'αυτόν.
- Ο κάμπος του Ξηρόβαλτου. Βρίσκεται μεταξύ των οικισμών Ποντικατών, Ορεινού, Ξηρόβαλτου. Έχει συνολική έκταση 2.000 στρ. περίπου. Ο κάμπος είναι ξερικός. Στο παρελθόν καλλιεργούνταν περισσότερο σιτηρά. Μέχρι και το 1990 καλλιεργήθηκε με σιτηρά μέρος του κάμπου από ιδιωτική εταιρεία μετά από μίσθωση των εκτάσεων. Η ανομβρία όμως, σε συνδυασμό με την ανυπαρξία έργων κατέστρεψε την παραγωγή. Έγινε αρδευτική γεώτρηση στη θέση Λακιά Ξηροβάλτου όπου βρέθηκε νερό. Σήμερα μεγάλο μέρος του κάμπου έχει καταληφθεί από θάμνους με αποτέλεσμα την υποβάθμιση του, αλλά αποτελεί σημαντική γεωργική εφεδρεία.
- Ο κάμπος του οικισμού Αγία Μαρίνα και η στενή λωρίδα γης κατά μήκος του Γυφτοπόταμου. Ο πρώτος είναι συνολικής έκτασης 1.500 στρ., ενώ η δεύτερη περίπου 2.100στρ. Στον κάμπο της Αγίας Μαρίας καλλιεργούνται σήμερα περίπου 350 στρ., από τα οποία τα 250 στρ. περίπου είναι ποτιστικά. Καλλιεργούνται κτηνοτροφικά φυτά και καλαμπόκι. Η στενή λωρίδα γης κατά μήκος του Γυφτοποτάμου είναι σήμερα σχεδόν εγκαταλειμμένη, λόγω μη ύπαρξης έργων. Τους καλοκαιρινούς μήνες ο Γυφτοπόταμος δεν μπορεί να ποτίσει την περιοχή. Ο κάμπος αυτός ανήκει στους οικισμούς Καστανής, Στρατίνιστας, Διμόκορι, Περιστέρι και Χαραυγής. Παλιά καλλιεργούνταν με καλαμπόκι, σανοδοτικά φυτά. Σήμερα είναι υποβαθμισμένος.

- Ο κάμπος της αριστερής όχθης του Βοϊδομάτη. Βρίσκεται στον κάμπο της Κόνιτσας, αλλά στη χωρική επικράτεια του οικισμού Βασιλικού. Στην περιοχή υπάρχει το αρδευτικό της αριστερής όχθης του Βοϊδομάτη που καλύπτει έκταση 2.500 στρ.. Στον κάμπο καλλιεργούνται καλαμπόκι, σιτηρά και σανοδοτικά φυτά. Υπάρχουν επίσης οπωροφόρα δένδρα.
- Ο κάμπος των οικισμών Δολού, Σταυροσκιαδίου, Δρυμμάδων, Κακολάκκου και Μερόπης. Είναι έκτασης περίπου 1.000 στρ.. Είναι ξερικός και σήμερα σχεδόν εγκαταλειμμένος και κατά συνέπεια υποβαθμισμένος. Μέσα σ'αυτόν υπάρχουν πολλά δένδρα διάσπαρτα. Μέσα από τον κάμπο περνάει η 33η επαρχιακή οδός. Στον κάμπο καλλιεργούνται ξερικό καλαμπόκι και σιτάρι. Στην τοποθεσία Αϊ-Γιώργης υπάρχει στέρνα-πηγάδι.
- Ο κάμπος Ωραιοκάστρου, Αγίου Κοσμά και Ρουσιάς. Είναι συνολικής έκτασης 1.100 στρ. περίπου. Στην περιοχή του Αγίου Κοσμά υπάρχουν δύο μικρά αρδευτικά στις περιοχές Αβδελάρης και Κερασιές. Καλλιεργούνται καλαμπόκι, κηπευτικά, πατάτες, δενδρώδη και σανοδοτικά φυτά.
- Ο κάμπος Κρυονερίου, Λίμνης, Σιταριάς. Έχει συνολική έκταση 4.000 στρ. Μεγάλο τμήμα του βρίσκεται έξω από την περιοχή (στον οικισμό Σιταριάς). Υπάρχει ημιτελής αρδευτικός αύλακας 800m περίπου, για άρδευση από τη λίμνη Ζαραβίνας. Υπάρχει όμως πρόβλημα σ'αυτόν λόγω του ιδιοκτησιακού καθεστώτος της λίμνης από της μη δυνατότητας της για κάλυψη των αρδευτικών αναγκών του κάμπου.

Εκτός των παραπάνω βασικών γεωργικών Ζωνών υπάρχουν και μικρά διάσπαρτα τεμάχια από καλλιεργήσιμες εκτάσεις σε πιο απομακρυσμένες περιοχές και κοντά σε οικισμούς, που χρησιμοποιούνται για παραγωγή βρώσιμων οσπρίων, λαχανικών και άλλων κηπευτικών για οικογενειακή κυρίως χρήση. Κατά κανόνα, στις εκτάσεις αυτές, δεν υπάρχουν αρδευτικά έργα.

B.4.1.2. Κατηγορίες εκμεταλλεύσεων

Από τους πίνακες B.4.1.2.1 και B.4.1.2.2 του παραρτήματος που αναφέρονται στην χρησιμοποιούμενη έκταση των εκμεταλλεύσεων καθώς και στη μορφή κατοχής αυτής προκύπτει για την επαρχία Πωγωνίου ότι οι εκμεταλλεύσεις στο σύνολο τους είναι με καλλιεργούμενη έκταση. Όσον αναφορά τη μορφή κατοχής της καλλιεργούμενης έκτασης αυτό φαίνεται ξεκάθαρα και στο διάγραμμα όπου η νοικιασμένη καλλιεργούμενη έκταση καταλαμβάνει ποσοστό 73% έναντι 27% της ιδιόκτητης. Παρατηρούμε ότι το ποσοστό της μεσιακής μορφής ιδιοκτησίας είναι μηδενικό.

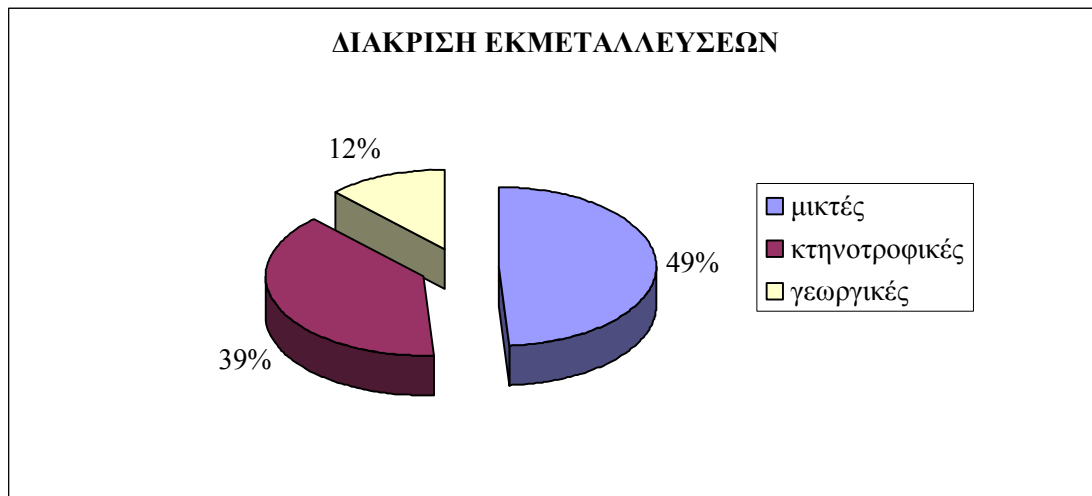
Διάγραμμα Β.4.1.2.1. Η καλλιεργούμενη γη ανάλογα με το καθεστώς κατοχής στην Ε. Πωγωνίου

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Βασική Έρευνα Διάρθρωσης 2000

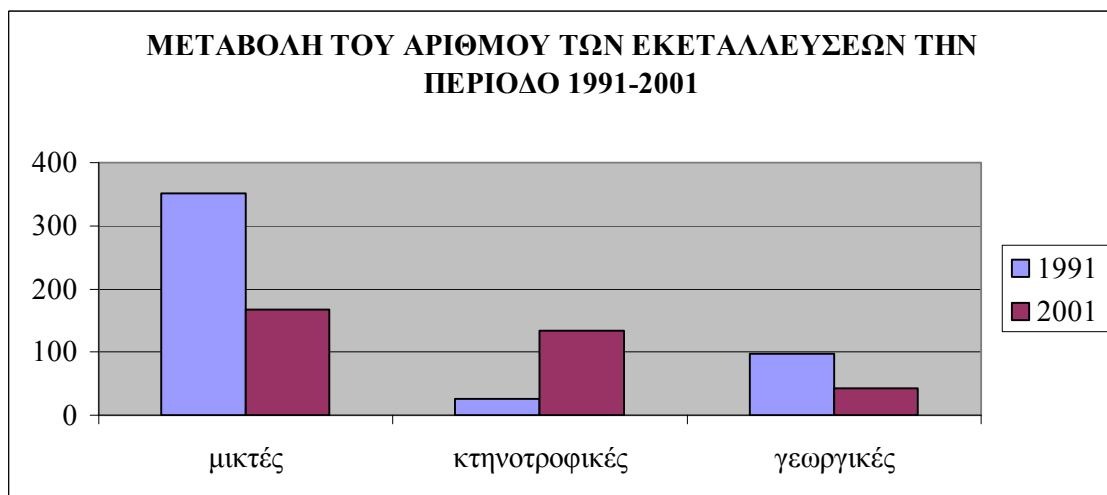
Κατά την διάκριση των εκμεταλλεύσεων σε μικτές, γεωργικές και κτηνοτροφικές (πίνακες Β.4.1.2.3 και Β.4.1.2.4) το μεγαλύτερο ποσοστό καταλαμβάνουν οι μικτές εκμεταλλεύσεις ακολουθούν οι κτηνοτροφικές και το μικρότερο μερίδιο ανήκει στις γεωργικές. Επίσης προέκυψε και το συμπέρασμα ότι κατά την δεκαετία 1991-2001 οι μικτές και γεωργικές εκμεταλλεύσεις μειώθηκαν ενώ το ποσοστό των κτηνοτροφικών αυξήθηκε (διάγραμμα Β.4.1.2.3). Παρατηρούμε επίσης (πίνακας Β.4.1.2.6) ότι από τις καλλιεργούμενες εκτάσεις οι μισές περίπου είναι αρδευόμενες. Δικαιολογείται λοιπόν η εμφανής στροφή προς την κτηνοτροφία στην επαρχία, αφού όπως αναφέρθηκε και παραπάνω τα έργα υποδομής για την γεωργία στην περιοχή είναι μηδαμικά.

Διάγραμμα Β.4.1.2.2. Διάκριση εκμεταλλεύσεων στην Ε. Πωγωνίου

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Βασική Έρευνα Διάρθρωσης 2000

Διάγραμμα Β.4.1.2.3. Μεταβολή του αριθμού των εκμεταλλεύσεων στην Ε. Πωγωνίου

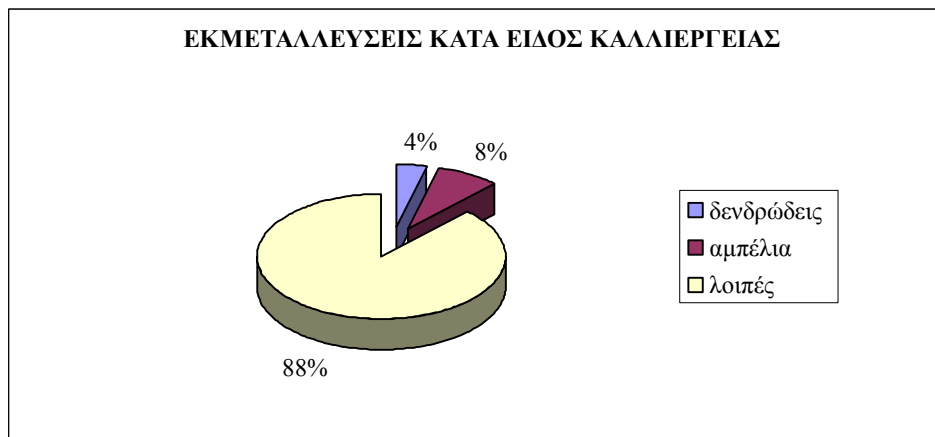

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Βασική Έρευνα Διάρθρωσης Έτη 1991, 2000

Β.4.1.3. Εκτάσεις και Είδη Καλλιεργειών

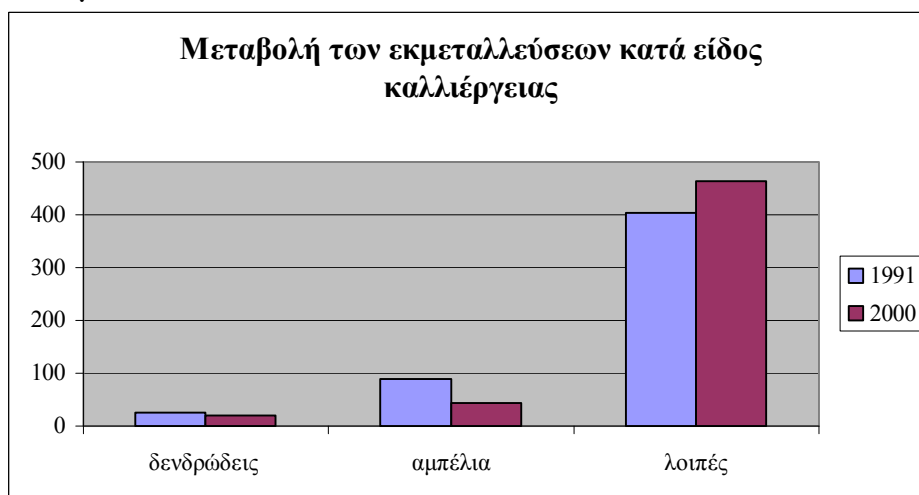
Υπάρχουν τρία βασικά είδη καλλιεργειών, οι δασικές, δενδρώδεις και τα αμπέλια. Σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της υλοτομίας αλλά και του αγροτουρισμού μπορεί να διαδραματίσει η επαρχία Πωγωνίου αφού κατέχει μεγάλες δασικές εκτάσεις. Ο αριθμός των αμπελιών καθώς και των δενδρώδων καλλιεργειών είναι ισχνός. Η μεταβολή των τελευταίων είναι αρνητική κατά την δεκαετία 1991-2000 (διάγραμμα Β.4.1.3.2).

Διάγραμμα Β.4.1.3.1. Εκμεταλλεύσεις κατά είδος καλλιέργειας στην Ε.Πωγωνίου

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Βασική Έρευνα Διάρθρωσης 2000

Διάγραμμα Β.4.1.3.2. Εκμεταλλεύσεις κατά είδος καλλιέργειας στην Ε.Πωγωνίου

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Βασική Έρευνα Διάρθρωσης Έτη 1991, 2000

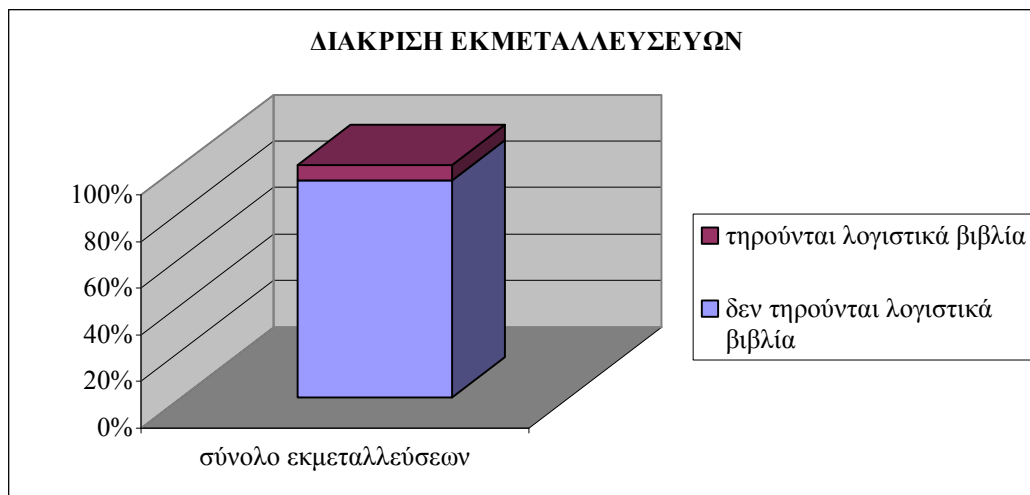
Β.4.1.4. Οργανωτική Φυσιογνωμία Πρωτογενή Τομέα

Όσον αναφορά την φυσιογνωμία του πρωτογενούς τομέα στην επαρχία Πωγωνίου παρατηρούμε ότι οι κάτοχοι των εκμεταλλεύσεων είναι εξολοκλήρου φυσικά πρόσωπα (πίνακες Β.4.1.4.1 και Β.4.1.4.2). Στο μεγαλύτερο ποσοστό δεν τηρούνται λογιστικά βιβλία (διάγραμμα Β.4.1.4.1) και τα προϊόντα των εκμεταλλεύσεων προορίζονται σε μεγάλο ποσοστό για πώληση.

Το ποσοστό των κατόχων που δεν ανήκει σε ανήκει σε γεωργικό συνεταιρισμό υπερτερεί έναντι των κατόχων που είναι συνεταιρισμένοι (διάγραμμα Β.4.1.4.3). Οι λόγοι που οδηγούν σε πολύ μικρό βαθμό συνεργατικής κίνησης στην περιοχή είναι: η γενικότερη έλλειψη συνεπούς συνεταιριστικής πολιτικής, οι περιορισμένοι πλουτοπαραγωγικοί πόροι, η έλλειψη της συνεταιριστικής ιδέας, η ύπαρξη μικρού μεγέθους γεωργικών εκμεταλλεύσεων, η κακή οργάνωση και λειτουργία των ήδη

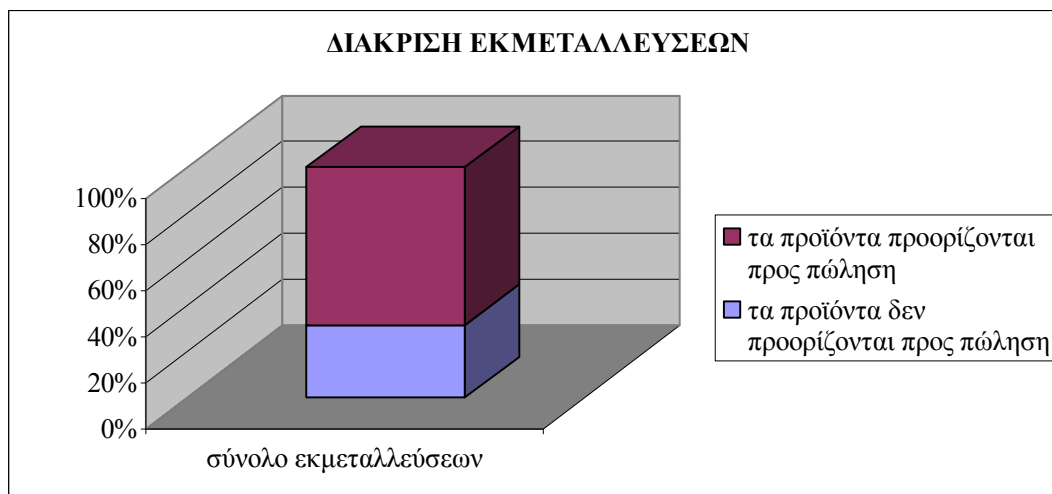
υπαρχόντων συνεταιρισμών. Τέλος αυτοί που δεν είναι ασφαλισμένοι στον ΟΓΑ είναι πάρα πολύ λίγοι.

Διάγραμμα Β.4.1.4.1. Διάκριση εκμεταλλεύσεων στην Ε. Πωγωνίου

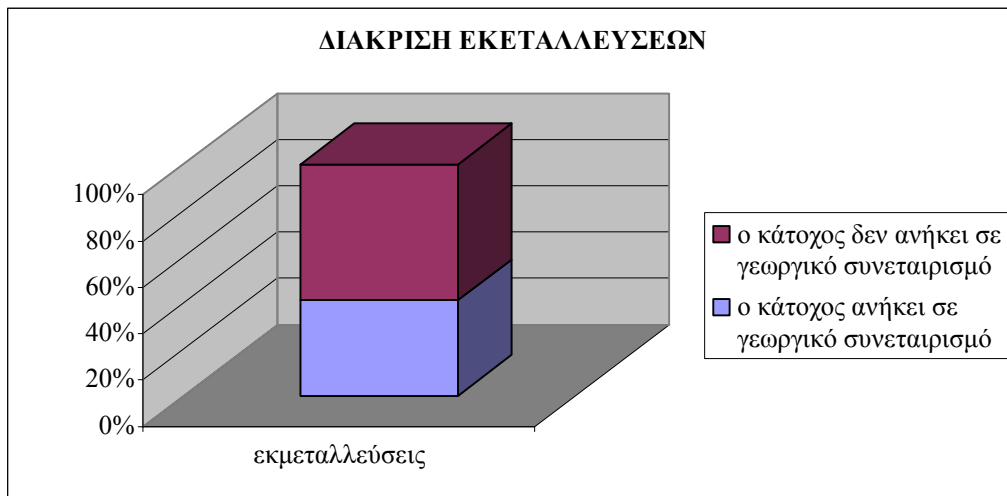
Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Βασική Έρευνα Διάρθρωσης 2000

Διάγραμμα Β.4.1.4.2. Διάκριση εκμεταλλεύσεων στην Ε. Πωγωνίου

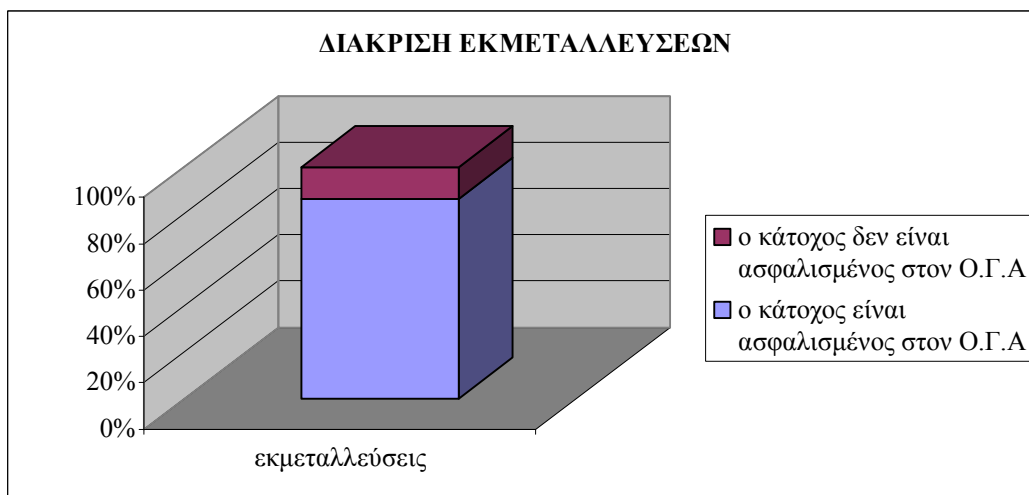
Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Βασική Έρευνα Διάρθρωσης 2000

Διάγραμμα Β.4.1.4.3. Διάκριση εκμεταλλεύσεων στην Ε. Πωγωνίου

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Βασική Έρευνα Διάρθρωσης 2001

Διάγραμμα Β.4.1.4.4. Διάκριση εκμεταλλεύσεων στην Ε. Πωγωνίου

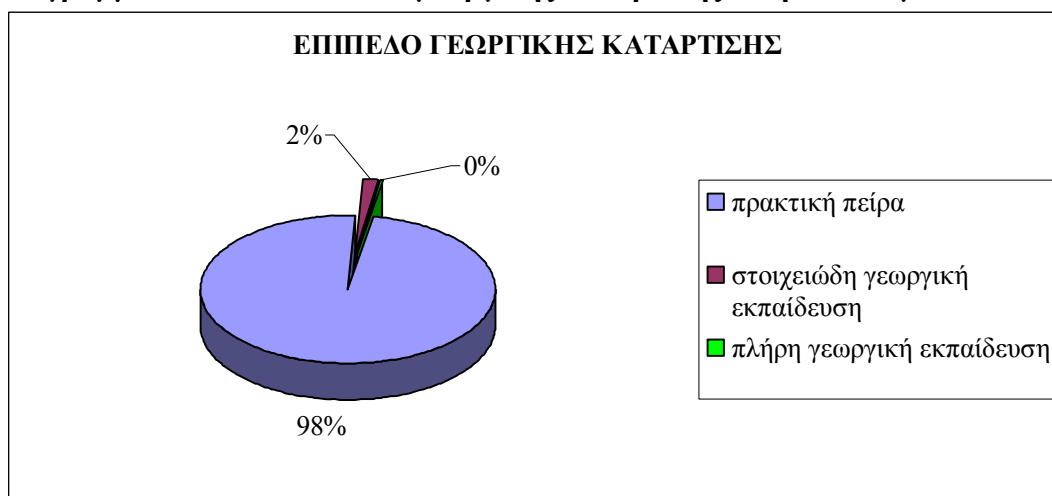

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Βασική Έρευνα Διάρθρωσης 2001

Β.4.1.5. Επίπεδο Γεωργικής Κατάρτισης γεωργών

Το επίπεδο γεωργικής κατάρτισης και εκπαίδευσης είναι πολύ χαμηλό στην επαρχία Πωγωνίου. Πλήρη γεωργική εκπαίδευση δεν κατέχει κανείς. Το φαινόμενο αυτό δεν αλλάζει κατά τη δεκαετία 1991-2001. Κατά την δεκαετία αυτή αυξάνεται μόνο το ποσοστό αυτών που κατέχουν στοιχειώδη εκπαίδευση.

Διάγραμμα Β.4.1.5.1. Επίπεδο γεωργικής κατάρτισης στην Ε. Πωγωνίου

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Βασική Έρευνα Διάρθρωσης 1991

Διάγραμμα Β.4.1.5.2 . Επίπεδο γεωργικής κατάρτισης στην Ε. Πωγωνίου

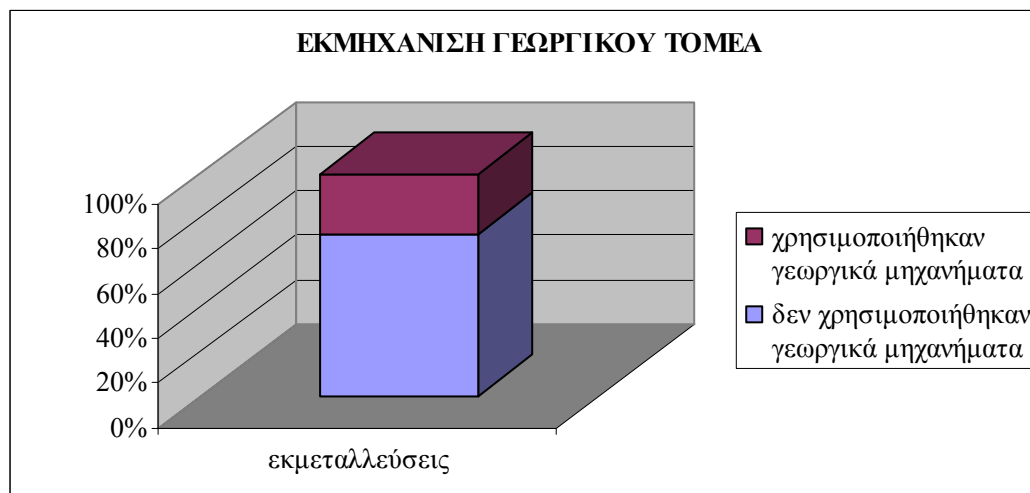

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Βασική Έρευνα Διάρθρωσης 2001

Β.4.1.6. Εκμηχάνιση γεωργικού τομέα.

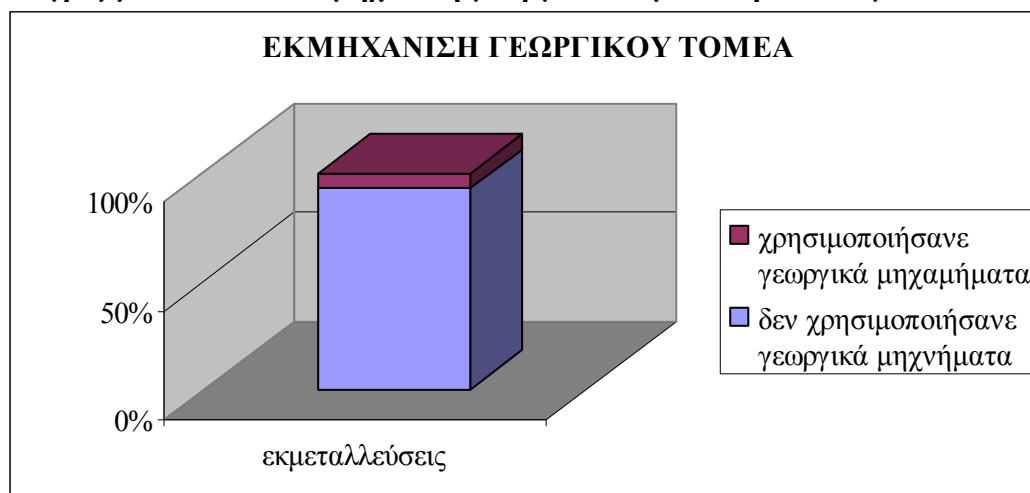
Όσον αναφορά την εκμηχάνιση του γεωργικού τομέα ενδεικτικό είναι τα παρακάτω διαγράμματα, από τα οποία προκύπτει ότι στις περισσότερες εκμεταλλεύσεις δεν χρησιμοποιήθηκαν γεωργικά μηχανήματα.

Διάγραμμα Β.4.1.7.1. Εκμηχάνιση γεωργικού τομέα στην Ε. Πωγωνίου

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Βασική Έρευνα Διάρθρωσης 1991

Διάγραμμα Β.4.1.7.2. Εκμηχάνιση γεωργικού τομέα στην Ε. Πωγωνίου

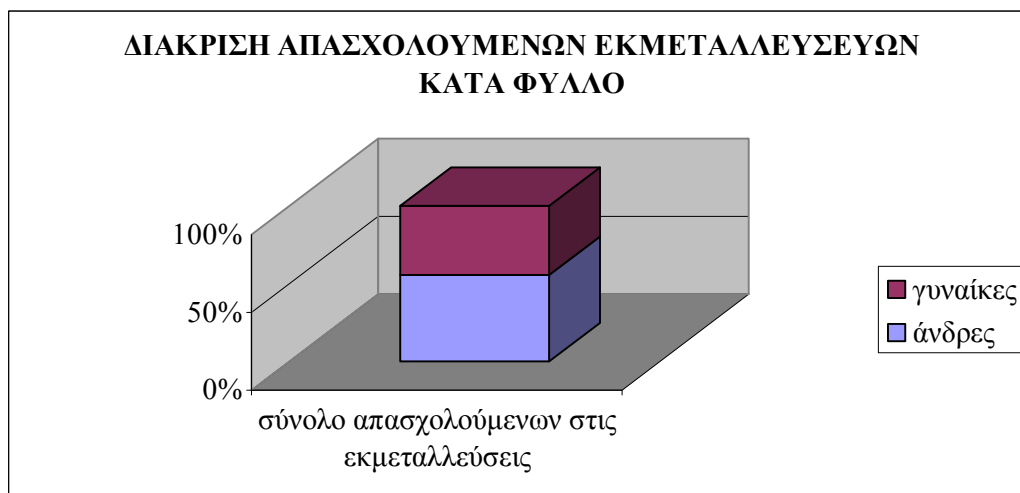

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Βασική Έρευνα Διάρθρωσης 2000

Β.4.1.8. Αριθμός Απασχολούμενων στον Πρωτογενή Τομέα της περιοχής

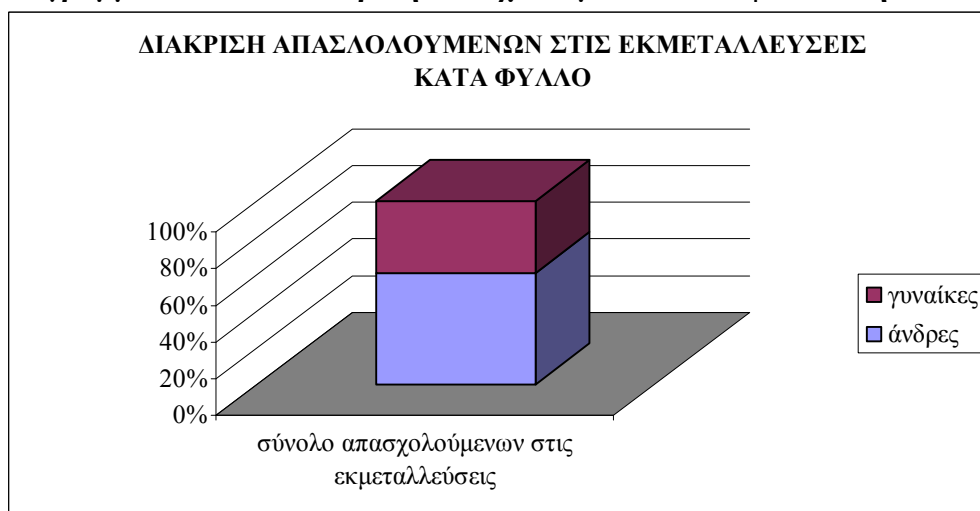
Στους πίνακες Β.4.1.8.1 και Β.4.1.8.2 του παραρτήματος που αναφέρονται στον αριθμό των κατόχων και μελών του νοικοκυριού, που εργάστηκαν στο σύνολο των εκμεταλλεύσεων, κατά φύλο το μεγαλύτερο ποσοστό των απασχολούμενων είναι αποκλειστικά απασχολούμενοι στην εκμετάλλευση του κατόχου. Οι απασχολούμενοι κατά την διάκριση ανά φύλο είναι περισσότεροι άνδρες. Στην δεκαετία 1991-2001 ο αριθμός των απασχολούμενων μειώθηκε αισθητά όπως φαίνεται και εποπτικά στο διάγραμμα .

Διάγραμμα Β.4.1.8.1. Διάκριση απασχολούμενων κατά φύλλο στην Ε. Πωγωνίου

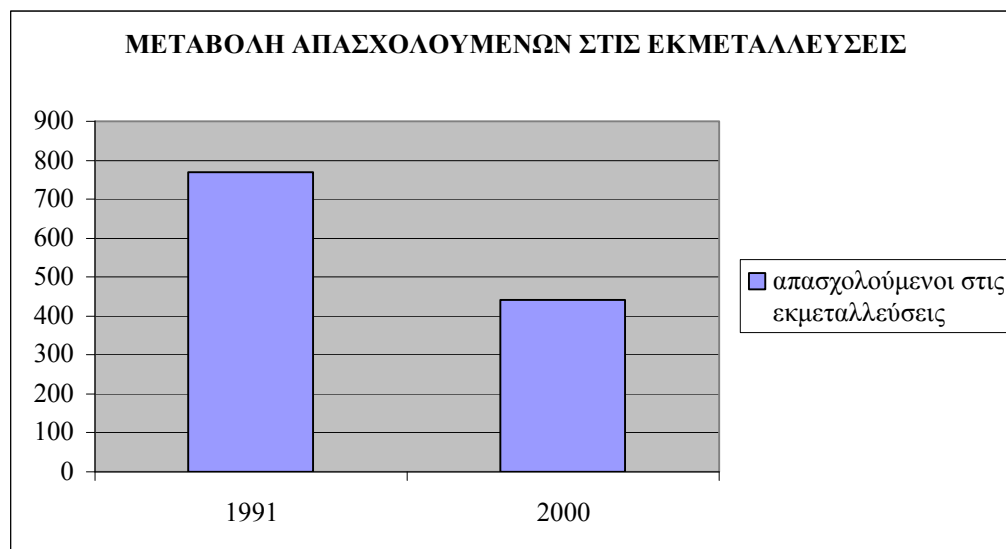
Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Βασική Έρευνα Διάρθρωσης 1991

Διάγραμμα Β.4.1.8.2. Διάκριση απασχολούμενων κατά φύλλο στην Ε. Πωγωνίου

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Βασική Έρευνα Διάρθρωσης 2001

Διάγραμμα Β.4.1.8.3. Μεταβολή απασχολούμενων στην Ε. Πωγωνίου

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Βασική Έρευνα Διάθρωσης 2001

Β.4.1.9. Παραγωγή-καλλιέργειες

Σύμφωνα με στοιχεία της ΕΣΥΕ η παραγωγή σανοδοτικών φυτών αροτραίων και αμπελώνων είναι γενικά χαμηλή. Αυτό επίσης φαίνεται στους πίνακες και είναι φυσιολογικό αποτέλεσμα της ποιοτικής υποβάθμισης του εργατικού δυναμικού που μένει μόνιμα στην επαρχία, της έλλειψης μέσων εκμηχάνισης των αγροτεχνικών ασχολιών και γενικότερα της ποιοτικής τάσης του κλάδου αυτού της αγροτικής οικονομίας.

Θα πρέπει να τονίσουμε ότι, η σημερινή γεωργική παραγωγή, στο μεγαλύτερο της ποσοστό, αυτό -καταναλώνεται. Ειδικότερα η παραγωγή σανοδοτικών φυτών δεν επαρκεί για να καλύψει τις ανάγκες της κτηνοτροφίας σε πολλούς οικισμούς. Η παραγωγή μπιστανιών, αμπελώνων, δενδρώδων και λαχανικών, στο μεγαλύτερο της ποσοστό, επίσης αυτό-καταναλώνεται και μικρές μόνο ποσότητες πωλούνται κυρίως απευθείας σε καταναλωτές, ξενιτεμένους από την περιοχή.

Β.4.1.10. Υπάρχοντα έργα για την γεωργία

Τα μεγαλύτερα εγχειροβελτιωτικά έργα της περιοχής είναι τα αρδευτικά του Ρογοζίου και αξιοποιεί τους υδάτινους πόρους των ομώνυμων πηγών για άρδευση 7.600 στρ. στους οικισμούς Μαυρόπουλο, Κτίσματα και Αργυροχώρι. Σήμερα, λόγω έλλειψης καλλιεργητών, οι οποίοι σε μεγάλο ποσοστό μεταπολεμικά έφυγαν από την περιοχή οι καλλιεργήσιμες εκτάσεις έχουν κατά μεγάλο βαθμό εγκαταλειφθεί με άμεση συνέπεια την υποβάθμιση της παραγωγικής της ικανότητας. Μεγάλες καλλιεργήσιμες εκτάσεις περιήλθαν στην κατηγορία των βοσκοτόπων ή εκδασώθηκαν. Τα παλιά πρόχειρα αρδευτικά συστήματα έχουν κατά μεγάλο βαθμό υποβαθμιστεί λόγω της μεγάλης διάρκειας χρησιμοποίησής τους, εγκατάλειψης των καλλιεργούμενων εκτάσεων και μη συντήρησής τους για μεγάλο χρονικό διάστημα.

B.4.2. Κτηνοτροφία – Βοσκότοποι

Η κτηνοτροφία αποτελεί τη σημαντικότερη απασχόληση των κατοίκων της περιοχής. αφού το μεγαλύτερο ποσοστό του ενεργού πληθυσμού ασχολείται με αυτή. Πάνω στο σύνολο των κατοίκων που ασχολούνται με τον πρωτογενή τομέα, αυτοί που ασχολούνται με την κτηνοτροφία αποκλειστικά και ταυτόχρονα με την γεωργία και την κτηνοτροφία είναι περίπου το 90% του τομέα και το 25% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού. Πέρα από αυτά πρέπει να τονίσουμε ότι αφενός μεν η κτηνοτροφία αποτελεί παραδοσιακή απασχόληση για την επαρχία Πωγωνίου, αφετέρου δε συνιστά συγκριτικό πλεονέκτημα και βάση για κάθε τάση και προσπάθεια ανάπτυξης.

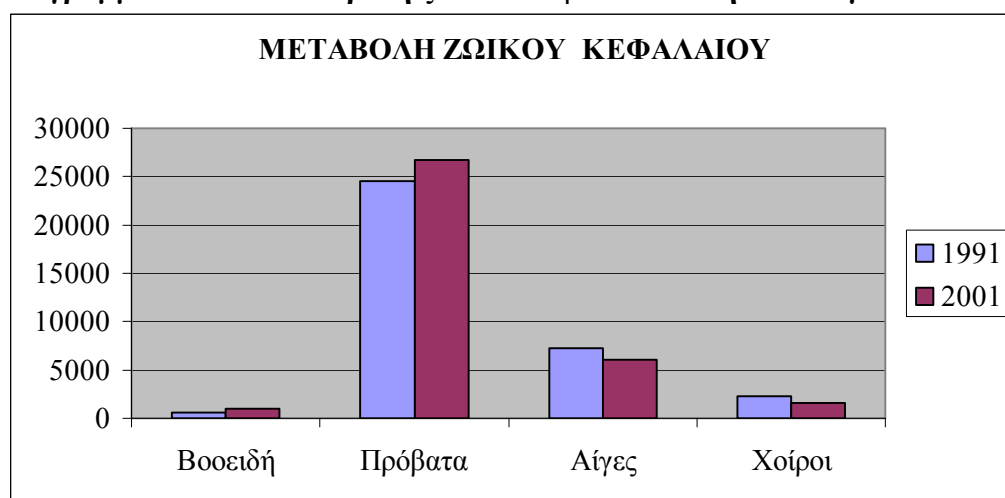
Στους πίνακες B.4.2.1 και B.4.2.2 του παραρτήματος απεικονίζεται το υπάρχον ζωικό κεφάλαιο ανά οικισμό για το έτος 2001 και συγκεντρωτικά για την επαρχία Πωγωνίου για τα έτη 1991,2000. Η μεταβολή του τελευταίου έτους καταγραφής (2001) σε σχέση με την προηγούμενη (1991) φαίνεται από στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας B.4.2.1. Μεταβολή Ζωικού κεφαλαίου στην επαρχία Πωγωνίου

Είδος ζώων	Αριθμός1991	Αριθμός2001	Μεταβολή
Βοοειδή	550	944	+394
Πρόβατα	24.519	26.718	+2.199
Αίγες	7.237	6.060	-1.177
Χοίροι	2.277	1.565	-712
Ίπποι		27	
Κουνέλια		194	
Πουλερικά		66.876	
Κυψέλες		1.695	

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Βασική Έρευνα Διάρθρωσης1991-2001

Διάγραμμα B.4.2.1. Μεταβολή ζωικού κεφαλαίου στην Ε. Πωγωνίου

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Βασική Έρευνα Διάρθρωσης1991-2001

B.4.2.1 Υφιστάμενη κατάσταση κατά κλάδο

B.4.2.1.1. Προβατοτροφία

Αποτελεί το σπουδαιότερο κλάδο της κτηνοτροφίας της περιοχής, τόσο από άποψη πληθυσμού των ζώων, όσο και από άποψη όγκου παραγωγής, παρά το γεγονός ότι οι βοσκότοποι με τη σημερινή τους κατάσταση δεν επαρκούν. Σε σύγκριση με το Νομό τα πρόβατα αντιπροσωπεύουν το 76,4%. Η διασπορά των ζώων είναι σχεδόν ομοιόμορφη, με κάποια όμως συγκέντρωση (πάνω από 1.400 κεφάλια) στους οικισμούς Βασιλικό, Βήσσανη, Δελβινάκι, Πωγωνιανή και Κάτω Μερόπη.

Στο μεγαλύτερο ποσοστό τους τα πρόβατα ανήκουν στον ορεινό τύπο της βλάχικης φυλής με πυκνό μαλλί και εκτρέφονται από κτηνοτρόφους που δεν μετακινούνται το χειμώνα. Υπάρχουν ακόμα διασταυρώσεις Φιλανδίας (Βήσσανη, Δελβινάκι), χιώτικων (Δελβινάκι, Βήσσανη, Πωγωνιανή, Ωραιόκαστρο) και στη Βήσσανη ζώα σχεδόν καθαρά, καραμάνικα και καραγκούνικα. Ο υπόλοιπος πληθυσμός αποτελείται από μιγάδες ακαθόριστου τύπου και άγνωστης προέλευσης, ενώ οι κτηνοτρόφοι που μετακινούνται στα πεδινά το χειμώνα συνήθως εκτρέφουν πρόβατα μαυρομάτικου (καραμάνικου) τύπου. Τα επικρατέστερα συστήματα εκτροφής είναι το ημισταλισμένο (βόσκηση και διατροφή στο σταύλο) και γίνεται σε κοπάδια με μέσο όρο πάνω από 70 κεφάλια για 4-5 μήνες το χρόνο. Ακόμη, υπάρχουν κοπάδια που εκτρέφονται σταλισμένα για περισσότερο από 6-7 μήνες και αποτελούνται από πρόβατα που βελτιώνονται συνέχεια και έχουν, κατά συνέπεια, καλύτερη απόδοση σε γάλα και κρέας.

Τα προβλήματα του κλάδου της προβατοτροφίας είναι η υψηλή τιμή των ζωοτροφών, η έλλειψη κατάλληλων βοσκοτόπων, η στενότητα της γεωργικής γης για την καλλιέργεια σανοδοτικών φυτών, η έλλειψη κτηνοτροφικής κάλυψης, οι παλιές μέθοδοι εκτροφής των ζώων, η έλλειψη εγκαταστάσεων υποδομής και, σαν συνέπεια όλων αυτών στην απροθυμία νέων ανθρώπων να ασχοληθούν με το επάγγελμα.

B.4.2.1.2. Αιγοτροφία

Είναι ο δεύτερος σε μέγεθος και παραγωγή κλάδος της περιοχής και μπορούμε να πούμε ότι ευνοείται πολύ από τις φυσικές συνθήκες που υπάρχουν (βλάστηση, ανάγλυφο). Αντιπροσωπεύει το 6,92% του Νομού. Το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού ανήκει στην ελληνική εγχώρια φυλή, ενώ μικρός αριθμός κτηνοτρόφων έχουν λίγα ζώα που ανήκουν στη φυλή Saanen (Βήσσανη, Κεφαλόβρυσο, Πωγωνιανή, Δελβινάκι), που είναι πιο αποδοτικά αλλά προσαρμόζονται δύσκολα στις τοπικές εδαφοκλιματολογικές συνθήκες (σαν ελεύθερα). Εκτρέφονται εκτατικά, με το κοπαδιάρικο σύστημα και η διατροφή τους στηρίζεται αποκλειστικά στη βόσκηση.

B.4.2.1.3. Βοοτροφία

Ο κλάδος είναι πολύ περιορισμένος, τόσο από άποψη ζωικού κεφαλαίου όσο και από άποψη παραγωγής. Οι μονάδες εντοπίζονται στους οικισμούς Πωγωνιανή, Δολό,

Μερόπη και Ορεινό-Ξηρόβαλτο. Ο πληθυσμός είναι αβελτίωτος και ημιβελτιωμένος. Τα ζώα παίρνουν συχνά σαν τροφή ζεραμένο χορτάρι και φύραμα (κυρίως στις οργανωμένες μανάδες). Η κύρια παραγωγική κατεύθυνση είναι της παραγωγής μοσχαριών για κρέας, που όμως είναι μέτρια, λόγω της χαμηλής γονιμότητας των αγελάδων (1 μοσχαράκι κάθε 15 μήνες περίπου) και η γαλακτοπαραγωγή είναι δευτερεύουσα.

Γενικά μπορούμε να πούμε ότι η περιοχή δεν προσφέρεται ιδιαίτερα για τη συστηματική ανάπτυξη της βοοτροφίας, εξαιτίας κυρίως των καιρικών συνθηκών, του ανάγλυφου του εδάφους και της στενότητας των εκτάσεων που είναι απαραίτητες για την εκτροφή βοοειδών (και ειδικότερα αγελάδων).

B.4.2.1.4. Χοιροτροφία - Πτηνοτροφία – Μελισσοκομία

Η χοιροτροφία είναι ελάχιστα ανεπτυγμένη, έχει μικρή συμμετοχή σε αυτή του Νομού και εντοπίζεται σε μονάδες των Κοινοτήτων Βήσσανης, Κάτω Μερόπης και Κεφαλόβρυσου.

Η πτηνοτροφία ασκείται με όρνιθες ελεύθερες (σε νοικοκυριά) και μόνο στο Κρυονέρι, τα Κτίσματα και το Ωραιόκαστρο υπάρχουν μονάδες πάχυνσης νεοσσών, ενώ το σύνολο σχεδόν της παραγωγής αυτό-καταναλώνεται.

Η μελισσοκομία παρουσιάζει διαχρονικά μια αυξητική τάση και έχει τη μεγαλύτερη συμμετοχή σε σχέση με το Νομό (9,87%) από όλους τους άλλους κλάδους της περιοχής. Παρόλα αυτά όμως δεν μπορούμε να πούμε ότι είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένη, γιατί είναι διασκορπισμένη, με εξαίρεση τρεις οικισμούς το Κεφαλόβρυσο, το Μαυρόπουλο και την Πωγωνιανή, όπου είναι συγκεντρωμένο το σύνολο του πληθυσμού, ενώ δεκαεφτά οικισμοί δεν έχουν καθόλου μελισσοκομική δραστηριότητα. Εν τούτοις ο κλάδος έχει περιθώρια για ανάπτυξη, που οφείλονται στο ορεινό του εδάφους σε συνδυασμό με την βλάστηση που αποτελεί νεκταροφόρο πεδίο, κυρίως κατά τον Απρίλιο και τον Μάιο.

B.4.2.2. Παραγωγή - Εμπορία - Μέσες αποδόσεις

Κατά είδος προϊόντος η κτηνοτροφική παραγωγή απεικονίζεται στους πίνακες του παραρτήματος για το έτος 2005 (Ε.Σ.Υ.Ε), όπου βλέπουμε ότι τη μεγαλύτερη συμμετοχή στο γάλα έχει το πρόβειο και το γίδινο, ενώ στο κρέας έχουν το πρόβειο και το κρέας πουλερικών. Η συμμετοχή της παραγωγής σε αυτή του Νομού φαίνεται στα παρακάτω πίνακα. όπου σε σχέση με τον πίνακα διαπιστώνουμε ότι ποσοστιαία στο σύνολο σχεδόν των ειδών, η συμμετοχή της παραγωγής, ακολουθεί αυτή του ζωικού κεφαλαίου.

Πίνακας B.4.2.2.1. Κτηνοτροφική παραγωγή Πωγωνίου

	Νομός Ιωαννίνων	Περιοχή μελέτης	% του Νομού
ΓΑΛΑ(κιλ)	48.205.000	3.508.470	7,28
Πρόβειο		2.849.000	
Γίδινο		659.470	
ΚΡΕΑΣ(κιλ)	71.017.000	448.941	0,632
Βοδινό	824.000	39.610	4,8

Πρόβειο	3.439.000	251.671	7,3
Γίδινο	926.000	51.286	5,54
Χοιρινό	3.380.000	46.200	1.36
Πουλερικών	62.449.000	60.174	0,096
ΑΥΓΑ(τεμ)	81.642.000	333.470	0,41
ΜΕΛΙ(κιλ)	165.000	13.160	7,98
ΜΑΛΛΙΑ(κιλ)	355.000	35.790	10.08
ΤΡΙΧΕΣ(κιλ)	28.000	2.255	8,05
ΔΕΡΜΑΤΑ (κιλ)	206.535	3.181	1,54
ΤΥΡΙ(κιλ)	15.690.000	273.720	1,74

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Ετήσια Γεωργική Έρευνα 2005

Η εμπορία του κρέατος στην περιοχή γίνεται με σχεδόν πρωτόγονο τρόπο. Οι κρεοπώλες της περιοχής και οι ζωέμποροι αγοράζουν τα ζώα από τους κτηνοτρόφους σε "ζωντανό βάρος" με ζύγισμα που γίνεται είτε με το καντάρι είτε με το μάτι. Οι ίδιοι οι κτηνοτρόφοι πολλές φορές πουλάνε κατευθείαν στους κατοίκους της περιοχής. Πάντως κατά κανόνα σχεδόν, από αυτά τα συστήματα πώλησης οι κτηνοτρόφοι βγαίνουν χαμένοι τόσο από το κρέας όσο και από τα άλλα εμπορεύσιμα μέρη του ζώου (κεφάλι, κοιλιά, δέρμα). Αυτό τον τρόπο εμπορίας των ζώων για κρέας θα μπορούσαμε να το αποδώσουμε στην ανυπαρξία συνεταιριστικής οργάνωσης για τη διασφάλιση των συμφερόντων των κτηνοτρόφων, με χώρους συγκέντρωσης και μεγάλης ζυγαριές, σφαγεία και ίσως κέντρα διάθεσης και προώθησης του κρέατος.

Για τη διάθεση του γάλακτος υπάρχουν τρία κανάλια: Ένα μικρό μέρος της παραγωγής δίνεται στην ΔΩΔΩΝΗ που εδρεύει στα Ιωάννινα, το μεγαλύτερο μέρος στα ιδιωτικά τυροκομεία της περιοχής και το υπόλοιπο είτε πουλιέται απευθείας στους κατοίκους (σαν γάλα ή σαν τυρί), είτε ίδιο-καταναλώνεται.

B.4.2.3. Βοσκότοποι

Όπως προαναφέρθηκε, η περιοχή μπορεί να χαρακτηριστεί κτηνοτροφική. Κατά συνέπεια, οι βοσκότοποι (σαν εκτάσεις) και η κατάσταση στην οποία βρίσκονται, αποτελούν πρωταρχικής σημασίας ζητήματα, που καθορίζουν το επίπεδο και την πορεία του κλάδου της κτηνοτροφίας.

Οι βοσκότοποι της περιοχής είναι σε τέτοιο βαθμό υποβαθμισμένοι, που τα σημερινά ζώα θεωρούνται οριακά. Οι περισσότερο υποβαθμισμένοι ανήκουν στους οικισμούς Βασιλικό, Βήσσανη, Δρυμμάδες, Καστανή, Κάτω Μερόπη, Κεφαλόβρυσο, Μερόπη, Ορεινό-Ξηρόβαλτο, Παλαιόπυργος, Ποντικάτες, Πωγωνιανής και στο Δελβινάκι, που, αφενός μεν οι περισσότερες είναι καθαρά κτηνοτροφικές, αφετέρου δε, ανήκουν στο συγκρότημα Κουτσόκρανου—Μερόπης, όπου έχει χαρακτηριστεί σαν ζώνη κτηνοτροφίας. Από όλες τις εκτάσεις της περιοχής, μόνο αυτές του οικισμού Αγίας Μαρίνας (ποολεϊβαδα) είναι σε καλή κατάσταση, αλλά όχι απόλυτα, γιατί υπάρχει έλλειψη νερού.

Από πλευράς βλάστησης, οι βοσκότοποι της περιοχής είναι γυμνοί, θαμνώδεις, μερικώς δασοσκεπείς και δασοσκεπείς. Οι γυμνοί βρίσκονται κυρίως στο βόρειο Πωγώνι (Βασιλικό, Κεφαλόβρυσο, Παλαιόπυργος, Μερόπη, Κακόλακος,

Δρυμμάδες, Πωγωνιανή). Είναι στα πόδια του Δούσκου και του Μακρύκαμπου όρους, σε εκτάσεις πετρώδεις, που αντιμετωπίζουν πρόβλημα νερού. Σαν αποτέλεσμα το χόρτο να είναι αραιό, κακής ποιότητας, φτωχό σε θρεπτικά συστατικά, που έχουν σαν συνέπεια να είναι μειωμένη η βοσκητική περίοδος. Κοντά στους οικισμούς υπάρχουν κάποια ποολείβαδα, που όμως επειδή υπερβόσκονται (σαν πιο βολικά για τους κτηνοτρόφους) σε διάρκεια και ποσότητα έχουν υποβαθμιστεί από πλευράς ποιότητας χόρτου.

Οι θαμνώδεις είναι γνωστό ότι παρέχουν βοσκήσιμη ύλη στα ζώα όλο το χρόνο, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις που η ποώδης βλάστηση το χειμώνα και το καλοκαίρι είναι χαμηλή, ποσοτικά και ποιοτικά. Στην επαρχία Πωγωνίου οι θαμνώδεις βοσκότοποι είναι διασκορπισμένοι παντού και είναι αποτέλεσμα της εγκατάλειψης και της υπό-χρησιμοποίησης αυτών των εκτάσεων. Έτσι, σήμερα, οι θάμνοι είναι πολύ χαμηλής, έως μηδενικής ελκυστικότητας, αφού κατά το μεγαλύτερο τους ποσοστό είναι ζιζάνια κάθε μορφής, ασφάκα, βάτα και μικρά δένδρα. Οι περισσότερες εκτάσεις θαμνωδών βοσκοτόπων βρίσκονται στις περιοχές όπου υπάρχουν οι γυμνοί, και επίσης στις Βήσσανη, Στρατίνιστα, Αγία Μαρίνα και στους μερικώς δασοσκεπείς. Αν δεν γίνουν έργα αναβάθμισης (εκχερσώσεις, δρόμοι) οι θαμνώδεις βοσκότοποι θα επεκταθούν και στους γυμνούς, ενώ οι πρώτοι θα γεμίσουν δένδρα, αφού τα δάση επεκτείνονται με ραγδαίους ρυθμούς.

Οι μερικώς δασοσκεπείς και οι δασοσκεπείς είναι αποτέλεσμα της υποβόσκησης και της εξάπλωσης των δασών, αφού για πολλά χρόνια ούτε οι βοσκότοποι χρησιμοποιήθηκαν, ούτε τα δάση αξιοποιήθηκαν. Είναι χαρακτηριστικά ότι όλες οι εκτάσεις της περιοχής Δελβινακίου, έχουν δασωθεί γιατί δεν βοσκήθηκαν. Είναι γνωστό ότι οι εκτάσεις αυτού του είδους αξιοποιούνται από τα κλαδοφάγα ζώα (γίδια). Στην περιοχή μελέτης όμως, η μορφή των δασών είναι τέτοια που καθιστά δύσκολη την προσπέλαση και μειωμένη τη βοσκό ικανότητα, επειδή οι πυκνές συστάδες των δένδρων εμποδίζουν την παράλληλη ανάπτυξη κάποιας ποώδους και θαμνώδους βλάστησης, ενώ η εξάπλωση τους είναι ανησυχητική για την προβατοτροφία, που, όπως προαναφέρθηκε, είναι τετραπλάσια της αιγοτροφίας.

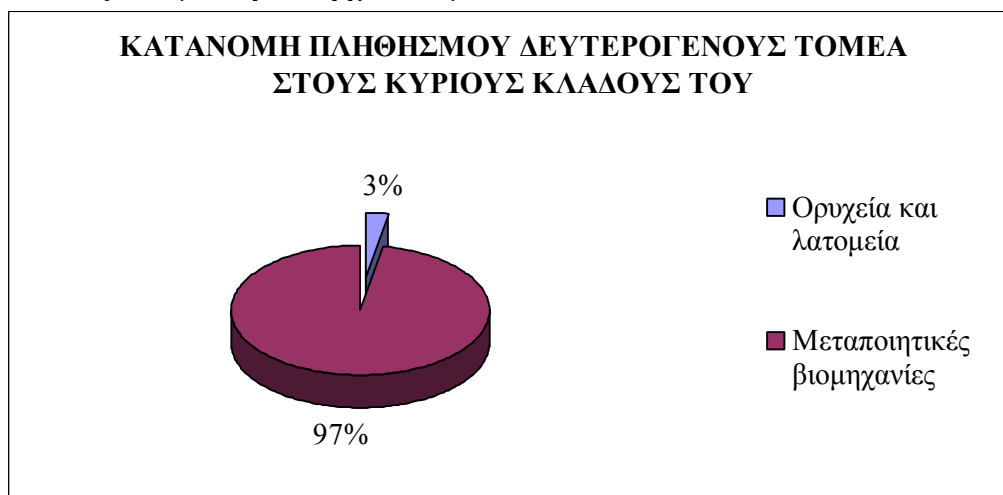
Συμπερασματικά, η υποβάθμιση των βοσκοτόπων της επαρχίας Πωγωνίου είναι σε υψηλά και ανησυχητικά επίπεδα και έχει μεγάλη συμμετοχή στις χαμηλές αποδόσεις των ζώων και στην παραγωγή. Επίσης επιδρά αρνητικά στην προσπάθεια κάθε νέου ανθρώπου να θέλει να ασχοληθεί με το επάγγελμα ή κάθε κτηνοτρόφου που θέλει να αυξήσει το ζωικό του κεφάλαιο.

B.5. ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

B.5.1. Κατανομή απασχόλησης

Η κατανομή του πληθυσμού του δευτερογενούς τομέα στους κύριους κλάδους του για την περιοχή μελέτης παρουσιάζεται εποπτικά στο παρακάτω διάγραμμα:

Διάγραμμα B.5.1.1. Κατανομή πληθυσμού δευτερογενούς τομέα στους κύριους κλάδους του για την επαρχία Πωγωνίου

Πηγή: ΕΣΥΕ

Από το παραπάνω διάγραμμα παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό της απασχόλησης του δευτερογενούς παραγωγικού τομέα καταλαμβάνουν οι απασχολούμενοι στις μεταποιητικές βιομηχανίες με ποσοστό 97%(170 άτομα). Το γεγονός αυτό ερμηνεύεται από την παρουσία της Μεταλλουργικής Βιομηχανίας Ηπείρου στο δήμο Άνω Πωγωνίου καθώς και δύο τυροκομείων στο ίδιο δήμο. Το ποσοστό 3% είναι οι απασχολούμενοι στο λατομείο που χωροθετείται στο δήμο Δελβινακίου.

B.5.2. Μεταποίηση

Ο κλάδος της μεταποίησης δεν είναι ιδιαίτερα αναπτυγμένος στην περιοχή μελέτης. Οι κυριότερες μεταποιητικές μονάδες της περιοχής είναι

- Τυροκομεία. Το τυροκομείο της Κάτω Μερόπης επεξεργάζεται περίπου 400 τόνους γάλα το χρόνο. Την ίδια περίπου ποσότητα επεξεργάζεται και αυτό του Κεφαλόβρυσου, που εκτός από φέτα παράγει 70 τόνους κεφαλογραβιέρα, 4 τόνους βούτυρο κα άλλα υποπροϊόντα. Η μέγιστη ημερήσια δυνατότητα επεξεργασίας γάλακτος είναι 10 τόνοι.
- Λαναριστήρια. Το δημοτικό του Δελβινακίου που λειτουργεί παράλληλα και σαν σφαγείο. Επίσης του Κεφαλοβρύσου το οποίο λειτουργεί παράλληλα με το νηματουργείο.
- Ταπητουργεία. Το ένα βρίσκεται στο Δελβινάκι, είναι του ΕΟΜΜΕΧ και

λειτουργεί σαν ταπητουργική σχολή. Το δεύτερο είναι στο Κεφαλόβρυσο. Στο Κοινωνικό Κέντρο λειτουργούν αργαλειοί και δεν υπάρχει μόνιμο προσωπικό. Τα απασχολούμενα άτομα παράγουν κλίμα.

- Όπως αναφέραμε και παραπάνω στο Κεφαλόβρυσο υπάρχει και η Μεταλλουργική Βιομηχανία Ηλείου, στην οποία γίνεται επεξεργασία χαλκού και κραμάτων (χαλκός και ορείχαλκος σε φύλλα, ταινίες και δίσκοι, δίσκοι κερμάτων).
- Στο Κεφαλόβρυσο και στο Δελβινάκι υπάρχουν σιδηρουργεία για αλουμινένια κουφώματα.
- Στη Βήσσανη υπάρχει επιχείρηση παραγωγής καυσόξυλων

Παρατηρούμε ότι επικρατεί μια συγκέντρωση μεταποιητικών μονάδων στο Κεφαλόβρυσο που παρότι είναι σύγχρονες, μόνο η Μεταλλουργική συνεχίζει να λειτουργεί. Με εξαίρεση τα τυροκομεία, σε κανένα άλλο μέρος του Πωγωνίου δεν υπάρχουν αξιόλογες μεταποιητικές μονάδες. Το πρόβλημα αυτής της υπανάπτυξης της μεταποίησης μπορεί να αποδοθεί:

- Στην έλλειψη Περιφερειακής Πολιτικής και στην μη ύπαρξη έργων υποδομής, που οδήγησαν τους κατοίκους στα μεγάλα αστικά κέντρα και στο εξωτερικό.
- Στην συγκοινωνιακή απομόνωση
- Στην μέχρι πριν λίγα χρόνια ανυπαρξία κινήτρων για επενδύσεις.
- Στην έλλειψη γνώσεων από αυτούς που έμειναν, παρά τα κίνητρα που υπάρχουν σήμερα κάτι που διαιωνίζει τη διστακτικότητα τους.

B.5.3.Λατομεία-Ορυχεία

Στην περιοχή μελέτης υπάρχουν πέντε λατομεία. Από αυτά, τα δύο είναι αδρανών υλικών και βρίσκονται στο Δελβινάκι(έκτασης 130.400τμ) και στο Βασιλικό. Το πρώτο εκμεταλλεύεται από ιδιώτες που δίνουν ένα μίσθωμα στο Δήμο και το δεύτερο δίνεται σε εργολάβους. Τα άλλα δύο λατομεία που βρίσκονται στη Βήσσανη, είναι μαρμάρων και έχουν κλείσει. Τέλος υπάρχει και στη Λάβδανη που είναι μαρμάρων και είναι έκτασης 92.680 τ.μ.

B.6.Οικιστική Ανάπτυξη

B.6.1. Κτιριακό απόθεμα

Με στοιχεία της ΕΣΥΕ δημιουργήθηκαν οι παρακάτω πίνακες που αναφέρονται στις κατοικίες της επαρχίας Πωγωνίου ανάλογα με τις ανέσεις που διαθέτουν, τον αριθμό των δωματίων και το φορέα ιδιοκτησίας. Τα στοιχεία έχουν χρονική βάση το 1991 και το έτος 2001.

Πίνακας Β.6.1.1. Κατοικίες στο Πωγώνι ανάλογα με τις ανέσεις που διαθέτουν

Κατοικίες	1991	2001
Με κουζίνα	3768	3817
Με λουτρό ή ντουζ	2876	3577
Με κεντρική θέρμανση	263	1103
Συνολικές κατοικίες στην Επαρχία Πωγωνίου	4017	3961

Πηγή:ΕΣΥΕ

Πίνακας Β.5.4.2. Κατοικίες στο Πωγώνι ανάλογα με τον αριθμόν δωματίων

Κατοικίες	1991	2001
Με 1 δωμάτιο	122	89
Με 2 δωμάτια	812	541
Με 3 δωμάτια	1403	1341
Με 4 δωμάτια	1121	1199
Με 5 δωμάτια και άνω	539	791
Σύνολο δωματίων	13490	14273

Πηγή:ΕΣΥΕ

Πίνακας Β.5.4.3. Κατοικίες στο Πωγώνι ανάλογα με τον φορέα ιδιοκτησίας

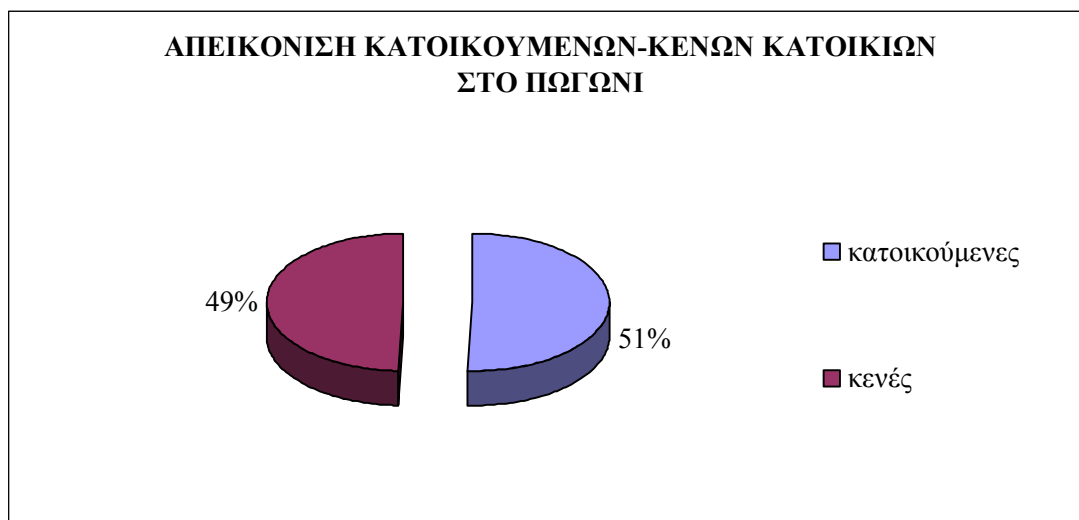
Κατοικίες		1991	2001
Κανονικές	Κατοικούμενες	2075	2002
	Κενές	1939	1953
Μη κανονικές		6	6

Ιδιόκτητες		3986	3936
Δημόσιες		28	19

Πηγή:ΕΣΥΕ

Αναλύοντας τα παραπάνω δεδομένα παρατηρούμε στον πίνακα ότι κατά την δεκαετία 1991-2001, οι ανέσεις στην κατηγορία λουτρό-ντους και την κεντρική θέρμανση αυξήθηκαν ιδιαίτερα. Πολλές είναι οι κατοικίες που εγκαταλείπουν τη θέρμανση την πατροπαράδοτη μορφή της σόμπας και εγκαθιστούν στις οικίες τους καλοριφέρ. Όσο αναφορά το σύνολο το δωματίων διαπιστώνουμε ότι τα σπίτια οικοδομούνται με περισσότερα δωμάτια, η στις ήδη υπάρχοντες κατοικίες επεκτείνονται ο αριθμός των δωματίων. Στον τελευταίο πίνακα εκείνο που αξίζει να σημειωθεί και φαίνεται εποπτικά στο παρακάτω διάγραμμα είναι ότι η μη κατοικούμενες κατοικίες είναι σχεδόν οι μισές και όλες ιδιόκτητες.

Διάγραμμα Β.5.4.1. Κατοικούμενες-κενές κατοικίες στην Επαρχία Πωγωνίου 2001

Πηγή:ΕΣΥΕ

Οι κάτοικοι της περιοχής μελέτης δεν φαίνεται να αντιμετωπίζουν πρόβλημα στέγασης. Υπάρχει όμως έλλειψη διαθέσιμων οικοπέδων (κυρίως στο Κρυονέρι και το Βασιλικό), που έχει σαν αποτέλεσμα να μην μπορούν οι ξενιτεμένοι να χτίσουν σπίτια, για να στεγάζονται τους μήνες που επισκέπτονται το χωριό τους. Ειδική περίπτωση προβλήματος στέγασης παρατηρείται στο Δελβινάκι, όπου τα ενοίκια είναι υψηλά.

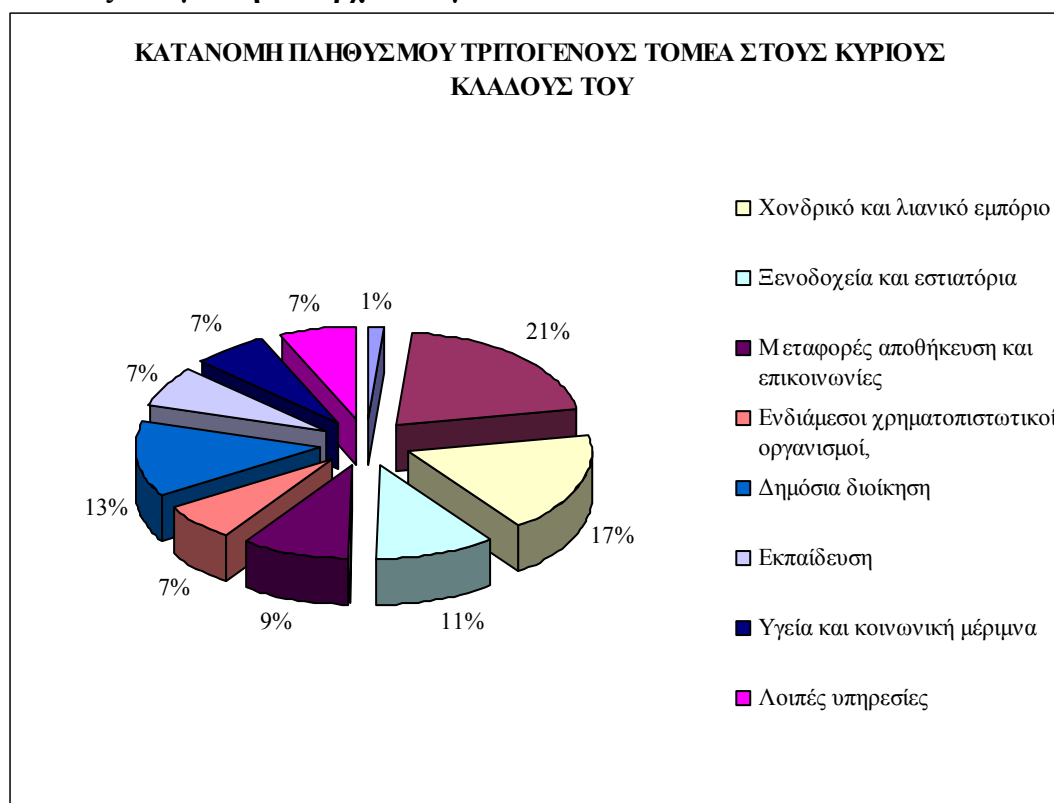
Από πλευράς τρόπου κατασκευής των σπιτιών τα περισσότερα είναι κτισμένα με πέτρα και κεραμίδια, ενώ τα νεόκτιστα είναι από οπλισμένο σκυρόδεμα. Στον παραδοσιακό οικισμό του Δολού, οι οικοδομές κτίζονται μόνο με παραδοσιακά υλικά (πέτρα κ.λ.π.). Μειονέκτημα αυτών των κατασκευών είναι το υψηλό κόστος τους, που ειδικά στην περιοχή, μεγαλώνει ακόμη περισσότερο γιατί τα υλικά πρέπει να μεταφερθούν από μακριά, αλλά και γιατί οι μάστοροι, κτίστες παραδοσιακών οικιών είναι δυσέρετοι. Έτσι, στον οικισμό αυτό, επικρατεί μια απροθυμία για κατασκευή νέων (παραδοσιακών) οικοδομών.

B.6. ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

B.6.1. Κατανομή απασχόλησης

Η κατανομή του πληθυσμού του τριτογενούς τομέα στους κύριους κλάδους του για την περιοχή μελέτης παρουσιάζεται εποπτικά στο παρακάτω διάγραμμα:

Διάγραμμα B.6.1.1. Κατανομή πληθυσμού τριτογενούς τομέα στους κύριους κλάδους του για την επαρχία Πωγωνίου

Πηγή: ΕΣΥΕ

Από το παραπάνω διάγραμμα παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό του τριτογενούς παραγωγικού τομέα καταλαμβάνουν οι απασχολούμενοι στις μεταφορές, αποθήκευση και επικοινωνίες με ποσοστό 21% και ακολουθεί με ποσοστό 17% οι απασχολούμενοι στο χονδρικό και λιανικό εμπόριο. Από εκεί και έπειτα τα ποσοστά στους υπόλοιπους κλάδους είναι σχεδόν ισόποσα με μικρές αποκλίσεις στους κλάδους της δημόσιας διοίκησης και αυτών των ξενοδοχείων και εστιατορίων.

B.6.2. Μεταφορές

B.6.2.1. Οδικό δίκτυο

B.6.2.1.1. Εθνικό δίκτυο

Υπάρχει μόνο η Εθνική οδός Καλπακίου-Κακκαβιάς (Χάρτης 5 του παραρτήματος). Αρχίζει από το 4^ο χλμ και καταλήγει στα σύνορα με την Αλβανία. Το συνολικό μήκος είναι 20χλμ και είναι ολόκληρο με ασφαλτό. Η σπουδαιότητα του δικτύου

είναι μεγάλη γιατί είναι ο κύριος άξονας σύνδεσης με την Αλβανία και ο μοναδικός εθνικός δρόμος που διασχίζει την επαρχία. Ακόμη σε εθνικό επίπεδο έχει ρόλο που καθορίζεται από την ένταξη μεγάλου μέρους του άξονα (δηλαδή του τμήματος Αντίρριο – Ιωάννινα) στο βασικό διαπεριφερειακό οδικό δίκτυο της χώρας. Σημειώνεται επίσης ότι ένα μέρος αυτού του τμήματος (Κακαβιά – Fier – Αυλώνα) είναι ενταγμένο, μαζί με το τμήμα Ιωάννινα – Κακαβιά στο Διευρωπαϊκό Οδικό Δίκτυο. Η εξέλιξη της κατασκευής αυτών των μεγάλων οδικών έργων, θα αποτελέσει ισχυρό παράγοντα άρσης της απομόνωσης της επαρχίας Πωγωνίου. Η απομόνωση αυτή συνιστά ουσιαστικό παράγοντα καθυστέρησης της ανάπτυξης της περιοχής μελέτης. Η κατάσταση του δικτύου γενικά είναι καλή όπως και η βατότητα του, μετά τα τελευταία έργα ασφαλτόστρωσης.

B.6.2.1.2. Επαρχιακό δίκτυο

Οι επαρχιακοί δρόμοι της περιοχής είναι πέντε : ο 14ος, ο 16ος, ο 32ος, ο 33ος και ο 34ος (Χάρτης 5 του παραρτήματος). Όπως έχουμε αναφέρει, το βασικό πρόβλημα του Πωγωνίου είναι η απομόνωση του. Η κατάσταση του επαρχιακού δικτύου, που χαρακτηρίζεται από καλή έως μέτρια, συντείνει σ'αυτό. Κακή χαρακτηρίζεται σε ορισμένα τμήματα και κυρίως τη χειμερινή περίοδο. Προβληματική χαρακτηρίζεται η κατάσταση του επαρχιακού δικτύου του νότιου Πωγωνίου (16η οδός), που συνδέεται με το Ν. Θεσπρωτίας καθώς και στην 32η οδό που συνδέει το Πωγώνι με την επαρχία Κόνιτσας (Μπουραζάνι).

Στην φάση της κατασκευής είναι η νέα επαρχιακή οδός Χάνι Δελβινάκι - Πωγωνιανή - Δρυμάδες και οι συνδέσεις της με Σταυροδρόμι , Φαράγγι και Τεριάχι. Στο τελικό στάδιο κατασκευής της βρίσκεται η νέα γέφυρα στην περιοχή Χαραυγής.

B.6.2.1.3. Κοινοτικό δίκτυο

Υπάρχουν δέκα κοινοτικοί δρόμοι. Κατά το μεγαλύτερο μέρος τους είναι χαλικοστρωμένοι. Από όλους στη χειρότερη κατάσταση βρίσκεται αυτός που συνδέει τους οικισμούς Κτίσματα - Χαραυγή - Καστανή - Αγία Μαρίνα και αυτός που συνδέει τους Μαυρόπουλο - Αργυροχώρι. Τα προβλήματα τους πολλαπλασιάζονται το χειμώνα, όταν λόγω των κακών καιρικών συνθηκών που επικρατούν (βροχή, χιόνι), σε ορισμένα σημεία η προσπέλαση τους γίνεται σχεδόν αδύνατη.

B.6.2.1.4. Παρακάμψεις

Πέρα από τους δρόμους που αναφέρθηκαν, υπάρχουν και παρακάμψεις που συνδέουν τους οικισμούς. Αυτές είναι:

- Παράκαμψη από δρόμο Ποντικάτες–Ορεινού Ξηρόβαλτου, μήκους 500m.Είναι χαλικοστρωμένος και σε καλή κατάσταση.
- Παράκαμψη από δρόμο προς Δρυμάδες για το Σταυροδρόμι μήκους 450m. Είναι τσιμεντοστρωμένος, με πολύ μικρές διαστάσεις και στο χωριό δεν υπάρχει αρκετό μέρος για να γυρίζει το λεωφορείο.

- Παράκαμψη από 33η επαρχιακή προς Ρουσιά, μήκους 1,3χλμ. Είναι ασφαλτοστρωμένος, σε καλή κατάσταση.
- Ο αγροτικός δρόμος Δολού-Φαραγγίου, μήκους 8χλμ. Είναι χαλικοστρωμένος, σε γενικά καλή κατάσταση. Αυτός είναι και δρόμος προσπέλασης βοσκοτόπων αλλά, εκτός αυτού, εξυπηρετεί την σύνδεση των δύο Κοινοτήτων μέσω Κουτσόκρανου.
- Οι παρακάμψεις της 16ης επαρχιακής οδού προς Περιστέρι, μήκους 1χλμ και 2,3χλμ αντίστοιχα. Από αυτά μόνο τα 500m είναι τσιμεντοστρωμένα και τα υπόλοιπα χαλικοστρωμένα χωρίς τεχνικά.
- Ο δρόμος από τη διασταύρωση 16ης επαρχιακής οδού μέχρι τη διασταύρωση του κοινοτικού δρόμου Χαραυγής-Καστανής, μήκους 10χλμ περίπου. Είναι χαλικοστρωμένος, σε κακή κατάσταση και συνδέει τις Περιστέρι-Στρατίνιστα-Διμόκορη με τις απέναντί τους Χαραυγή-Καστανή-Κτίσματα-Αγία Μαρίνα.

B.6.2.2. Συγκοινωνία

Οι κάτοικοι της περιοχής εξυπηρετούνται από το ΚΤΕΛ και τα ΤΑΞΙ που υπάρχουν (4 στο Δελβινάκι, 1 στο Κεφαλόβρυσο, 1 στον Άγιο Κοσμά). Την καλοκαιρινή περίοδο η συγκοινωνιακή κάλυψη της περιοχής μπορεί να χαρακτηριστεί ικανοποιητική. Το χειμώνα όμως είναι προβληματική, γιατί τα δρομολόγια αραιώνουν και οι κάτοικοι της περιοχής δεν εξυπηρετούνται.

B.6.2.3. Λοιπές Μεταφορές

Η προβληματικότητα του οδικού δικτύου, σε συνδυασμό με την ύπαρξη πολλών οικισμών (με μικρό πληθυσμό ο καθένας), έχουν επιδράσει αρνητικά στο κύκλωμα μεταφοράς και εμπορίας των εφοδίων και προϊόντων από και προς την περιοχή. Ο εφοδιασμός της περιοχής κατά το καλοκαίρι είναι κανονικός, αλλά το χειμώνα γίνεται πολύ προβληματικός. Σε οικισμούς όπως το Φαράγγι οι κτηνοτρόφοι μεταφέρουν μόνοι τους τα εφόδια. Το κόστος μεταφοράς επιβαρύνεται αρκετά, καθώς και το κόστος των ζωοτροφών. Σε οικισμούς που δεν παράγονται ζωοτροφές, αλλά αγοράζονται, η επιβάρυνση αυτή σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες (που προαναφέρθηκαν) οδηγούν τους κατοίκους να μειώνουν συνεχώς το ζωικό τους κεφάλαιο.

B.6.3. Εμπόριο

Όπως έχει αναφερθεί η περιοχή του Πωγωνίου είναι κατεξοχήν αγροτική περιοχή και ειδικότερα κτηνοτροφική. Έτσι όταν μιλούμε για εμπορία στην ουσία μιλούμε για εμπορία γάλακτος, κρέατος και λοιπών παραγώγων. Το γάλα της περιοχής απορροφάται από την Ένωση Γεωργικών και Γαλακτοκομικών Συνεταιρισμών Πωγωνίου και από την βιομηχανία γάλακτος Δωδώνη που εδρεύει στα Ιωάννινα. Επίσης το γάλα παράγεται στην περιοχή και όσο δεν πουλιέται στην Ένωση και στην Δωδώνη απορροφάται από τα δύο τυροκομεία της περιοχής και από τους επισκέπτες καταναλωτές σε πολύ μικρότερες βέβαια ποσότητες.

Το κρέας της περιοχής το αγοράζουν συνήθως χονδρέμποροι και ιδιώτες-καταναλωτές. Επίσης αρκετές ποσότητες πηγαίνουν σε ίδιο-κατανάλωση. Οι τιμές και εδώ χαρακτηρίζονται ικανοποιητικές. Το τυρί των τυροκομείων της περιοχής προωθείται προς την κατανάλωση με κανάλια των ιδιωτών, ενώ όσο τυρί παράγεται οικιακά προορίζεται για ίδιο-κατανάλωση. Το ίδιο συμβαίνει και με το βούτυρο. Τα αυγά και το κρέας των κοτόπουλων επίσης πηγαίνουν για ίδιο-κατανάλωση εκτός του οργανωμένου πτηνοτροφίου που προωθούνται στην αγορά εκτός Πωγωνίου. Όσον αφορά το μέλι της περιοχής αυτό προορίζεται για την τοπική αγορά και πωλείται από τους παραγωγούς απευθείας στους καταναλωτές είτε που μένουν μόνιμα στην περιοχή είτε που την επισκέπτονται.

Τα γεωργικά προϊόντα μηδική, κοφτολίβαδα, αραβόσιτος χρησιμοποιούνται για κατανάλωση από τα ζώα των παραγωγών και πολύ λίγα πάλι πωλούνται για τις ανάγκες της ντόπιας κτηνοτροφίας. Η παραγωγή της πατάτας, ντομάτας, κηπευτικών, κρασιού και των οπωροφόρων δένδρων δεν παρουσιάζουν ιδιαίτερο οικονομικά ενδιαφέρον γιατί είτε αυτό-καταναλώνονται, είτε διατίθενται σε πολύ μικρές ποσότητες στην τοπική αγορά.

B.6.4. Φωτισμός-Ενέργεια-Τηλεπικοινωνίες

B.6.4.1. Δίκτυο ΔΕΗ

Πρόβλημα ηλεκτροδότησης σπιτιών στην περιοχή δεν φαίνεται να υπάρχει σε κανένα οικισμό της περιοχής. Πρόβλημα υπάρχει στην ηλεκτροδότηση εγκαταστάσεων μονάδων στην περιοχή όπου η ηλεκτροδότηση αργεί πάρα πολύ και αποτελεί ουσιαστικό ανασχετικό παράγοντα για νέες επενδύσεις στην περιοχή. Όσον αφορά την ενέργεια, μικρά υδροηλεκτρικά έργα της ΔΕΗ, δεν υπάρχουν στην περιοχή μελέτης την παρούσα στιγμή αλλά βρίσκεται υπό ολοκλήρωση μικρό-υδρό-ηλεκτρικός σταθμός στο δήμο Δελβινακίου(Υπουργείο Ανάπτυξης / Διεύθυνση Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας). Ο φορέας διαχείρισης είναι η ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ . Η τοποθεσία του έργου είναι οι πηγές Ρογοζίου στο Μαυρόπουλο και η συνολική του παραγωγή θα ανέρχεται στις 0,32 MWatt.

B.6.4.2. Τηλεπικοινωνιακό δίκτυο ΟΤΕ

Στην περιοχή υπάρχουν τρία αστικά τηλεφωνικά κέντρα τα οποία χωροθετούνται στο Δελβινάκι, το Κεφαλόβρυσο και την Πωγωνιανή. Από τα παραπάνω το κέντρο του Δελβινακίου είναι κομβικό ενώ τα άλλα δύο μόνο τερματικά. Ακόμη το τηλεφωνικό κέντρο του Δελβινακίου συνδέεται με αστικές χρεώσεις με το δήμο Φιλιατών του νομού Θεσπρωτίας (ΟΤΕ, Γραφείο Εμπορικής Υποστήριξης Τηλεπικοινωνιακού Διαμερίσματος Ιωαννίνων).

Τέλος θα πρέπει να επισημάνουμε πως αρκετές από τις κατοικίες της επαρχίας στις οποίες δε μένουν μόνιμα κάτοικοι, δεν διαθέτουν τηλεφωνική γραμμή και εξυπηρετούνται μέσω της κινητής τηλεφωνίας.

B.6.5. Υπηρεσίες

Οι διοικητικές υπηρεσίες της περιοχής μελέτης φαίνονται στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας Β.6.2.6.1. Διοικητικές υπηρεσίες στην Επαρχία Πωγωνίου

Ο.Τ.Α.	Δ.Δ	Δ.Ε.Η	ΟΤΕ	ΕΛΤΑ	ΔΟΥ	Τράπεζες	Ειρηνοδικείο
Δήμος Ανω Πωγωνίου	9	0	1	2	0	1	0
Δ. Δελβινακίου	17	1	1	2	1	1	1
Κ. Λάβδανης	2	0	0	0	0	0	0
Κ. Πωγωνιανής	4	0	0	1	0	0	0
Σύνολο	32	1	2	5	1	2	1

Πηγή: Χωροταξικό Ν.Ιωαννίνων

B.7. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Η επαρχία Πωγωνίου έχει ήδη την τελευταία δεκαετία αναπτύξει υποδομές υποδοχής επισκεπτών με προσανατολισμό τον ορεινό και εναλλακτικών μορφών τουρισμού, αξιοποιώντας μερικώς τον φυσικό πλούτο και την παραδοσιακότητα των οικισμών της. Παρόλο που η περιοχή παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, παραμένει όμως ακόμη ουσιαστικά εκτός τουριστικού κυκλώματος. Στην περιοχή του βόρειο δυτικού Πωγωνίου η τουριστική κίνηση βρίσκεται ακόμα σε πολύ χαμηλά επίπεδα, παρά την ύπαρξη περιβαλλοντικού πλούτου, που θα μπορούσε να αξιοποιηθεί προς αυτή την κατεύθυνση.

Ιδιαίτερη περίπτωση αποτελεί και η περιοχή κοντά στον οικισμό του Δολού η οποία βρίσκεται απομονωμένη στα σύνορα με την Αλβανία, αποτελώντας σημειακό τουριστικό θέρετρο. Σε αυτήν βρίσκεται η χαράδρα του Κουβαρά (4 χλμ) την οποία την διαρρέει ο ομώνυμος ποταμός, παραπόταμος του Δρίνου. Ακόμη υπάρχει η λίμνη της Ζαραβίνας περιοχή ιδιαίτερου φυσικού κάλλους. Στους πολιτισμικούς πόρους ανήκει: ο αρχαιολογικός χώρος Μερόπης-Παλαιοπύργου, ο λόφος του Αγίου Ιωάννη στο Δελβινάκι στον οποίο υπάρχουν ίχνη αρχαίας ακρόπολης και στους παραδοσιακούς αξιόλογοι οικισμοί (Δολό, Βήσσανη, Δελβινάκι, Παλαιόπυργος, Μερόπη, Κάτω Μερόπη).

B.7.1. Βασικοί Τουριστικοί Πόροι

Οι βασικοί τουριστικοί παραγωγικοί πόροι που διαθέτει η επαρχία Πωγωνίου, διακρίνονται σε φυσικούς και ανθρωπογενείς.

B.7.1.1. Φυσικοί πόροι

Οι φυσικοί πόροι εντοπίζονται σε τόπους ιδιαίτερου φυσικού κάλλους. Στην περιοχή μελέτης υπάρχουν τρεις τόποι ιδιαίτερου φυσικού κάλλους με αξιόλογα αρχιτεκτονικά και οικολογικά χαρακτηριστικά. Αυτοί είναι:

- **Φαράγγι Δολού Πωγωνιανής.** Πρόκειται για βαθύ φαράγγι που περνάει κάτω από το χωριό Δολό Πωγωνιανής. Το σχηματίζει ο ποταμός Κουβαράς, που είναι η αρχή του ποταμού Δρίνου. Μέσα στο φαράγγι υπάρχει πυκνή βλάστηση, ενώ στην αρχή του υπάρχει μονότοξο γεφύρι και ερείπια

νερόμυλου. Το όλο σύστημα συνθέτει ένα τοπίο ιδιαίτερης οικολογικής (σημαντικά ενδιααιτήματα, σημαντικές φυτοκοινωνίες) και αισθητικής (παραδοσιακή αρχιτεκτονική, ενδιαφέροντα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά) αξίας. Η χαράδρα του Κουβαρά μέχρι το 1930 ανήκε κατά νομή και κυριότητα στον οικισμό του Δολού. Το ποτάμι που διαρρέει το φαράγγι πηγάζει από τις υπώρειες της Νεμέρτσικας και εκβάλλει στο Δρίνο. Το ποτάμι Κουβαράς δέχεται τους φθινοπωρινούς, τους χειμωνιάτικους και τους ανοιξιάτικους μήνες τα νερά των πηγών του από τη Νεμέρτσικα, τα νερά των περιοχών Κακολάκκου και Σταυροσκιαδίου και τα βρόχια με κατεβασιές, ενώ τους καλοκαιρινούς μήνες είναι ένα ξεροπόταμο (στεγνή η κοίτη του εκτός από ορισμένες οβίρες) ως το γεφύρι Δολού – Πωγωνιανής κάτω από την τοποθεσία Τσουμπάρι.

- **Χαράδρα ποταμού Γόρμου.** Πρόκειται για ένα πανέμορφο ποτάμι που κατεβαίνει μέσα από κατάφυτη χαράδρα, από αιωνόβια πλατάνια. Όπως έχει αναφερθεί και παραπάνω η ευρύτερη περιοχή του ποταμού είχε ενταχθεί στον επιστημονικό κατάλογο του NATURA 2000, δεν εντάχθηκε όμως στον εθνικό κατάλογο, αν και διαθέτει σημαντικά ενδιααιτήματα, σημαντικούς τύπους βλάστησης, καθώς και σημαντικά γεωμορφολογικά στοιχεία.
- **Λίμνη Τζαραβίνα.** Μια πανέμορφη λίμνη με γαλάζια νερά και πλούσιους καλαμιώνες, όπου φωλιάζουν πολλά υδρόβια πουλιά. Στη βόρεια πλευρά της περιβάλλεται από υψώματα με δρυοδάση. Η λίμνη λειτουργεί ως ιχθυοτροφείο. Μαζί με τον ποταμό Γόρμο είχε εξετασθεί για ένταξη στο NATURA 2000. Η λίμνη βρίσκεται στο άκρο της επαρχία Πωγωνίου. Είναι ανοικτού τύπου καρστική λίμνη, τροφοδοτείται με νερό από επιφανειακές πηγές, από υπολίμνιες πηγές και με το νερό της βροχής από μια τεράστια υδρολογική λεκάνη. Η λίμνη Ζαραβίνα, που είναι μια σχετικά μεγάλη φυσική υδατοσυλλογή, δεν μπορεί να αποξηραθεί, εξαιτίας του πολύ μεγάλου βάθους της. Έχει πάνω από 30 μέτρα μέγιστο βάθος και κατατάσσεται ως πέμπτη στη σειρά των βαθύτερων φυσικών ελληνικών λιμνών. Από περιβαλλοντική άποψη, στη λίμνη Ζαραβίνα, διαβιούν αρκετά ψάρια του γλυκού νερού (περισσότερα από έντεκα), μερικά από τα οποία είναι ενδημικά είδη της ευρύτερης περιοχής ή και της δυτικής Ελλάδας. Από περιβαλλοντική άποψη, η λίμνη Ζαραβίνα διαθέτει πλούσια ιχθυοπανίδα και ειδικότερα έχει είδη ψαριών του γλυκού νερού που είναι ενδημικά για την περιοχή και για τη δυτική Ελλάδα γενικότερα. Σημειώνεται ότι οι περισσότεροι από αυτούς τους ιχθυοπληθυσμούς έχουν σημαντική περιβαλλοντική παρά οικονομική αξία και σημασία

B.7.1.2. Ανθρωπογενείς πόροι

Οι ανθρωπογενείς - πολιτιστικοί πόροι τουριστικής έλξης περιλαμβάνουν τις εξής κατηγορίες:

- Μονές (θρησκευτικός τουρισμός)
- Αρχαιολογικοί χώροι
- Οικοτουριστικές διαδρομές (οικοτουρισμός)
- Γεφύρια

- Σπήλαια

B.7.1.2.1. Μονές (θρησκευτικός τουρισμός)

- **Βασιλικό - Ναός του Αγίου Αθανασίου**

Ο ναός του Αγίου Αθανασίου είναι κτισμένος σε μία πλαγιά, 2χλμ. έξω από τον οικισμό Βασιλικό στη θέση "Αη Λια". Ανήκει στον αρχιτεκτονικό τύπο του τρίκλιτου ναού.

- **Βασιλικό - Ναός του Αγίου Γεωργίου**

Ο ναός του Αγίου Γεωργίου βρίσκεται στα βόρεια του χωριού Βασιλικό στη θέση Ομαλή και σε μικρή απόσταση από το ναό της Υπαπαντής. Ανήκει στον τύπο του απλού μονόκλιτου σταυρεπίστεγου ναού, που είναι πολύ συνηθισμένος στην περιοχή και φέρει μεταγενέστερο νάρθηκα. Η αψίδα του ιερού που εξέχει στα ανατολικά είναι τρίπλευρη.

- **Βήσσανη - Ναός Αγίου Νικολάου**

Ο ενοριακός ναός του Αγίου Νικολάου βρίσκεται στο κέντρο του χωριού και ανήκει στον τύπο της τρίκλιτης βασιλικής με νάρθηκα. Στη νότια πλευρά υπάρχει χαγιάτι και στη δυτική ένα πυργοειδές κωδωνοστάσιο, ενώ η αψίδα της ανατολικής πλευράς είναι πολυγωνική και φέρει λιθανάγλυφα κοσμήματα. Σύμφωνα με επιγραφή ο ναός κτίστηκε το 1791.

- **Βήσσανη- Μονή Άβελ**

Η μονή Άβελ βρίσκεται κοντά στο δρόμο που οδηγεί από τη Βήσσανη στην Κάτω Μερόπη, μέσα σε δάσος σε μια περιοχή που ονομάζεται "Μοναστήρια". Η επωνυμία της οφείλεται σε κάποιον γαιοκτήμονα Άβελ, ο οποίος χρηματοδότησε την ανακαίνισή της, λίγα χρόνια πριν το 1770. Ωστόσο η παράδοση αναφέρει πως η πρώτη ίδρυση της μονής έγινε από τους μοναχούς της μονής Γιουρχάν, που υπήρχε σε κοντινή απόσταση, οι οποίοι αφού την εγκατέλειψαν, λόγω επιδρομών ίδρυσαν τη μονή Άβελ.

- **Δελβινάκι - Ναός Αγίου Αθανασίου**

Ο ναός του Αγίου Αθανασίου βρίσκεται στην κοινότητα Δελβινάκι και σύμφωνα με την παράδοση, ήταν αρχικά καθολικό μοναστηριού, όπου ασκήτευαν δύο μητροπολίτες με το όνομα Μητροφάνης. Ένας από αυτούς που καταγόταν από το Δελβινάκι, ήταν μητροπολίτης "Βόσνας και Σεράγεβου και Έξαρχος πάσης Δαλματίας" και έζησε ως το 1707. Το 1700 το καθολικό μετετράπη σε ενοριακό ναό και το 1797 και κτίστηκε στη σημερινή του μορφή. Το 1912 ιστορήθηκε από το Χιονιάδιτη ζωγράφο Κ. Μιλτιάδη, σύμφωνα με επιγραφή. Το κωδωνοστάσιο αποτελεί μεταγενέστερη προσθήκη (1878).

- **Δελβινάκι - Ναός Κοίμησης της Θεοτόκου**

Ο ναός της Κοίμησης της Θεοτόκου είναι μία τρίκλιτη βασιλική με νάρθηκα και χαγιάτι στα νότια. Η ανέγερση του ναού τοποθετείται στο 1619, σύμφωνα με μία επιγραφή, ενώ στο 1812 χρονολογείται η ανακαίνιση του ναού, κατά την οποία επεκτάθηκε προς τα δυτικά. Το κωδωνοστάσιο είναι του 1830.

- **Δρυμάδες - Ναός Αγίου Νικολάου**

Ο ναός του Αγίου Νικολάου είναι μία μεγάλων διαστάσεων τρίκλιτη βασιλική, με χαγιάτι στη νότια πλευρά. Σύμφωνα με τη χρονολογία 1733 που υπάρχει πάνω από το τριφυλλόσχημο λίθινο υπέρθυρο του ναού, η ανέγερσή του τοποθετείται στο 18ο αι. Πάνω από το υπέρθυρο αυτό δημιουργείται ένα αβαθές αψίδωμα με την τοιχογραφία του Αγίου Νικολάου.

- **Κάτω Λάβδανη - Μονή Μακρυαλέξη**

Η μονή Μακρυαλέξη βρίσκεται στους πρόποδες του υψώματος της Μουργκάνας, ανάμεσα στα χωριά Κάτω Λάβδανη Πωγωνίου, Αγία Μαρίνα και Κουρεμάδι. Από το αρχικό συγκρότημα σώζεται μόνο το καθολικό, που είναι αφιερωμένο στην Κοίμηση της Θεοτόκου και τα ερειπωμένα κελιά. Η μονή ήταν ανδρική, σταυροπηγιακή, με μεγάλη περιουσία και σ' αυτή λειτουργούσε σχολείο. Σύμφωνα με την παράδοση αρχικά η μονή κτίστηκε τον 7ο αι. επί Κωνσταντίνου Δ' Πωγωνάτου ή τον 11ο αι. (1068) από κάποιον Μακρυαλέξη. Ωστόσο, σύμφωνα με επιγραφές η ίδρυση του σημερινού μοναστηριού χρονολογείται το 1585

- **Κάτω Μερόπη - Μονή Αγίου Ιωάννη Προδρόμου Φραστανών**

Η μονή Φραστανών, αφιερωμένη στο Γενέθλιο του Αγ. Ιωάννη του Προδρόμου, έχει κτιστεί κοντά στον οικισμό της Κάτω Μερόπης (παλ. Φραστανά) και η χρονολογία ίδρυσής της τοποθετείται, σύμφωνα με επιγραφή, το 1614.

- **Κάτω Μερόπη - Ναός Κοίμησης της Θεοτόκου**

Ο ναός της Κοίμησης στην Κάτω Μερόπη (παλ. Παλαιοφραστανά) ανήκει στον τύπο του μονόχωρου δρομικού ναού με νάρθηκα και τρίπλευρη αψίδα. Εσωτερικά κοσμείται με αξιόλογες τοιχογραφίες, οι οποίες χρονολογούνται στα τέλη του 15ου αι. και είναι έργο του σημαντικού αγιογράφου Ξένου Διγενή που καταγόταν από το Μουχλί της Κρήτης. Ο Διγενής εργάστηκε εκτός από την Ηλείου και σε ναούς της Αιτωλίας (μονή Μυρτιάς 1491) και της Κρήτης (ναός Αγίων Πατέρων στα Απάνω Φλόρια, 1462) και θεωρείται πρόδρομος της Κρητικής σχολής ζωγραφικής που αναπτύχθηκε το 16ο αι. Στις τοιχογραφίες της Κοίμησης ακολουθεί ένα πλούσιο εικονογραφικό πρόγραμμα με μία τεχνική που θυμίζει φορητές εικόνες

- **Κεράσοβο - Ναός Κοίμησης της Θεοτόκου**

Ο ενοριακός ναός της Κοίμησης της Θεοτόκου είναι μονόκλιτος, με μία πολυγωνική αψίδα στα ανατολικά και δίκλινη στέγη. Στο εσωτερικά στεγάζεται με φουρνικά. Η ανέγερσή του τοποθετείται, σύμφωνα με νεότερη επιγραφή στο 1685, αλλά έχει υποστεί αρκετές μεταγενέστερες επεμβάσεις που έχουν αλλοιώσει την αρχική του μορφή. Οι σημαντικότερες από αυτές τις προσθήκες είναι το τσιμεντένιο κωδωνοστάσιο και το προστώο, το οποίο αντικατέστησε το παλιό. Στο εσωτερικό υπήρχαν τοιχογραφίες που ατυχώς έχουν επιχρισθεί με λαδομπογιά. Το τέμπλο είναι ξυλόγλυπτο με εικόνες του 18ου-19ου αι. Από τις εικόνες ξεχωρίζει αυτή της Κοίμησης της Θεοτόκου και της Παναγίας Βρεφοκρατούσας που είναι έργο του ζωγράφου Ιωάννη από το Καπέσοβο Ζαγορίου, καθώς και η εικόνα του Αγίου Γεωργίου του Νεομάρτυρα του εξ Ιωαννίνων.

- **Περιστέρι - Μονή Μέγγουλης**

Η μονή Μέγγουλης ιδρύθηκε πιθανόν τον 16ο αιώνα, σύμφωνα με δύο επιγραφές, εντοιχισμένες στο ναό που αναφέρουν τη χρονολογία 1588. Η μονή οφείλει την επωνυμία της στον ομώνυμο οικισμό που σήμερα έχει μετονομαστεί σε Περιστέρι. Η μονή που σήμερα είναι εγκαταλελειμμένη διέθετε παλιά μεγάλη περιουσία και στο χώρο της λειτουργούσε και σχολείο αλλά το 19ο αιώνα άρχισε για διαφόρους λόγους να παρακμάζει.

- **Πωγωνιανή - Ναός Αγίου Νικολάου**

Ο ναός του Αγίου Νικολάου είναι μεγάλων διαστάσεων τρίκλιτη βασιλική που έχει ενσωματωμένα πολλά στοιχεία της κοσμικής αρχιτεκτονικής. Στα ανατολικά εξέχουν τρεις πολύπλευρες αψίδες, η κεντρική από τις οποίες κοσμεύεται με λιθανάγλυφα κοσμήματα. Η χρονολογία ανέγερσης του ναού τοποθετείται, σύμφωνα με μία πλίνθινη επιγραφή στη νότια πλευρά, στο 1873 και έγινε και με δαπάνη των ευεργετών Ζωσιμάδων.

- **Σταυροδρόμι - Ναός Αγίου Ιωάννη του Προδρόμου**

Ο ναός του Αγίου Ιωάννη του Προδρόμου είναι κτισμένος σε μία πλαγιά στα βορειοδυτικά του οικισμού Σταυροδρόμι (παλ. Βομπλό) και ανήκει στον αρκετά σπάνιο αρχιτεκτονικό τύπο του μονόκλιτου τρίκογχου, σταυρεπίστεγου ναού. Στην ανατολική πλευρά φέρει τρίπλευρη αψίδα και στη δυτική υψώνεται συμφυές νεότερο κωδωνοστάσιο. Στον ίδιο τύπο ανήκει και το καθολικό της μονής Προδρόμου Νήσου Ιωαννίνων, ενώ και ο ναός του Αγίου Ιωάννη αποτελούσε παλαιότερα καθολικό μοναστηριού που σήμερα δεν σώζεται και σύμφωνα με την παράδοση ιδρύθηκε τη βυζαντινή περίοδο.

- **Δολό – Ναός Αγίου Νικολάου**

Ο Ναός του Αγίου Νικολάου βρίσκεται στην πλατεία του χωριού. Είναι τρίκλιτη βασιλική του 1812 (όπως μαρτυρούν επιγραφές στο ναό) με χαγιάτι που καλύπτει όλη την νότια πλευρά του ναού. Ο ναός έχει παλιές και νεότερες εικόνες, ορισμένες από τις οποίες αποδίδονται σε έναν ζωγράφο από το Δολό με το όνομα Κούρος ή Ρουτσκωμανός. Λίθινα ανάγλυφα διακοσμούν την είσοδο του ναού.

B.7.1.2.2. Αρχαιολογικοί χώροι

- **Κοιλάδα του Γορμού**

Η κοιλάδα του Γορμού (οικισμοί: Παλαιοπύργου, Μερόπης, Κάτω Μερόπης, Κεφαλόβρυσου), που σχηματίζεται μεταξύ των υπωρειών της Μερόπης και του όρους Κουτσόκρανο, αποτελεί φυσικό πέραςμα που συνδέει την κοιλάδα του Δρίνου στα βόρεια με την πεδιάδα του Καλπακίου και το λεκανοπέδιο των Ιωαννίνων στα νοτιοανατολικά. Η πλούσια βλάστηση, ο ποταμός και οι άφθονες πηγές ευνόησαν την εγκατάσταση ομάδων σε όλο το μήκος της κοιλάδας ήδη από την Ύστερη Εποχή του Χαλκού, σύμφωνα με τα μέχρι τώρα ευρήματα, πιθανότατα όμως και προγενέστερα.

Έχουν εντοπισθεί θεμέλια κυκλικών, πεταλόσχημων και ορθογώνιων κτηρίων στη θέση "Άγιος Γεώργιος", στην διασταύρωση των δρόμων προς Πωγωνιανή και Κακόλακκο, στις θέσεις "Παλιουριά", "Περβανάς" και "Πλάσι" Παλαιοπύργου

και στην περιοχή "Γκλάβα" Κάτω Μερόπης καθώς και λείψανα τειχισμένης ακρόπολης της ελληνιστικής περιόδου.

Επίσης συστάδες δεκάδων τύμβων διακρίνονται επιφανειακά σε μια έκταση περίπου δυο χιλιομέτρων, στις πλαγιές του όρους Κουτσόκρανο, και μέσα στα διοικητικά όρια των κοινοτήτων Παλαιοπύργου και Μερόπης. Οι σημαντικότεροι από αυτούς έχουν εντοπιστεί στις θέσεις "Παλιουριά", "Περβανάς", "Ποταμιά" και "Πλάσι" Παλαιοπύργου, "Γκλάβα", "Καλύβια" και "Αη- Γιάννης" Κάτω Μερόπης καθώς και βόρεια των πηγών του Κεφαλόβρυσου.

Από τους τύμβους αυτούς ήδη έχουν ερευνηθεί οκτώ, διαφόρων διαστάσεων (διαμ. από 5μ. μέχρι 12μ.), κατασκευασμένοι από χώμα ή λιθосωρούς. Περιείχαν αρκετούς τάφους (από 2 μέχρι και 30), κιβωτιόσημους ή απλούς λακκοειδείς, οι οποίοι συχνά είχαν χρησιμοποιηθεί για επανειλημμένες ταφές από το τέλος της Εποχής του Χαλκού μέχρι και τους ελληνιστικούς χρόνους και σε μερικές περιπτώσεις μέχρι και τους πρώτους χριστιανικούς αιώνες, ενώ δεν διαπιστώθηκαν καύσεις.

Τα κτερίσματα των τάφων είναι σημαντικά σε αριθμό, ποικιλία και σπουδαιότητα. Πρόκειται για προϊόντα τοπικής ή εισηγμένης κεραμικής, χρυσά, χάλκινα, σιδερένια και οστέινα κοσμήματα, και πολλά σιδερένια όπλα. Οι τύποι και η ποικιλία των κτερισμάτων υποδεικνύουν τόσο επαφές με την κεντρική Βαλκανική και τη νότια Ελλάδα όσο και τις δυνατότητες της τοπικής παραγωγής.

Οι τύμβοι της κοιλάδας του Γορμού πρέπει να θεωρηθούν ως ευρύτερη ενότητα από κοινού με το σύνολο των τύμβων της κοιλάδας του Δρίνου οι οποίοι αποκαλούνται "Ιλλυρικοί". Στους τύμβους αυτούς παρουσιάζεται επίσης το φαινόμενο της χρήσης σε μεταγενέστερη εποχή, δηλαδή στους μεσαιωνικούς χρόνους. Γενικότερα τα νεκροταφεία των τύμβων της Δυτικής Βαλκανικής θεωρούνται βόρειας προέλευσης με επιδράσεις του πολιτισμού Kurgan ο οποίος με τη σειρά του έχει ως αφετηρία τις στέπες της Ρωσίας.

- **Βασιλικό**

ΒΑ του χωριού στη θέση "Κάστρο" σώζονται λείψανα αρχαίου περιβόλου, με περίμετρο περίπου 500μ.

- **Κτίσματα**

Στα Κτίσματα, που ανήκουν στην ευρύτερη περιοχή του Πωγωνίου, έχουν διαπιστωθεί ίχνη αρχαίων θεμελίων και άφθονα επιφανειακά ευρήματα, όπως όστρακα ελληνιστικών αγγείων και κομμάτια από κορινθιακούς κίονες.

Επίσης σώζεται τείχος ελληνιστικών χρόνων με τοιχοδομία κατά το πολυγωνικό σύστημα και στην κύρια πύλη εισόδου κατά το ψευδοϊσόδομο σύστημα. Στη βόρεια πλευρά της ακρόπολης διακρίνονται τα θεμέλια από μεγάλο, σχεδόν τετράγωνο, οικοδόμημα ελληνιστικών χρόνων.

Ανατολικά του κάστρου υπάρχουν ενδείξεις αρχαίου νεκροταφείου, ενώ στην ευρύτερη περιοχή βρέθηκαν νομίσματα του Κοινού των Ηπειρωτών και μικρό χάλκινο άγαλμα του Κερδώου Ερμή.

Στη θέση "Ποριά", 2 χλμ. δυτικά του χωριού, επισημάνθηκε κιβωτιόσχημος τάφος και όστρακα προϊστορικών χρόνων.

B.7.1.2.3. Οικοτουριστικές διαδρομές (οικοτουρισμός)

- Όσοι ασχολούνται με το κυνήγι στις περιοχές του Πωγωνίου θα βρουν ιδανικές συνθήκες ώστε να απολαύσουν το αγαπημένο τους χόμπυ. Μπορούν να ασχοληθούν με το κυνήγι της μπεκάτσας (σε όλο το Πωγώνι), της φάσας (στον Αγ. Κοσμά) και του αγριογούρουνου στη Βήσσανη και στα Κτίσματα.
- Το όρος Νεμέρτσικα που βρίσκεται στα βόρεια της επαρχίας Πωγωνίου, στα σύνορα με την Αλβανία. Έχει υψόμετρο 2.209 μέτρα και είναι ένα από τα ψηλότερα βουνά του νομού Ιωαννίνων. Προσφέρει ιδανικές συνθήκες για ορειβασία στους έμπειρους ορειβάτες μέσα από όμορφες διαδρομές σε καταπράσινα παρθένα δάση.
- Με σημεία αφετηρίας την Μερόπη, το Κεφαλόβρυσο ή τον Παλαιόπυργο μπορεί κανείς με διαδρομές των 3 ή 4 ωρών (σηματοδοτημένα μονοπάτια δεν υπάρχουν), να απολαύσει την εξαιρετική θέα του Πωγωνίου από την Νεμέρτσικα, ιδίως από τις θέσεις Μπιτσικόπουλο και Προφήτης Ηλίας.
- Το δάσος της Μπούνας βρίσκεται κοντά στο Δελβινάκι και προσφέρει όμορφες διαδρομές καθώς φημίζεται για την πλούσια χλωρίδα και πανίδα του, όπως άλλωστε και η γειτονική κοιλάδα του Γορμού.
- ποταμός Γορμός που βρίσκεται στην περιοχή του δήμου Άνω Πωγωνίου προσφέρει τις ιδανικότερες συνθήκες για ψάρεμα. Είναι προσεγγίσιμος σε πολλά σημεία του, ενώ παράλληλα μπορείτε να απολαύσετε το εξαιρετικό οικοσύστημα του
- Πεζοπορία σε σηματοδοτημένο μονοπάτι στην χαράδρα του Κουβαρά που βρίσκεται στον οικισμό του Δολού. Η χαράδρα όπως αναφέρθηκε και παραπάνω αποτελεί τοπίο ιδιαίτερου φυσικού κάλλους.
- Περίπατοι στο αισθητικό δάσος Μερόπης – Παλαιόπυργου. Το συγκεκριμένο δάσος αποτελεί Ζώνη ειδικής προστασίας και έχει ενταχθεί στο δίκτυο Natura2000.

B.7.1.2.4. Γεφύρια

• Παλαιόπυργος - Γεφύρι "Γκρέτσι"

Το γεφύρι "Γκρέτσι" βρίσκεται έξω από το χωριό Παλαιόπυργο. Σύμφωνα με μία εκδοχή, η ονομασία του γεφυριού είναι βλάχικη και σημαίνει "ελληνικό". Η θέση του είναι σημαντική αφού, εκτός από την εξυπηρέτηση των τοπικών αναγκών, αποτελούσε πέρασμα της οδικής αρτηρίας που ένωνε τα Ιωάννινα με τη Βόρειο Ήπειρο. Πρόσφατα έγιναν στο γεφύρι εργασίες συντήρησης.

• Περιοχή Δολού - "Ξυλογέφυρο"

Το "ξυλογέφυρο" βρίσκεται ανάμεσα στο Δολό και στην Πωγωνιανή, στη χαράδρα του Κουβαρά που είναι παραπόταμος του Δρίνου. Στην αρχική του μορφή ήταν ξύλινο, ενώ στις αρχές του 20ου αι. μετασκευάστηκε σε πέτρινο με δαπάνη της Νουνούλως Γαλανού από το Δολό. Πρόσφατα έγιναν σε αυτό εργασίες συντήρησης.

- **Περιοχή Πωγωνιανής - Γεφύρι στη θέση "Καλντερίμι"**

Πέτρινο γεφύρι που βρίσκεται μεταξύ Πωγωνιανής και Δελβινακίου, και συγκεκριμένα στη θέση "Καλντερίμι", στον κάμπο του Ξηρόβαλτου. Ζεύγει τον παραπόταμο του Δρίνου, Κουβαρά και βρίσκεται πολύ κοντά στη σημερινή γέφυρα. Πιθανόν κατασκευάστηκε πριν το 1806 και βρισκόταν στην οδική αρτηρία που ένωνε τα Ιωάννινα με τη Βόρειο Ήπειρο. Η ονομασία της θέσης του προερχόταν από λιθόστρωτο κομμάτι που υπήρχε κοντά στη γέφυρα. Σήμερα το γεφύρι είναι ερειπωμένο

B.7.1.2.5. Σπήλαια

Αυτοψίες έχουν διεξαχθεί στα κατωτέρω σπήλαια (σημειώνεται ονομασία, τοπωνύμιο και πλησιέστερη θέση).

- Ανώνυμο (κοντά στα Αλβανικά σύνορα) στον οικισμό Κτισμάτων
- Χαλάσματα (στην χαράδρα Λάκκος του Κουβαρά) στον οικισμό Δολό
- Ασκηταριό στην ανωτέρω χαράδρα
- Μπάκα – Φούκο στον οικισμό Δολού
- Δύο ανώνυμοι σπηλαιώδεις σχηματισμοί στους οικισμούς Αγίου Κοσμά και Ωραιοκάστρου

B.7.1.3. Ξενοδοχεία και κλίνες

Οι ξενώνες στην περιοχή μελέτης είναι οι παρακάτω:

- Ενοικιαζόμενα Δωμάτια στο Δολό
Επωνυμία: Χριστόφορος Κωσταράς
Κατηγορία: Α
Αριθμός κλίνων: 12
- Ξενώνας στο Δελβινάκι
Επωνυμία: Παιονία
Κατηγορία: Α
Αριθμός κλίνων: 21
- Ενοικιαζόμενα Δωμάτια στο Δελβινάκι
Επωνυμία: Δημοτική Επιχείρηση Ανάπτυξης Δελβινακίου
Κατηγορία: Β
Αριθμός κλίνων: 12
- Ξενοδοχείο στη Βήσσανη
Επωνυμία: Αρετή
Κατηγορία: Γ
Αριθμός κλίνων: 12
- Ενοικιαζόμενα Δωμάτια στο Δελβινάκι
Επωνυμία: Ντεμίρης Γεώργιος
Κατηγορία: Β
Αριθμός κλίνων: 20
- Ενοικιαζόμενα Δωμάτια στο Δελβινάκι

- Επωνυμία: Τσούτσης Αθανάσιος
Κατηγορία: Α
Αριθμός κλίνων: 20
- Ενοικιαζόμενα Δωμάτια στην Κάτω Μερόπη
Επωνυμία: Αδελφότης Κάτω Μερόπης
Κατηγορία: Γ
Αριθμός κλίνων: 7
 - Ενοικιαζόμενα Δωμάτια στο Ωραιόκαστρο
Επωνυμία: Σχίζας Δημήτριος
Κατηγορία: Β
Αριθμός κλίνων: 24

B.7.2. Επενδύσεις Στον Τουρισμό

Στην περιοχή, όπως και σε ολόκληρο το Νομό, ο τουρισμός ενισχύεται τα τελευταία χρόνια με έξι ειδών βασικές επενδύσεις:

- Κίνητρα για ιδιωτικές επενδύσεις σε τουριστικά καταλύματα (αξιοποίηση / αποκατάσταση και μετατροπή παλαιών / παραδοσιακών κενών κατοικιών σε ξενώνες)
- Δημόσιες επενδύσεις για την ολοκλήρωση των καθαρά τουριστικών δικτύων μετακίνησης και μεταφοράς.
- Δημόσιες επενδύσεις για την τουριστική ανάδειξη των πολιτισμικών και οικιστικών στοιχείων και πόλων έλξης (διαμορφώσεις όψεων κτιρίων επί του κύριου οδικού δικτύου, αποκατάσταση κεντρικών δρόμων, διαμόρφωση / ανάπλαση πλατειών, δημιουργία μονάδων στάθμευσης κλπ.)
- Δημόσιες επενδύσεις για την προστασία των οικολογικών πόρων και της άγριας ζωής (εκπόνηση μελετών, ενέργειες για διατήρηση / διαχείριση των στοιχείων του φυσικού περιβάλλοντος, δημιουργία υποδομών για την προσέλκυση, ενημέρωση και διακίνηση επισκεπτών)
- Δημόσιες επενδύσεις για την κατασκευή έργων βασικής υποδομής που εξυπηρετούν την ανάπτυξη του τουρισμού ενώ παράλληλα βελτιώνουν τις συνθήκες ζωής του τοπικού μόνιμου πληθυσμού.
- Δημόσιες επενδύσεις για την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού.

Οι δράσεις που λαμβάνουν χώρα στην περιοχή της επαρχίας είναι προσπάθειες για ορθολογική ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων:

- Ανάπτυξη διασυνδέσεων ανάμεσα στον τουρισμό και την πρωτογενή και δευτερογενή παραγωγή.
- Ενίσχυση και προώθηση ιδιωτικών επενδύσεων για τον εκσυγχρονισμό των υφισταμένων τουριστικών κλινών. Χορηγούνται επιδοτήσεις έως 40% για ανακαίνιση ξενοδοχειακών επιχειρήσεων.
- Ενίσχυση και προώθηση ιδιωτικών επενδύσεων για τη δημιουργία νέων

κλινών υψηλής κατηγορίας. Εδώ οι επιδοτήσεις φτάνουν και το 60% του συνολικού κόστους, ανάλογα με την κατηγορία της επιχείρησης.

Υποστηρικτικές – συμπληρωματικές δράσεις:

- Αναβάθμιση υπηρεσιών μεταφοράς (έστω και από εταιρίες που εδρεύουν στα Ιωάννινα), και υπηρεσιών υγείας.
- Ολοκλήρωση έργων που βελτιώνουν την προσπελασιμότητα, όπως δασικοί δρόμοι, μονοπάτια προσπέλασης ζώων, οδικοί άξονες καθαρά τουριστικού χαρακτήρα κ.ά.

Ανάπτυξη ειδικών και ήπιων μορφών τουρισμού:

- Ενίσχυση επενδύσεων συνεδριακού / επαγγελματικού τουρισμού με την κατασκευή συνεδριακού κέντρου στην Πωγωνιανή.
- Ενίσχυση επενδύσεων θρησκευτικού τουρισμού, με αναστηλώσεις θρησκευτικών μνημείων.
- Ενίσχυση επενδύσεων πολιτιστικού τουρισμού (προστασία, ανάδειξη, αξιοποίηση παραδοσιακών οικισμών, αρχαιολογικών χώρων), με αναπλάσεις των όψεων παραδοσιακών κτιρίων και των πλατειών.
- Ενίσχυση επενδύσεων αγροτουρισμού και τουρισμού της υπαίθρου.
- Προετοιμασία και στήριξη υποδομών ανάπτυξης εναλλακτικού τουρισμού.

Προώθηση, προβολή των τουριστικών προϊόντων:

- Εκπόνηση έρευνας αγοράς για τα προϊόντα της περιοχής.
- Σχεδιασμός πολιτικής προβολής του πολιτιστικού προϊόντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς.

B.7.3. Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης του Αγροτικού Χώρου

Τα Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου βασίζονται σε ένα συνολικό και ολοκληρωμένο σχεδιασμό και έχουν στόχους τη μείωση της απομόνωσης του ορεινού χώρου, τη μείωση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων, τη στήριξη της ανάπτυξης στις λιγότερο αναπτυγμένες περιοχές, την ανάδειξη και αξιοποίηση των πλεονεκτημάτων των περιοχών αυτών και τη δημιουργία βιώσιμων συνθηκών για τους τοπικούς πληθυσμούς.

Ολόκληρη η περιοχή μελέτης είναι ενταγμένη στις περιοχές Εφαρμογής Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων Ανάπτυξης του Αγροτικού Χώρου, τα οποία χρηματοδοτούνται από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα "Αγροτική Ανάπτυξη και Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου" του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και από το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα της Ηπείρου.

B.7.4. Αγροτουρισμός

Ο αγροτουρισμός είναι μια μορφή τουρισμού που παρέχει στον επισκέπτη την ευκαιρία να κάνει τις διακοπές του σ' ένα ήσυχο περιβάλλον, κοντά στη φύση και κοντά στους απλούς ανθρώπους του χωριού που είναι ακόμα δεμένοι με τη γη και την παράδοση. Μπορεί να γνωρίσει από κοντά τα ήθη και τα έθιμα της ελληνικής υπαίθρου. Κυρίως όμως μπορεί να χαρεί τη ζεστή ανθρώπινη 'φιλοξενία' και την αυθόρμητη καλοσυνάτη συμπεριφορά τους.

Ο αγροτουρισμός αναπτύσσεται με ταχύ θα λέγαμε ρυθμό στη χώρα μας αλλά και στις άλλες Ευρωπαϊκές χώρες. Αυτό είναι αποτέλεσμα τόσο της πολιτικής στον τομέα του Τουρισμού που ακολουθεί η Ε.Ε και τα κράτη μέλη της, όσο και στην προτίμηση των ανθρώπων να κάνουν τις διακοπές τους στην ύπαιθρο.

Οι στόχοι του προγράμματος αγροτουρισμού είναι:

- Η συμπλήρωση και βελτίωση του γεωργικού εισοδήματος.
- Η βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας του αγροτικού πληθυσμού.
- Η συγκράτηση του αγροτικού πληθυσμού στον τόπο της διαμονής του.
- Η βελτίωση και διάθεση των τοπικών γεωργικών και βιοτεχνικών προϊόντων.
- Η προστασία του περιβάλλοντος.
- Η διατήρηση, η προβολή και η αξιοποίηση της αρχιτεκτονικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.

Η ανάπτυξη του αγροτουρισμού όλο και περισσότερη ζήτηση φαίνεται να έχει στην αγορά του εξωτερικού και του εσωτερικού. Οι επενδύσεις που έγιναν μέχρι σήμερα αφορούσαν νέοι ξενώνες που παρέχουν υψηλή ποιότητα υπηρεσιών αλλά και συνδυάζουν γεωργική ή ζωική παραγωγή.

Αναλυτικά για το Πωγώνι τα έργα που ολοκληρώθηκαν στο πρόγραμμα LeaderI και Leader2 στα πλαίσια του αγροτουρισμού και αυτά που είναι ενταγμένα στο πρόγραμμα Leader+ αναφέρονται στους παρακάτω πίνακες:

Πίνακας B.7.4.1. Ολοκληρωμένα έργα του προγράμματος LeaderI στο Πωγώνι 1992-1996

ΕΠΕΝΔΥΤΗΣ/ ΤΕΛΙΚΟΣ ΑΠΟΔΕΚΤΗΣ	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ
Δημοτική Επιχείρηση Ανάπτυξης Δελβινακίου	Τουριστικά καταλύματα στο Δελβινάκι	Δελβινάκι
Κοινότητα Πωγωνιανής	Αξιοποίηση-Ανάδειξη φαραγγιού Κουβαρά	Πωγωνιανή
Κοινοτική Επιχ/ση Τουριστικής&Πολιτιστικής Ανάπτυξης Δολού	Μετατροπή παραδοσιακού κτιρίου σε τουριστικά καταλύματα και πολιτιστικές δραστηριότητες στο Δολό	Δολό

	Πωγωνίου	
Κωσταράς Χριστόφορος	Τουριστικά καταλύματα στο Δολό Πωγωνίου	Δολό
Δημοτική Επιχείρηση Ανάπτυξης Δελβινακίου	Εκθεσιακό Κέντρο-Κέντρο Πληροφόρησης στο Δελβινάκι	Δελβινάκι
Δημοτική Επιχείρηση Ανάπτυξης Δελβινακίου	Ανάδειξη αισθητικού δάσους Αγίου Ιωάννη στο Δελβινάκι	Δελβινάκι
Φιλεκπαιδευτικός-Λαογραφικός-Πολιτιστικός Σύλλογος	Λαογραφικό Μουσείο Πωγωνιανής	Πωγωνιανή
Αδελφότητα Στρατίνιστας 'ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ'	Αποπεράτωση και εξοπλισμός Λαογραφικού Μουσείου Στρατίνιστας Πωγωνίου	Στρατίνιστα
Κοινότητα Ωραιοκάστρου	Επισκευή παλιού Νερόμυλου στο Ωραιόκαστρο Πωγωνίου και λειτουργία του ως νεροτριβή	Ωραιόκαστρο
Αδελφότητα Καστανιανής 'ΑΓΙΑ ΤΡΙΑΣ'	Αποπεράτωση και εξοπλισμός Μουσείου Φυσικής Ιστορίας στην Καστανή Πωγωνίου	Καστανή
Σχίζας Δημήτριος	Τουριστικά καταλύματα στο Ωραιόκαστρο Πωγωνίου	Ωραιόκαστρο

Πηγή: Αναπτυξιακή Εταιρεία Ήπειρος Α.Ε

Πίνακας Β.7.4.2. Ολοκληρωμένα έργα του προγράμματος LeaderII στο Πωγώνι 1997-2001

ΔΡΑΣΗ	ΕΠΕΝΔΥΤΗΣ/ ΤΕΛΙΚΟΣ ΑΠΟΔΕΚΤΗΣ	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ
Διατήρηση και βελτίωση του περιβάλλοντος και του περιβάλλοντος χώρου	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΛΑΒΔΑΝΗΣ	ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ Ι.Μ. ΚΟΙΜΗΣΕΩΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ (ΜΑΚΡΥΑΛΕΞΗ)	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΛΑΒΔΑΝΗΣ
Αξιοποίηση επιτόπου και εμπορία της γεωργικής & δασοκομικής παραγωγής και εκείνης της τοπικής αλιείας	ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΔΗΜΟΥ ΑΝΩ ΠΩΓΩΝΙΟΥ	ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ – ΑΝΑΣΤΗΛΩΣΗ ΝΕΡΟΜΥΛΩΝ ΚΑΙ ΝΕΡΟΤΡΙΒΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΑΝΩ ΠΩΓΩΝΙΟΥ, Δ.Δ ΠΑΛΑΙΟΠΥΡΓΟΥ & Δ.Δ ΩΡΑΙΟΚΑΣΤΡΟΥ
Διατήρηση και βελτίωση του περιβάλλοντος και του περιβάλλοντος χώρου	ΔΗΜΟΣ ΑΝΩ ΠΩΓΩΝΙΟΥ	ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΕΤΡΙΝΟΥ ΓΕΦΥΡΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΑΝΩ ΠΩΓΩΝΙΟΥ, Δ.Δ ΠΑΛΑΙΟΠΥΡΓΟΥ
Διατήρηση και βελτίωση του περιβάλλοντος και του περιβάλλοντος χώρου	ΔΗΜΟΣ ΔΕΛΒΙΝΑΚΙΟΥ	ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ – ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ	ΔΗΜΟΙ ΑΝΩ ΠΩΓΩΝΙΟΥ –

		ΠΡΟΙΟΝΤΟΣ ΠΩΓΩΝΙΟΥ	ΔΕΛΒΙΝΑΚΙΟΥ, ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ ΛΑΒΔΑΝΗΣ - ΠΩΓΩΝΙΑΝΗΣ
Διατήρηση και βελτίωση του περιβάλλοντος και του περιβάλλοντος χώρου	ΔΗΜΟΣ ΔΕΛΒΙΝΑΚΙΟΥ	ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΤΙΡΙΟΥ ΠΑΡΘΕΝΑΓΩΓΕΙΟΥ & ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ ΣΕ ΜΟΥΣΕΙΟ & ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ	ΔΗΜΟΣ ΔΕΛΒΙΝΑΚΙΟΥ, Δ.Δ ΒΗΣΣΑΝΗΣ
Διατήρηση και βελτίωση του περιβάλλοντος και του περιβάλλοντος χώρου	ΔΗΜΟΣ ΔΕΛΒΙΝΑΚΙΟΥ	ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΥ ΚΤΙΡΙΟΥ ΑΡΡΕΝΑΓΩΓΕΙΟΥ - ΠΑΡΘΕΝΑΓΩΓΕΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΔΕΛΒΙΝΑΚΙΟΥ, Δ.Δ ΔΕΛΒΙΝΑΚΙΟΥ

Πηγή: Αναπτυξιακή Εταιρεία Ήπειρος Α.Ε

Πίνακας Β.7.4.3. Ενταγμένα έργα στο πρόγραμμα Leader+ στην Επαρχία Πωγωνίου 2002-2008

ΕΠΕΝΔΥΤΗΣ/ ΤΕΛΙΚΟΣ ΑΠΟΔΕΚΤΗΣ	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ
ΔΗΜΟΣ ΑΝΩ ΠΩΓΩΝΙΟΥ	ΣΥΝΔΕΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΘΕΣΕΩΝ ΕΙΔΙΚΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ ΕΥΡΥΤΕΡΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ NATURA 2000 Δ. ΑΝΩ ΠΩΓΩΝΙΟΥ - ΚΟΙΝ. ΠΩΓΩΝΙΑΝΗΣ	Δήμου Άνω Πωγωνίου- Κοινότητας Πωγωνιανής

Πηγή: Αναπτυξιακή Εταιρεία Ήπειρος Α.Ε

Όπως παρατηρούμε από τους παραπάνω πίνακες τα περισσότερα έργα που αφορούν το αναπτυξιακό πρόγραμμα Leader στην περιοχή μελέτης είναι ενταγμένα στα Leader I και II, ενώ στο Leader+ μόνο ένα έργο υπάρχει σε πορεία εφαρμογής. Ακόμη τα έργα που έχουν πραγματοποιηθεί αφορούν την πλειονότητα των τουριστικών καταλυμάτων της περιοχής και ανάπλαση μερικών αξιοθέατων. Συγκεκριμένα τα έργα χαρακτηρίζονται ελλιπή σε σχέση με τους στόχους του προγράμματος Leader στη βάση του αγροτουρισμού. Δεν υπάρχουν ουσιαστικά έργα τα οποία θα βοηθήσουν την επαρχία Πωγωνίου στην οικονομική της ανάπτυξη και την συγκράτηση του ανθρώπινου δυναμικού της.

Β.8. Πολιτιστικοί πόροι

Πλούσια η πολιτιστική κληρονομιά του Πωγωνίου. Αρκετός ο αριθμός των συλλόγων και των αδελφοτήτων της περιοχής με πλούσια δράση. Εκδηλώσεις οργανώνονται στην περιοχή κυρίως το καλοκαίρι και λιγότερο τις άλλες εποχές. Επίσης ιδρύθηκε φέτος το καλοκαίρι Κέντρο Μελετών με σκοπούς την επιστημονική έρευνα και μελέτη της Ιστορίας και τον Πολιτισμού του Πωγωνίου, με προσωρινή

έδρα τα Ιωάννινα. Προικοδοτήθηκε και διαθέτει είκοσι χιλιάδες τόμους βιβλίων, πλουσιότατο αρχείο πολύτιμων εγγράφων και αναγνωστήριο. *Ακόμη* πρέπει να αναφέρουμε και την Ομοσπονδία Αδελφοτήτων και Ενώσεων της Επαρχίας Πωγωνίου Ηπείρου με έδρα την Αθήνα και με πλούσια δράση καθώς και την Φιλική Εταιρεία Πωγωνησίων.

Υπάρχουν αρκετοί σύλλογοι και αδελφότητες των οποίων οι έδρες είναι κυρίως στα Ιωάννινα. Στους φορείς αυτούς καταλογίζεται και εκδοτική δραστηριότητα. Το κυριότερο χαρακτηριστικό όσον αναφορά την πολιτιστική ταυτότητα της περιοχής είναι οι εκδηλώσεις με την μορφή πανηγυριού με σκοπό το αντάμωμα των Πωγωνισίων και την προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς. Οι εκδηλώσεις αυτές συνήθως περιλαμβάνουν: χοροεσπερίδες, εκθέσεις ζωγραφικής, φωτογραφιών, παραδοσιακών φορεσιών, Δελβινακιώτικων υφαντών, ταπήτων, χειροτεχνημάτων, παλαιών αντικειμένων καθημερινής ζωής, βιβλίων, πρατήρια χειροτεχνημάτων και ειδών λαϊκής τέχνης. Τα καλοκαίρι γίνεται ο γύρος της παράδοσης δηλαδή νέοι με τοπικές ενδυμασίες πηγαίνουν στα χωριά που πανηγυρίζουν και γλεντούνε. Οργανώνονται κτηνοτροφικές βραδιές με βραβεύσεις κτηνοτρόφων (καλύτερα κριάρια, τράγοι, τσοπανόσκυλα, άλογα), προσφορά κρέατος και κτηνοτροφικών προϊόντων και γλέντια. Στην περιοχή επίσης γίνονται και οι γνωστές γιορτές τσίπουρου στη Στρατίνιστα και στο Δελβινάκι. Επίσης αρκετά είναι τα περιοδικά και οι εφημερίδες που εκδίδονται από συλλόγους και αδελφότητες της περιοχής.

B.8.1. Εκδηλώσεις στην Επαρχία Πωγωνίου

- Εκδηλώσεις στην Αγ. Μαρίνα
17 Ιουλίου: Πανηγύρι παραδοσιακό
- Εκδηλώσεις στον Αγ. Κοσμά
1η Κυριακή Πανηγύρι παραδοσιακό
- Εκδηλώσεις στο Αργυροχώρι
Γιορτή Ζωοδόχου Πηγής: Πανηγύρι παραδοσιακό
- Εκδηλώσεις στο Βασιλικό
24 Αυγούστου: Γιορτή Αγίου Κοσμά του Αιτωλού, πανηγύρι παραδοσιακό
- Εκδηλώσεις στη Βήσσανη
15 Αυγούστου: Γιορτή Κοίμησης Θεοτόκου, πανηγύρι παραδοσιακό
- Εκδηλώσεις στο Δελβινάκι
Απόκριες: Αποκριάτικες Εκδηλώσεις Μουσική Εκδήλωση
2 Μαΐου: Πανηγύρι παραδοσιακό
26 Ιουλίου: Γιορτή Αγίας Παρασκευής, πανηγύρι παραδοσιακό - Αθλητικές Εκδηλώσεις
Νοέμβριος Γιορτή Τσίπουρου
- Εκδηλώσεις στη Δημόκορη
1ο δεκαήμερο Αυγούστου: Πανηγύρι παραδοσιακό
- Εκδηλώσεις στο Δολό
9 Μαΐου: Πανηγύρι παραδοσιακό
Αύγουστος: Πολιτιστικές Εκδηλώσεις
- Εκδηλώσεις στους Δρυμάδες
20 Ιουλίου: Γιορτή Προφήτη Ηλία, πανηγύρι παραδοσιακό
- Εκδηλώσεις στον Κακόλακκο

- 15 Αυγούστου: Γιορτή Κοίμησης Θεοτόκου, πανηγύρι παραδοσιακό
- Εκδηλώσεις στην Καστανή
- 15 Αυγούστου: Γιορτή Κοίμησης Θεοτόκου, πανηγύρι παραδοσιακό
- Εκδηλώσεις στην Κάτω Μερόπη
- 29 Αυγούστου: Πανηγύρι παραδοσιακό
- Εκδηλώσεις στο Κεράσοβο
- 18 και 19 Αυγούστου: Πανηγύρι παραδοσιακό
- Καλοκαίρι: Πολιτιστικές Εκδηλώσεις
- Εκδηλώσεις στο Κεφαλόβρυσο
- 21 Μαΐου: Γιορτή Αγίου Κωνσταντίνου και Αγίας Ελένης, πανηγύρι παραδοσιακό
- 20 Ιουλίου: Γιορτή Προφήτη Ηλία, πανηγύρι παραδοσιακό
- Εκδηλώσεις στο Κρυονέρι
- 26 Ιουλίου: Γιορτή Αγίας Παρασκευής, πανηγύρι παραδοσιακό
- Εκδηλώσεις στα Κτίσματα
- 15 Αυγούστου: Γιορτή Κοίμησης Θεοτόκου, πανηγύρι παραδοσιακό
- Εκδηλώσεις στη Λάβδανη
- Γιορτή Αγ. Τριάδος: Πανηγύρι παραδοσιακό
- 15 Αυγούστου: Γιορτή Κοίμησης Θεοτόκου, πανηγύρι παραδοσιακό στο Βρίστοβο
- Εκδηλώσεις στην Κάτω Λάβδανη
- 24 Αυγούστου: Γιορτή Αγίου Κοσμά του Αιτωλού, πανηγύρι παραδοσιακό
- 8 Σεπτεμβρίου: Πανηγύρι παραδοσιακό
- Εκδηλώσεις στη Λίμνη
- 25 Απριλίου: Πανηγύρι παραδοσιακό
- 26 Ιουλίου: Γιορτή Αγίας Παρασκευής, πανηγύρι παραδοσιακό
- Εκδηλώσεις στο Μαυρόπουλο
- 15 Αυγούστου: Γιορτή Κοίμησης Θεοτόκου, πανηγύρι παραδοσιακό
- Εκδηλώσεις στη Μερόπη
- 15 Αυγούστου: Γιορτή Κοίμησης Θεοτόκου, πανηγύρι παραδοσιακό
- Εκδηλώσεις στο Ορεινό
- Μετά τις 15 Αυγούστου: Πανηγύρι παραδοσιακό
- Εκδηλώσεις στον Παλαιόπυργο
- 15 Αυγούστου: Γιορτή Κοίμησης Θεοτόκου, πανηγύρι παραδοσιακό
- Εκδηλώσεις στο Περιστέρι
- 15 ως 20 Αυγούστου: Πανηγύρι παραδοσιακό
- Γιορτή Αγ. Τριάδος: Πανηγύρι παραδοσιακό
- Εκδηλώσεις στους Ποντικάτες
- 15 Αυγούστου: Γιορτή Κοίμησης Θεοτόκου, πανηγύρι παραδοσιακό
- Νοέμβριος: Γιορτή Τσίπουρου
- Εκδηλώσεις στην Πωγωνιανή
- 20 Μαΐου: Πανηγύρι παραδοσιακό
- 17 Αυγούστου: Πανηγύρι παραδοσιακό
- Αύγουστος: Πολιτιστικές Εκδηλώσεις
- Εκδηλώσεις στη Ρουσιά
- 23 Απριλίου: Πανηγύρι παραδοσιακό
- 26 Ιουλίου: Γιορτή Αγίας Παρασκευής, πανηγύρι παραδοσιακό
- Εκδηλώσεις στο Σταυροσκιάδι
- 26 Ιουλίου: Γιορτή Αγίας Παρασκευής, πανηγύρι παραδοσιακό

- Εκδηλώσεις στη Στρατίνιστα
Αύγουστος: Πολιτιστικές Εκδηλώσεις
Μετά τις 15 Αυγούστου: Γιορτή Κοίμησης Θεοτόκου, πανηγύρι παραδοσιακό
Νοέμβριος Γιορτή Τσίπουρου
- Εκδηλώσεις στο Τεριάχι
20 Ιουλίου: Γιορτή Προφήτη Ηλία, πανηγύρι παραδοσιακό
- Εκδηλώσεις στο Φαράγγι
26 Ιουλίου: Γιορτή Αγίας Παρασκευής, πανηγύρι παραδοσιακό
- Εκδηλώσεις στη Χαραυγή
20 Ιουλίου: Γιορτή Προφήτη Ηλία, πανηγύρι παραδοσιακό
- Εκδηλώσεις στο Ωραιόκαστρο
8 Σεπτεμβρίου: Πανηγύρι παραδοσιακό

B.8.2. Πολυφωνικό τραγούδι

Ιδιαίτερη μνεία πρέπει να γίνει για το πολυφωνικό τραγούδι. Το είδος αυτό απαντάται αποκλειστικά στην περιοχή του Πωγωνίου και από τις δύο πλευρές των συνόρων. Αποτελεί δε μουσικό φαινόμενο μοναδικό στην καθολική ελληνική παράδοση. Αλλά και σε σχέση με την δυτική πολυφωνία, διακρίνεται από μια δομή πρωτότυπη και αυθεντική. Η απόδοση των τραγουδιών αυτών γίνεται από ομάδα τραγουδιστών που πρέπει να περιλαμβάνει τουλάχιστον 4 άτομα. Ο συνηθέστερος αριθμός είναι 5, αλλά μπορεί να φτάνει και 6,7 ή ακόμη και 10 τραγουδιστές –ανάλογα με τους ισοκράτες.

Η τοποθέτηση των τραγουδιστών μέσα στο σύνολο αλλά και το φύλλο τους ακόμη ορίζεται από μίαν αυστηρή ιεραρχία που βρίσκεται σε σχέση με τον ρόλο και την τεχνική του καθένα μέσα στην ομάδα. Το ποιητικό περιεχόμενο των τραγουδιών παρουσιάζεται σε στενή σχέση με τον φυσικό, ιστορικό και κοινωνικό χώρο της περιοχής: παλαιότατα τραγούδια του ακριτικού κύκλου και μεσαιωνικές μπαλάντες (παραλογές), ιστορικές διηγήσεις του αγώνα κατά των Τούρκων, αλλά και τραγούδια του γάμου, της ξενιτιάς, αποκριάτικα κ.ά. (που καλύπτουν τον κύκλο της ζωής και τον κύκλο του χρόνου). Όσον αφορά στην καταγωγή αυτής της πολυφωνικής φόρμας, παρόλο που η έρευνα δεν έχει καταλήξει ακόμη σε βέβαια συμπεράσματα όλες οι ενδείξεις πείθουν ότι ανάγεται σε πολύ παλιές (ίσως ακόμη και προελληνικές) εποχές.

B.8.3. Μουσεία

Αρκετά είναι τα λαογραφικά μουσεία που υπάρχουν στην περιοχή μελέτης. Τα εκθέματα των μουσείων είναι αντιπροσωπευτικά της ζωής της περιοχής. Αυτά παραθέτονται παρακάτω.

- Λαογραφικό μουσείο Πωγωνιανής. Υπάρχει πλούσιο υλικό από την περιοχή. Το μουσείο αυτό έχει αντικείμενα αντιπροσωπευτικά όπως στολές Πωγωνήσιες, Δεροπολίτικες, ζώνες, μαλιώτες, γιλέκα και όλα τα στολίδια, πολλά αντικείμενα από ξύλο σκαλιστά, ταβάνια, κασέλες, αδράχτια, σειρά από οικιακά σκεύη και είδη οικιακής χρήσης. Επίσης υπάρχουν πολλά είδη από την ποιμενική και αγροτική ζωή της περιοχής καθώς και πολλά φερτά είδη από τον ξενιτεμό των Πωγωνήσιων. Τα εκθέματα αναφέρονται στα τέλη του 19ου και στις αρχές του 20ου αιώνα. Ο επισκέπτης χρειάζεται 15 λεπτά για να δει το χώρο του Μουσείου αφού συνεννοηθεί με το Κοινοτικό Γραφείο.

- Λαογραφικό μουσείο Μαυρόπουλου. Στο μουσειακό χώρο εκτίθενται εργαλεία από τις παραγωγικές δραστηριότητες της γεωργίας και της κτηνοτροφίας, είδη οικιακής χρήσης και παραδοσιακές φορεσιές. Τα εκθέματα αναφέρονται στις αρχές του 20ου αιώνα.
- Λαογραφική συλλογή Στρατινίστας. Τα εκθέματα αναφέρονται στο χρονικό διάστημα των τελευταίων εκατό ετών περίπου. Η συλλογή περιλαμβάνει οικιακά σκεύη, γεωργικά εργαλεία, παραδοσιακές ενδυμασίες και κοσμήματα. Οι ενδυμασίες προέρχονται από το σύνολο του ιστορικού χώρου της Ηπείρου.
- Μουσείο Φυσικής Ιστορίας στο Μαυρόπουλο. Είναι ίσως το μοναδικό Επαρχιακό Μουσείο Φυσικής Ιστορίας. Στο μουσειακό χώρο εκτίθενται βαλσαμωμένα πτηνά, ερπετά, αλεπούδες, λύκοι, κουνάβια, ενυδρίδες. Σε μικρό χώρο του μουσείου εκτίθενται και διάφορα άλλα λαογραφικά εκθέματα. Ο επισκέπτης χρειάζεται 30 λεπτά για να δει το χώρο του Μουσείου αφού συνεννοηθεί με το Κοινοτικό Γραφείο. Το 1968, ξεκίνησε ως σχολική συλλογή. Το 1975, η συλλογή περιήλθε στην Κοινότητα.
- Δημοτική Πινακοθήκη Δελβινακίου. Στο μουσειακό χώρο εκτίθενται 20 πίνακες του Γεωργίου Δουρδούρη και φωτογραφίες ευεργετών και δωρητών (Ηρακλής Βασιλειάδης, Μητροπολίτης Χρυσόστομος Κοτσώνης, Δάλλα Μαρία). Επίσης, στεγάζει δανειστική βιβλιοθήκη.
- Μουσείο Αθηναγόρα στο Βασιλικό. Είναι ένα δωμάτιο του σπιτιού όπου έζησε τα πρώτα του χρόνια ο Πατριάρχης Κωνσταντινούπολης Αθηναγόρας και όπου υπάρχουν μια σειρά από αντικείμενα που συνδέθηκαν με τη ζωή του. Το σπίτι ανήκει στους κληρονόμους του. Το καλοκαίρι λειτουργεί όλες τις μέρες ενώ το χειμώνα μόνο Σαββατοκύριακα.

B.8.4. Υπηρεσίες πολιτισμού

Οι υπηρεσίες πολιτισμού ανά Ο.Τ.Α στην επαρχία Πωγωνίου συγκεντρωτικά φαίνονται στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας B.8.4.1. Οι υπηρεσίες πολιτισμού ανά Ο.Τ.Α στην επαρχία Πωγωνίου

Ο.Τ.Α.	Δ.Δ.	Θέατρα	Κιν/φοι	Πολιτ. Κέντρα	Πνευμ. Κέντρα	Βιβλ/κη	Μουσείο
Δήμος Άνω Πωγωνίου	9	0	0	1	3	1	1
Δ. Δελβινακίου	17	0	0	5	1	5	3
Κ. Λάβδανης	2	0	0	0	1	0	0
Κ. Πωγωνιανής	4	0	0	0	0	1	1
Σύνολο	32	0	0	6	5	7	5

Πηγή: Χωροταξικό Ν. Ιωαννίνων

Η έλλειψη πόρων, στέγης πολλών πολιτιστικών συλλόγων και έμψυχου υλικού είναι τα σπουδαιότερα προβλήματα για την παραπέρα πολιτιστική ανάπτυξη του Πωγωνίου.

Γ. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

Από την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης που έχει προηγηθεί και από τη σκιαγράφηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος της επαρχίας Πωγωνίου, διαπιστώνεται για την περιοχή μελέτης, σε καθένα από τα υποσυστήματα που τέθηκαν παραπάνω τα εξής:

- Πληθυσμός: Ο πληθυσμός της περιοχής μελέτης μειώνεται ανησυχητικά με παράλληλη γήρανσή του. Ακόμη ο πληθυσμός είναι χαμηλού μορφωτικού επιπέδου.
- Οικονομία : Η περιοχή μελέτης τείνει έντονα προς μια οικονομία του πρωτογενούς τομέα με κυρίαρχη δραστηριότητα την κτηνοτροφία, ενώ διαφαίνεται μια ανάπτυξη του τριτογενούς τομέα λόγω του τουρισμού που ενδυναμώνεται με ευρωπαϊκά προγράμματα και των υπηρεσιών. Ελλιπής λειτουργική διασύνδεση των παραγωγικών δραστηριοτήτων μεταξύ τους.
- Εργατικό Δυναμικό-Απασχόληση : Το ποσοστό του μη οικονομικά ενεργού πληθυσμού είναι διπλάσιο από του οικονομικά ενεργού. Το φαινόμενο αυτό το δυναμώνει κυρίως ο γυναικείος πληθυσμός.
- Πρωτογενής τομέας: Παραδοσιακός τρόπος δραστηριοποίησης των αγροτών και άρνηση στις καινοτομίες. Ο πληθυσμός που απασχολείται στον πρωτογενή τομέα παραγωγής μειώνεται. Χαρακτηριστικά του είναι το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο των αγροτών και η γηράσκουσα ηλικιακή διάρθρωση του. Επίσης παρατηρούνται προβλήματα διαδοχής στις αγροτικές εκμεταλλεύσεις.
- Δευτερογενής τομέας: Μικρό μέγεθος μεταποιητικών μονάδων οικογενειακού κυρίως χαρακτήρα με χαμηλό επίπεδο οργάνωσης. Έντονο ανταγωνιστικό περιβάλλον από άλλες περιοχές του Νομού. Δυσκολίες στην επανειδίκευση του εργατικού δυναμικού σε νέες τεχνολογίες και νέους κλάδους. Εμμονή στην παραδοσιακότητα.
- Τριτογενής τομέας: Κατάργηση ή υπο-λειτουργία σχολικών υποδομών λόγω πληθυσμιακής συρρίκνωσης. Ελλιπής συγκοινωνιακή κάλυψη. Εμπορία κυρίως κρέατος και γάλακτος. Έλλειψη τουριστικής υποδομής σε συγκεκριμένες τουριστικές περιοχές του ορεινού χώρου, σε αντίθεση με άλλες που υπερ-αναπτύσσονται (Ζαγόρια και Κόνιτσα)
- Υποδομές: Ελλιπές οδικό δίκτυο το οποίο συντείνει στην απομόνωση της περιοχής μελέτης. Προβλήματα με το δίκτυο ηλεκτροδότησης.
- Φυσικό Περιβάλλον: Μεγάλος αριθμός περιοχών φυσικού πλούτου-άγριας ζωής-βιοποικιλότητας και τοπίων φυσικού κάλλους. Σημαντικό υδατικό δυναμικό και προϋποθέσεις αξιοποίησής του.

Δ. ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΑ ΣΕΝΑΡΙΑ

Δ.1. Μεθοδολογικές Παρατηρήσεις

Η δυναμική των τομέων της οικονομίας, οι σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ αυτών των τομέων και οι παραδοχές σχετικά με την πληθυσμιακή εξέλιξη, αποτελούν, σε γενικό επίπεδο, το πλαίσιο για τη συγκρότηση ενός μηχανισμού σεναρίων - επιλογών χωρικής ανάπτυξης, με τη βοήθεια των οποίων μπορεί να σκιαγραφηθεί η αναμενόμενη και η επιθυμητή εικόνα της περιοχής.

Φυσικά, η ανάπτυξη αυτών των σεναρίων, θα καταλήξει σε ένα μεγάλο αριθμό λογικών αλλά όχι πραγματικά αναμενόμενων, εξελίξεων. Το αποτέλεσμα είναι μια προσέγγιση τυπική, η οποία για να καταστεί χρήσιμη, απαιτεί αποκλεισμούς και κατατάξεις. Παράλληλα, είναι προφανές, ότι όσο περισσότεροι παράγοντες, από αυτούς που επιδρούν στην ανάπτυξη του χώρου, συμπεριλαμβάνονται στους συνδυασμούς, τόσο δυσχερέστερος γίνεται ο έλεγχος αυτών των παραμέτρων.

Θα πρέπει να υιοθετηθεί μια περισσότερο ευέλικτη προσέγγιση, που να αξιοποιεί την εμπειρία και γνώση που αποκομίστηκε από την ανάλυση των δεδομένων της περιοχής. Τα σεναρία που ακολουθούν αναπτύσσονται στη βάση ευρύτερων παραδοχών για την εξέλιξη διαφορετικών ομάδων συγγενών παραμέτρων, εξέλιξη που μπορεί να οδηγήσει στην πρόβλεψη συγκεκριμένων κάθε φορά αποτελεσμάτων.

Δ.2.1. Ανάπτυξη Πρωτογενούς Τομέα –Σενάριο (1)

Η ανάπτυξη της περιοχής μελέτης μπορεί να στηριχθεί στην ανάπτυξη του αγροτικού τομέα αλλά και στην εμπορική άνθηση που αυτή θα επιφέρει σε συνδυασμό με την αποπεράτωση του οδικού έργου που θα συνδέει το Καλπάκι με το υπό κατασκευή τελωνείο στον οικισμό Δρυμάδες.

Επιδιώκεται λοιπόν η αύξηση του αγροτικού εισοδήματος. Η επίτευξη του στόχου αυτού προϋποθέτει αύξηση της παραγωγικότητας η οποία, με τη σειρά της, συνεπάγεται βελτιωμένη ανταγωνιστικότητα των σχετικών προϊόντων. Πιο συγκεκριμένα, για να επιτευχθεί ο παρών στόχος ορισμένες προϋποθέσεις που πρέπει να εκπληρωθούν είναι, μεταξύ άλλων, η εισαγωγή νέων καλλιεργειών, η χρησιμοποίηση σε όσο το δυνατόν ευρύτερη κλίμακα νέου τεχνολογικού εξοπλισμού, η αύξηση των αρδευόμενων εκτάσεων, η επέκταση της μεταποίησης των αγροτικών προϊόντων, η βελτίωση των συνθηκών εμπορίας και η κατά των δυνατών απόκτηση εξαγωγικού προσανατολισμού.

Παράλληλος στόχος είναι η αύξηση του προϊόντος του πρωτογενούς τομέα, που προέρχεται από την κτηνοτροφία. Πρωταρχικής σημασίας για την ανάπτυξη, και κυρίως για την αύξηση της απόδοσης της κτηνοτροφίας στην περιοχή, είναι η σύνταξη και υλοποίηση σχεδίων βελτίωσης και διαχείρισης των βοσκοτόπων. Αύξηση στην απόδοση της κτηνοτροφικής δραστηριότητας θα επιφέρει, μεταξύ άλλων, και η αλλαγή του τρόπου εκτροφής των αιγοπροβάτων, από ποιμενικό σε ημισταβλισμένο. Επίσης, η βιολογική κτηνοτροφία παρουσιάζει προοπτικές ανάπτυξης, δεδομένου μάλιστα ότι ενισχύεται οικονομικά από το Υπουργείο

Γεωργίας. Η στροφή προς νέα, πρότυπα προϊόντα θα διευρύνει τις σημερινές διεξόδους διάθεσης των προϊόντων και θα συμβάλλει στην κατάκτηση νέων αγορών.

Το προϊόν του πρωτογενούς τομέα θα πρέπει επίσης να αυξηθεί, μέσα από την παραγωγική αξιοποίηση του δασικού πλούτου της περιοχής. Γι αυτό το σκοπό, θα απαιτηθεί η αξιοποίηση των κινήτρων για ορθολογική εκμετάλλευση του δασικού πλούτου, παράλληλα με την προστασία του. Τα κίνητρα αυτά παρέχονται από το Υπουργείο Γεωργίας.

Σημαντικός παράγοντας που πρέπει να ληφθεί υπόψη για την επιτυχία της συγκεκριμένης στρατηγικής κατεύθυνσης είναι η ισχύουσα Κοινοτική και Εθνική Πολιτική που δίνει προτεραιότητα στην ανάπτυξη των ορεινών περιοχών και που αλλάζει πλέον το οικονομικό και κοινωνικό πλαίσιο οργάνωσης της αγροτικής παραγωγής. Κατά συνέπεια οι μακροπρόθεσμες επιδιώξεις της πολιτικής όλων (κράτος, παραγωγοί, έμποροι, εξαγωγείς, βιομήχανοι, μεταποιητές κ.λ.π.) είναι η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των γεωργικών προϊόντων που θα πραγματοποιηθεί με αύξηση της παραγωγικότητας, μείωση του κόστους παραγωγής, βελτίωση της ποιότητας, εκσυγχρονισμό της οργάνωσης, των μεθόδων κ.λ.π. είτε της εκμετάλλευσης, είτε της εμπορικής και μεταποιητικής επιχείρησης.

Εναλλακτικά, όλα τα παραπάνω μπορεί να έχουν και ως αποτέλεσμα την δημιουργία συμπληρωματικού εισοδήματος από παράλληλες δραστηριότητες στους κατοίκους των περιοχών αυτών που απασχολούνται κυρίως με τα αγροτικά. Κατά συνέπεια σκόπιμη είναι και η ενίσχυση του αγροτουρισμού (κατασκευή καταλυμάτων), της μεταποίησης που είναι δυνατό να γίνει σε αυτό το επίπεδο, της οικοτεχνίας – χειροτεχνίας κ.λ.π.

Δ.2.2. Ανάπτυξη του Τριτογενούς Τομέα (Τουρισμός) - Σενάριο (2)

Ο ορεινός όγκος μπορεί να δημιουργεί συνθήκες απομόνωσης για την περιοχή, όμως παράλληλα προσφέρει απaráμιλλο φυσικό κάλλος το οποίο είναι εκμεταλλεύσιμο για τουρισμό και ψυχαγωγία. Συγκεκριμένα, αναφέρεται η ύπαρξη τόπων ιδιαίτερου φυσικού κάλλους (Φαράγγι Δολού, Χαράδρα ποταμού Γόρμου, Λίμνη Τζαραβίνα), παραδοσιακών οικισμών όπως το Δολό και άλλων πέντε που εξετάζονται προς ένταξη, μεγάλος αριθμός περιοχών φυσικού πλούτου, άγρια ζωή, βιο-ποικιλότητας, περιοχές υπό καθεστώς προστασίας και γενικά ενός ορεινού περιβάλλοντος πραγματικά σπάνιας ομορφιάς. Επιπροσθέτως υπάρχει μεγάλος πλούτος αρχαιοτήτων και μνημείων του νεώτερου, πιο πρόσφατου, πολιτιστικού παρελθόντος (Μοναστήρια, Εξωκλήσια).

Η ενδεικνυόμενη στρατηγική προτείνει ότι πρέπει να επικεντρωθούμε στον τουρισμό, αφού υπάρχουν σε αφθονία όλοι οι απαραίτητοι πόροι για μια ολοκληρωμένη τουριστική ανάπτυξη της επαρχίας. Επίσης οι τοποθεσίες ευνοούν όχι μόνο τη θερινή διαμονή αλλά παρουσιάζουν συγκριτικό πλεονέκτημα για την ανάπτυξη της αντίστοιχης χειμερινής δραστηριότητας. Θα μπορούσαμε δηλαδή να εκμεταλλευτούμε τις δυνατότητες που προσφέρει για διαμονή ,πεζοπορία και

περιήγηση στα αξιοθέατα.

Οι μορφές τουρισμού που θα μπορούσαν να αναπτυχθούν και είναι συμβατές με τη φυσιογνωμία και το χαρακτήρα της περιοχής, είναι οι ήπιες: φυσιολατρικός, ορειβατικός, οργανωμένος κληρονομικός τουρισμός και αγροτουρισμός. Η ανάπτυξη του αγροτουρισμού, σε συνδυασμό με την ανάπτυξη της γεωργικής δραστηριότητας, θα συμβάλλει στην αύξηση των γεωργικών εισοδημάτων.

Αν θέλουμε λοιπόν να δώσουμε έμφαση στην τουριστική ανάπτυξη θα πρέπει να είμαστε ιδιαίτερα προσεκτικοί με τις προστατευόμενες περιοχές και αυτό γιατί είναι αρκετά ευαίσθητες και ευάλωτες περιοχές των οποίων η αρμονία και η ισορροπία μπορεί εύκολα να διαταραχθεί. Συγχρόνως θα πρέπει να εξασφαλίζεται αξιοπρεπής διαβίωση στους κατοίκους των γύρω χωριών, που αποτελούν το ανθρώπινο δυναμικό το οποίο εκ των πραγμάτων θα διαχειρίζεται τα υλοποιημένα έργα σε καθημερινή βάση και όχι μόνο στη μερίδα που δραστηριοποιείται στον τουριστικό τομέα.

Σε όλες τις ευαίσθητες περιοχές του κόσμου όπου έχουν θεσμοθετηθεί προγράμματα προστασίας, η επιτυχία τους εξαρτάται από τη συμμετοχή των μόνιμων κατοίκων. Θα πρέπει η οργάνωση και οι κανονισμοί να είναι σχεδιασμένοι έτσι ώστε να δίνουν στους ντόπιους κίνητρα και άμεσα οφέλη από το καθεστώς προστασίας, ώστε να στηρίξουν το θεσμό, για τον απλούστατο λόγο ότι δεν θα τους επιτρέψει να επιβιώσουν στην ήδη υπανάπτυκτη περιοχή.

Δ.2.3. Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη σε όλους τους Τομείς – Σενάριο (3)

Η επιθυμητή εικόνα για την επαρχία ανταποκρίνεται σε θεματική βελτίωση των αναπτυξιακών μεγεθών και δεικτών με παράλληλη βελτίωση των διαρθρωτικών παραμέτρων του κοινωνικού και παραγωγικού ιστού. Οι εξωγενείς παρεμβάσεις που πρέπει να πραγματοποιηθούν για την επίτευξη του στόχου αυτού, έχουν ως απώτερο στόχο τη βελτίωση της εικόνας της επαρχίας συνολικά, το οποίο εμπλέκει τόσο βελτίωση της θέσης της ως προς τα εθνικά μεγέθη αλλά και την άμβλυνση των έντονων ενδο-νομαρχιακών ανισοτήτων (επαρχία Κόνιτσας, Ζαγοροχώρια).

Στο σενάριο αυτό μας δίνεται η δυνατότητα της ολοκληρωμένης ανάπτυξης της επαρχίας Πωγωνίου διαμέσου της ανάπτυξης όλων των τομέων. Αναλυτικά για τον πρωτογενή τομέα η επιθυμητή εικόνα είναι η απασχόληση να παραμείνει σταθερή με αναδιάρθρωση της πυραμίδας ηλικιών των απασχολούμενων υπέρ των εργαζομένων σ' αυτόν νέας ηλικίας ατόμων. Όπως γνωρίζουμε από το στάδιο της ανάλυσης λόγω της παρουσίας σημαντικών εκτάσεων με βοσκότοπους, (το 70% της συνολικής έκτασης καλύπτεται από βοσκότοπους), η κτηνοτροφία είναι περισσότερο ανεπτυγμένη, με τους Δήμους Άνω Πωγωνίου και Δελβινακίου να συγκεντρώνουν ένα μεγάλο αριθμό αιγοπροβάτων, το δεύτερο μεγαλύτερο από όλες τις χωροταξικές ενότητες του Νομού.

Στόχος είναι η αύξηση του προϊόντος του πρωτογενούς τομέα, ιδιαίτερα αυτού που προέρχεται από την κτηνοτροφία. Για την αύξηση της απόδοσης της κτηνοτροφίας στην περιοχή, απαιτείται η σύνταξη και υλοποίηση σχεδίων βελτίωσης και διαχείρισης των βοσκοτόπων. Η αύξηση στην απόδοση της κτηνοτροφικής δραστηριότητας θα επιφέρει την αλλαγή του τρόπου εκτροφής των αιγοπροβάτων,

από ποιμενικό σε ημισταβλισμένο. Έμφαση θα πρέπει να δείξουμε στην βιολογική κτηνοτροφία που παρουσιάζει προοπτικές ανάπτυξης, δεδομένου ότι ενισχύεται οικονομικά από το Υπουργείο Γεωργίας. Η στροφή προς νέα, πρότυπα προϊόντα θα διευρύνει τις σημερινές διεξόδους διάθεσης των προϊόντων και θα συμβάλλει στην κατάκτηση νέων αγορών.

Το προϊόν του πρωτογενούς τομέα θα πρέπει επίσης να αυξηθεί, μέσα από την παραγωγική αξιοποίηση του δασικού πλούτου της περιοχής. Γι αυτό το σκοπό, θα απαιτηθεί η αξιοποίηση των κινήτρων για ορθολογική εκμετάλλευση του δασικού πλούτου, παράλληλα με την προστασία του. Σημαντική επίσης δυνατότητα ανάπτυξης πολύ-δραστηριοτήτων στην περιοχή παρέχει το Πρόγραμμα Ολοκληρωμένης Αγροτικής Ανάπτυξης του Υπ. Γεωργίας.

Η χωροταξική ενότητα του Πωγωνίου ανήκει, στο σύνολό της, στις περιοχές κινήτρων(υπαγωγή της περιοχής στην περιοχή κινήτρων Δ του αναπτυξιακού Νόμου 2601/98), γεγονός που τις δίνει δυνατότητες ανάπτυξης μέσω των πλέον ευνοϊκών χρηματοδοτικών ενισχύσεων, ιδίως στους τομείς της μεταλλουργίας και της μεταποίησης κτηνοτροφικών προϊόντων, στους τομείς δηλαδή που παρουσιάζουν κάποια δυναμική ανάπτυξης. Η εγκατάσταση σημαντικής βιομηχανικής μονάδας στο Κεφαλόβρυσο αποδεικνύει την μεγάλη σημασία ανάπτυξης του δευτερογενούς τομέα.

Στόχος μας θα είναι η γενικότερη αύξηση των επενδύσεων στη μεταποίηση (κυρίως γεωργικών προϊόντων και ξυλείας), έτσι ώστε να υφίσταται ήδη ένα ικανό επίπεδο επενδυμένου κεφαλαίου. Ακόμη θα πρέπει να υπάρχει από τον πρωτογενή τομέα ικανή αγροτική, ζωική και δασική παραγωγή για την τροφοδότηση της μεταποιητικής διαδικασίας. Τέλος θα αναφέρουμε και την κατασκευή οδικών έργων τα οποία συμβάλλουν στην άρση της απομόνωσης της περιοχής σε ενδο-νομαρχιακό επίπεδο.

Στον τριτογενή τομέα θα έχουμε αύξηση της απασχόλησης. Μέσω των χρηματοδοτήσεων από τα ΚΠΣ θα ενισχυθούν και θα ιδρυθούν ΜΜΕ. Ο κλάδος των Ξενοδοχείων - Εστιατορίων με την επερχόμενη αύξηση του τουρισμού και την ανάπτυξη του Αγροτουρισμού θα ενισχυθεί σημαντικά. Με την σύνδεση μέσω του τελωνείου στον οικισμό Δρυμάδες θα αναβαθμιστούν οι μεταφορές με την ολοένα αναπτυσσόμενη Αλβανία.

Το ιδιαίτερο φυσικό περιβάλλον μπορεί να προσελκύσει από κνηγούς μέχρι φυσιολάτρες, όπως φαίνεται και από την δημιουργία κάποιων εγκαταστάσεων φιλοξενίας (Δολό, Δελβινάκι, Ωραιόκαστρο και Κ. Μερόπη), η οποία όμως τουριστική δραστηριότητα που θα αναπτυχθεί μελλοντικά δεν προβλέπεται να ξεπεράσει κάποια όρια, γιατί θα δημιουργήσει κινδύνους για το περιβάλλον της περιοχής.

Οι αξιόλογοι ανθρωπογενείς και φυσικοί πόροι της περιοχής θα μπορέσουν να ενταχθούν προοδευτικά στο τουριστικό κύκλωμα μέσα από την διάχυση των τουριστικών δραστηριοτήτων της περιοχής της Κόνιτσας. Οι εγκαταστάσεις στο Δολό, το Δελβινάκι, το Ωραιόκαστρο και την Κ. Μερόπη είναι σκόπιμο να συμπληρωθούν, έτσι ώστε να μπορέσουν να φιλοξενήσουν έναν τουρισμό αναψυχής (κνηγητικός, φυσιολατρικός, πολιτιστικός τουρισμός). Καθώς η τουριστική

δραστηριότητα δεν προβλέπεται να ξεπεράσει κάποια όρια, δεν κρίνεται αναγκαία η λήψη μέτρων για την διαφύλαξη του περιβάλλοντος.

Η διάχυση του τουρισμού από τις κατ' εξοχήν τουριστικές περιοχές της Κόνιτσας και το Μπουραζάνι είναι πιθανή μόνον με την δημιουργία ολοκληρωμένων τουριστικών συμπλεγμάτων που θα συνδυάζουν μικρά ξενοδοχεία και αγροτουριστικά καταλύματα. Απαιτείται, επίσης, η συγκρότηση δικτύων που θα προβάλλουν τα στοιχεία του πολιτισμικού και φυσικού περιβάλλοντος.

Δ.3. Αξιολόγηση σεναρίων - Ανάλυση S.W.O.T.

Η S.W.O.T. Ανάλυση είναι ένα από τα εργαλεία που χρησιμοποιούνται στη διαδικασία του στρατηγικού σχεδιασμού και στόχο έχει τη χρησιμοποίηση της υπάρχουσας γνώσης (πληροφορίας) για τη δημιουργία ενός πλαισίου δράσης στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Στη συνέχεια ακολουθούν τρεις πίνακες που περιέχουν επιγραμματικά τα πλεονεκτήματα, τις ευκαιρίες, τις αδυναμίες και τις απειλές, κάθε εναλλακτικού σεναρίου όπως αναλύθηκε παραπάνω. Με βάση τα σημεία των πινάκων αυτών και μετά από μελέτη τους θα γίνει η επιλογή του καλύτερου σεναρίου.

Ανάπτυξη Πρωτογενούς Τομέα –Σενάριο (1)

ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ / ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ	ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ / ΑΠΕΙΛΕΣ
Μεγάλες εκτάσεις βοσκοτόπων (70% της συνολικής έκτασης)	Σχετικά χαμηλός δείκτης άρδευσης
Μεγάλες εκτάσεις παραγωγικών δασών (21% της συνολικής έκτασης)	Έλλειψη κατάλληλων - αναγκαίων εγγειοβελτιωτικών υποδομών
Ισχύουσα Κοινοτική και Εθνική Πολιτική που δίνει προτεραιότητα στην ανάπτυξη των ορεινών περιοχών	Έλλειψη διασύνδεσης της Επαρχίας με μεγάλες αγορές του εσωτερικού
Έναρξη υλοποίησης του Δ' ΚΠΣ με ιδιαίτερα κίνητρα-ενισχύσεις για αναδιοργάνωση, εκσυγχρονισμό και βελτιστοποίηση της αγροτικής παραγωγής	Χαμηλό μορφωτικό επίπεδο αγροτών, γηράσκουσα ηλικιακή διάρθρωση, προβλήματα διαδοχής στις αγροτικές εκμεταλλεύσεις και μείωση του αγροτικού πληθυσμού
Δυνατότητα προσανατολισμού του παραγωγικού προτύπου προς την παραγωγή ποιοτικών βιολογικών προϊόντων	Έλλείψεις στο επαρχιακό και αγροτικό οδικό δίκτυο
Παραδοσιακή εξειδίκευση σε	Παραδοσιακός τρόπος δραστηριοποίησης των αγροτών
	Μείωση των επιδοτήσεων της Ε.Ε. στην παραγωγή αγροτικών προϊόντων
	Προσανατολισμός των

<p>συγκεκριμένα αγροτικά προϊόντα</p> <p>Δυνατότητα ανάπτυξης της ιχθυοκαλλιέργειας λόγω πλούσιου υδάτινου δυναμικού</p> <p>Ανεπτυγμένη κτηνοτροφία , με τους Δήμους Άνω Πωγωνίου και Δελβινακίου να συγκεντρώνουν ένα μεγάλο αριθμό αιγοπροβάτων, το δεύτερο μεγαλύτερο από όλες τις χωροταξικές ενότητες του Νομού Ιωαννίνων</p>	<p>δραστηριοτήτων στα συστήματα επιδοτήσεων με σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις (υπερβόσκηση) στο περιβάλλον</p> <p>Η παραγωγική αξιοποίησή των δασών βρίσκεται σε πολύ χαμηλά επίπεδα</p>
--	---

Ανάπτυξη του Τριτογενούς Τομέα (Τουρισμός) - Σενάριο (2)

ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ / ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ	ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ / ΑΠΕΙΛΕΣ
<p>Μεγάλος αριθμός περιοχών φυσικού πλούτου, άγρια ζωή, βιοποικιλότητα, τοπία φυσικού κάλλους</p> <p>Τα Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου τα οποία βρίσκονται υπό εφαρμογή</p> <p>Ορεινές περιοχές υπό καθεστώς προστασίας.</p> <p>Δίκτυο αξιόλογων και προστατευομένων οικισμών</p> <p>Τοπία που δημιουργήθηκαν από παραδοσιακές αγροτικές δραστηριότητες και περιβάλλουν τους οικισμούς</p> <p>Τόποι ιδιαίτερου φυσικού κάλλους(Φαράγγι Δολού, Χαράδρα ποταμού Γόρμου, Λίμνη Τζαραβίνα)</p> <p>Μεγάλος πλούτος αρχαιοτήτων και μνημείων του νεώτερου, πιο πρόσφατου, πολιτιστικού παρελθόντος (Μοναστήρια, Εξωκλήσια)</p> <p>Πλούσιες παραδόσεις και έθιμα που</p>	<p>Απειλές από πιέσεις τουριστικής ανάπτυξης και από έργα υποδομής που εκτελούνται στον ευαίσθητο ορεινό χώρο.</p> <p>Ελλείψεις στην εφαρμογή μέτρων προστασίας, τόσο θεσμικές όσο και διαχειριστικές</p> <p>Πληθυσμιακή αποψίλωση δυσπρόσιτων ορεινών περιοχών</p> <p>Ελλείψεις σε τουριστική υποδομή σε συγκεκριμένες τουριστικές περιοχές του ορεινού χώρου, σε αντίθεση με άλλες που υπερ-αναπτύσσονται (Ζαγόρια και Κόνιτσα)</p> <p>Μικρή διάρκεια παραμονής των τουριστών</p> <p>Ανεπαρκής διάχυση των δραστηριοτήτων ήπιου τουρισμού στον ορεινό χώρο καθώς και έλλειψη ανταλλαγής τουρισμού με άλλες περιοχές</p> <p>Έλλειψη διασύνδεσης ολοκληρωμένων δικτύων τουρισμού – αναψυχής</p>

<p>έλκουν επισκέπτες. Οργανώσεις αποδήμων με σημαντική δραστηριότητα, όπως πολιτιστικές εκδηλώσεις, που προβάλλουν την περιοχή.</p> <p>Δυνατότητα ανάπτυξης ειδικών μορφών τουρισμού(οικοτουρισμός-αγροτουρισμός) και ήπιων μορφών τουριστικής ανάπτυξης σε ορεινό χώρο</p>	<p>Έλλειψη ουσιαστικών και καθοριστικών έργων για την ανάπτυξη του τουρισμού στα κοινοτικά προγράμματα LEADER I, LEADERII</p> <p>Ανυπαρξία έργων στο LEADER+ που αφορούν την περιοχή μελέτης</p>
---	--

Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη σε όλους τους Τομείς – Σενάριο (3)

ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ / ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ	ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ / ΑΠΕΙΛΕΣ
<p>Πλούσιος υδροφόρος ορίζοντας (ποταμοί: Γορμός, Γυφτοπόταμος, Κουβαράς και η λίμνη της Ζαραβίνας)</p> <p>Μεγάλες εκτάσεις βοσκοτόπων και παραγωγικών δασών</p> <p>Ισχύουσα Κοινοτική και Εθνική Πολιτική που δίνει προτεραιότητα στην ανάπτυξη των ορεινών περιοχών</p> <p>Δυνατότητα προσανατολισμού του παραγωγικού προτύπου προς την παραγωγή ποιοτικών βιολογικών προϊόντων</p> <p>Δυνατότητα ανάπτυξης της ιχθυοκαλλιέργειας λόγω πλούσιου υδάτινου δυναμικού</p> <p>Ανεπτυγμένη κτηνοτροφία , με τους Δήμους Άνω Πωγωνίου και Δελβινακίου να συγκεντρώνουν ένα μεγάλο αριθμό αιγοπροβάτων, το δεύτερο μεγαλύτερο από όλες τις χωροταξικές ενότητες του Νομού Ιωαννίνων</p> <p>Ικανή αγροτική και δασική</p>	<p>Έλλειψη διασύνδεσης της Επαρχίας με μεγάλες αγορές του εσωτερικού</p> <p>Χαμηλό μορφωτικό επίπεδο αγροτών, γηράσκουσα ηλικιακή διάρθρωση, προβλήματα διαδοχής στις αγροτικές εκμεταλλεύσεις και μείωση του αγροτικού πληθυσμού</p> <p>Παραδοσιακός τρόπος δραστηριοποίησης των αγροτών</p> <p>Μείωση των επιδοτήσεων της Ε.Ε. στην παραγωγή αγροτικών προϊόντων</p> <p>Προβλήματα ρύπανσης λίμνης της Ζαραβίνας που περιορίζουν την ανάπτυξη αλιευτικών και ιχθυοκαλλιεργητικών δραστηριοτήτων</p> <p>Η παραγωγική αξιοποίησή των δασών βρίσκεται σε πολύ χαμηλά επίπεδα</p> <p>Προβλήματα προσπελασιμότητας λόγω του αναγλύφου, με αποτέλεσμα αυξημένο κόστος μεταφοράς πρώτων υλών και εμπορευμάτων.</p> <p>Μικρό μέγεθος και αριθμός μεταποιητικών μονάδων οικογενειακού κυρίως χαρακτήρα με χαμηλό επίπεδο</p>

<p>παραγωγή για την τροφοδότηση της μεταποιητικής δραστηριότητας</p> <p>Στην περιοχή του Κεφαλόβρυσου λειτουργούν μονάδες μεταλλουργίας</p> <p>Κατασκευή οδικών έργων τα οποία συμβάλλουν στην άρση της απομόνωσης της περιοχής σε ενδο-νομαρχιακό επίπεδο</p> <p>Προοπτικές βελτίωσης της σημερινής δυσμενούς θέσης σε επίπεδο νομού μέσω της ίδρυσης νέου τελωνειακού σταθμού στις Δρυμμάδες</p> <p>Ο χαρακτήρας του Δήμου Δελβινακίου ως διοικητικό και εμπορικό κέντρο(συγκέντρωση υπηρεσιών) και προοπτικά ημιαστικό κέντρο του Νομού</p> <p>Ενισχύσεις από το Γ ΚΠΣ για την ίδρυση και τον εκσυγχρονισμό των ΜΜΕ</p> <p>Ενίσχυση του κλάδου των Ξενοδοχείων - Εστιατορίων με την επερχόμενη αύξηση του τουρισμού και την ανάπτυξη του Αγροτουρισμού.</p> <p>Δίκτυο αξιόλογων και προστατευομένων οικισμών</p> <p>Αύξηση των δυνατοτήτων μετακίνησης (νέοι άξονες) που καθιστούν εφικτές αλλαγές στις σχέσεις τόπου εργασίας και τόπου κατοικίας (Καλπάκι- Δρυμμάδες)</p> <p>Πλούσιες παραδόσεις και έθιμα</p> <p>Οργανώσεις αποδήμων με σημαντική δραστηριότητα</p> <p>Πολυφωνικό τραγούδι, μουσικό φαινόμενο μοναδικό στην καθολική ελληνική παράδοση</p>	<p>οργάνωσης</p> <p>Έντονο ανταγωνιστικό περιβάλλον από άλλες περιοχές του Νομού</p> <p>Δυσκολίες στην επανειδίκευση του εργατικού δυναμικού σε νέες τεχνολογίες και νέους κλάδους. Εμμονή στην παραδοσιακότητα</p> <p>Υπερσυγκέντρωση δραστηριοτήτων στο λεκανοπέδιο Ιωαννίνων ιδιαίτερα των μεταφορικών υπηρεσιών</p> <p>Έλλειψη του κλάδου των τραπεζών και χρηματοοικονομικών οργανισμών</p> <p>Ελλιπής συγκοινωνιακή κάλυψη</p> <p>Μικρός αριθμός επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην περιοχή</p> <p>Μη προώθηση των παραγόμενων προϊόντων σε αγορές πέραν του τοπικού επιπέδου</p> <p>Υπερσυγκέντρωση υπηρεσιών στον οικισμό του Δελβινακίου</p> <p>Απειλές από πιέσεις τουριστικής ανάπτυξης και από έργα υποδομής που εκτελούνται στον ευαίσθητο ορεινό χώρο.</p> <p>Ελλείψεις σε τουριστική υποδομή σε συγκεκριμένες τουριστικές περιοχές του ορεινού χώρου, σε αντίθεση με άλλες που υπερ-αναπτύσσονται (Ζαγόρια και Κόνιτσα)</p> <p>Απομόνωση του οικιστικού δικτύου, από τους ορεινούς όγκους που λειτουργούν ως φράγμα σε σχέση με τον κύριο άξονα ανάπτυξης του νομού</p>
--	--

Δ.4. Επιλογή Εναλλακτικού Σεναρίου

Στα προηγούμενα κεφάλαια εξετάσαμε τις εναλλακτικές λύσεις, τους δομημένους δηλαδή τρόπους που θα μας οδηγήσουν στη λύση του προβλήματος, που δεν είναι άλλο από την ολοκληρωμένη ανάπτυξη της επαρχίας Πωγωνίου. Από την ανάλυση S.W.O.T. που προηγήθηκε διαφαίνεται ότι το τρίτο σενάριο που αναφέρεται στην ανάπτυξη σε όλους τους τομείς είναι το καταλληλότερο. Μια ισομερής ανάπτυξη που θα λαμβάνει υπόψη της την περιβαλλοντική διάσταση αποτελεί την βέλτιστη λύση για την περιοχή. Η στροφή της προσοχής όλων σε ένα τομέα δραστηριότητας (τουρισμός, πρωτογενής τομέας, κ.α.) έχει αποδειχτεί και από άλλες περιπτώσεις ότι μπορεί να αποβεί καταστροφική για το περιβάλλον και την πολιτιστική εικόνα της περιοχής αφού μπορεί να υποσκάπτει ουσιαστικά τα ίδια τα θεμέλια της ανάπτυξης. Μην ξεχνάμε άλλωστε ότι το περιβάλλον πρέπει να αντιμετωπίζεται ως ένας σημαντικότερος, και δύσκολα ανανεώσιμος, οικονομικός πόρος.

E. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

E.1. Πρωτογενής Τομέας.

Η αναπτυξιακή στρατηγική για την επαρχία του Πωγωνίου είναι αναγκαίο να κατευθυνθεί προς την αξιοποίηση των δυνατοτήτων του Πρωτογενούς Τομέα, που αποτελεί τη βάση της ανάπτυξής της. Η ποιότητα των προϊόντων είναι υψηλή, χρειάζεται όμως εντατικοποίηση, μείωση του κόστους και διαφοροποίηση της παραγωγής προς τη βιολογική γεωργία και κτηνοτροφία, που θα λειτουργήσουν ως μέσο για την αύξηση της ανταγωνιστικότητας του τομέα και κατά συνέπεια τη συγκράτηση του αγροτικού πληθυσμού στην περιοχή.

Αναγκαίος είναι ο τεχνολογικός εκσυγχρονισμός της παραγωγής και κυρίως η αποκόλληση των παραγωγών από τους παραδοσιακούς τρόπους. Η κατάρτιση του αγροτικού πληθυσμού ενθαρρύνεται από την ύπαρξη επιστημονικού δυναμικού στα ΑΕΙ και ΤΕΙ του Νομού.

Το πλούσιο υδατικό δυναμικό που διαθέτει η περιοχή μπορεί να αξιοποιηθεί καλύτερα για την άρδευση των γεωργικών εκτάσεων με την κατασκευή αρδευτικών έργων και τοποθέτηση δικτύου κλειστών αγωγών. Ορθολογικότερη επίσης διαχείριση των βοσκοτόπων, που αποτελούν άλλωστε μεγάλο μέρος της.

Ιδιαίτερη έμφαση πρέπει να δοθεί στα τοπικά προϊόντα της περιοχής, όπως τα αρωματικά φυτά και βότανα, των οποίων η καλλιέργεια μπορεί να αναπτυχθεί συστηματικά και να αποδώσει.

Όσον αφορά τη ζωική παραγωγή, η αιγοπροβατοτροφία βρίσκεται σε προχωρημένο στάδιο ανάπτυξης συγκριτικά με τις άλλες μορφές, απειλείται όμως η βιωσιμότητα των επιχειρήσεων λόγω του μικρού τους μεγέθους. Η ορθολογική επίσης διαχείριση των βοσκοτόπων, που αποτελούν άλλωστε τη μεγαλύτερη έκταση της περιοχής, θα μειώσει το κόστος και θα αυξήσει την ποιότητα της παραγωγής. Από τις άλλες μορφές, η μελισσοκομία έχει προοπτικές ανάπτυξης, θα πρέπει όμως να ενισχυθεί με πιστοποίηση της ποιότητας και τυποποίηση ως επώνυμο προϊόν. Ιδιαίτερη έμφαση πρέπει να δοθεί στην ενίσχυση των παραγωγών για νέες εκτροφές, όπως της στρουθοκαμήλου και του αγριόχοιρου, που εμφανίστηκαν πρόσφατα σε γειτονικές περιοχές και έχουν μεγάλο ενδιαφέρον τόσο από τους καταναλωτές όσο και από τους παραγωγούς.

E.2. Δευτερογενής Τομέας

Στο Δευτερογενή τομέα απαιτείται οργάνωση και εκσυγχρονισμός των υφιστάμενων δραστηριοτήτων με στόχο την αύξηση της παραγωγικότητάς τους. Η ελαφρά μεταποιητική δραστηριότητα που υπάρχει σήμερα μπορεί να εξελιχθεί σε δυναμική επιχειρησιακή οντότητα. Η καθετοποίηση της παραγωγής θα συμβάλλει ουσιαστικά στη ενίσχυση του εισοδήματος των κατοίκων της περιοχής και στη μείωση της ανεργίας. Η μεταποίηση συγκεκριμένων προϊόντων δίνει τη δυνατότητα εξαγωγών πέρα από την τοπική αγορά.

Συγκεκριμένα, ενισχύσεις πρέπει να δοθούν στη μεταποίηση της (άφθονης) ξυλείας. Πρέπει όμως να καθετοποιηθεί η παραγωγή αναπτύσσοντας την βαρελοποιία, την ξυλογλυπτική και την κατασκευή επίπλων.

Άλλα γεωργικά προϊόντα τα οποία μπορούν να συνδεθούν με την μεταποιητική δραστηριότητα και χρήζουν επενδυτικές ενισχύσεις είναι το τσίπουρο και τα παραδοσιακά γλυκίσματα από ντόπια φρούτα και λαχανικά, η παρασκευή των οποίων γίνεται οικιακά. Απαραίτητη είναι η σύνδεσή τους με τον τουρισμό – αγροτουρισμό για την προώθησή τους πέραν της τοπικής αγοράς.

Η επεξεργασία του παραγόμενου κρέατος και γάλακτος στην περιοχή είναι μηδαμινή. Προτείνεται λοιπόν η αναβάθμιση του σφαγείου που υπολειτουργεί στην περιοχή και η εγκαθίδρυση μονάδας επεξεργασίας γάλακτος, με στόχο την παραγωγή προϊόντων ονομασίας προέλευσης.

E.3. Τριτογενής Τομέας

Πέρα από την αυτονόητη ανάπτυξη, που άλλωστε ήδη παρουσιάζουν, οι κλάδοι των ξενοδοχείων-εστιατορίων, οι προοπτικές ανάπτυξης των κλάδων του εμπορίου και των μεταφορών είναι ιδιαίτερα σημαντικές. Όπως προαναφέρθηκε, η αύξηση του προϊόντος του πρωτογενούς και του δευτερογενούς τομέα, σε συνδυασμό με την παραγωγή προϊόντων επώνυμων και ονομασίας προέλευσης και την προβολή-ανάδειξή τους, θα επηρεάσει θετικά τον κλάδο του εμπορίου. Ειδικότερα για τον κλάδο των μεταφορών, προτείνεται η εγκατάσταση επιχειρήσεων παροχής μεταφορικών υπηρεσιών στην Πωγωνιανή, με σκοπό την εκμετάλλευση των επερχόμενων εμπορικών και τουριστικών συναλλαγών με την αναπτυσσόμενη Αλβανία, δεδομένου της καίριας θέσης της πρώτης και του υπό κατασκευή τελωνείου στις Δρυμάδες.

Ειδική μέριμνα πρέπει να δοθεί στην εκπαίδευση και την υγεία, όπου η επαρχία υστερεί σημαντικά. Γιατί μεν τα λίγα σχολεία που υπάρχουν στην περιοχή υστερούν σε μηχανολογικό εξοπλισμό, αλλά το σημαντικότερο είναι η γήρανση του πληθυσμού του πληθυσμού των μικρών οικισμών που κλείνει τα σχολεία των μικρών οικισμών. Από την άλλη, υπάρχουν διάσπαρτα περιφερειακά ιατρεία στην επαρχία και το κέντρο υγείας στο Δελβινάκι, αλλά αδυνατούν να εξυπηρετήσουν επείγοντα περιστατικά μεγάλης επικινδυνότητας.

E.4. Τουρισμός

Είναι αναγκαία η ορθολογική διαχείριση όχι μόνο των περιοχών υπό καθεστώς προστασίας αλλά και των γύρω από αυτές, ώστε να σταματήσει η καταπάτησή τους προς όφελος της ανάπτυξης τουριστικών υποδομών, ιδιαίτερα στις περιοχές που έχουν ήδη αναπτυχθεί. Σ' αυτό θα συμβάλλει και η διάχυση των τουριστικών δραστηριοτήτων στην ευρύτερη περιοχή, σταματώντας την υπερ-συγκέντρωση αυτών σε ορισμένες μόνο περιοχές, άρα και των πιέσεων που δημιουργούνται στις χρήσεις γης, ενώ ταυτόχρονα θα αποτρέψει την ερήμωση των μικρών και απομακρυσμένων οικισμών.

Ακόμη, η ολοκλήρωση των υποδομών ήπιων μορφών τουρισμού (π.χ. σήμανση των μονοπατιών) και η διασύνδεση με άλλες μορφές τουρισμού (ολοκληρωμένα δίκτυα τουρισμού – αναψυχής) θα συμβάλλουν στην αύξηση τόσο των επισκεπτών όσο και του χρόνου παραμονής τους. Σ' αυτό θα συμβάλλει και η ανταλλαγή τουρισμού με τις όμορες περιοχές(Κόνιτσα, Ζαγοροχώρια)

Πριν απ' όλα αυτά όμως απαραίτητη είναι η προβολή της περιοχής στον Ελλαδικό, που θα την καταστήσει ανταγωνιστικό πόλο έλξης τουρισμού. Η προβολή εθίμων και παραδόσεων μέσα από πολιτιστικές εκδηλώσεις και η ανάδειξη του φυσικού και πολιτιστικού πλούτου της περιοχής αποτελούν δράσεις ζωτικής σημασίας για την ανάπτυξη του τουρισμού και γενικά της οικονομίας της περιοχής.

Ε.5. Φυσικό Περιβάλλον.

Εκτός από αυτά που έχουν προαναφερθεί, που αφορούν τη συνετή και ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων, αξιόλογο θα ήταν να προσθέσουμε την ανάγκη για σωστή διαχείριση των απορριμμάτων. Προτείνουμε λοιπόν την κατασκευή:

- Χ.Υ.Τ.Α. σε κεντρικό σημείο της επαρχίας ώστε να εξυπηρετεί όλη την επαρχία
- Εγκαταστάσεων επεξεργασίας λυμάτων σε οικισμούς οι οποίοι αποχετεύονται σε αποδέκτη γλυκού νερού.

ΣΤ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Γιαουτζή Μαρία, Στρατηγέα Αναστασία . *Σημειώσεις Χωροταξίας*. Αθήνα 2005
2. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Leader+, Αναπτυξιακή Εταιρία Ήπειρος Α.Ε, Ιωάννινα 2001.
3. Έρευνα του τμήματος Ψυχολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής Ιωαννίνων(1988)
4. Λαμπριανίδης Λόης. *Η επιχειρηματικότητα στην Ευρωπαϊκή ύπαιθρο: Η περίπτωση της Ελλάδας*. Αθήνα 2005:Εκδόσεις Πατάκη
5. Λαμπρίδης Ιωάννης. *Περιγραφή της Ηπείρου*. Αθήνα 1889
6. Παπακώστας Α. *Ήπειρος: Εκκλησίες και Μοναστήρια*, Εκδόσεις Δωδώνη, Αθήνα – Γιάννενα, 1996.
7. Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (ΠΕΠ) Ηπείρου 2000-2006
8. Σακελλάριος Μ . *Ήπειρος, 4000 χρόνια ελληνικής ιστορίας και πολιτισμού*. Εκδοτική Αθηνών 1997
9. Σιόλας Αγγελος. *Οικιστικά Συστήματα και Σχεδιασμός στο Φυσικό Χώρο*. Αθήνα 2005
10. Στούπης Σπύρος. *Πωγωνησιακά και Βησσανιώτικα*. Πάτρα 1962
11. Υφαντής Νίκος. *Το Δολό στο Πωγώνι*. Ιωάννινα 1996: Έκδοση Εκπολιτιστικού Συλλόγου Δολού Πωγωνίου
12. Team 4. Χωροταξικό του Ν. Ιωαννίνων 2002

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

<http://www.e-paideia.net>

<http://www.epirusforum.gr>

<http://palaiopogoni.gr>

<http://www.dolo.gr>

<http://www.zan.gr/dapogoni>
<http://www.vlahoi.net>
<http://6dim-ioann.ioa.sch.gr>
<http://users.forthnet.gr/ioa>
<http://www.peproe.gr>
<http://www.epirusa.gr>
<http://www.nomioan.gr>
<http://www.minagric.gr>
<http://www.minenv.gr>
<http://www.infosoc.gr>
<http://www.uoi.gr/>
<http://www.epirus.gov.gr>
<http://www.teiep.gr>
<http://www.mnec.gr>
<http://www.pogoni.info>
<http://www.bicepirus.gr>
<http://www.musical.gr>
<http://www.agrotravel.gr>
<http://tsfetsas.pblogs.gr>
<http://www.holidayshop.gr>
<http://www.vissaniguitar.gr>
<http://el.science.wikia.com>
<http://el.wikipedia.org>
<http://wowos.tripod.com/pogoni.html>
<http://www.ellinikifoni.gr/ioannina>
<http://www.live-pedia.gr>
<http://www.ota.gr>
<http://www.ekepp-ekechak.gr>
<http://www.maps-of-greece.com/epirus-map>
<http://www.geografia.8m.net>
<http://www.mapgr.gr/>
<http://www.leader-plus.gr>
<http://www.enp.gr/y-y-y-/pogonia.html>
<http://www.meteo.gr/stations/ioannina/>

<http://users.ait.sch.gr>
<http://www.itia.ntua.gr>
http://6dim-ioann.ioa.sch.gr/nomos_music
<http://www.e-city.gr/ioannina>
<http://www.ecotour-epirus.gr>
<http://www.epcon.gr>
<http://homepages.pathfinder.gr>
<http://www.super-fm.gr>
<http://www.tedkioannina.gr>
<http://www.arcturos.gr>
http://www.vea.gr/xrisimi/anaptyxiakos_nomos
<http://www.agrotravel.gr>
<http://www.viopikilotita.uoi.gr>
<http://www.neoiagones.gr>
<http://www.anethesp.gr>
<http://palaipogoni.gr>
<http://www.ypes.gr>

Z. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΧΑΡΤΩΝ

- Χάρτης 1 : Περιοχή Μελέτης
- Χάρτης 2 : Οικισμοί της Επαρχίας Πωγωνίου
- Χάρτης 3 : Ανάγλυφο της Περιοχής Μελέτης
- Χάρτης 4 :Υδρολογία της Περιοχής Μελέτης
- Χάρτης 5 : Το οδικό δίκτυο της Περιοχής Μελέτης
- Χάρτης Α.8.1: Περιοχές Natura

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

- Πίνακας 2.6.3.Εξέλιξη του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (εκ. Δρχ.)
- Πίνακας Α.2.1. Μέση θερμοκρασία (°C) Ιωαννίνων 2007
- Πίνακας Α.2.2. Μέσος όρος ολικού ύψους υετού(χιλ) Ιωαννίνων 2007
- Πίνακας Α.2.3. Ταχύτητα ανέμου (χλμ/ω) στα Ιωάννινα 2007
- Πίνακας Α.2.4. Μέση θερμοκρασία (°C) Κόνιτσας 2007
- Πίνακας Α.2.5. Μέσος όρος ολικού ύψους υετού(χιλ) Κόνιτσας 2007
- Πίνακας Α.8.1. Περιοχές CORINE
- Πίνακας Α.8.2. Περιοχές ενταγμένες στο δίκτυο NATURA 2000
- Πίνακας Β.1.1 .Πληθυσμός ανά οικισμό της επαρχίας Πωγωνίου
- Πίνακας Β.1.5.1.Πληθυσμός ανά φύλο και ομάδες ηλικιών της επαρχίας Πωγωνίου
- Πίνακας Β.1.5.2 .Πληθυσμός ανά φύλο και ομάδες ηλικιών του Δ. Άνω Πωγωνίου
- Πίνακας Β.1.5.3 .Πληθυσμός ανά φύλο και ομάδες ηλικιών του Δ. Δελβινακίου
- Πίνακας Β.1.5.4 .Πληθυσμός ανά φύλο και ομάδες ηλικιών της Κ.Λάβδανης
- Πίνακας Β.1.5.5.Πληθυσμός ανά φύλο και ομάδες ηλικιών της Κ. Πωγωνιανής
- Πίνακας Β.1.7.1. Μετακίνηση πληθυσμού στην Επαρχία Πωγωνίου
- Πίνακας Β.2.1.1.1. Εκπαιδευτικές υποδομές
- Πίνακας Β.2.2.2.1. Αριθμός ιατρικών εξετάσεων στο Κ.Υ Δελβινακίου
- Πίνακας Β.2.2.2.2. Αριθμός εργαστηριακών εξετάσεων στο Κ.Υ Δελβινακίου
- Πίνακας 2.2.4.1. Αθλητικές υποδομές- αθλούμενοι
- Πίνακας Β.2.4.1.1. Αριθμός και Μέγεθος νοικοκυριών
- Πίνακας Β.3.1.1. Οικονομικά ενεργός πληθυσμός και μη ενεργός στο Πωγώνι
- Πίνακας Β.3.1.2. Οικονομικά ενεργός ανδρικός πληθυσμός και μη στο Πωγώνι
- Πίνακας Β.3.1.3. Οικονομικά ενεργός γυναικείος πληθυσμός και μη στο Πωγώνι

Πίνακας Β.3.2.1. Οικονομικά ενεργός πληθυσμός κατά δραστηριότητες στο Πωγώνι

Πίνακας Β.3.3.1.1. Αριθμός Επιχειρήσεων στην Επαρχία Πωγωνίου

Πίνακας Β.4.1.1.1: Τεμαχισμός των γεωργικών εκμεταλλεύσεων.

Πίνακας Β.4.1.1.1 : Τεμαχισμός των γεωργικών εκμεταλλεύσεων.

Πίνακας Β.4.1.2.1. Εκμεταλλεύσεις και χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση αυτών κατά μορφή κατοχής της χρησιμοποιούμενης γεωργικής έκτασης.

Πίνακας Β.4.1.2.2. Εκμεταλλεύσεις και χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση αυτών κατά μορφή κατοχής της χρησιμοποιούμενης γεωργικής έκτασης.

Πίνακας Β.4.1.2.3. Εκμεταλλεύσεις με διάκριση σε μικτές, γεωργικές και κτηνοτροφικές, και σύμφωνα με τον τόπο απογραφής του κατόχου.

Πίνακας Β.4.1.2.4. Εκμεταλλεύσεις με διάκριση σε μικτές, γεωργικές και κτηνοτροφικές, και σύμφωνα με τον τόπο απογραφής του κατόχου.

Πίνακας Β.4.1.2.5. Εκμεταλλεύσεις με αρδευόμενες και αρδευθείσες εκτάσεις

Πίνακας Β.4.1.2.6. Εκμεταλλεύσεις με αρδευόμενες και αρδευθείσες εκτάσεις

Πίνακας Β.4.1.3.1. Εκτάσεις και εκμεταλλεύσεις κατά είδος καλλιέργειας

Πίνακας Β.4.1.3.2 . Εκτάσεις και εκμεταλλεύσεις κατά είδος καλλιέργειας

Πίνακας Β.4.1.4.1 . Διάκριση των κατόχων των εκμεταλλεύσεων σε Φυσικά και Νομικά πρόσωπα.

Πίνακας Β.4.1.4.2 . Διάκριση των κατόχων των εκμεταλλεύσεων σε Φυσικά και Νομικά πρόσωπα.

Πίνακας Β.4.1.4.3. Εκμεταλλεύσεις και αντίστοιχες Εκτάσεις για τη διαχείριση των οποίων τηρούνται λογιστικά βιβλία και εκμεταλλεύσεις τα προϊόντα των οποίων προορίζονται κυρίως για πώληση.

Πίνακας Β.4.1.4.4. Εκμεταλλεύσεις και αντίστοιχες Εκτάσεις για τη διαχείριση των οποίων τηρούνται λογιστικά βιβλία και εκμεταλλεύσεις τα προϊόντα των οποίων προορίζονται κυρίως για πώληση.

Πίνακας Β.4.1.4.5. Εκμεταλλεύσεις και εκτάσεις των οποίων ο κάτοχος είναι μέλος γεωργικού συνεταιρισμού.

Πίνακας Β.4.1.4.6. Εκμεταλλεύσεις και εκτάσεις των οποίων ο κάτοχος είναι μέλος γεωργικού συνεταιρισμού.

Πίνακας Β.4.1.4.7 . Εκμεταλλεύσεις και εκτάσεις των οποίων ο κάτοχος είναι μέλος γεωργικού συνεταιρισμού.

Πίνακας Β.4.1.5.1. Επίπεδο Γεωργικής Κατάρτισης κατόχων ή διαχειριστών των εκμεταλλεύσεων.

Πίνακας Β.4.1.5.2.Επίπεδο Γεωργικής Κατάρτισης κατόχων ή διαχειριστών των εκμεταλλεύσεων.

Πίνακας Β.4.1.6.1. Εκμεταλλεύσεις και Εκτάσεις αυτών, στις οποίες χρησιμοποιήθηκαν γεωργικά μηχανήματα κατά είδος.

Πίνακας Β.4.1.6.2. Εκμεταλλεύσεις και Εκτάσεις αυτών, στις οποίες χρησιμοποιήθηκαν γεωργικά μηχανήματα κατά είδος.

Πίνακας Β.4.1.6.3.Εκμεταλλεύσεων, εκτάσεων και αριθμός ιδιοκτητών και συνιδιοκτητών γεωργικών μηχανημάτων που χρησιμοποιήθηκαν στις εκμεταλλεύσεις κατά κύριο είδος

Πίνακας Β.4.1.6.4 .Εκμεταλλεύσεων, εκτάσεων και αριθμός ιδιοκτητών και συνιδιοκτητών γεωργικών μηχανημάτων που χρησιμοποιήθηκαν στις εκμεταλλεύσεις κατά κύριο είδος

Πίνακας Β.4.1.8.1 .Αριθμός κατόχων και μελών του νοικοκυριού, που εργάστηκαν στο σύνολο των εκμεταλλεύσεων, κατά φύλο.

Πίνακας Β.4.1.8.2 .Αριθμός κατόχων και μελών του νοικοκυριού, που εργάστηκαν στο σύνολο των εκμεταλλεύσεων, κατά φύλο.

Πίνακας Β.4.1.9.1 . Καλλιέργεια σανοδοτικών φυτών ανά οικισμούς στην Ε.Πωγωνίου

Πίνακας Β.4.1.9.2 . Καλλιέργειες αροτραίες και αμπελώνων

Πίνακας Β.4.2.2. Ζωικό κεφάλαιο στην επαρχία Πωγωνίου

Πίνακας Β.4.2.3. Ζωικό κεφάλαιο στην επαρχία Πωγωνίου

Πίνακας Β.4.2.4. Μεταβολή Ζωικού κεφαλαίου στην επαρχία Πωγωνίου

Πίνακας Β.4.2.2.1. Κτηνοτροφική παραγωγή Πωγωνίου

Πίνακας Β.5.4.1. Κατοικίες στο Πωγώνι ανάλογα με τις ανέσεις που διαθέτουν

Πίνακας Β.5.4.2. Κατοικίες στο Πωγώνι ανάλογα με τον αριθμόν δωματίων

Πίνακας Β.5.4.3. Κατοικίες στο Πωγώνι ανάλογα με τον φορέα ιδιοκτησίας

Πίνακας Β.6.2.6.1. Διοικητικές υπηρεσίες στην Επαρχία Πωγωνίου

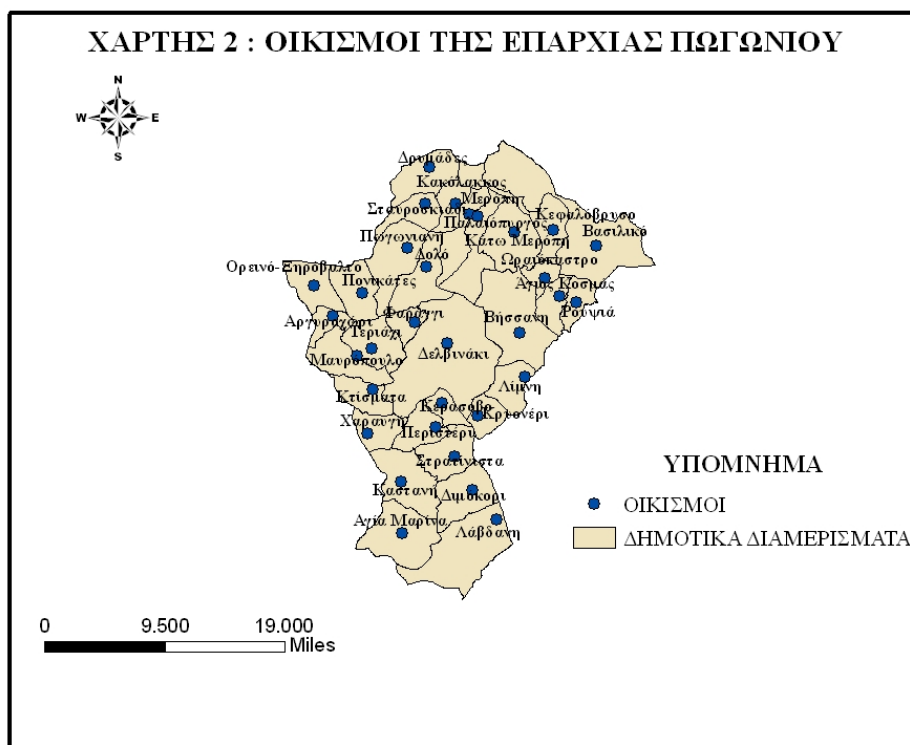
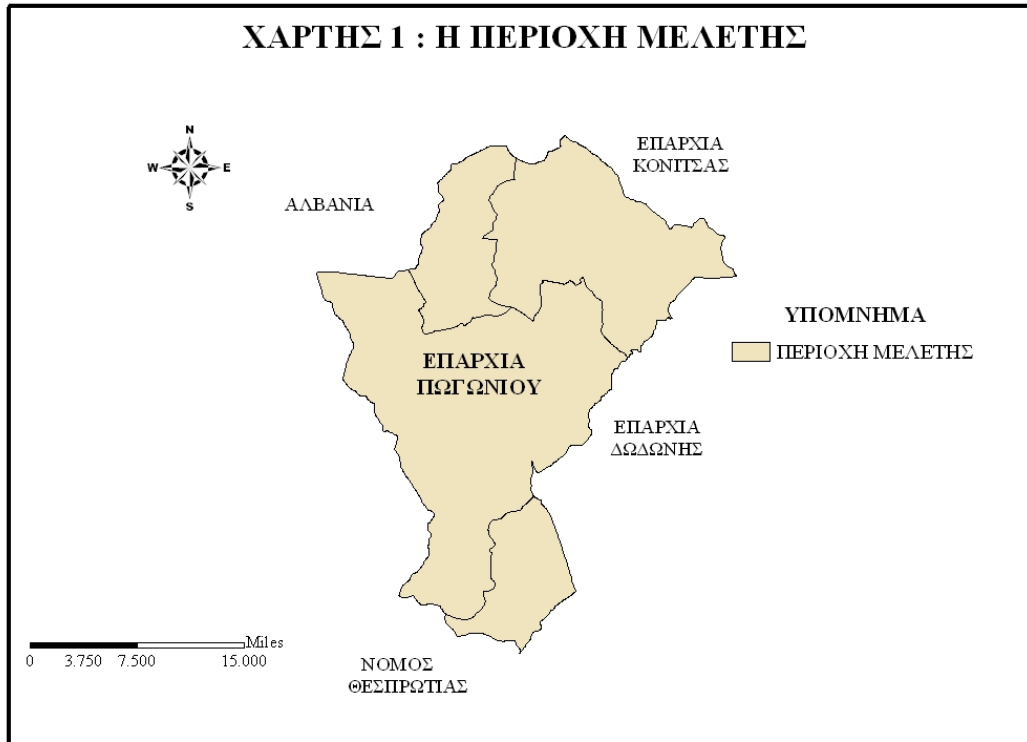
Πίνακας Β.7.4.1. Ολοκληρωμένα έργα του προγράμματος LeaderI στο Πωγώνι

Πίνακας Β.7.4.2. Ολοκληρωμένα έργα του προγράμματος LeaderII στο Πωγώνι

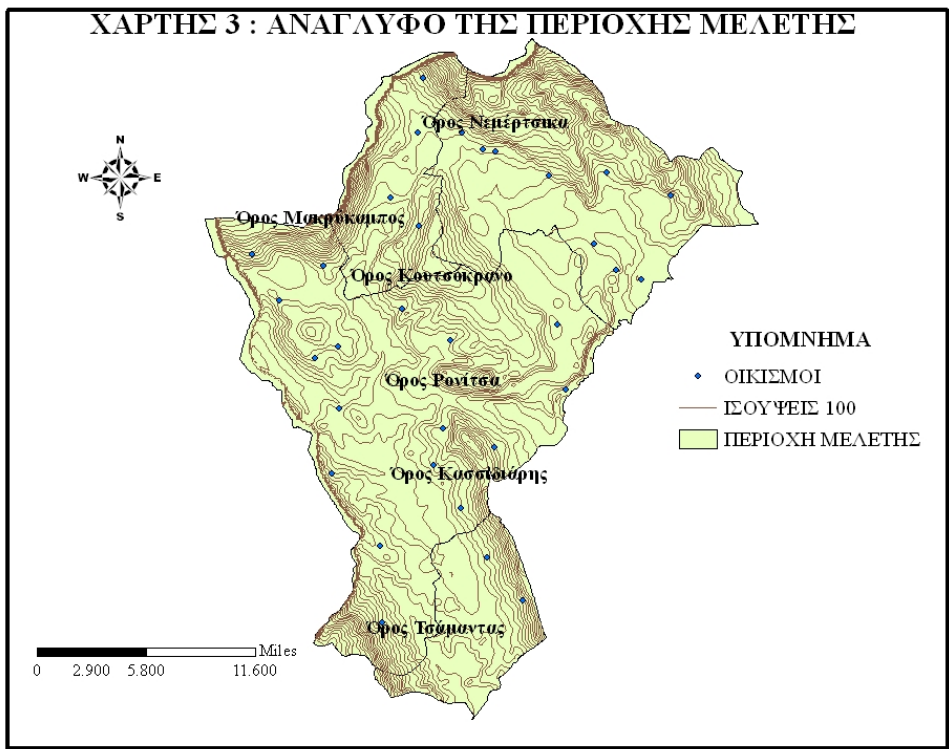
Πίνακας Β.7.4.3. Ενταγμένα έργα στο πρόγραμμα Leader+ στην Επαρχία Πωγωνίου

Πίνακας Β.8.4.1. Οι υπηρεσίες πολιτισμού ανά Ο.Τ.Α στην επαρχία Πωγωνίου

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΧΑΡΤΩΝ

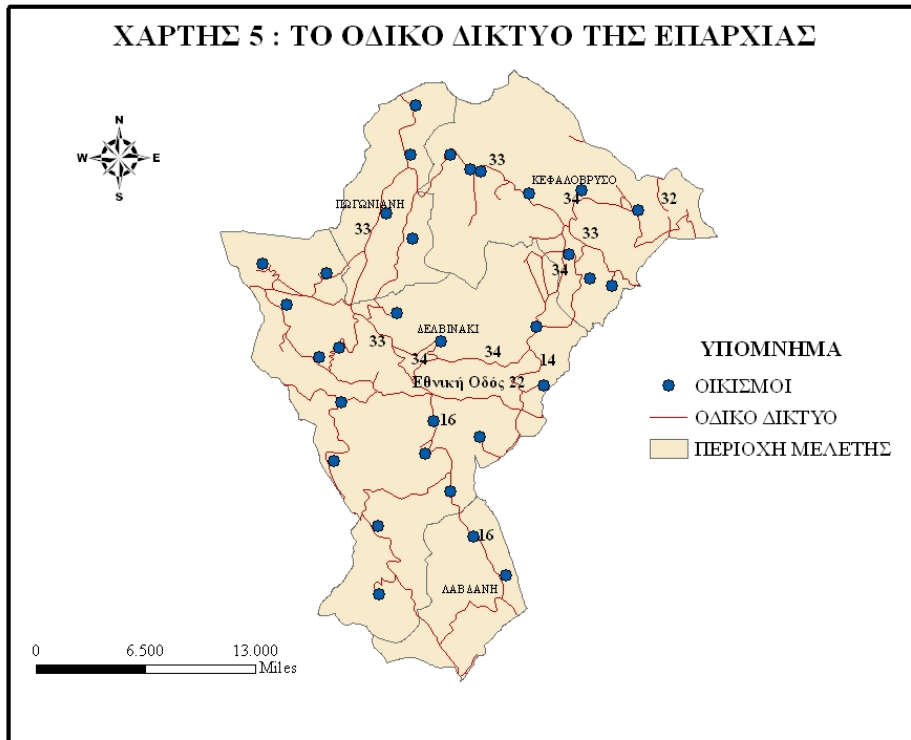
ΧΑΡΤΗΣ 3 : ΑΝΑΓΛΥΦΟ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

ΧΑΡΤΗΣ 4 : ΥΔΡΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

ΧΑΡΤΗΣ 5 : ΤΟ ΟΔΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ

Χάρτης Α.8.1

ΠΙΝΑΚΕΣ

Πίνακας 3.6.3.Εξέλιξη του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (εκ. Δρχ.)

ΕΤΟΣ	Ν. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ	ΕΛΛΑΔΑ
1971	1,36	1,32	1,69
1981	1,91	1,94	2,29
1991	2,46	2,40	3,04
1992	2,61	2,49	3,10
1993	2,49	2,36	3,02
1994	2,55	2,41	3,12
1995	2,56	2,53	3,23
1996	2,63	2,53	3,31
1997	2,73	2,61	3,44
1998	2,85	2,72	3,55
1999	2,97	2,84	3,71

Πηγή:ΕΣΥΕ

Πίνακας Α.2.1. Μέση θερμοκρασία (°C) Ιωαννίνων 2007

Ιαν.	Φεβ.	Μαρ.	Απρ.	Μα.	Ιουν.	Ιουλ.	Αυγ.	Σεπτ.	Οκτ.	Νοεμ.	Δεκ.
4,2	6,3	8,8	11,8	16,1	20,5	23,9	23,7	17,3	13,5	8,2	3,4

Πηγή: Μετεωρολογικός σταθμός Ιωαννίνων

Πίνακας Α.2.2. Μέσος όρος ολικού ύψους υετού(χιλ) Ιωαννίνων 2007

Ιαν.	Φεβ.	Μαρ.	Απρ.	Μα.	Ιουν.	Ιουλ.	Αυγ.	Σεπτ.	Οκτ.	Νοεμ.	Δεκ.
113,6	135,4	124,8	73,1	70,8	72,8	12,8	15,4	16,2	164,4	240,8	76,8

Πηγή: Μετεωρολογικός σταθμός Ιωαννίνων

Πίνακας Α.2.3. Ταχύτητα ανέμου (χλμ/ω) στα Ιωάννινα 2007

Ιαν.	Φεβ.	Μαρ.	Απρ.	Μα.	Ιουν.	Ιουλ.	Αυγ.	Σεπτ.	Οκτ.	Νοεμ.	Δεκ.
2	3	3,6	3,1	2	2,2	2,9	3	2,6	1,8	1,9	1,5

Πηγή: Μετεωρολογικός σταθμός Ιωαννίνων

Πίνακας Α.2.4. Μέση θερμοκρασία (°C) Κόνιτσας 2007

Ιαν.	Φεβ.	Μαρ.	Απρ.	Μα.	Ιουν.	Ιουλ.	Αυγ.	Σεπτ.	Οκτ.	Νοεμ.	Δεκ.
4,7	6,8	9,1	12	15,9	20,3	23,5	23,4	17,5	13,8	9,1	4,2

Πηγή: Μετεωρολογικός σταθμός Κόνιτσας

Πίνακας Α.2.5. Μέσος όρος ολικού ύψους υετού(χιλ) Κόνιτσας 2007

Ιαν.	Φεβ.	Μαρ.	Απρ.	Μα.	Ιουν.	Ιουλ.	Αυγ.	Σεπτ.	Οκτ.	Νοεμ.	Δεκ.
103,6	126,4	124,8	69,8	64,5	67,8	8,7	12,4	14,3	172,1	243,8	71,4

Πηγή: Μετεωρολογικός σταθμός Κόνιτσας

Πίνακας Α.8.1. Περιοχές CORINE

Κωδικός	Ονομασία περιοχής	Ονομασία ευρύτερης	Έκταση(ha)
---------	-------------------	--------------------	------------

		περιοχής	
A00010035	Δάση Μερόπης – Δελβινακίου – Ωραιοκάστρου	Περιοχή Μερόπης – Δελβινακίου	12.500
A00060094	Περιοχή Μερόπης – Δελβινακίου	Περιοχή Μερόπης – Δελβινακίου	16.700

Πηγή: Χωροταξικό σχέδιο Ν. Ιωαννίνων

Πίνακας Α.8.2. Περιοχές ενταγμένες στο δίκτυο NATURA 2000

Κωδικός	Κατηγορία	Ονομασία τόπου	Έκταση(ha)
GR 2130003	Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ)	Όρος Δούσκων, Ωραιοκάστρο, Λίμνη Δελβινακίου, Δάσος Μερόπης και Κοιλάδα Γορμού	17383
GR 2120009	Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ)	Όροι Τσάμαντα	19906

Πηγή: www.minenv.gr

Πίνακας Β.1.1 .Πληθυσμός ανά οικισμό της επαρχίας Πωγωνίου

ΟΙΚΙΣΜΟΙ	ΑΠΟΓΡΑΦΗ 1991			ΑΠΟΓΡΑΦΗ 2001		
	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΝΔΡ	ΓΥΝ	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΝΔΡ	ΓΥΝ
ΑΓΙΑ ΜΑΡΙΝΑ	178	93	85	182	98	84
ΑΓΙΟΣ ΚΟΣΜΑΣ	106	54	52	46	21	25
ΑΡΓΥΡΟΧΩΡΙ	39	20	19	27	21	6
ΒΑΣΙΛΙΚΟ	416	211	205	254	121	133
ΒΗΣΣΑΝΗ	365	193	172	426	221	205
ΔΕΛΒΙΝΑΚΙ	922	476	446	751	364	387
ΔΙΜΟΚΟΡΗ	135	56	79	90	38	52
ΔΟΛΟ	46	21	25	71	40	31
ΔΡΥΜΑΔΕΣ	82	41	41	129	69	60
ΚΑΚΟΛΑΚΚΟΣ	27	13	14	13	5	8
ΚΑΣΤΑΝΗ	292	139	153	199	100	99

ΚΑΤΩ ΜΕΡΟΠΗ	99	59	40	67	35	32
ΚΕΡΑΣΟΒΟ	124	54	70	63	37	26
ΚΕΦΑΛΟΒΡΥΣΟ	1122	577	545	1040	530	510
ΚΡΥΟΝΕΡΙ	162	83	79	122	65	57
ΚΤΙΣΜΑΤΑ	234	107	127	368	193	175
ΛΑΒΔΑΝΗ	130	57	73	132	62	70
ΛΙΜΝΗ	154	64	90	126	56	70
ΜΑΥΡΟΠΟΥΛΟ	174	89	85	171	79	92
ΜΕΡΟΠΗ	67	36	31	19	13	6
ΟΡΕΙΝΟ-ΞΗΡΟΒΑΛΤΟ	90	51	39	49	28	21
ΠΑΛΑΙΟΠΥΡΓΟΣ	100	49	51	93	43	50
ΠΕΡΙΣΤΕΡΙ	93	50	43	132	73	59
ΠΟΝΤΙΚΑΤΕΣ	115	54	61	36	16	20
ΠΩΓΩΝΙΑΝΗ	583	356	227	583	347	236
ΡΟΥΨΙΑ	57	30	27	55	31	24
ΣΤΑΥΡΟΣΚΙΑΔΙ	32	14	18	97	47	50
ΣΤΡΑΤΙΝΙΣΤΑ	159	79	80	87	46	41
ΤΕΡΙΑΧΙ	44	20	24	42	22	20
ΦΑΡΑΓΓΙ	27	14	13	26	8	18
ΧΑΡΑΥΓΗ	154	75	79	126	53	73
ΩΡΑΙΟΚΑΣΤΡΟ	114	49	65	76	41	35
ΣΥΝΟΛΟ	6442	3284	3158	5698	2923	2775

Πηγή:ΕΣΥΕ

Πίνακας Β.1.5.1.Πληθυσμός ανά φύλο και ομάδες ηλικιών της επαρχίας Πωγωνίου

ΕΠΑΡΧΙΑ ΠΩΓΩΝΙΟΥ	ΑΠΟΓΡΑΦΗ 1991			ΑΠΟΓΡΑΦΗ 2001		
	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΝΔΡ	ΓΥΝ	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΝΔΡ	ΓΥΝ
0-4 ετών	174	87	87	128	63	65
5-9 ετών	277	152	125	160	81	79
10-14 ετών	317	186	131	240	142	98
15-19 ετών	408	234	174	378	260	118
20-24 ετών	387	233	154	272	170	102
25-29 ετών	323	197	126	248	132	116
30-34 ετών	368	219	149	275	133	142
35-39 ετών	299	168	131	266	145	121
40-44 ετών	337	188	149	336	184	152
45-49 ετών	303	154	149	372	204	168
50-54 ετών	429	206	223	355	180	175

55-59 ετών	499	228	271	360	169	191
60-64 ετών	594	271	323	514	237	277
65-69 ετών	588	290	298	541	261	280
70-74 ετών	436	183	253	538	256	282
75-79 ετών	362	154	208	367	182	185
80-84 ετών	211	90	121	207	77	130
85 ετών και άνω	130	44	86	141	47	94
ΣΥΝΟΛΟ	6442	3284	3158	5698	2923	2775

Πηγή:ΕΣΥΕ

Πίνακας Β.1.5.2 .Πληθυσμός ανά φύλο και ομάδες ηλικιών του Δ. Άνω Πωγωνίου

ΔΗΜΟΣ ΑΝΩ ΠΩΓΩΝΙΟΥ	ΑΠΟΓΡΑΦΗ 1991			ΑΠΟΓΡΑΦΗ 2001		
	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΝΔΡ	ΓΥΝ	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΝΔΡ	ΓΥΝ
ΟΜΑΔΕΣ ΗΛΙΚΙΩΝ						
0-4 ετών	64	32	32	43	22	21
5-9 ετών	110	65	45	49	26	23
10-14 ετών	129	69	60	76	46	30
15-19 ετών	143	73	70	78	54	24
20-24 ετών	111	59	52	80	39	41
25-29 ετών	110	69	41	95	52	43
30-34 ετών	136	79	57	76	32	44
35-39 ετών	133	78	55	84	51	33
40-44 ετών	117	72	45	99	57	42
45-49 ετών	105	52	53	135	67	68
50-54 ετών	144	74	70	105	59	46
55-59 ετών	152	67	85	111	55	56
60-64 ετών	166	76	90	145	67	78
65-69 ετών	150	76	74	150	71	79
70-74 ετών	134	60	74	139	63	76
75-79 ετών	102	37	65	93	46	47
80-84 ετών	62	24	38	68	26	42
85 ετών και άνω	40	16	24	37	7	30
ΣΥΝΟΛΟ	2108	1078	1030	1663	840	823

Πηγή:ΕΣΥΕ

Πίνακας Β.1.5.3 .Πληθυσμός ανά φύλο και ομάδες ηλικιών του Δ. Δελβινακίου

ΔΗΜΟΣ ΔΕΛΒΙΝΑΚΙΟΥ	ΑΠΟΓΡΑΦΗ 1991			ΑΠΟΓΡΑΦΗ 2001		
	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΝΔΡ	ΓΥΝ	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΝΔΡ	ΓΥΝ
ΟΜΑΔΕΣ ΗΛΙΚΙΩΝ						
0-4 ετών	74	35	39	65	30	35

5-9 ετών	110	56	54	81	45	36
10-14 ετών	126	75	51	93	45	48
15-19 ετών	172	91	81	161	98	63
20-24 ετών	188	109	79	146	101	45
25-29 ετών	147	89	58	110	61	49
30-34 ετών	167	100	67	133	64	69
35-39 ετών	135	73	62	131	70	61
40-44 ετών	175	89	86	171	90	81
45-49 ετών	157	86	71	177	102	75
50-54 ετών	236	109	127	190	90	100
55-59 ετών	290	137	153	196	91	105
60-64 ετών	355	167	188	268	122	146
65-69 ετών	370	177	193	300	146	154
70-74 ετών	250	104	146	313	153	160
75-79 ετών	195	91	104	219	108	111
80-84 ετών	107	50	57	101	35	66
85 ετών και άνω	72	23	49	78	29	49
ΣΥΝΟΛΟ	3326	1661	1665	2933	1480	1453

Πηγή:ΕΣΥΕ

Πίνακας Β.1.5.4 .Πληθυσμός ανά φύλο και ομάδες ηλικιών της Κ.Λάβδανης

ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΛΑΒΔΑΝΗΣ	ΑΠΟΓΡΑΦΗ 1991			ΑΠΟΓΡΑΦΗ 2001		
	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΝΔΡ	ΓΥΝ	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΝΔΡ	ΓΥΝ
0-4 ετών	1	0	1	0	0	0
5-9 ετών	3	1	2	0	0	0
10-14 ετών	4	2	2	2	1	1
15-19 ετών	9	2	7	7	5	2
20-24 ετών	14	10	4	3	1	2
25-29 ετών	6	4	2	11	2	9
30-34 ετών	9	6	3	8	3	5
35-39 ετών	4	1	3	7	2	5
40-44 ετών	10	5	5	6	6	0
45-49 ετών	15	5	10	12	3	9
50-54 ετών	13	6	7	18	7	11
55-59 ετών	22	6	16	15	6	9
60-64 ετών	36	14	22	33	17	16
65-69 ετών	36	18	18	32	16	16

70-74 ετών	26	9	17	30	13	17
75-79 ετών	32	13	19	22	12	10
80-84 ετών	19	7	12	10	3	7
85 ετών και άνω	6	4	2	6	3	3
ΣΥΝΟΛΟ	265	113	152	222	100	122

Πηγή:ΕΣΥΕ

Πίνακας Β.1.5.5.Πληθυσμός ανά φύλο και ομάδες ηλικιών της Κ. Πωγωνιάνης

ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΩΓΩΝΙΑΝΗΣ	ΑΠΟΓΡΑΦΗ 1991			ΑΠΟΓΡΑΦΗ 2001		
	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΝΔΡ	ΓΥΝ	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΝΔΡ	ΓΥΝ
0-4 ετών	35	20	15	20	11	9
5-9 ετών	54	30	24	30	10	20
10-14 ετών	58	40	18	69	50	19
15-19 ετών	84	68	16	132	103	29
20-24 ετών	74	55	19	43	29	14
25-29 ετών	60	35	25	32	17	15
30-34 ετών	56	34	22	58	34	24
35-39 ετών	27	16	11	44	22	22
40-44 ετών	35	22	13	60	31	29
45-49 ετών	26	11	15	48	32	16
50-54 ετών	36	17	19	42	24	18
55-59 ετών	35	18	17	38	17	21
60-64 ετών	37	14	23	68	31	37
65-69 ετών	32	19	13	59	28	31
70-74 ετών	26	10	16	56	27	29
75-79 ετών	33	13	20	33	16	17
80-84 ετών	23	9	14	28	13	15
85 ετών και άνω	12	1	11	20	8	12
ΣΥΝΟΛΟ	743	432	311	880	503	377

Πηγή:ΕΣΥΕ

Πίνακας Β.1.7.1. Μετακίνηση πληθυσμού στην Επαρχία Πωγωνίου

Μέλη νοικοκυριών			
	Διαμένοντες κατά τον Δεκέμβριο 1995	Εγκατασταθέντες στην επαρχία κατά την περίοδο	Εγκατασταθέντες στην επαρχία κατά την περίοδο

Σύνολο	στην επαρχία όπου βρέθηκαν κατά την απογραφή	Δεκέμβριος 1995 – Απογραφή 2001 από άλλη περιοχή της Ελλάδας	Δεκέμβριος 1995 – Απογραφή 2001 από χώρα του εξωτερικού
4800	3651	825	217

Πηγή:ΕΣΥΕ

Πίνακας Β.2.1.1.1. Εκπαιδευτικές υποδομές

ΥΠΟΔΟΜΕΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΝΩ ΠΩΓ/ΝΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΔΕΛΒ/ΚΙΟΥ	Κ. ΛΑΒ/ΝΗΣ	Κ. ΠΩΓ/ΝΗΣ	ΕΠΑΡΧΙΑ ΠΩΓΩΝΙΟΥ
Παιδικοί Σταθμοί	1	1	-	-	2
Φιλοξενούμενα Παιδιά	7	18	-	-	25
Προσωπικό	2	5	-	-	7
Σχολικές Μονάδες	2	4	-	3	9
Αίθουσες Σχολικών Μονάδων	17	9	-	16	42
Λειτουργούντα Τμήματα	9	9	-	9	27
Μαθητές Α'Βαθμιας	51	36	-	25	112
Μαθητές Β'Βαθμιας	28	36	-	90	154

Πηγή:ΥΠ.ΕΣ.Δ.Δ.Α

Πίνακας Β.2.2.1.1. Αριθμός ιατρικών εξετάσεων στο Κ.Υ Δελβινακίου

Ιατρεία	Αριθμός ιατρικών εξετάσεων
Γενικής ιατρικής	8290
Έκτακτα - εφημερία	1462
Παιδιατρικό	746
Καρδιολογικό	93
Μικροβιολογικό	1692
Ορθοπαιδικό	192
Ακτινολογικό	457

Οδοντιατρικό	405
Ψυχιατρικό	25
Γυν/κό - Μαιευτικό	3
Σύνολο Ιατρικών Εξετάσεων	13365

Πηγή: Κ.Υ Δελβινακίου, ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ ΕΤΟΥΣ 2007

Πίνακας Β.2.2.2.2. Αριθμός εργαστηριακών εξετάσεων στο Κ.Υ Δελβινακίου

Εργαστήρια	Αριθμός εργαστηριακών εξετάσεων
Αιματολογικές	1563
Ορολογικές	145
Βιοχημικές	36949
Μικροβιολογικές	94
Γεν. ούρων	1673
ΤΕΣΤ κήσης	7
ΤΕΣΤ ΠΑΠ.	-
Ακτινολογικές	717
Σύνολο Εργαστηριακών Εξετάσεων	41148

Πηγή: Κ.Υ Δελβινακίου, ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ ΕΤΟΥΣ 2007

Πίνακας 2.2.4.1. Αθλητικές υποδομές- αθλούμενοι

ΑΘΛΗΤΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΝΩ ΠΩΓ/ΝΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΔΕΛΒ/ΚΙΟΥ	Κ. ΛΑΒ/ΝΗΣ	Κ. ΠΩΓ/ΝΗΣ	ΕΠΑΡΧΙΑ ΠΩΓΩΝΙΟΥ
ΚΛΕΙΣΤΑ ΓΥΜΝΑΣΤΗΡΙΑ	-	-	-	1	1
ΚΟΛΥΜΒΗΤΗΡΙΑ	-	-	-	-	-
ΓΗΠΕΔΑ ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΟΥ	2	2	-	1	5
ΓΗΠΕΔΑ ΜΠΑΣΚΕΤ	2	6	4	3	15
ΓΗΠΕΔΑ ΤΕΝΙΣ	-	-	-	-	-
ΑΛΛΕΣ ΑΘΛΗΤΙΚΕΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ	-	-	-	-	-
ΑΘΛΟΥΜΕΝΟΙ	20	18	30	160	228

Πηγή: ΥΠ.ΕΣ.Δ.Δ.Α

Πίνακας Β.2.4.1.1. Αριθμός και Μέγεθος νοικοκυριών

Μέγεθος νοικοκυριών	Αριθμός νοικοκυριών	Μέλη
Νοικοκυριά με 1 μέλος	557	557
Νοικοκυριά με 2 μέλη	732	1464
Νοικοκυριά με 3 μέλη	283	849
Νοικοκυριά με 4 μέλη	220	880
Νοικοκυριά με 5 μέλη	115	575
Νοικοκυριά με 6 και άνω μέλη	104	734
Σύνολο	2011	5.059

Πηγή:ΕΣΥΕ

Πίνακας Β.3.1.1. Οικονομικά ενεργός πληθυσμός και μη ενεργός στο Παγώνι

Πληθυσμός	Πληθυσμός 1991	Πληθυσμός 2001
Απασχολούμενοι	1648	1444
Άνεργοι	221	134
Άνεργοι νέοι	348	115
Μη οικονομικά Ενεργός πληθυσμός	3768	3717

Πηγή: ΕΣΥΕ

Πίνακας Β.3.1.2. Οικονομικά ενεργός ανδρικός πληθυσμός και μη στο Παγώνι

Ανδρικός Πληθυσμός	Πληθυσμός 1991	Πληθυσμός 2001
Απασχολούμενοι	1260	1027
Άνεργοι	153	89
Άνεργοι νέοι	239	72
Μη οικονομικά Ενεργός πληθυσμός	1387	1591

Πηγή: ΕΣΥΕ

Πίνακας Β.3.1.3. Οικονομικά ενεργός γυναικείος πληθυσμός και μη στο Παγώνι

Γυναικείος Πληθυσμός	Πληθυσμός 1991	Πληθυσμός 2001
-------------------------	----------------	----------------

Απασχολούμενοι	388	417
Άνεργοι	68	45
Άνεργοι νέοι	109	43
Μη οικονομικά Ενεργώς πληθυσμός	2381	2126

Πηγή: ΕΣΥΕ

Πίνακας Β.3.2.1. Οικονομικά ενεργός πληθυσμός κατά δραστηριότητες στο Πωγώνι

Οικονομικές δραστηριότητες	Πληθυσμός 1991	Πληθυσμός 2001
Γεωργία κτηνοτροφία θήρα και δασοκομία, αλιεία	458	350
Ορυχεία και λατομεία	1	5
Μεταποιητικές βιομηχανίες	311	170
Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος φυσικού αερίου και νερού	6	12
Κατασκευές	214	185
Χονδρικό και λιανικό εμπόριο επισκευή αυτοκινήτων οχημάτων μοτοσυκλετών και ειδών προσωπικής και οικιακής χρήσης	185	153
Ξενοδοχεία και εστιατόρια	62	93
Μεταφορές αποθήκευση και επικοινωνίες	95	82
Ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί, διαχείριση ακίνητης περιουσίας	39	81
Δημόσια διοίκηση και άμυνα. Υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	127	116
Εκπαίδευση	54	62
Υγεία και κοινωνική μέριμνα	67	59
Λοιπές υπηρεσίες	55	49
Νέοι, Μη δυνάμενοι να καταταγούν κατά κλάδο	543	276
Σύνολο	2217	1693

Πηγή: ΕΣΥΕ

Πίνακας Β.3.3.1.1. Αριθμός Επιχειρήσεων στην Επαρχία Πωγωνίου

ΣΤΑΚΟΔ03	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΛΑΔΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
----------	--	-------------------------

0	Αγνωστος Κλάδος	16
01	Γεωργία, κτηνοτροφία, θήρα και συναφείς βοηθητικές δραστηριότητες	0
02	Δασοκομία, υλοτομία και συναφείς δραστηριότητες	2
15	Βιομηχανία τροφίμων και ποτών	12
18	Κατασκευή ειδών ένδυσης· κατεργασία και βαφή γουναρικών	2
20	Βιομηχανία ξύλου και κατασκευή προϊόντων από ξύλο και φελλό, εκτός από τα έπιπλα· κατασκευή ειδών καλαθοποιίας και σπαρτοπλεκτικής	2
24	Παραγωγή χημικών ουσιών και προϊόντων	1
27	Παραγωγή βασικών μετάλλων	1
28	Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων, με εξαίρεση τα μηχανήματα και τα είδη εξοπλισμού	5
29	Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού μ.α.κ.	1
36	Κατασκευή επίπλων· λοιπές βιομηχανίες μ.α.κ.	3
45	Κατασκευές	21
50	Εμπόριο, συντήρηση και επισκευή αυτοκινήτων οχημάτων και μοτοσυκλετών·	2
51	Χονδρικό εμπόριο και εμπόριο με προμήθεια, εκτός από το εμπόριο αυτοκινήτων οχημάτων και μοτοσυκλετών	7
52	Λιανικό εμπόριο, εκτός από το εμπόριο αυτοκινήτων οχημάτων και μοτοσυκλετών· επισκευή ειδών ατομικής και οικιακής χρήσης	38
55	Ξενοδοχεία και εστιατόρια	37
60	Χερσαίες μεταφορές· Μεταφορές μέσω αγωγών	7
63	Βοηθητικές και συναφείς προς τις μεταφορές δραστηριότητες· δραστηριότητες ταξιδιωτικών πρακτορείων	1
73	Έρευνα και ανάπτυξη	1
74	Άλλες επιχειρηματικές δραστηριότητες	5

75	Δημόσια διοίκηση και άμυνα· υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	1
80	Εκπαίδευση	1
85	Υγεία και κοινωνική μέριμνα	1
90	Διάθεση λυμάτων και απορριμμάτων· υγιεινή και παρόμοιες δραστηριότητες	1
91	Δραστηριότητες οργανώσεων με μέλη μ.α.κ.	7
93	Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών	1

Πηγή: ΕΣΥΕ 2003

Πίνακας Β.4.1.1.1: Τεμαχισμός των γεωργικών εκμεταλλεύσεων.

ΠΕΡΙΟΧΗ	ΕΚΜΕΤ/ΣΕΙΣ ΜΕ ΚΑΛΛΙΕΡΓ/ΝΕΣ ΕΚΤΑΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΓΡΟΤ/ΧΙΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ ΚΑΛΛΙΕΡΓ ΟΥΜΕΝΩΝ ΕΚΤΑΣΕΩ Ν (ΠΕΡΙΛΑΜ ΒΑΝΟΝΤΑ Ι ΟΙ ΑΓΟΝΟΙ ΒΟΣΚΟΤΟ ΠΟΙ)	ΜΕΣΗ ΕΚΤΑΣΗ ΑΝΑ ΓΕΩΤΕΜΑΧΙ Ο
ΑΓΙΑ ΜΑΡΙΝΑ	22	244	512	2.1
ΑΓΙΟΣ ΚΟΣΜΑΣ	9	71	531	7.5
ΑΡΓΥΡΟΧΩΡΙ	4	11	31	2.8
ΒΑΣΙΛΙΚΟ	23	156	1018	6.5
ΒΗΣΣΑΝΗ	36	233	3581	15.4
ΔΕΛΒΙΝΑΚΙ	65	758	2730	3.6
ΔΙΜΟΚΟΡΗ	5	16	106	6.6
ΔΟΛΟ	8	284	828	2.9
ΔΡΥΜΑΔΕΣ	1	5	2	.4
ΚΑΚΟΛΑΚΚΟΣ	7	18	21	1.2
ΚΑΣΤΑΝΗ	8	40	253	6.3
ΚΑΤΩ ΜΕΡΟΠΗ	18	521	3309	6.4
ΚΕΦΑΛΟΒΡΥΣΟ	39	135	901	6.7
ΚΡΥΟΝΕΡΙ	20	128	338	2.6

ΚΤΙΣΜΑΤΑ	25	162	483	3.0
ΛΑΒΔΑΝΗ	13	39	206	5.3
ΛΙΜΝΗ	14	190	1260	6.6
ΜΑΥΡΟΠΟΥΛΟ	26	89	644	7.2
ΜΕΡΟΠΗ	2	13	115	8.8
ΟΡΕΙΝΟ- ΞΗΡΟΒΑΛΤΟ	3	15	1163	77.5
ΠΑΛΑΙΟΠΥΡΓΟΣ	3	120	2918	24.3
ΠΕΡΙΣΤΕΡΙ	2	7	47	6.7
ΠΟΝΤΙΚΑΤΕΣ	2	10	183	18.3
ΠΩΓΩΝΙΑΝΗ	45	625	2496	4.0
ΡΟΥΨΙΑ	4	27	335	12.4
ΣΤΑΥΡΟΣΚΙΑΔΙ	9	119	375	3.2
ΣΤΡΑΤΙΝΙΣΤΑ	4	13	79	6.1
ΤΕΡΙΑΧΙ	2	68	340	5.0
ΦΑΡΑΓΓΙ	4	152	390	2.6
ΧΑΡΑΥΓΗ	12	120	631	5.3
ΩΡΑΙΟΚΑΣΤΡΟ	15	247	1109	4.5
ΣΥΝΟΛΟ	450	4636	26935	8.6

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Βασική Έρευνα Διάρθρωσης 1991

Πίνακας Β.4.1.1.1 :Τεμαχισμός των γεωργικών εκμεταλλεύσεων.

ΠΕΡΙΟΧΗ	ΕΚΜΕΤ/ΣΕΙΣ ΜΕ ΚΑΛΛΙΕΡΓ/ΝΕΣ ΕΚΤΑΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΓΡΟΤ/ΧΙΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ ΚΑΛΛΙΕΡΓ ΟΥΜΕΝΩΝ ΕΚΤΑΣΕΩ Ν (ΠΕΡΙΛΑΜ ΒΑΝΟΝΤΑ Ι ΟΙ ΑΓΟΝΟΙ ΒΟΣΚΟΤΟ ΠΟΙ)	ΜΕΣΗ ΕΚΤΑΣΗ ΑΝΑ ΓΕΩΤΕΜΑΧΙ Ο
ΑΓΙΑ ΜΑΡΙΝΑ	20	140	462	3.30
ΑΓΙΟΣ ΚΟΣΜΑΣ	7	64	4508,5	70.45
ΑΡΓΥΡΟΧΩΡΙ	1	1	2	2.00
ΒΑΣΙΛΙΚΟ	23	136	3087,9	22.71
ΒΗΣΣΑΝΗ	39	418	1983	4.74
ΔΕΛΒΙΝΑΚΙ	49	355	3559	10.03

				ΕΚΜ	ΕΚΤ	ΕΚΜ	ΕΚΤ	ΕΚΜ	ΕΚΤ	ΕΚΜ	ΕΚΤ
ΑΓΙΑ ΜΑΡΙΝΑ	22	22	512	22	352	1	160				
ΑΓΙΟΣ ΚΟΣΜΑΣ	9	9	531	9	393	4	138				
ΑΡΓΥΡΟΧΩΡΙ	4	4	31	4	31						
ΒΑΣΙΛΙΚΟ	29	23	1018	23	745	3	273				
ΒΗΣΣΑΝΗ	37	36	3580	36	1242	19	2338				
ΔΕΛΒΙΝΑΚΙ	69	65	2730	60	676	41	2054				
ΔΙΜΟΚΟΡΗ	5	5	106	5	106						
ΔΟΛΟ	9	8	828	6	88	7	740				
ΔΡΥΜΑΔΕΣ	1	1	2			1	2				
ΚΑΚΟΛΑΚΚΟ Σ	7	7	21	7	21						
ΚΑΣΤΑΝΗ	8	8	253	8	133	1	120				
ΚΑΤΩ ΜΕΡΟΠΗ	19	18	3309	17	686	16	2623				
ΚΕΦΑΛΟΒΡΥΣ Ο	45	39	901	33	322	21	579				
ΚΡΥΟΝΕΡΙ	20	20	338	20	325	1	13				
ΚΤΙΣΜΑΤΑ	25	25	483	25	452	2	30			1	1
ΛΑΒΔΑΝΗ	13	13	206	13	170	3	36				
ΛΙΜΝΗ	15	14	1260	12	284	8	976				
ΜΑΥΡΟΠΟΥΛ Ο	27	26	644	25	353	4	291				
ΜΕΡΟΠΗ	2	2	115	1	15	1	100				
ΟΡΕΙΝΟ- ΞΗΡΟΒΑΛΤΟ	4	3	1163	3	63	2	1100				
ΠΑΛΑΙΟΠΥΡΓ ΟΣ	3	3	2918	3	118	3	2800				
ΠΕΡΙΣΤΕΡΙ	2	2	47	2	47						
ΠΟΝΤΙΚΑΤΕΣ	2	2	183	2	38	2	145	1	3	12	17
ΠΩΓΩΝΙΑΝΗ	46	45	2496	39	341	16	2135				
ΡΟΥΨΙΑ	4	4	335	3	325	1	10			2	262
ΣΤΑΥΡΟΣΚΙΑΔ Ι	9	9	375	9	103	1	10				

Λίμνης	11	10	740,6	7	73,1	3	667,5	0	0	0	0
Μαυροπούλου	15	15	331,9	14	307,4	2	24,5	0	0	0	0
Μερόπης	1	1	600	0	0	1	600	0	0	0	0
Ορεινού Ξηροβάλτου	3	3	2301,5	3	68,5	2	2200	0	0	1	33
Παλαιοπύργου	4	4	1017	2	245	2	772	0	0	0	0
Περιστερίου	1	1	16	1	16	0	0	0	0	0	0
Ποντικατών	1	1	250	1	10	1	240	0	0	0	0
Παγωνιανής	23	23	3669,2	23	628,2	9	3011	0	0	1	30
Ρουψιάς	5	4	1184	4	1184	0	0	0	0	0	0
Σταυροσκιαδίου	1	1	17	1	17	0	0	0	0	0	0
Στρατινίστης	1	1	2000	0	0	1	2000	0	0	0	0
Τεριαχίου	1	1	214	1	14	1	200	0	0	0	0
Φαραγγίου	3	3	253,5	2	73,5	2	180	0	0	0	0
Χαραυγής	6	6	678	6	178	1	500	0	0	0	0
Ωραιοκάστρου	11	11	4548,9	11	1017, 7	7	3531,2	0	0	0	0
ΣΥΝΟΛΟ				28	11883						
	344	336	44304,1	0	,4	121	31632,7	0	0	14	788

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Βασική Έρευνα Διάρθρωσης 2000

Πίνακας Β.4.1.2.3. Εκμεταλλεύσεις με διάκριση σε μικτές, γεωργικές και κτηνοτροφικές, και σύμφωνα με τον τόπο απογραφής του κατόχου.

ΠΕΡΙΟΧΗ	Ο-Η-Π	ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΕΡΓΟΥΜΕΝΕΣ ΕΚΤΑΣΕΙΣ ΑΥΤΩΝ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟΝ ΤΟΠΟ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ ΤΟΥ ΚΑΤΟΧΟΥ								
		ΣΥΝΟΛΟ			ΑΠΟ ΤΙΣ ΟΠΟΙΕΣ :					
					ΜΙΚΤΕΣ (ΓΕΩΡΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΕΣ)		ΓΕΩΡΓΙΚΕΣ		ΚΤΗΝ ΟΤΡ/Κ ΕΣ	
		ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.		
Αγίας Μαρίνης	Ο	22	467	22	467					
Αγίου Κοσμά	Ο	9	366	7	344	2	22			
Αργυροχωρίου	Ο	4	14	4	14					
Βασιλικού	Ο	29	546	17	362	6	184			6
Βήσσανης	Η	37	2603	33	2567	3	36			1
Δελβινακίου	Ο	69	2730	48	1914	17	816			4
Διμοκορίου	Ο	5	73	5	73					
Δολού	Ο	9	828	8	828					1

Δρυμάδων	Ο	1	2			1	2	
Κακολάκκου	Ο	7	22	1	3	6	19	
Καστανής	Ο	8	231	7	224	1	7	
Κάτω Μερόπης	Ο	19	36	15	28	3	8	1
Κερασόβου	Ο							
Κεφαλοβρύσου	Ο	45	188	38	181	1	7	6
Κρουνερίου	Ο	20	202	11	149	9	53	
Κτισμάτων	Ο	25	472	21	413	4	59	
Λάβδανης	Ο	13	158	13	158			
Λίμνης	Η	15	579	13	576	1	3	1
Μαυροπούλου	Ο	27	596	19	560	7	36	1
Μερόπης	Ο	2	16	2	16			
Ορεινού Ξηροβάλτου	Ο	4	1163	3	1163			1
Παλαιοπύργου	Ο	3	3	3	3			
Περιστερίου	Ο	2	32	2	32			
Ποντικατών	Ο	2	26	2	26			
Πωγωνιανής	Ο	46	2497	20	2430	25	67	1
Ρουψιάς	Η	4	100	3	90	1	10	
Σταυροσκιαδίου	Ο	9	375	7	372	2	3	
Στρατινίστης	Ο	4	54	4	54			
Τεριαχίου	Ο	5	340	2	340			3
Φαραγγίου	Ο	4	390	4	390			
Χαραυγής	Η	12	614	11	574	1	40	
Ωραιοκάστρου	Ο	15	640	7	283	8	357	
ΣΥΝΟΛΟ		476	16363	352	14634	98	1729	26

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Βασική Έρευνα Διάρθρωσης 1991

Πίνακας Β.4.1.2.4. Εκμεταλλεύσεις με διάκριση σε μικτές, γεωργικές και κτηνοτροφικές, και σύμφωνα με τον τόπο απογραφής του κατόχου.

ΠΕΡΙΟΧΗ	Ο-Η-Π	ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΕΡΓΟΥΜΕΝΕΣ ΕΚΤΑΣΕΙΣ ΑΥΤΩΝ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟΝ ΤΟΠΟ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ ΤΟΥ ΚΑΤΟΧΟΥ			
		ΣΥΝΟΛΟ	ΑΠΟ ΤΙΣ ΟΠΟΙΕΣ :		
			ΜΙΚΤΕΣ (ΓΕΩΡΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΕ Σ)	ΓΕΩΡΓΙΚΕΣ	ΚΤΗΝ ΟΤΡ/Κ ΕΣ

		ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.
Αγίας Μαρίνης	Ο	21	462	18	445	2	17	1
Αγίου Κοσμά	Ο	7	4508,5	4	758,5	0	0	3
Αργυροχωρίου	Ο	1	2	0	0	0	0	1
Βασιλικού	Ο	23	3087,9	15	2008,4	1	2,5	7
Βήσσανης	Η	41	1983	32	1741	0	0	9
Δελβινακίου	Ο	51	3559	28	2131	8	906	15
Διμοκορίου	Ο	1	10	0	0	0	0	1
Δολού	Ο	8	737	1	105	0	0	7
Καστανής	Ο	4	38,5	2	12	1	25,5	1
Κάτω Μερόπης	Ο	19	4529,1	14	3296,1	0	0	5
Κερασόβου	Ο	7	263,5	2	75	5	188,5	0
Κεφαλοβρύσου	Ο	43	6404,5	1	1,5	5	11	37
Κρυονερίου	Ο	7	138	3	63,5	4	74,5	0
Κτισμάτων	Ο	15	419,5	11	386,5	4	33	0
Λάβδανης	Ο	9	340	1	50	0	0	8
Λίμνης	Η	11	740,6	7	706,6	1	6	3
Μαυροπούλου	Ο	15	331,9	10	253,9	1	20	4
Μερόπης	Ο	1	600	0	0	0	0	1
Ορεινού Ξηροβάλλου	Ο	3	2301,5	2	1081,5	0	0	1
Παλαιοπύργου	Ο	4	1017	0	0	0	0	4
Περιστερίου	Ο	1	16	1	16	0	0	0
Ποντικατών	Ο	1	250	1	250	0	0	0
Παγωνιανής	Ο	23	3669,2	3	481	4	9,2	16
Ρουσιάς	Η	5	1184	1	4	0	0	4
Σταυροσκιαδίου	Ο	1	17	1	17	0	0	0
Στρατινίστης	Ο	1	2000	0	0	0	0	1
Τεριαχίου	Ο	1	214	0	0	0	0	1
Φαραγγίου	Ο	3	253,5	1	163,5	0	0	2
Χαραυγής	Η	6	678	2	88	3	65	1
Ωραιοκάστρου	Ο	11	4548,9	7	3888,9	3	60	1
ΣΥΝΟΛΟ		344	44304,1	168	18023,9	42	1418,2	134

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Βασική Έρευνα Διάρθρωσης 2000

Πίνακας Β.4.1.2.5. Εκμεταλλεύσεις με αρδευόμενες και αρδευθείσες εκτάσεις

	ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ :	ΑΠΟ ΑΥΤΕΣ ΜΕ ΑΡΔΕΥΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙ ΑΡΔΕΥΘΕΙΣΕΣ ΕΚΤΑΣΕΙΣ :
--	------------------	--

ΠΕΡΙΟΧΗ	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΠΟ ΑΥΤΕΣ ΜΕ ΚΑΛΛΙΕΡΓ/Ν Η ΕΚΤΑΣΗ	ΕΚΤ.	ΕΚΜΕΤ.	ΕΚΤΑΣΕΙΣ (ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ ΔΑΣΙΚΕΣ ΚΑΙ ΆΛΛΕΣ ΜΗ ΚΑΛΛΙΕΡΓ/ΝΕΣ ΕΚΤΑΣΕΙΣ)		
					ΚΑΛΛΙΕΡ Γ/ΝΕΣ	ΕΣ ΜΕΝΕΣ	ΑΡΔΕΥΟ ΕΙΣΕΣ
Αγίας Μαρίνης	22	22	467	22	467	319	90
Αγίου Κοσμά	9	9	366	9	366	200	199
Αργυροχωρίου	4	4	14				
Βασιλικού	29	23	546	9	359	178	167
Βήσσανης	37	36	2603	36	2603	443	443
Δελβινακίου	69	65	2730	25	1431	185	184
Διμοκορίου	5	5	73	5	73	3	3
Δολού	9	8	828	4	303	3	3
Δρυμάδων	1	1	2	1	2	1	1
Κακολάκκου	7	7	21	7	21	12	9
Καστανής	8	8	231	7	230	40	36
Κάτω Μερόπης	19	18	36	12	25	15	15
Κεφαλοβρύσου	45	39	188	1	7	3	3
Κρυονερίου	20	20	202	20	202	16	16
Κτισμάτων	25	25	472	23	430	254	29
Λάβδανης	13	13	158	13	158	6	6
Λίμνης	15	14	579	14	579	102	102
Μαυροπούλου	27	26	595	24	344	159	157
Μερόπης	2	2	16				
Ορεινού Ξηροβάλτου	4	3	1163				
Παλαιοπύργου	3	3	3				
Περιστερίου	2	2	32	2	32	1	1
Ποντικατών	2	2	26				
Πωγωνιανής	46	45	2496	9	159	5	5
Ρουσιάς	4	4	100				
Σταυροσκιαδίου	9	9	375	5	63	5	5
Στρατινίστης	4	4	54	2	42	1	1

Τεραχίου	5	2	340				
Φαραγγίου	4	4	390				
Χαραυγής	12	12	614	11	599	89	25
Ωραιοκάστρου	15	15	640	15	640	1131	480
ΣΥΝΟΛΟ	476	450	16360	276	9135	3171	1980

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Βασική Έρευνα Διάρθρωσης 1991

Πίνακας Β.4.1.2.6. Εκμεταλλεύσεις με αρδευόμενες και αρδευθείσες εκτάσεις

ΠΕΡΙΟΧΗ	ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ :			ΑΠΟ ΑΥΤΕΣ ΜΕ ΑΡΔΕΥΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙ ΑΡΔΕΥΘΕΙΣΕΣ ΕΚΤΑΣΕΙΣ :		
	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΠΟ ΑΥΤΕΣ ΜΕ ΚΑΛΛΙΕΡΓ/Ν Η ΕΚΤΑΣΗ	ΕΚΤ.	ΕΚΤΑΣΕΙΣ (ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ ΔΑΣΙΚΕΣ ΚΑΙ ΆΛΛΕΣ ΜΗ ΚΑΛΛΙΕΡΓ/ΝΕΣ ΕΚΤΑΣΕΙΣ)		
				ΕΞ ΚΑΛΛΙΕΡΓ/ΝΕΣ	ΑΡΔΕΥΟΜΕΝΕΣ	ΑΡΔΕΥΘΕΙΣΕΣ
Αγίας Μαρίνης	21	20	462	20	162	162
Αγίου Κοσμά	7	7	4508,5	4	2,5	2,5
Αργυροχωρίου	1	1	2	0	0	0
Βασιλικού	23	23	3087,9	15	251,9	251,9
Βήσσανης	41	39	1983	32	18	18
Δελβινακίου	51	49	3559	29	553	552,5
Διμοκορίου	1	1	10	0	0	0
Δολού	8	8	737	0	0	0
Δρυμάδων	0	0	0	0	0	0
Κακολάκκου	0	0	0	0	0	0
Καστανής	4	4	38,5	3	4	4
Κάτω Μερόπης	19	19	4529,1	13	6,2	5,2
Κερασόβου	7	7	263,5	6	11	11
Κεφαλοβρύσου	43	43	6404,5	0	0	0
Κρουονερίου	7	7	138	5	2,5	2,5
Κτισμάτων	15	15	419,5	15	132,5	132,5
Λάβδανης	9	8	340	0	0	0
Λίμνης	11	10	740,6	8	100,5	100,5

Μαυροπούλου	15	15	331,9	11	82,9	82,9
Μερότης	1	1	600	0	0	0
Ορεινού Ξηροβάλτου	3	3	2301,5	2	30,5	30,5
Παλαιοπύργου	4	4	1017	0	0	0
Περιστερίου	1	1	16	0	0	0
Ποντικατών	1	1	250	1	0,5	0,5
Πωγωνιανής	23	23	3669,2	0	0	0
Ρουσιάς	5	4	1184	0	0	0
Σταυροσκιαδίου	1	1	17	0	0	0
Στρατινίστης	1	1	2000	0	0	0
Τεριαχίου	1	1	214	0	0	0
Φαραγγίου	3	3	253,5	1	13,5	13,5
Χαραυγής	6	6	678	5	20	20
Ωραιοκάστρου	11	11	4548,9	9	82,9	82,9
ΣΥΝΟΛΟ	344	336	44304,1	179	1474,4	1472,9

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Βασική Έρευνα Διάρθρωσης 2000

Πίνακας Β.4.1.3.1. Εκτάσεις και εκμεταλλεύσεις κατά είδος καλλιέργειας

ΠΕΡΙΟΧΗ	Π-Η-Ο	ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ		ΕΚΤΑΣΕΙΣ	ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΚΤΑΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΕΙΔΟΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ							
		ΣΥΝΟΛΟ	ΑΠΟ ΑΥΤΕΣ ΜΕ ΚΑΛ ΚΑΛΙΕΡΓ/ΝΗ		ΕΣ	ΕΤΗΣΙΕΣ ΚΑΛ/ΡΤΕΙ	ΚΑΛ/ΡΤΕΙ	ΕΙΣ ΔΕΝΔΡΩΔΑ	ΣΤΑΦΙΔΑ	ΚΑΙ ΑΜΠΕΛΙΑ	ΛΟΙΠΕΣ ΕΚΤΑΣΕΙΣ	
											ΕΚΜ.	ΕΚΤ.
Αγίας Μαρίνης	Ο	22	22	468	22	259			1	3	22	206
Αγίου Κοσμά	Ο	9	9	366	9	228	2	3	1	2	8	133
Αργυροχωρίου	Ο	4	4	14							4	14
Βασιλικού	Ο	29	23	547	9	274	2	3			19	270
Βήσσανης	Η	37	36	2603	21	1629	4	16	3	2	36	956
Δελβινακίου	Ο	69	65	2730	44	1367	1	2	6	15	56	1346
Διμοκορίου	Ο	5	5	73	2	19					5	54
Δολού	Ο	9	8	828	2	10					8	818
Δρυμάδων	Ο	1	1	2			1	1			1	1
Κακολάκκου	Ο	7	7	21					6	12	7	9

Καστανής	O	8	8	231	5	87			3	2	8	142
Κάτω Μερόπης	O	19	18	36	4	9			6	11	15	16
Κεφαλοβρύσου	O	45	39	188	1	3			3	7	38	178
Κρυονερίου	O	20	20	203	19	124	3	5	6	10	20	64
Κτισμάτων	O	25	25	473	22	50			8	8	25	415
Λάβδανης	O	13	13	158	6	42					13	116
Λίμνης	H	15	14	579	11	175	1	10			14	394
Μαυροπούλου	O	27	26	595	23	141			4	7	26	447
Μερόπης	O	2	2	16							2	16
Ορεινού Ξηροβάλτου	O	4	3	1163	2	73					3	1090
Παλαιοπύργου	O	3	3	3							3	3
Περιστερίου	O	2	2	32	1	5					2	27
Ποντικατών	O	2	2	26							2	26
Πωγωνιανής	O	46	45	2497	1	10	8	7	36	67	26	2413
Ρουσιάς	H	4	4	100	3	80					1	20
Σταυροσκαδίου	O	9	9	376	3	27			4	5	9	344
Στρατινίστης	O	4	4	54	3	17					4	37
Τεριαχίου	O	5	2	340	2	90					1	250
Φαραγγίου	O	4	4	390							4	390
Χαραυγής	H	12	12	614	10	69	2	6	2	21	12	518
Ωραιοκάστρου	O	15	15	640	12	492	1	14			9	134
ΣΥΝΟΛΟ		476	450	16366	237	5280	25	67	89	172	403	10847

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Βασική Έρευνα Διάρθρωσης 1991

Πίνακας Β.4.1.3.2 . Εκτάσεις και εκμεταλλεύσεις κατά είδος καλλιέργειας

ΠΕΡΙΟΧΗ	Π-Η-Ο	ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ		ΕΚΤΑΣΕΙΣ	ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΚΤΑΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΕΙΔΟΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ									
		ΣΥΝΟΛΟ	ΑΠΟ ΑΥΤΕΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓ/ΝΗ ΜΕ		ΕΣ ΚΑΛ/ΡΤΕΙ	ΕΤΗΣΙΕΣ ΚΑΛ/ΡΤΕΙ	ΚΑΛ/ΡΤΕΙ	ΕΙΣ	ΔΕΝΔΡΩΔ	ΣΤΑΦΙΔΑ	ΑΜΠΕΛΙΑ ΚΑΙ		ΕΚΤΑΣΕΙΣ	ΕΚΤ.
											ΕΚΜ.	ΕΚΤ.		
Αγίας Μαρίνης	O	21	20	462	17	175,5	0	0	5	13	20	255		
Αγίου Κοσμά	O	7	7	4508,5	1	1	0	0	1	1	6	4505		

Αργυροχωρίου	Ο	1	1	2	0	0	0	0	0	0	1	2
Βασιλικού	Ο	23	23	3087,9	7	263,5	0	0	0	0	21	2820
Βήσσανης	Η	41	39	1983	3	308	1	3	1	1	36	1653
Δελβινακίου	Ο	51	49	3559	16	1281	2	8	3	4	39	2250,5
Διμοκορίου	Ο	1	1	10	0	0	0	0	0	0	1	10
Δολού	Ο	8	8	737	1	5	0	0	0	0	12	733,5
Δρυμάδων	Ο	0	0	0	0	0	0	0	0	0	12	4,4
Κακολάκκου	Ο	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Καστανής	Ο	4	4	38,5	2	3,5	0	0	1	1,5	16	36,2
Κάτω Μερόπης	Ο	19	19	4529,1	0	0	4	6,5	3	6,5	17	4510,9
Κερασόβου	Ο	7	7	263,5	6	5,5	0	0	5	12,5	7	240
Κεφαλοβρύσου	Ο	43	43	6404,5	0	0	0	0	6	9,5	38	6395
Κρυονερίου	Ο	7	7	138	4	11,5	2	4,5	4	10,5	14	111,9
Κτισμάτων	Ο	15	15	419,5	10	139	0	0	4	3,5	38	282
Λάβδανης	Ο	9	8	340	1	10	0	0	0	0	27	348,5
Λίμνης	Η	11	10	740,6	5	97,5	0	0	1	0,5	10	639,6
Μαυροπούλου	Ο	15	15	331,9	9	76,4	1	1	0	0	46	266
Μερόπης	Ο	1	1	600	0	0	0	0	0	0	4	602,5
Ορεινού Ξηροβάλτου	Ο	3	3	2301,5	1	30	0	0	0	0	9	2276,5
Παλαιοπύργου	Ο	4	4	1017	0	0	0	0	0	0	9	1019,5
Περιστερίου	Ο	1	1	16	0	0	0	0	1	1	15	25,5
Ποντικατών	Ο	1	1	250	0	0	0	0	0	0	5	252,5
Πωγωνιανής	Ο	23	23	3669,2	2	10	1	1,5	5	8,7	27	3655,5
Ρουσιάς	Η	5	4	1184	0	0	0	0	1	1	5	1183,5
Σταυροσκιαδίου	Ο	1	1	17	0	0	0	0	1	1	1	16
Στρατινίστης	Ο	1	1	2000	0	0	0	0	0	0	2	2000,5
Τεριαχίου	Ο	1	1	214	0	0	0	0	0	0	1	214
Φαραγγίου	Ο	3	3	253,5	1	13	0	0	0	0	3	240
Χαραυγής	Η	6	6	678	3	16	5	29	1	0,5	7	629
Ωραιοκάστρου	Ο	11	11	4548,9	4	106	4	22	1	2	15	4420
ΣΥΝΟΛΟ		344	336	44304,1	93	2552,4	20	75,5	44	77,7	464	41598,5

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Βασική Έρευνα Διάρθρωσης 2000

Πίνακας Β.4.1.4.1 . Διάκριση των κατόχων των εκμεταλλεύσεων σε Φυσικά και Νομικά πρόσωπα.

	ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ & ΕΚΤΑΣΕΙΣ
--	---------------------------

ΠΕΡΙΟΧΗ	ΣΥΝΟΛΟ		Ο ΚΑΤΟΧΟΣ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ ΕΙΝΑΙ :			
			ΦΥΣΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΟ		ΝΟΜΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΟ	
	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.
Αγίας Μαρίνης	22	467	22	467	0	0
Αγίου Κοσμά	9	366	9	366	0	0
Αργυροχωρίου	4	14	4	14	0	0
Βασιλικού	29	546	29	546	0	0
Βήσσανης	37	2603	37	2603	0	0
Δελβινακίου	69	2730	69	2730	0	0
Διμοκορίου	5	73	5	73	0	0
Δολού	9	828	9	828	0	0
Δρυμάδων	1	2	1	2	0	0
Κακολάκκου	7	21	7	21	0	0
Καστανής	8	231	8	231	0	0
Κάτω Μερόπης	19	36	19	36	0	0
Κεφαλοβρύσου	45	188	45	188	0	0
Κρουνερίου	20	202	20	202	0	0
Κτισμάτων	25	472	25	472	0	0
Λάβδανης	13	158	13	158	0	0
Λίμνης	15	579	15	579	0	0
Μαυροπούλου	27	595	27	595	0	0
Μερόπης	2	16	2	16	0	0
Ορεινού Ξηροβάλτου	4	1163	4	1163	0	0
Παλαιοπύργου	3	3	3	3	0	0
Περιστερίου	2	32	2	32	0	0
Ποντικατών	2	26	2	26	0	0
Πωγωνιανής	46	2496	45	2494	1	3
Ρουφιάς	4	100	4	100	0	0
Σταυροσκιαδίου	9	375	9	375	0	0
Στρατινίστης	4	54	4	54	0	0
Τεριαχίου	5	340	5	340	0	0
Φαραγγίου	4	390	4	390	0	0
Χαραυγής	12	614	12	614	0	0
Ωραιοκάστρου	15	640	15	640	0	0
ΣΥΝΟΛΟ	476	16360	475	16358	1	3

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Βασική Έρευνα Διάρθρωσης 1991

Πίνακας Β.4.1.4.2 . Διάκριση των κατόχων των εκμεταλλεύσεων σε Φυσικά και Νομικά πρόσωπα.

ΠΕΡΙΟΧΗ	ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ & ΕΚΤΑΣΕΙΣ					
	ΣΥΝΟΛΟ		Ο ΚΑΤΟΧΟΣ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ ΕΙΝΑΙ :			
			ΦΥΣΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΟ		ΝΟΜΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΟ	
	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.
Αγίας Μαρίνης	21	462	21	462	0	0
Αγίου Κοσμά	7	4508,5	7	4508,5	0	0
Αργυροχωρίου	1	2	1	2	0	0
Βασιλικού	23	3087,9	23	3087,9	0	0
Βήσσανης	41	1983	41	1983	0	0
Δελβινακίου	51	3559	51	3559	0	0
Διμοκορίου	1	10	1	10	0	0
Δολού	8	737	8	737	0	0
Καστανής	4	38,5	4	38,5	0	0
Κάτω Μερόπης	19	4529,1	19	4529,1	0	0
Κερασόβου	7	263,5	7	263,5	0	0
Κεφαλοβρύσου	43	6404,5	43	6404,5	0	0
Κρυονερίου	7	138	7	138	0	0
Κτισμάτων	15	419,5	15	419,5	0	0
Λάβδανης	9	340	9	340	0	0
Λίμνης	11	740,6	11	740,6	0	0
Μαυροπούλου	15	331,9	15	331,9	0	0
Μερόπης	1	600	1	600	0	0
Ορεινού Ξηροβάλτου	3	2301,5	3	2301,5	0	0
Παλαιοπύργου	4	1017	4	1017	0	0
Περιστερίου	1	16	1	16	0	0
Ποντικατών	1	250	1	250	0	0
Παγωνιανής	23	3669,2	23	3669,2	0	0
Ρουψιάς	5	1184	5	1184	0	0
Σταυροσκιαδίου	1	17	1	17	0	0
Στρατινίστης	1	2000	1	2000	0	0
Τεριαχίου	1	214	1	214	0	0

Φαραγγίου	3	253,5	3	253,5	0	0
Χαραυγής	6	678	6	678	0	0
Ωραιοκάστρου	11	4548,9	11	4548,9	0	0
ΣΥΝΟΛΟ	344	44304,1	344	44304,1	0	0

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Βασική Έρευνα Διάρθρωσης 2000

Πίνακας Β.4.1.4.3. Εκμεταλλεύσεις και αντίστοιχες Εκτάσεις για τη διαχείριση των οποίων τηρούνται λογιστικά βιβλία και εκμεταλλεύσεις τα προϊόντα των οποίων προορίζονται κυρίως για πώληση.

ΠΕΡΙΟΧΗ	ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ & ΕΚΤΑΣΕΙΣ					
	ΣΥΝΟΛΟ		ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ ΤΗΡΟΥΝΤΑΙ ΛΟΓΙΣΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ		ΤΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ ΠΡΟΟΡΙΖΟΝΤΑΙ ΚΥΡΙΩΣ ΓΙΑ ΠΩΛΗΣΗ	
	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.
Αγίας Μαρίνης	22	467			13	401
Αγίου Κοσμά	9	366			8	359
Αργυροχωρίου	4	14				
Βασιλικού	29	546	1	53	26	539
Βήσσανης	37	2603	1	51	32	2582
Δελβινακίου	69	2730	5	405	45	2463
Διμοκορίου	5	73			2	64
Δολού	9	828			9	828
Δρυμάδων	1	2				
Κακολάκκου	7	21			5	15
Καστανής	8	231			6	212
Κάτω Μερόπης	19	36			17	30
Κεφαλοβρύσου	45	188			27	169
Κρυονερίου	20	202	1	5	14	171
Κτισμάτων	25	472			12	256
Λάβδανης	13	158			5	101
Λίμνης	15	579			8	360
Μαυροπούλου	27	595				
Μερόπης	2	16			1	1
Ορεινού Ξηροβάλτου	4	1163			2	1159
Παλαιοπύργου	3	3			3	3

Περιστερίου	2	32			2	32
Ποντικατών	2	26			1	1
Παγωνιανής	46	2496			16	2348
Ρουσιάζ	4	100			3	90
Σταυροσκιαδίου	9	375			3	310
Στρατινίστης	4	54			4	54
Τεριαχίου	5	340				
Φαραγγίου	4	390			4	390
Χαραυγής	12	614			9	547
Ωραιοκάστρου	15	640	1	100	12	608
ΣΥΝΟΛΟ	476	16360	9	614	289	14093

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Βασική Έρευνα Διάρθρωσης 1991

Πίνακας Β.4.1.4.4. Εκμεταλλεύσεις και αντίστοιχες Εκτάσεις για τη διαχείριση των οποίων τηρούνται λογιστικά βιβλία και εκμεταλλεύσεις τα προϊόντα των οποίων προορίζονται κυρίως για πώληση.

ΠΕΡΙΟΧΗ	ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ & ΕΚΤΑΣΕΙΣ					
	ΣΥΝΟΛΟ		ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ ΤΗΡΟΥΝΤΑΙ ΛΟΓΙΣΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ		ΤΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ ΠΡΟΟΡΙΖΟΝΤΑΙ ΚΥΡΙΩΣ ΓΙΑ ΠΩΛΗΣΗ	
	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.
Αγίας Μαρίνης	21	462	0	0	9	283
Αγίου Κοσμά	7	4508,5	1	80,3	6	4428,2
Αργυροχωρίου	1	2	0	0	0	0
Βασιλικού	23	3087,9	7	381,5	20	2999,3
Βήσσανης	41	1983	0	0	33	1850
Δελβινακίου	51	3559	0	0	41	3305
Διμοκορίου	1	10	0	0	1	10
Δολού	8	737	1	105	7	733
Καστανής	4	38,5	0	0	1	1
Κάτω Μερόπης	19	4529,1	2	235,7	14	4467,5
Κερασόβου	7	263,5	0	0	0	0
Κεφαλοβρύσου	43	6404,5	7	1568	29	6256,5
Κρυονερίου	7	138	0	0	1	20,5
Κτισμάτων	15	419,5	0	0	5	272,5

Λάβδανης	9	340	0	0	6	320
Λίμνης	11	740,6	0	0	8	713,1
Μαυροπούλου	15	331,9	1	21,5	5	95,9
Μερόπης	1	600	0	0	1	600
Ορεινού Ξηροβάλτου	3	2301,5	0	0	3	2301,5
Παλαιοπύργου	4	1017	2	772	4	1017
Περιστερίου	1	16	0	0	0	0
Ποντικατών	1	250	0	0	1	250
Παγωνιανής	23	3669,2	0	0	19	3660
Ρουψιάς	5	1184	0	0	4	1154
Σταυροσκιαδίου	1	17	1	17	1	17
Στρατινίστης	1	2000	0	0	1	2000
Τεριαχίου	1	214	0	0	1	214
Φαραγγίου	3	253,5	0	0	3	253,5
Χαραυγής	6	678	0	0	2	574
Ωραιοκάστρου	11	4548,9	1	162,5	10	4544,9
ΣΥΝΟΛΟ	344	44304,1	23	3343,5	236	42341,4

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Βασική Έρευνα Διάρθρωσης 2000

Πίνακας Β.4.1.4.5. Εκμεταλλεύσεις και εκτάσεις των οποίων ο κάτοχος είναι μέλος γεωργικού συνεταιρισμού.

ΠΕΡΙΟΧΗ	ΣΥΝΟΛΟ		Ο ΚΑΤΟΧΟΣ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ ΕΙΝΑΙ ΜΕΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΚΟΥ-ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥ	
	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.
Αγίας Μαρίνης	22	467		
Αγίου Κοσμά	9	366	1	10
Αργυροχωρίου	4	14		
Βασιλικού	29	546	17	453
Βήσσανης	37	2603	23	2407
Δελβινακίου	69	2730	28	1438
Διμοκορίου	5	73		
Δολού	9	828	8	828
Δρυμάδων	1	2		
Κακολάκκου	7	21		
Καστανής	8	231		

Κάτω Μερόπης	19	36	3	5
Κεφαλοβρύσου	45	188	17	146
Κρυονερίου	20	202	1	5
Κτισμάτων	25	472	1	6
Λάβδανης	13	158		
Λίμνης	15	579		
Μαυροπούλου	27	595		
Μερόπης	2	16		
Ορεινού Ξηροβάλτου	4	1163	2	1159
Παλαιοπύργου	3	3		
Περιστερίου	2	32		
Ποντικατών	2	26	1	1
Παγωνιανής	46	2496	12	2304
Ρουσιάς	4	100		
Σταυροσκιαδίου	9	375	2	295
Στρατινίστης	4	54		
Τεριαχίου	5	340	1	264
Φαραγγίου	4	390		
Χαραυγής	12	614	2	333
Ωραιοκάστρου	15	640	1	29
ΣΥΝΟΛΟ	476	16360	120	9683

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Βασική Έρευνα Διάρθρωσης 1991

Πίνακας Β.4.1.4.6. Εκμεταλλεύσεις και εκτάσεις των οποίων ο κάτοχος είναι μέλος γεωργικού συνεταιρισμού.

ΠΕΡΙΟΧΗ	ΣΥΝΟΛΟ		Ο ΚΑΤΟΧΟΣ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ ΕΙΝΑΙ ΜΕΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΚΟΥ-ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥ	
	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.
Αγίας Μαρίνης	21	462	0	0
Αγίου Κοσμά	7	4508,5	2	3095,2
Αργυροχωρίου	1	2	0	0
Βασιλικού	23	3087,9	17	2849,3
Βήσσανης	41	1983	26	1707,5
Δελβινακίου	51	3559	19	2160,5

Διμοκορίου	1	10	0	0
Δολού	8	737	7	733
Καστανής	4	38,5	2	12
Κάτω Μερόπης	19	4529,1	5	1763,9
Κερασόβου	7	263,5	0	0
Κεφαλοβρύσου	43	6404,5	32	5660
Κρυονερίου	7	138	1	20,5
Κτισμάτων	15	419,5	0	0
Λάβδανης	9	340	0	0
Λίμνης	11	740,6	4	682,5
Μαυροπούλου	15	331,9	0	0
Μερόπης	1	600	0	0
Ορεινού Ξηροβάλτου	3	2301,5	2	2250
Παλαιοπύργου	4	1017	1	350
Περιστερίου	1	16	0	0
Ποντικατών	1	250	1	250
Πωγωνιανής	23	3669,2	15	2696
Ρουφιάς	5	1184	0	0
Σταυροσκιαδίου	1	17	1	17
Στρατινίστης	1	2000	1	2000
Τεριαχίου	1	214	0	0
Φαραγγίου	3	253,5	1	163,5
Χαραυγής	6	678	1	525
Ωραιοκάστρου	11	4548,9	4	1459,4
ΣΥΝΟΛΟ	344	44304,1	142	28395,3

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Βασική Έρευνα Διάρθρωσης 2001

Πίνακας Β.4.1.4.7 . Εκμεταλλεύσεις και εκτάσεις των οποίων ο κάτοχος είναι μέλος γεωργικού συνεταιρισμού.

ΠΕΡΙΟΧΗ	ΣΥΝΟΛΟ		ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ & ΕΚΤΑΣΕΙΣ			
			Ο ΚΑΤΟΧΟΣ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ ΕΙΝΑΙ ΜΕΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΚΟΥ - ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥ		Ο ΚΑΤΟΧΟΣ ΕΙΝΑΙ ΑΣΦΑΛΙΣΜΕΝΟΣ ΣΤΟΝ Ο.Γ.Α.	
			ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.
Αγίας Μαρίνης	21	462	0	0	15	385
Αγίου Κοσμά	7	4508,5	2	3095,2	7	4508,5

Αργυροχωρίου	1	2	0	0	1	2
Βασιλικού	23	3087,9	17	2849,3	20	3030
Βήσσανης	41	1983	26	1707,5	40	1957,5
Δελβινακίου	51	3559	19	2160,5	43	3397
Διμοκορίου	1	10	0	0	1	10
Δολού	8	737	7	733	8	737
Καστανής	4	38,5	2	12	1	1
Κάτω Μερόπης	19	4529,1	5	1763,9	19	4529,1
Κερασόβου	7	263,5	0	0	1	40
Κεφαλοβρύσου	43	6404,5	32	5660	43	6404,5
Κρυονερίου	7	138	1	20,5	5	104
Κτισμάτων	15	419,5	0	0	10	323,5
Λάβδανης	9	340	0	0	6	325
Λίμνης	11	740,6	4	682,5	8	496,6
Μαυροπούλου	15	331,9	0	0	12	261,4
Μερόπης	1	600	0	0	1	600
Ορεινού Ξηροβάλτου	3	2301,5	2	2250	2	2250
Παλαιοπύργου	4	1017	1	350	4	1017
Περιστερίου	1	16	0	0	0	0
Ποντικατών	1	250	1	250	1	250
Παγωνιανής	23	3669,2	15	2696	21	3666,2
Ρουσιάς	5	1184	0	0	5	1184
Σταυροσκιαδίου	1	17	1	17	1	17
Στρατινίστης	1	2000	1	2000	1	2000
Τεριαχίου	1	214	0	0	1	214
Φαραγγίου	3	253,5	1	163,5	3	253,5
Χαραυγής	6	678	1	525	6	678
Ωραιοκάστρου	11	4548,9	4	1459,4	11	4548,9
ΣΥΝΟΛΟ	344	44304,1	142	28395,3	297	43190,7

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Βασική Έρευνα Διάρθρωσης 2001

Πίνακας Β.4.1.5.1.Επίπεδο Γεωργικής Κατάρτισης κατόχων ή διαχειριστών των εκμεταλλεύσεων.

ΠΕΡΙΟΧΗ	ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ & ΕΚΤΑΣΕΙΣ			
	ΣΥΝΟΛΟ	Ο ΚΑΤΟΧΟΣ Ή Ο ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΗΣ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ ΔΙΑΘΕΤΕΙ :		
		ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΠΕΙΡΑ	ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΗ ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	ΠΛΗΡΗ ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.
Αγίας Μαρίνης	22	467	22	467				
Αγίου Κοσμά	9	366	9	366				
Αργυροχωρίου	4	14	4	14				
Βασιλικού	29	546	27	471	2	75		
Βήσσανης	37	2603	37	2603				
Δελβινακίου	69	2730	69	2730				
Διμοκορίου	5	73	5	73				
Δολού	9	828	8	828	1			
Δρυμάδων	1	2	1	2				
Κακολάκκου	7	21	7	21				
Καστανής	8	231	8	231				
Κάτω Μερόπης	19	36	18	36	1			
Κεφαλοβρύσου	45	188	44	163	1	25		
Κρυονερίου	20	202	20	202				
Κτισμάτων	25	472	25	472				
Λάβδανης	13	158	13	158				
Λίμνης	15	579	15	579				
Μαυροπούλου	27	595	27	595				
Μερόπης	2	16	2	16				
Ορεινού Ξηροβάλτου	4	1163	4	1163				
Παλαιοπύργου	3	3	3	3				
Περιστερίου	2	32	2	32				
Ποντικατών	2	26	2	26				
Παγωνιανής	46	2496	45	2271			1	255
Ρουψιάς	4	100	4	100				
Σταυροσκιαδίου	9	375	9	375				
Στρατινίστης	4	54	4	54				
Τεριαχίου	5	340	5	340				
Φαραγγίου	4	390	4	390				
Χαραυγής	12	614	12	614				
Ωραιοκάστρου	15	640	12	407	3	233		
ΣΥΝΟΛΟ	476	16360	467	15802	8	333	1	255

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Βασική Έρευνα Διάρθρωσης 1991

Πίνακας Β.4.1.5.2. Επίπεδο Γεωργικής Κατάρτισης κατόχων ή διαχειριστών των εκμεταλλεύσεων.

	ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ & ΕΚΤΑΣΕΙΣ
--	---------------------------

ΠΕΡΙΟΧΗ	ΣΥΝΟΛΟ		Ο ΚΑΤΟΧΟΣ Ή Ο ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΗΣ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ ΔΙΑΘΕΤΕΙ :					
			ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΠΕΙΡΑ		ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΗ ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ		ΠΛΗΡΗ ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	
	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.
Αγίας Μαρίνης	21	462	21	462	0	0	0	0
Αγίου Κοσμά	7	4508,5	7	4508,5	0	0	0	0
Αργυροχωρίου	1	2	1	2	0	0	0	0
Βασιλικού	23	3087,9	13	2535,3	10	552,6	0	0
Βήσσανης	41	1983	37	1953	4	30	0	0
Δελβινακίου	51	3559	51	3559	0	0	0	0
Διμοκορίου	1	10	1	10	0	0	0	0
Δολού	8	737	6	332	2	405	0	0
Καστανής	4	38,5	4	38,5	0	0	0	0
Κάτω Μερόπης	19	4529,1	14	4229,8	5	299,3	0	0
Κερασόβου	7	263,5	7	263,5	0	0	0	0
Κεφαλοβρύσου	43	6404,5	33	4396,5	10	2008	0	0
Κρυονερίου	7	138	7	138	0	0	0	0
Κτισμάτων	15	419,5	15	419,5	0	0	0	0
Λάβδανης	9	340	9	340	0	0	0	0
Λίμνης	11	740,6	11	740,6	0	0	0	0
Μαυροπούλου	15	331,9	15	331,9	0	0	0	0
Μερόπης	1	600	1	600	0	0	0	0
Ορεινού Ξηροβάλτου	3	2301,5	2	1271,5	1	1030	0	0
Παλαιοπύργου	4	1017	4	1017	0	0	0	0
Περιστερίου	1	16	1	16	0	0	0	0
Ποντικατών	1	250	1	250	0	0	0	0
Παγωνιανής	23	3669,2	22	3665,2	1	4	0	0
Ρουσιάς	5	1184	5	1184	0	0	0	0
Σταυροσκιαδίου	1	17	1	17	0	0	0	0
Στρατινίστης	1	2000	1	2000	0	0	0	0
Τεριαχίου	1	214	1	214	0	0	0	0
Φαραγγίου	3	253,5	3	253,5	0	0	0	0
Χαραυγής	6	678	6	678	0	0	0	0
Ωραιοκάστρου	11	4548,9	9	4335,9	2	213	0	0

ΣΥΝΟΛΟ	344	44304,1	309	39762,2	35	4541,9	0	0
--------	-----	---------	-----	---------	----	--------	---	---

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Βασική Έρευνα Διάρθρωσης 2001

Πίνακας Β.4.1.6.1. Εκμεταλλεύσεις και Εκτάσεις αυτών, στις οποίες χρησιμοποιήθηκαν γεωργικά μηχανήματα κατά είδος.

ΠΕΡΙΟΧΗ	ΤΕΤΡΑΤΡΟΧΑ (ΔΙΑΞΟΝΙΚΑ) ΤΡΑΚΤΕΡ ΕΡΠΥΣΤΡΙΟΦΟΡΑ		ΜΟΝΟΑΞΟΝΙΚΑ ΣΚΑΠΤΙΚΑ (ΦΡΕΖΕΣ) ΑΥΤΟΚΙΚΙΝΟΥΜΕΝΑ Η ΜΗ		ΘΕΡΙΖΟΑΛΩΝΙΣΤΙΚΕΣ	
	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.
Αγίας Μαρίνης	1	33			2	217
Αγίου Κοσμά	1	105	2	26		
Βασιλικού	2	32				
Βήσσανης	2	126	5	67	5	1880
Δελβινακίου	3	140	36	1401	5	1049
Διμοκορίου			1	33		
Δολού			3	103		
Κακολάκκου	4	14				
Καστανής						
Κάτω Μερόπης	4	12				
Κεφαλοβρύσου						
Κρυονερίου			4	27	5	69
Κτισμάτων						
Λάβδανης			1	35		
Λίμνης			6	222	3	263
Μαυροπούλου			1	15		
Ορεινού Ξηροβάλτου						
Περιστερίου						
Ποντικατών						
Πωγωνιανής	3	12	8	1396		
Ρουψιάς			1	10	1	60
Σταυροσκιαδίου			1	15	1	44
Στρατινίστης						
Τεριαχίου					1	76
Φαραγγίου			3	370		
Χαραυγής	1	45				

Ωραιοκάστρου	6	225	5	451	2	133
ΣΥΝΟΛΟ	27	744	77	4171	25	3791

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Βασική Έρευνα Διάρθρωσης 1991

Πίνακας Β.4.1.6.2. Εκμεταλλεύσεις και Εκτάσεις αυτών, στις οποίες χρησιμοποιήθηκαν γεωργικά μηχανήματα κατά είδος.

ΠΕΡΙΟΧΗ	ΤΕΤΡΑΤΡΟΧΑ (ΔΙΑΞΟΝΙΚΑ) ΤΡΑΚΤΕΡ ΕΡΠΥΣΤΡΙΟΦΟΡΑ		ΜΟΝΟΑΞΟΝΙΚΑ ΣΚΑΠΤΙΚΑ (ΦΡΕΖΕΣ) ΑΥΤΟΚΙΚΙΝΟΥΜΕΝΑ Η ΜΗ		ΘΕΡΙΖΟΑΛΩΝΙΣΤΙΚΕΣ	
	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.	ΕΚΜ.	ΕΚΤ.
Αγίας Μαρίνης	1	30	2	60	3	68
Βασιλικού	4	163	0	0	0	0
Βήσσανης	0	0	0	0	0	0
Δελβινακίου	1	72	0	0	2	162
Δολού	1	105	0	0	1	105
Κερασόβου	2	80	0	0	0	0
Κρυονερίου	0	0	0	0	0	0
Κτισμάτων	1	140	0	0	1	140
Λίμνης	1	6	0	0	1	222,5
Μαυροπούλου	0	0	0	0	0	0
Ορεινού Ξηροβάλλου	0	0	0	0	1	1030
Παγωνιανής	1	255	1	2	0	0
Φαραγγίου	0	0	0	0	0	0
Χαραυγής	0	0	0	0	0	0
Ωραιοκάστρου	2	854,7	0	0	0	0
ΣΥΝΟΛΟ	14	1705,7	3	62	9	1727,5

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Βασική Έρευνα Διάρθρωσης 2001

Πίνακας Β.4.1.6.3. Εκμεταλλεύσεων, εκτάσεων και αριθμός ιδιοκτητών και συνιδιοκτητών γεωργικών μηχανημάτων που χρησιμοποιήθηκαν στις εκμεταλλεύσεις κατά κύριο είδος

ΠΕΡΙΟΧΗ	ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΑ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΚΑΙ ΚΟΠΗΣ ΧΟΡΤΩΝ		
	ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ	ΕΚΤΑΣΗ	ΑΡΙΘΜΟΣ

			ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΩΝ
Αγίας Μαρίνης			
Αγίου Κοσμά			
Βασιλικού			
Βήσσανης			
Δελβινακίου			
Διμοκορίου			
Δολού			
Κακολάκκου			
Καστανής			
Κάτω Μερόπης			
Κεφαλοβρύσου			
Κρουονερίου			
Κτισμάτων			
Λάβδανης			
Λίμνης			
Μαυροπούλου			
Ορεινού Ξηροβάλτου			
Περιστερίου			
Ποντικατών			
Παγωνιανής			
Ρουψιάς			
Σταυροσκιαδίου			
Στρατινίστης			
Τεριαχίου			
Φαραγγίου			
Χαραυγής			
Ωραιοκάστρου	4	420	7
ΣΥΝΟΛΟ	4	420	7

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Βασική Έρευνα Διάρθρωσης 1991

Πίνακας Β.4.1.6.4 .Εκμεταλλεύσεων, εκτάσεων και αριθμός ιδιοκτητών και συνιδιοκτητών γεωργικών μηχανημάτων που χρησιμοποιήθηκαν στις εκμεταλλεύσεις κατά κύριο είδος

ΠΕΡΙΟΧΗ	ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΑ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΚΑΙ ΚΟΠΗΣ ΧΟΡΤΩΝ
---------	--------------------------------------

	ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ	ΕΚΤΑΣΕΙΣ
Αγίας Μαρίνης	13	247
Βασιλικού	0	0
Βήσσανης	1	335,5
Δελβινακίου	2	100
Δολού	0	0
Κερασόβου	0	0
Κρυονερίου	1	19
Κτισμάτων	2	165
Λίμνης	1	12
Μαυροπούλου	7	200,9
Ορεινού Ξηροβάλτου	0	0
Παγωνιανής	1	255
Φαραγγίου	1	163,5
Χαραυγής	1	39
Ωραιοκάστρου	0	0
ΣΥΝΟΛΟ	30	1536,9

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Βασική Έρευνα Διάρθρωσης 2001

Πίνακας Β.4.1.8.1 .Αριθμός κατόχων και μελών του νοικοκυριού, που εργάστηκαν στο σύνολο των εκμεταλλεύσεων, κατά φύλο.

ΠΕΡΙΟΧΗ	ΚΑΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΜΕΛΗ ΤΩΝ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ ΑΥΤΩΝ ΠΟΥ ΕΡΓΑΣΤΗΚΑΝ ΣΤΗΝ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ						
	ΕΚΜΕΤ/ΣΕΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ	ΕΝΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ	ΑΠΟ ΑΥΤΟΥΣ :			
				ΑΛΕΥΣΗ	ΕΚΜΕΤΑΛ ΕΚΜΕΤΑΛ ΣΤΗΝ	ΑΙΟΚΛΑΕΙΣ ΤΙΚΑ	ΟΝΤΩΣ ΣΤΗΝ
Αγίας Μαρίνης	22	40	38		2		
Άνδρες		19	17		2		
Γυναίκες		21	21				
Αγίου Κοσμά	9	19	15			4	
Άνδρες		11	7			4	
Γυναίκες		8	8				
Αργυροχωρίου	4	6	6				
Άνδρες		3	3				

Γυναίκες		3	3		
Βασιλικού	29	53	50		3
Άνδρες		31	28		3
Γυναίκες		22	22		
Βήσσανης	37	73	65	1	7
Άνδρες		39	31	1	7
Γυναίκες		34	34		
Δελβινακίου	69	92	60	3	29
Άνδρες		66	40	2	24
Γυναίκες		26	20	1	5
Διμοκορίου	5	9	9		
Άνδρες		4	4		
Γυναίκες		5	5		
Δολού	9	19	16	2	1
Άνδρες		13	10	2	1
Γυναίκες		6	6		
Δρυμάδων	1	2	2		
Άνδρες		1	1		
Γυναίκες		1	1		
Κακολάκκου	7	10	10		
Άνδρες		4	4		
Γυναίκες		6	6		
Καστανής	8	9	9		
Άνδρες		2	2		
Γυναίκες		7	7		
Κάτω Μερόπης	19	36	36		
Άνδρες		19	19		
Γυναίκες		17	17		
Κεφαλοβρύσου	45	70	65	2	3
Άνδρες		32	29	1	2
Γυναίκες		38	36	1	1
Κρυονερίου	20	33	31		2
Άνδρες		21	19		2
Γυναίκες		12	12		
Κτισμάτων	25	34	32		2
Άνδρες		18	16		2
Γυναίκες		16	16		

Λάβδανης	13	16	16		
Άνδρες		3	3		
Γυναίκες		13	13		
Λίμνης	15	26	25		1
Άνδρες		14	13		1
Γυναίκες		12	12		
Μαυροπούλου	27	36	33		3
Άνδρες		25	22		3
Γυναίκες		11	11		
Μερόπη	2	3	3		
Άνδρες		2	2		
Γυναίκες		1	1		
Ορεινού Ξηροβάλτου	4	6	6		
Άνδρες		3	3		
Γυναίκες		3	3		
Παλαιόπυργος	3	9	9		
Άνδρες		5	5		
Γυναίκες		4	4		
Περιστερίου	2	3	3		
Άνδρες		2	2		
Γυναίκες		1	1		
Ποντικατών	2	3	2		1
Άνδρες		2	1		1
Γυναίκες		1	1		
Παγωνιανής	45	75	63	2	10
Άνδρες		38	29	1	8
Γυναίκες		37	34	1	2
Ρουσιός	4	7	7		
Άνδρες		3	3		
Γυναίκες		4	4		
Σταυροσκιαδίου	9	14	12	1	1
Άνδρες		9	7	1	1
Γυναίκες		5	5		
Στρατινίστης	4	6	6		
Άνδρες		3	3		
Γυναίκες		3	3		
Τεριαχίου	5	7	7		

Άνδρες		4	4		
Γυναίκες		3	3		
Φαραγγίου	4	7	6		1
Άνδρες		5	4		1
Γυναίκες		2	2		
Χαραυγής	12	23	22	1	
Άνδρες		10	9	1	
Γυναίκες		13	13		
Ωραιοκάστρου	15	24	21	1	2
Άνδρες		15	13	1	1
Γυναίκες		9	8		1
ΣΥΝΟΛΟ	475	770	685	15	70
Άνδρες		426	353	12	61
Γυναίκες		344	332	3	9

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Βασική Έρευνα Διάρθρωσης 1991

Πίνακας Β.4.1.8.2 .Αριθμός κατόχων και μελών του νοικοκυριού, που εργάστηκαν στο σύνολο των εκμεταλλεύσεων, κατά φύλο.

ΠΕΡΙΟΧΗ	ΚΑΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΜΕΛΗ ΤΩΝ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ ΑΥΤΩΝ ΠΟΥ ΕΡΓΑΣΤΗΚΑΝ ΣΤΗΝ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ					
	ΕΚΜΕΤ/ΣΕΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ	ΕΚΜΕΤ/ΣΕΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ	ΑΠΟ ΑΥΤΟΥΣ :		
				ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ	ΤΙΚΑ	ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΑ
Αγίας Μαρίνης	21	28	26	1	1	
Άνδρες	12	16	14	1	1	
Γυναίκες	8	12	12			
Αγίου Κοσμά	7	14	12	1	1	
Άνδρες	5	9	7	1	1	
Γυναίκες	2	5	5			
Αργυροχωρίου	1	2	2			
Άνδρες		1	1			
Γυναίκες	1	1	1			
Βασιλικού	23	40	37			3
Άνδρες	13	20	17			3
Γυναίκες	10	20	20			
Βήσσανης	41	46	44			2

Άνδρες	29	33	31		2
Γυναίκες	12	13	13		
Δελβινακίου	51	71	64		7
Άνδρες	29	44	40		4
Γυναίκες	22	27	24		3
Διμοκορίου	1	1	1		
Άνδρες	1	1	1		
Γυναίκες					
Δολού	8	8	8		
Άνδρες	5	5	5		
Γυναίκες	3	3	3		
Δρυμάδων					
Άνδρες					
Γυναίκες					
Κακολάκκου					
Άνδρες					
Γυναίκες					
Καστανής	4	4	4		
Άνδρες	1	1	1		
Γυναίκες	3	3	3		
Κάτω Μερόπης	19	36	30	2	4
Άνδρες	14	22	16	2	4
Γυναίκες					
Κεράσοβο	7	7	7		
Άνδρες	4	4	4		
Γυναίκες	3	3	3		
Κεφαλοβρύσου	43	51	49		2
Άνδρες	24	28	28		
Γυναίκες	19	23	21		2
Κρυονερίου	7	7	7		
Άνδρες	5	5	5		
Γυναίκες	2	2	2		
Κτισμάτων	15	18	17		1
Άνδρες	11	12	11		1
Γυναίκες	4	6	6		
Λάβδανης	9	9	8		1
Άνδρες	3	3	3		

Γυναίκες	6	6	5		1
Λίμνης	11	13	12		1
Άνδρες	8	8	7		1
Γυναίκες	3	5	5		
Μαυροπούλου	15	24	21		3
Άνδρες	12	14	12		2
Γυναίκες	3	10	9		1
Μερόπη	1	1	1		
Άνδρες	1	1	1		
Γυναίκες					
Ορεινού Ξηροβάλτου	3	5	5		
Άνδρες	2	2	2		
Γυναίκες	1	3	3		
Περιστερίου	1	1			1
Άνδρες	1	1			1
Γυναίκες					
Ποντικατόν	1	2	1	1	
Άνδρες	1	1	1	1	
Γυναίκες		1			
Παγωνιανής	23	23	23		
Άνδρες	10	10	10		
Γυναίκες	13	13	13		
Ρουψιάς					
Άνδρες					
Γυναίκες					
Σταυροσκιαδίου	1	1	1		
Άνδρες	1	1	1		
Γυναίκες					
Στρατινίστης	1	1	1		
Άνδρες	1	1	1		
Γυναίκες					
Τεριαχίου	1	1	1		
Άνδρες	1	1	1		
Γυναίκες					
Φαραγγίου	3	5	5		
Άνδρες	2	2	2		
Γυναίκες	1	3	3		

Χαραυγής	6	7	7		
Άνδρες	6	6	6		
Γυναίκες		1	1		
Ωραιοκάστρου	11	22	20		2
Άνδρες	7	15	13		2
Γυναίκες	4	7	7		
ΣΥΝΟΛΟ	332	441	407	5	29
Άνδρες	209	267	241	5	22
Γυναίκες	123	174	166		7

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Βασική Έρευνα Διάρθρωσης 2001

Πίνακας Β.4.1.9.1 . Καλλιέργεια σανοδοτικών φυτών ανά οικισμούς στην Ε.Παγωνίου

ΟΙΚΙΣΜΟΙ	Κοφτολίβαδα		Μηδική	
	Έκτ(στρεμ)	Ποσότ(κιλ)	Έκτ(στρεμ)	Ποσότ(κιλ)
ΑΓΙΑ ΜΑΡΙΝΑ	70	20.000	60	60.000
ΑΓΙΟΣ ΚΟΣΜΑΣ	200	50.000	3	3.000
ΑΡΓΥΡΟΧΩΡΙ	148	45.500	100	100.000
ΒΑΣΙΛΙΚΟ				
ΒΗΣΣΑΝΗ	450	135.000	250	160.000
ΔΕΛΒΙΝΑΚΙ	700	210.000	100	80.000
ΔΙΜΟΚΟΡΗ				
ΔΟΛΟ	100			
ΔΡΥΜΑΔΕΣ				
ΚΑΚΟΛΑΚΚΟΣ				
ΚΑΣΤΑΝΗ	120	35.000	20	20.000
ΚΑΤΩ ΜΕΡΟΠΗ			4	2.000
ΚΕΡΑΣΟΒΟ				
ΚΕΦΑΛΟΒΡΥΣΟ	165	22.200		
ΚΡΥΟΝΕΡΙ	92	28.000	28	15.000
ΚΤΙΣΜΑΤΑ	114	34.000	20	20.000
ΛΑΒΔΑΝΗ				
ΛΙΜΝΗ			100	100.000
ΜΑΥΡΟΠΟΥΛΟ	110	33.000	290	290.000
ΜΕΡΟΠΗ				
ΟΡΕΙΝΟ-ΞΗΡΟΒΑΛΤΟ				
ΠΑΛΑΙΟΠΥΡΓΟΣ				
ΠΕΡΙΣΤΕΡΙ	20	16.000	50	30.000
ΠΟΝΤΙΚΑΤΕΣ			100	30.000

ΠΩΓΩΝΙΑΝΗ	200	35.000	25	25.000
ΡΟΥΨΙΑ			5	2.000
ΣΤΑΥΡΟΣΚΙΑΔΙ	14	560	7	4.200
ΣΤΡΑΤΙΝΙΣΤΑ	15	4.500	12	8.000
ΤΕΡΙΑΧΙ	120	36.000	10	6.000
ΦΑΡΑΓΓΙ			120	30.000
ΧΑΡΑΥΓΗ	60	18.000	50	50.000
ΩΡΑΙΟΚΑΣΤΡΟ			100	80.000
ΣΥΝΟΛΟ	2698	722.760	1454	1.115.200

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Ετήσια Γεωργική Έρευνα 2005

Πίνακας Β.4.1.9.2 . Καλλιέργειες αροτραίες και αμπελώνων

ΟΙΚΙΣΜΟΙ	Αροτραίες καλλιέργειες	Αμπέλια
ΑΓΙΑ ΜΑΡΙΝΑ	145	
ΑΓΙΟΣ ΚΟΣΜΑΣ	235	5
ΑΡΓΥΡΟΧΩΡΙ	400	
ΒΑΣΙΛΙΚΟ	850	5
ΒΗΣΣΑΝΗ	795	
ΔΕΛΒΙΝΑΚΙ	850	
ΔΙΜΟΚΟΡΗ		
ΔΟΛΟ	100	
ΔΡΥΜΑΔΕΣ	8	50
ΚΑΚΟΛΑΚΚΟΣ		
ΚΑΣΤΑΝΗ	148	3
ΚΑΤΩ ΜΕΡΟΠΗ	34	
ΚΕΡΑΣΟΒΟ		
ΚΕΦΑΛΟΒΡΥΣΟ	167	70
ΚΡΥΟΝΕΡΙ	130	6
ΚΤΙΣΜΑΤΑ	154	5
ΛΑΒΔΑΝΗ		
ΛΙΜΝΗ	190	2
ΜΑΥΡΟΠΟΥΛΟ	709	6
ΜΕΡΟΠΗ	2	2
ΟΡΕΙΝΟ-ΞΗΡΟΒΑΛΤΟ		
ΠΑΛΑΙΟΠΥΡΓΟΣ		
ΠΕΡΙΣΤΕΡΙ	72	5
ΠΟΝΤΙΚΑΤΕΣ	110	5

ΠΩΓΩΝΙΑΝΗ	235	38
ΡΟΥΨΙΑ	35	
ΣΤΑΥΡΟΣΚΙΑΔΙ	25	6
ΣΤΡΑΤΙΝΙΣΤΑ	30	
ΤΕΡΙΑΧΙ	130	6
ΦΑΡΑΓΓΙ	120	
ΧΑΡΑΥΓΗ	135	45
ΩΡΑΙΟΚΑΣΤΡΟ	223	3
ΣΥΝΟΛΟ	6.032	262

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Ετήσια Γεωργική Έρευνα 2005

Πίνακας Β.4.2.2. Ζωικό κεφάλαιο στην επαρχία Πωγωνίου

Είδος ζώων	Αριθμός
Βοοειδή	550
Πρόβατα	24.519
Αίγες	7.237
Χοίροι	2.277

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Βασική Έρευνα Διάρθρωσης 1991

Πίνακας Β.4.2.3. Ζωικό κεφάλαιο στην επαρχία Πωγωνίου

Είδος ζώων	Αριθμός
Βοοειδή	944
Πρόβατα	26.718
Αίγες	6.060
Χοίροι	1.565
Ίπποι	27
Κουνέλια	194
Πουλερικά	66.876
Κυψέλες	1.695

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Βασική Έρευνα Διάρθρωσης 2001

Πίνακας Β.4.2.4. Μεταβολή Ζωικού κεφαλαίου στην επαρχία Πωγωνίου

Είδος ζώων	Αριθμός 1991	Αριθμός 2001	Μεταβολή
Βοοειδή	550	944	+394
Πρόβατα	24.519	26.718	+2.199
Αίγες	7.237	6.060	-1.177
Χοίροι	2.277	1.565	-712
Ίπποι		27	
Κουνέλια		194	
Πουλερικά		66.876	

Κυψέλες		1.695	
---------	--	-------	--

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Βασική Έρευνα Διάρθρωσης 1991-2001

Πίνακας Β.4.2.2.1. Κτηνοτροφική παραγωγή Πωγωνίου

	Νομός Ιωαννίνων	Περιοχή μελέτης	% του Νομού
ΓΑΛΛΑ(κιλ)	48.205.000	3.508.470	7,28
Πρόβειο		2.849.000	
Γίδινο		659.470	
ΚΡΕΑΣ(κιλ)	71.017.000	448.941	0,632
Βοδινό	824.000	39.610	4,8
Πρόβειο	3.439.000	251.671	7,3
Γίδινο	926.000	51.286	5,54
Χοιρινό	3.380.000	46.200	1.36
Πουλερικών	62.449.000	60.174	0,096
ΑΥΓΑ(τεμ)	81.642.000	333.470	0,41
ΜΕΛΙ(κιλ)	165.000	13.160	7,98
ΜΑΛΛΙΑ(κιλ)	355.000	35.790	10.08
ΤΡΙΧΕΣ(κιλ)	28.000	2.255	8,05
ΔΕΡΜΑΤΑ (κιλ)	206.535	3.181	1,54
ΤΥΡΙ(κιλ)	15.690.000	273.720	1,74

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Ετήσια Γεωργική Έρευνα 2005

Πίνακας Β.5.4.1. Κατοικίες στο Πωγώνι ανάλογα με τις ανέσεις που διαθέτουν

Κατοικίες	1991	2001
Με κουζίνα	3768	3817
Με λουτρό ή ντουζ	2876	3577
Με κεντρική θέρμανση	263	1103
Συνολικές κατοικίες στην Επαρχία Πωγωνίου	4017	3961

Πηγή:ΕΣΥΕ

Πίνακας Β.5.4.2. Κατοικίες στο Πωγώνι ανάλογα με τον αριθμόν δωματίων

Κατοικίες	1991	2001

Με 1 δωμάτιο	122	89
Με 2 δωμάτια	812	541
Με 3 δωμάτια	1403	1341
Με 4 δωμάτια	1121	1199
Με 5 δωμάτια και άνω	539	791
Σύνολο δωματίων	13490	14273

Πηγή:ΕΣΥΕ

Πίνακας Β.5.4.3. Κατοικίες στο Πωγώνι ανάλογα με τον φορέα ιδιοκτησίας

Κατοικίες		1991	2001
	Κατοικούμενες	2075	2002
Κανονικές	Κενές	1939	1953
Μη κανονικές		6	6
Ιδιόκτητες		3986	3936
Δημόσιες		28	19

Πηγή:ΕΣΥΕ

Πίνακας Β.6.2.6.1. Διοικητικές υπηρεσίες στην Επαρχία Πωγωνίου

Ο.Τ.Α.	Δ.Δ	Δ.Ε.Η	ΟΤΕ	ΕΛΤΑ	ΔΟΥ	Τράπεζες	Ειρηνοδικείο
Δήμος Ανω Πωγωνίου	9	0	1	2	0	1	0
Δ. Δελβινακίου	17	1	1	2	1	1	1
Κ. Λάβδανης	2	0	0	0	0	0	0
Κ. Πωγωνιανής	4	0	0	1	0	0	0
Σύνολο	32	1	2	5	1	2	1

Πηγή: Χωροταξικό Ν. Ιωαννίνων

Πίνακας Β.7.4.1. Ολοκληρωμένα έργα του προγράμματος LeaderI στο Πωγώνι

ΕΠΕΝΔΥΤΗΣ/ ΤΕΛΙΚΟΣ ΑΠΟΔΕΚΤΗΣ	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ
Δημοτική Επιχείρηση Ανάπτυξης Δελβινακίου	Τουριστικά καταλύματα στο Δελβινάκι	Δελβινάκι
Κοινότητα Πωγωνιανής	Αξιοποίηση-Ανάδειξη φαραγγιού Κουβαρά	Πωγωνιανή
Κοινοτική Τουριστικής&Πολιτιστικής Ανάπτυξης Δολού	Μετατροπή παραδοσιακού κτιρίου σε τουριστικά καταλύματα και πολιτιστικές δραστηριότητες στο Δολό Πωγωνίου	Δολό

Κωσταράς Χριστόφορος	Τουριστικά καταλύματα στο Δολό Πωγωνίου	Δολό
Δημοτική Επιχείρηση Ανάπτυξης Δελβινακίου	Εκθεσιακό Κέντρο-Κέντρο Πληροφόρησης στο Δελβινάκι	Δελβινάκι
Δημοτική Επιχείρηση Ανάπτυξης Δελβινακίου	Ανάδειξη αισθητικού δάσους Αγίου Ιωάννη στο Δελβινάκι	Δελβινάκι
Φιλεκπαιδευτικός-Λαογραφικός-Πολιτιστικός Σύλλογος	Λαογραφικό Μουσείο Πωγωνιανής	Πωγωνιανή
Αδελφότητα Στρατίνιστας 'ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ'	Αποπεράτωση και εξοπλισμός Λαογραφικού Μουσείου Στρατίνιστας Πωγωνίου	Στρατίνιστα
Κοινότητα Ωραιοκάστρου	Επισκευή παλιού Νερόμυλου στο Ωραιόκαστρο Πωγωνίου και λειτουργία του ως νεροτριβή	Ωραιόκαστρο
Αδελφότητα Καστάνιανης 'ΑΓΙΑ ΤΡΙΑΣ'	Αποπεράτωση και εξοπλισμός Μουσείου Φυσικής Ιστορίας στην Καστανή Πωγωνίου	Καστανή
Σχίζας Δημήτριος	Τουριστικά καταλύματα στο Ωραιόκαστρο Πωγωνίου	Ωραιόκαστρο

Πηγή: Αναπτυξιακή Εταιρεία Ηπειρος Α.Ε

Πίνακας Β.7.4.2. Ολοκληρωμένα έργα του προγράμματος LeaderII στο Πωγώνι

ΔΡΑΣΗ	ΕΠΕΝΔΥΤΗΣ/ ΤΕΛΙΚΟΣ ΑΠΟΔΕΚΤΗΣ	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ
Διατήρηση και βελτίωση του περιβάλλοντος και του περιβάλλοντος χώρου	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΛΑΒΔΑΝΗΣ	ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ Ι.Μ. ΚΟΙΜΗΣΕΩΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ (ΜΑΚΡΥΑΛΕΞΗ)	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΛΑΒΔΑΝΗΣ
Αξιοποίηση επιτόπου και εμπορία της γεωργικής & δασοκομικής παραγωγής και εκείνης της τοπικής αλιείας	ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΔΗΜΟΥ ΑΝΩ ΠΩΓΩΝΙΟΥ	ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ - ΑΝΑΣΤΗΛΩΣΗ ΝΕΡΟΜΥΛΩΝ ΚΑΙ ΝΕΡΟΤΡΙΒΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΑΝΩ ΠΩΓΩΝΙΟΥ, Δ.Δ ΠΑΛΑΙΟΠΥΡΓΟΥ & Δ.Δ ΩΡΑΙΟΚΑΣΤΡΟΥ
Διατήρηση και βελτίωση του περιβάλλοντος και	ΔΗΜΟΣ ΑΝΩ ΠΩΓΩΝΙΟΥ	ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΕΤΡΙΝΟΥ ΓΕΦΥΡΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΑΝΩ ΠΩΓΩΝΙΟΥ, Δ.Δ ΠΑΛΑΙΟΠΥΡΓΟΥ

του περιβάλλοντος χώρου			
Διατήρηση και βελτίωση του περιβάλλοντος και του περιβάλλοντος χώρου	ΔΗΜΟΣ ΔΕΛΒΙΝΑΚΙΟΥ	ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ – ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΙΟΝΤΟΣ ΠΩΓΩΝΙΟΥ	ΔΗΜΟΙ ΑΝΩ ΠΩΓΩΝΙΟΥ – ΔΕΛΒΙΝΑΚΙΟΥ, ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ ΛΑΒΔΑΝΗΣ - ΠΩΓΩΝΙΑΝΗΣ
Διατήρηση και βελτίωση του περιβάλλοντος και του περιβάλλοντος χώρου	ΔΗΜΟΣ ΔΕΛΒΙΝΑΚΙΟΥ	ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΤΙΡΙΟΥ ΠΑΡΘΕΝΑΓΩΓΕΙΟΥ & ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ ΜΟΥΣΕΙΟ & ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ	ΔΗΜΟΣ ΔΕΛΒΙΝΑΚΙΟΥ, Δ.Δ ΒΗΣΣΑΝΗΣ
Διατήρηση και βελτίωση του περιβάλλοντος και του περιβάλλοντος χώρου	ΔΗΜΟΣ ΔΕΛΒΙΝΑΚΙΟΥ	ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΥ ΚΤΙΡΙΟΥ ΑΡΡΕΝΑΓΩΓΕΙΟΥ - ΠΑΡΘΕΝΑΓΩΓΕΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΔΕΛΒΙΝΑΚΙΟΥ, Δ.Δ ΔΕΛΒΙΝΑΚΙΟΥ

Πηγή: Αναπτυξιακή Εταιρεία Ήπειρος Α.Ε

Πίνακας Β.7.4.3. Ενταγμένα έργα στο πρόγραμμα Leader+ στην Επαρχία Πωγωνίου

ΕΠΕΝΔΥΤΗΣ/ ΤΕΛΙΚΟΣ ΑΠΟΔΕΚΤΗΣ	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ
ΔΗΜΟΣ ΑΝΩ ΠΩΓΩΝΙΟΥ	ΣΥΝΔΕΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΘΕΣΕΩΝ ΕΙΔΙΚΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ ΕΥΡΥΤΕΡΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ NATURA 2000 Δ. ΑΝΩ ΠΩΓΩΝΙΟΥ - ΚΟΙΝ. ΠΩΓΩΝΙΑΝΗΣ	Δήμου Άνω Πωγωνίου- Κοινότητας Πωγωνιανής

Πηγή: Αναπτυξιακή Εταιρεία Ήπειρος Α.Ε

Πίνακας Β.8.4.1. Οι υπηρεσίες πολιτισμού ανά Ο.Τ.Α στην επαρχία Πωγωνίου

Ο.Τ.Α.	Δ.Δ.	Θέατρα	Κιν/φοι	Πολιτ. Κέντρα	Πνευμ. Κέντρα	Βιβλ/κη	Μουσείο
Δήμος Άνω Πωγωνίου	9	0	0	1	3	1	1
Δ. Δελβινακίου	17	0	0	5	1	5	3
Κ. Λάβδανης	2	0	0	0	1	0	0
Κ. Πωγωνιανής	4	0	0	0	0	1	1
Σύνολο	32	0	0	6	5	7	5

Πηγή: Χωροταξικό Ν. Ιωαννίνων

